

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

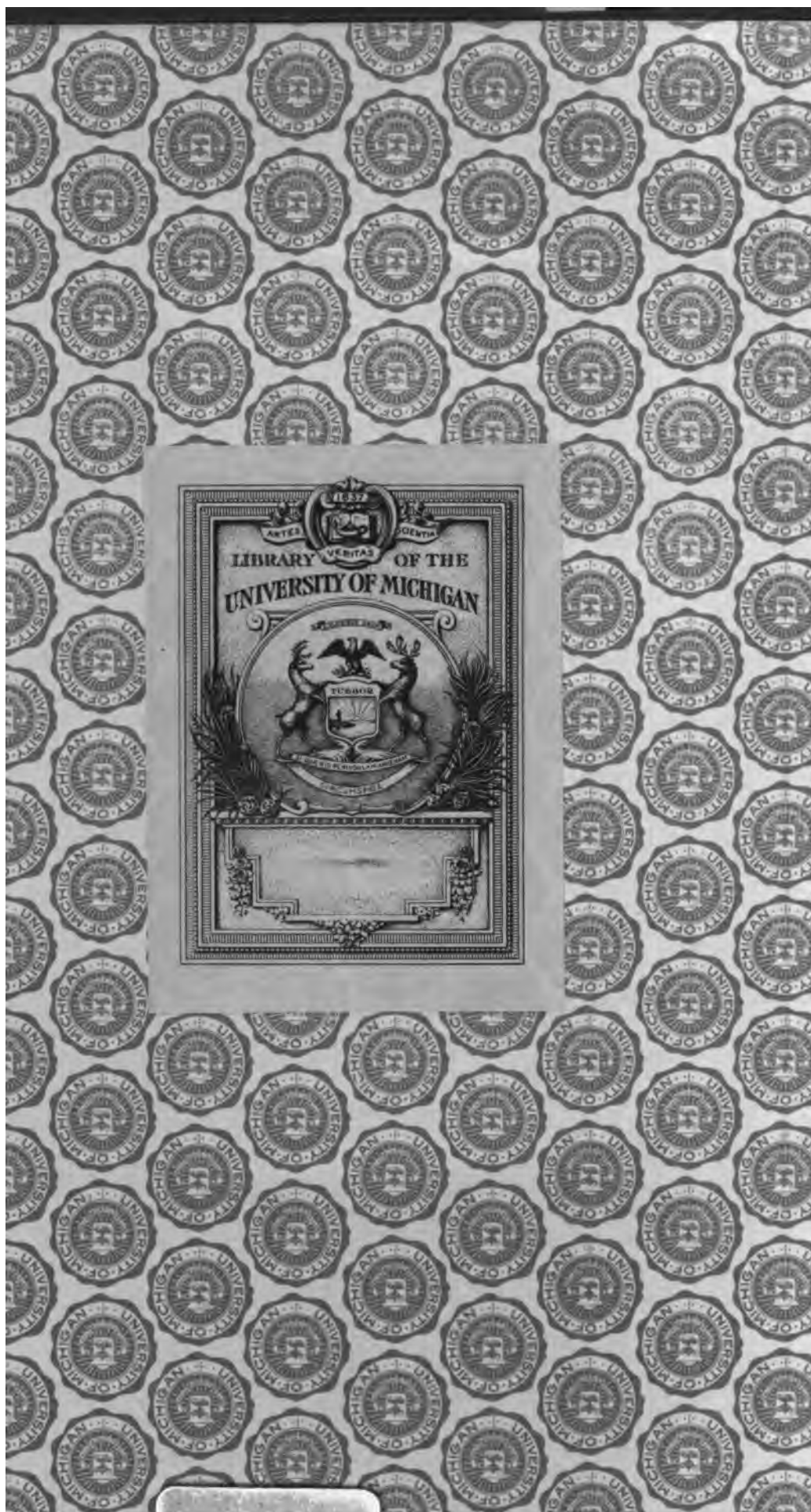
Nous vous demandons également de:

- + *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.
- + *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.
- + *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.
- + *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

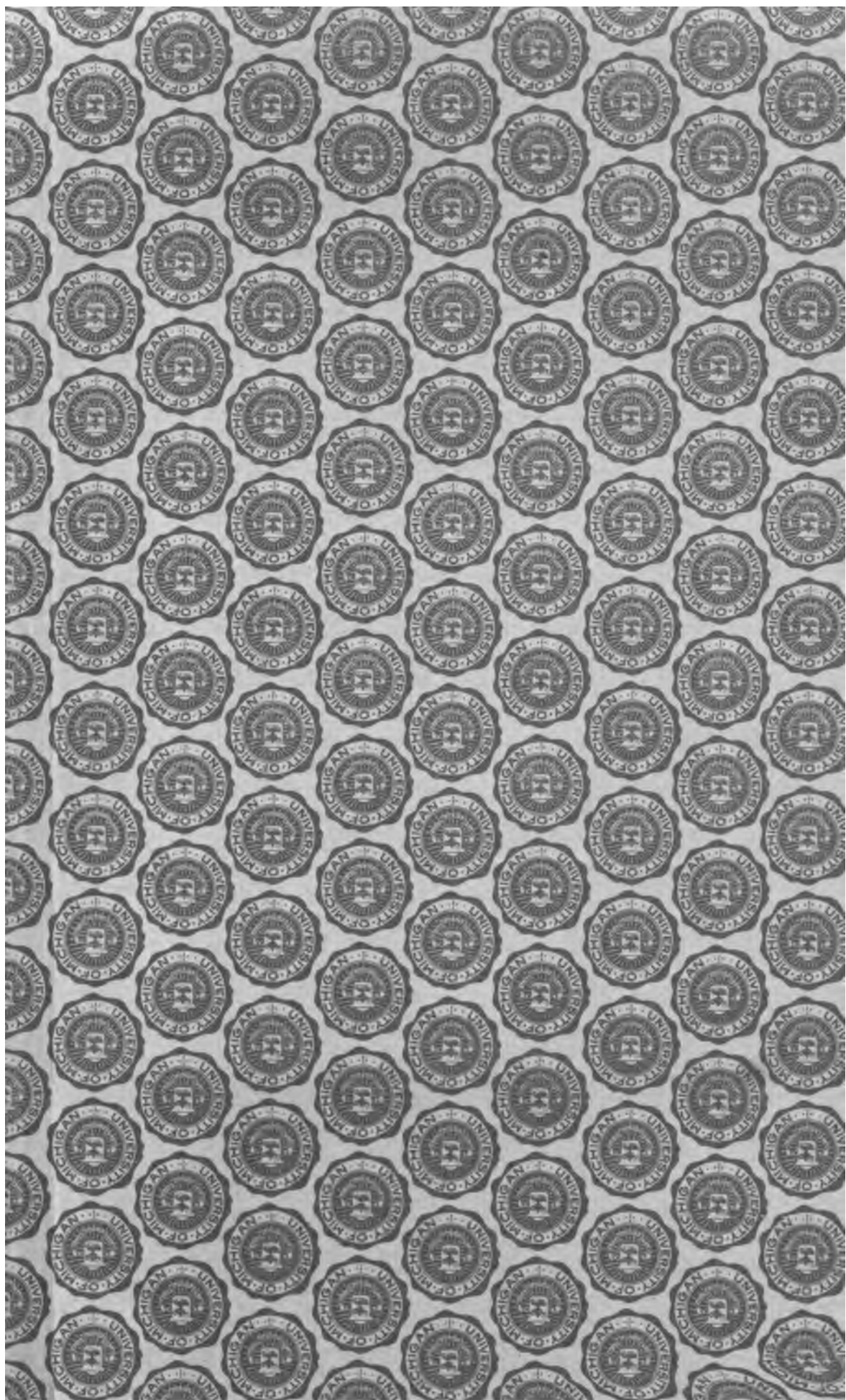
À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse <http://books.google.com>

B 1,326,255

1817
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
VERITAS
1817

Vertical text or artifacts along the left edge of the page.

BIBLIOTHÈQUE GRECQUE VULGAIRE

TOME IX

LETTRES DE MÉLÉTIUS PIGAS

Pélagie M. Pigas

LETTRES
DE
MÉLÉTIUS PIGAS

ANTÉRIEURES A SA PROMOTION AU PATRIARCAT

PUBLIÉES D'APRÈS LES MINUTES AUTOGRAPHES

PAR

ÉMILE LEGRAND

PROFESSEUR A L'ÉCOLE NATIONALE DES LANGUES ORIENTALES

PARIS
J. MAISONNEUVE, LIBRAIRE-ÉDITEUR
6, RUE DE MÉZIÈRES ET RUE MADAME, 26

1902

P7

5075

. E .

: 1

AU RÉVÉREND PÈRE MATTHIEU
BIBLIOTHÉCAIRE DU MONASTÈRE RUSSE DE S. PANTÉLÉIMON
AU MONT ATHOS

HOMMAGE RESPECTUEUX ET RECONNAISSANT

Papyrology
Maison neuve
6-15-25
11953

PRÉFACE

Le manuscrit d'où sont tirées les Lettres de Mélétius Pigas, que nous publions ci-après, appartenait à feu Jean Sakkélion, l'érudit grec bien connu, et doit se trouver actuellement entre les mains de son fils, Alcibiade Sakkélion.

Il porte, dans la marge inférieure de sa première page, la note suivante écrite de la main de son ancien propriétaire : 'Εκ τῶν τοῦ Ἰ. Σακκελίωνος. Ἐδωρήθη δέ μοι παρὰ τῆς κυρίας Κυράνης Χρήστου ἐκ τῶν βιβλίων ὑπάρχων τοῦ ἀειμνήστου πατρ. Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου. 1875. ἐν Πάτρμφ.

Ailleurs, le même Sakkélion écrit : ἐκτησάμην ἐκ φιλόφρονος δωρεᾶς τῆς εὐγενοῦς μαθητρίας μου κυρίας Μοσχούδης Π. Λαδικοῦ, τῷ τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου γένει προσηκούσης, ὅς ἀπήνεγκεν αὐτὸ τῷ 1820 εἰς τὴν ἐνεγκαμένην Πάτμον¹. Que d'autres se chargent de concilier ces deux affirmations, qui ne se contredisent peut-être qu'en apparence.

Ce volume est un petit in-quarto de 492 feuillets

1. Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, t. I, p. 32.

(984 pages), de provenances fort diverses et où l'on remarque neuf écritures bien distinctes tant de la fin du xvie siècle que du commencement du xviie. Le contenu est des plus variés.

La seule portion de ce manuscrit qui nous intéresse présentement est la première, c'est-à-dire celle qui comprend les 175 premières pages. Elle contient, en effet, les Lettres et Poésies de Mélétius Pigas à l'état de minutes écrites de sa propre main, comme en témoignent surabondamment les corrections, additions, ratures et surcharges dont elles sont remplies, et comme en fait également foi l'écriture dudit prélat, connue par ailleurs, notamment par les huit pages qui figurent dans le manuscrit de la bibliothèque universitaire de Tubingue.

Le manuscrit Sakkélion contient encore, aux pages 249-273, treize autres lettres de Mélétius Pigas, non autographes.

Enfin, les pages 281 à 306 renferment le fameux Ἀλεξανδρινὸς τόμος περὶ τοῦ πασχαλίου, œuvre de Mélétius Pigas, copié par une main inconnue, et que nous publions, à titre de curiosité, après les Lettres, dont plusieurs ont trait à la réforme du Calendrier.

Les Lettres que nous offrons aujourd'hui au public, outre qu'elles sont des autographes de leur auteur, présentent encore cette particularité qu'elles se trouvent exclusivement dans le manuscrit Sakkélion. C'est donc en vain qu'on les chercherait dans les autres Épistolaires de Mélétius Pigas, lesquels procèdent tous du manuscrit conservé au monastère de Saint-Jean, à Patmos. Notons, en passant, que nous

possédons une copie de ce manuscrit spécialement exécutée pour notre usage, il y a quelques années.

Le *Codex Tybingensis Mb 10* contient, du f. 1 au f. 4 (ou pages 329 à 336), les Lettres et Poésies publiées plus loin sous les numéros suivants :

N° 20. Cette Poésie y est intitulée : Μελέτιος ἐν τῷ κελλίῳ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα ἐν Ἱερουσαλήμ. Νουθετικόν. Au vers 4, la leçon est μὴ πηροῦ τ' ἀφροῦ.

N° 22. Le titre est : ἐν Ἱερ:χῶ.

N° 21. Le titre porte : ἐν Ἰορδάνῃ.

N° 18. Il y a un titre ainsi conçu : *Ad Ἱερεμίαν Guardianum (ita appellant) Terræ Sanctæ qui dono dedit pateram.*

N° 14. Le titre porte : ἐν τῷ ἁγίῳ τάφῳ εὐχῆ Μελετίου. Le texte présente les différences ci-après : v. 8, ὑπερρεϊδόμενον ; vers 9, λιτανεύσων, τῶνδε τὲ τεύξων.

N° 13. Le titre est ainsi conçu : *Ad Georgium Cro-pacium (sic) Polacum, poetam et musicum, etc.*

N° 9. Il est intitulé : *In Varia (sic) Lectiones M^{ci} Aloisij Lolini.* Au vers 5, il y a *Hadriacis.*

N° 62. Le titre est Μελετίου θρηῆνος. Au vers 8, il faut lire ἄ με, et non ἄμα, comme on l'a imprimé par erreur.

N° 60. Il y a dans l'adresse : *Bilberechiῳ Germanῳ.* A la ligne 10 : *impetraturus ad nos.* La date est : *è magno Caero, 6 kalendas Aug. 1582.*

N° 49. L'adresse est ainsi libellée : *Francisco Porto grauissimῳ ac præstantissimῳ viro Græcæque linguæ professori Geneuensi (?) S. a D. op° max.*

Ces huit pages du *Codex Tybingensis Mb 10* constituent certainement l'envoi fait à Martin Crusius par

Mélétius Pigas et annoncé dans sa lettre du 14 octobre 1583 (voir plus loin, p. 95, lignes 112 et suiv.). En tête de la page 334, le destinataire a écrit : *Tybingæ accepi 22 maii 1584. M. Mart. Crusius.*

. . .

Nous avons exécuté nous-même la copie du manuscrit Sakkélion, que son propriétaire eut l'extrême obligeance de nous envoyer en communication à Paris, par l'intermédiaire de la légation française à Athènes.

W. Regel examina ce volume lors de son séjour en Grèce et a publié la liste des Lettres de Mélétius dans ses *Analecta Byzantino-Russica* (Petersbourg, 1891, in-8°), p. cxliv et suivantes. Le savant russe a même pu lire une ou deux dates qui avaient disparu, à l'époque où nous eûmes le manuscrit entre les mains, notamment celle de la lettre adressée à François Portus, laquelle figure également dans le manuscrit de Tubingue.

La partie du manuscrit Sakkélion qui contient les minutes de Mélétius Pigas est dans un tel état de délabrement qu'elle est menacée d'une destruction prochaine. Il eût été regrettable de ne pas conserver cette collection, dont ceux qui voudront bien la parcourir pourront apprécier la valeur. Elle ne sera pas une mince contribution apportée à l'histoire religieuse et même littéraire des vingt-cinq dernières années du xvie siècle. On y verra, entre autres choses, contre quels éléments de dissolution avait à lutter cette mal-

heureuse église d'Alexandrie. Nous recommandons tout spécialement la lecture des lettres à Sylvestre, le triste successeur de saint Athanase et de saint Cyrille.

Cette correspondance fixera bien des dates et précisera bien des faits. Elle éclairera surtout d'une très vive lumière la vie de Mélétius Pigas, qui, malgré plusieurs essais dignes d'éloges, attend encore un biographe ennemi des panégyriques, des phrases et de l'à peu près.

Contrairement au système adopté par Jean Sakkélion, qui, en publiant quelques lettres d'après les minutes de Mélétius Pigas, en a partout corrigé les nombreuses fautes d'orthographe, je me suis appliqué à reproduire les originaux avec la plus scrupuleuse exactitude. Je ne me suis pas cru autorisé à présenter au public un Mélétius plus lettré qu'il ne l'était en réalité. Il ne savait sûrement pas si λέμβος est masculin ou féminin, encore moins s'il vaut mieux écrire βυζαντινος ou βυζαντηνός que βυζαντινός. L'ignorance de ces puérilités ne l'empêche pas d'avoir été un des prélats les plus dévoués aux intérêts de l'Église grecque en général et du siège patriarcal d'Alexandrie en particulier.

. . .

Nous ne voulons pas terminer cette préface sans signaler d'une façon toute spéciale la lettre qui figure dans ce Recueil, sous le n° 50. Elle est adressée à Marguerite de Valois, reine de Navarre, à laquelle Mélétius Pigas envoya certains présents par l'entre-

mise de François Camus, qui visitait le Levant à cette époque. Il lui fit également parvenir un ouvrage manuscrit de sa composition (voir lettre 63, lignes 18 et suivantes), que Jean Sakkélion assure avoir été l' Ὁρθόδοξος διδασκαλία ¹.

Dans une lettre à Marc Velser, en date du 12 mai 1602, Joseph Scaliger affirme qu'il avait cru pouvoir se procurer, par les soins de Mélétius, des manuscrits arabes, éthiopiens et coptes, mais que la mort récente de ce patriarche avait anéanti ses espérances :

« Igitur si ille nunquam satis laudatus vir diutius vixisset, magna facultas mihi omnia arabica, æthiopia et ægyptiaca quæcunque optassem, habendi suggereretur. Pro quibus græca totidem aut plura, quorum inopia apud illos magna est, rependissem. Ante annos enim viginti, tum quum ille πρωτοσύγκελλος Σιλβέστρου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας adhuc esset, reginæ Nauarræ pyxidem instructam gemmis cum epistola græca misit : qua petebat ut Basilii, Chrysostomi, Nazianzeni exemplaria, quæ aliunde nancisci non poterat, sibi mitteret. Epistolæ exemplum adhuc penes me habeo. Inde animos sumpsi exemplaria arabica commutatione græcorum mihi quærere, si bonus ille vir in viuis mansisset. Verum frustra fui, quum ille et decesserit et vota reliquerit mea, vir omni laude et eo cui successerat Siluestro dignissimus ². »

1. Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, t. 1, p. 42, note 2.

2. *Josephi Scaligeri Epistolæ* (Leyde, Elzévir, 1627, in-8°), p. 380-381.

La lettre de Mélétius à Marguerite de Navarre, que possédait Joseph Scaliger n'est pas celle qui est publiée ci-après, sous le n° 50 ; car, dans cette dernière, il n'est fait aucune demande des ouvrages des saints Basile, Jean Chrysostome et Grégoire de Nazianze.

Les personnes qui seraient étonnées de voir ces Lettres de Mélétius Pigas admises dans notre *Bibliothèque grecque vulgaire* sont priées de lire le début de la préface que nous avons placée en tête du tome premier de cette Collection.

Fontenay-le-Marmion, 22 juillet 1901.

LETTRES

DE MÉLÉTIUS PIGAS

1

P. 1 Σιλθέστρω, τῷ μακαριωτάτῳ καὶ παναγιωτάτῳ μου δεσπότη πάπῃ καὶ πατριάρχῃ τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρίας, Λιβύας, Αἰθιοπίας καὶ πάσης Αἰγύπτου καὶ κριτῇ τῆς οἰκουμένης, Μελέτιος ὁ μοναχὸς πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοήν.

⁵ Καλοῦσιν ἡμᾶς τὰ γενέθλια, ὦ θεῖα μοι καὶ ἱερωτάτη κεφαλῇ, τοῦ τεχθισομένου νυμφίου, μονονουχὶ προτρέποντα λόγῳ τὸν Λόγον δεξαμένους καὶ ὑμνήσαντας καταστράπτεσθαι. Καὶ γὰρ δὴ καὶ θυσίας ἀνωτέραν ἐδήλωσεν τὴν αἴνεσιν ὁ λόγος, καὶ μόσχου νέου ὑπεραναβεθηκυῖαν κέρατα φέροντος
¹⁰ καὶ ὀπλάς, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τὸν Λόγον τῷ λόγῳ, τῷ ὁμοίῳ δηλονότι τὸ ὅμοιον, τέρπεσθαι. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ χῶρα καὶ αἱ τῆς χώρας περιστάσεις τοὺς λόγους ἡμᾶς ἀφαιροῦνται, ὑμνητέον λοιπὸν ὡς αὐτὸς ὑποκελεύεται ὁ λόγος, καὶ σωτηρίου ποτηρίῳ ἀνταμειπτέον τῆς μεγάλης οἰκονομίας τῆς πρὸς
¹⁵ ἡμᾶς τοῦ Λόγου συγκαταβάσεως τὸ μυστήριον.

Τοῦτό μοι δρᾶσαι βουλευομένῳ καὶ τὴν τῆς θείας σου κεφαλῆς ἐπίνευσιν ἐρωτᾶν ἀναγκαῖον κατεφάνη, ὡς ἂν τὸ καλὸν καὶ καλῶς, ἐνθέσμῳς δηλονότι, γένοιτο. Τῶν θείων

οὖν μυστηρίων ἐπίνευσον, θεῖε πάτερ, ὅποτε καὶ ὀπωσδή-
 20 πως δόξειεν, ἐν μετουσίᾳ με γενέσθαι.

Ἐρρωσο ἐν κυρίῳ, θεῖέ μου δέσποτα.

2

Πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίγραμμα καὶ ἐπιστολή.

Τῷ αὐτῷ.

Εἰ μὲν ἦν δι' ἄκρων ἐπισημάναι τὰς διαθέσεις, τάχα ἂν
 ἐπισημάναμεν καὶ ἡμεῖς δι' ἐκείνων τὰς ἡμετέρας, ὦ πανα-
 5 γιώτατε καὶ μακαριώτατέ μου δέσποτα. Νυνὶ δὲ τῆς γλώττης
 καὶ μόνης ἐναργεστάτου ὑπαρχούσης ἀγγέλου καὶ πεφυκυῖας
 τῆς διανοίας ἐκφάντορος, πῶς οὐκ ἔμελε δεόντως καὶ ἡμῖν
 διακονῆσαι, διαπορθμεύουσα τὴν δι' ἧς ἔξωχα πάντων καὶ
 τιμῷ καὶ (φέρει εἶπω) σέβομαι τὴν θεῖαν σου κεφαλὴν, πρόσ-
 10 κλησιν; Δέχου τοίνην, δέσποτά μου, τοῦτι τοῦ ἐπίγραμμα
 ὀπωσδήπως εἰς τοῦτό μοι ὑπουργῆσαν, οὐ μέντοι κατ' ἀξίαν
 τὴν σὴν, κατὰ δὲ δύνάμιν τὴν ἡμετέραν. Σὺ δὲ ἀπόδος,
 2 ὡς || ἀντίξουν, τὸ δέχεσθαι καὶ παρ' ἡμῶν εὐφημίαν. Μακρό-
 θιον διατυρῆσαι κύριος ἡμῖν τὴν μακαριότητά σου ἐν εὐη-
 15 μερίᾳ.

3

Ἐπίγραμμα (τῷ αὐτῷ).

Τίς, πάτερ, εὐαγέων ὑπέρτερον ὄντα σὲ ὕμνων
 μουσάων ἔπεσι στέψειε πιερίδων;

Εἷς μὲν ἐν ἀστράσι πολυάκτινος ἥλιος ἴσχει,

5 ἔν τ' ἔαρ εἰν ὥραις ἀνθεσιν ἔσχε κλέος¹.

3. — 1. La fin de ce vers est ainsi corrigée d'une autre main :
 ἀνθεσι κύδος ἔχει.

Εἰς ἐν πατράρχαις θεοῖκελος ἀρχιερεῦσιν
Σίλβεστρος, πολιῆς τὸ κλέος εὐσεβίης.

4

Εἰς τὸν θεωριλέστατον ἡμῶν δεσπότην Εὐγένιον,
ἐπίσκοπον ¹ Σινὰ ὄρους, ἐλεγ(εῖον).

Ἔσπετε, περιίδες, θεοῖκελον ἀρχιερχία
Εὐγένιον ὄνομα, Εὐγένιον τε γένος,
5 δς κραναοῖσιν ἐπ' οὔρεσιν, οἷς ποτὲ ἠΐθεος φῶς,
Μωσῆς λαοσώου ποιμένος εὖρε κλέος,
ἐζόμενος, λιτῆσιν ἰλάσκεται ἄσθμα θεοῖο
ἀθανάτου, κόσμου ἄχθος ἀπωσάμενος,
κόσμου ἀγλυοέσας, ἀλλοπροσάλους, πολυπλάγκτους,
10 λόχμους ἐγκρύπτους ² ἔρκεσι λευγαλείς,
ἡμερόεν Χριστοῦ δ' ἀμφ' ὠμοισὶν ἄχθος ἀείρας
δρέπεται ἀθανάτου κάλλεος ἀμβροσίην. ||
8 Χαῖρ' ὑψηκαρίνου Σινὰ μεδέων, κλέος ἀνδρῶν,
οἰκτιρμῶν κόσμος ἐν χθονὶ οὐράνιος,
15 παντοίαις χάρισι τὲ κατάστερος ἄλλος ὄλυμπος
ἠλιος φ, μήνη τ' εὐσεβίη, σοφίη ·
οὔποτε σοῖο, πάτερ, Μελέτιος λήσεται, αὔρας
ὄφρα ἐπισπάσεται, ἡελίου τε φάος.
Κεῖνος ἐγὼ Μελέτιος, δς ἄγριον οἶδμα θαλάσσης
20 φεύγων (φεῦ) γαίη νὺν ἐνέκυρσα πάγχα ·
ἦς ἐμὲ ἔλπος ἐμὸν βύσοι μὲν, καί γε σαῶσοι
Χριστὸς σαῖς εὐχαῖς τοῦτο χαριζόμενος.

4. — 1. D'abord : ἀρχιεπίσκοπον.

2. Il y avait d'abord : κρύπτοντος.

5

Πρὸς Χρηστὸν τὸν κύριον ἡμῶν.

Χριστὲ ἄναξ, σὸς ἐγὼ λάτρις, ξένος, οἶος, ἀλήτης.
 τειρόμενος πενήτη, τειρόμενος ξενίη,
 πολλὰ γαίη, μέλανι καὶ πόντῳ πολλὰ μόγησα ¹,
⁵ ἡρεμέως ² βιοτῆς ἔχνεσιν ἐσπόμενος ·
 νῦν, φθάσαι βιότιοι πρὶν ἡματα οἰοθιοῖο,
 αἰσθάνομαι λοιγοῦ ἀργαλέως θανάτου.
 Τίπτε πάθω; οὐ σὰς χεῖρας, μάκαρ, ἐστὶν ἀλλύξαι
 οὐχ ὕδασ', οὐ χέρσφ ³, οὐ πόλῳ, οὐχ' αἰδοῦ
¹⁰ τίσεια τὰς ἐνταῦθα ἀμαρτάδας ὠκυμορίη ⁴,
 κεῖσε τυχὸν φεύξω πῆματα δυσμενέων.

6

Τῷ τιμίῳ πρεσβυτέρῳ Παύσίῳ Ζακινθίῳ τετραστίχον

Παύσιε, σὰς χάριτας χάρισι θεὸς αὔθις ἀμείψας
 σοὶ πέλε χαρίτων πάντα χαριζόμενος ·
 ὄλθον ὄθεν χαριεὶς χεῦεις πολυήρατον ἡμῖν,
⁵ ὡς διαπορθμεύων ἐκ χαρίτων χάριτας.

5. — 1. D'abord : μογήσας.

2. D'abord : ἀτρεμέως.

3. D'abord : οὐ πόντῳ, οὔτε γαίη,

4. D'abord : τίσει' ἀμαρτάδας ἔς πρῆξα ἐνθάδε ὠκυμορίη. Et en seconde correction (au lieu de ἔς πρῆξα ἐνθάδε) : τὰς ἐνταῦθ'. Le vers du texte est le résultat d'une troisième correction.

7

4 Εἰς ¹ τὰς Varias lectiones Ἀλλοῦζίου τοῦ Λολίνου ἐκ τῆς
τῶν Ἐνετῶν συγκλίτου.

Οἴαπερ ἐκ καλύκων πολυχροίῳ ² δαίδαλα γαίη
εἰαρινῆσ' ὥραις ἄνθεα ἐκφύεται ·
5 παντοίης οὔτω σοφίης πολυεΐδεα ³ ἄνθη
πάντοθεν ἐκλέξας Λουλίνοσ ὧδε φέρει.
Δρέψασθ' ἀτρεμέωσ πολυΐστοροσ ἀνδρόσ ἀώτων
ὀδμάσ, ὦ φίλοισι ⁴, στήθεσι δεξάμενοισι.

8

Εἰς τὰσ αὐτάσ δύστιχον.

Ἐν σοφίησ ὄμμ' ἀθανάτοιο πάντ' ἐφορᾶται,
ἦδε ¹ μί' αὐ σοφίησ βίβλοσ ἅπαντ' ἐφορᾶ.

9

Eiusdem Meletij in eadem.

Non aurum aut gemmas aut quæ fœlicibus arvis
admiraturis gentibus edit Arabs;
sed quicquid celsæ (superûm mirante senatu)
5 fœcundo sophiæ spargitur è gremio

7. — 1. Ici τὴν biffé.

2. Le second o de ce mot a été ajouté plus tard, d'une autre encre.

3. Ainsi accentué.

4. Il y avait d'abord φιλόμουσοι au lieu de ὦ φίλοισι, correction ultérieure, d'une autre encre.

8. — 1. Avant ἦδε, il y a ἐν biffé.

Adriacis Lolinus aquis, sanctoque recessu
 dans, magno Hesperiaë augmine ditat opeis,
 Illa sinu emanans patrio, perque agmina divùm,
 perque hominum, rerum diditur in species;
 10 Ast hic diffusæ, cælesteis colligit auras,
 inque unum varias congerit artis ope.

10

Al magnifico S' Alvise Lolino.

Quanto io le sia obligato per la viva memoria che di noi tiene et a noi dinota colo scrivere suo spesso, copioso et humano, non è capace la carta ove io lo
 5 5 spieghi, nemeno l'inchiostro con che il || dimostri etc. et nel presente appresso sento delle *Varie Lettioni* di V. Mag^{cia} tanto honorato grido che tutto di tutto innamorato m'invaghisco, parendomi mio essere l'honor suo; et certo giustamente (per dir meg^o) mi
 10 rallegrò della gloria di V. M. come di mia; poichè essa per pietà (dirò) sua degna me d'havermi suo, come le sono, ne con altro potei dimostrar l'affettione, con che io humilmente osservo l'altezza del vostro divin spirito, che con un epigramma, pertem-
 15 piss^{mo} importato frà i prestam^u: della celeste fabrica de le sue *Varie Lettioni*; e la supplico che, si come non sdegnà le alte cose atte ad essere alteri tetti del mirabil opificio, così dia loco ancor a questo nostro basso δεκαστέιχφ frà le quadrella del pavimento; et
 20 permetta che, a simiglianza della vedova devota, anche noi offeriamo all' ampio tempio vostro de le

scienze queste nostre cosettine, testificatrici della nostra osservanza verso ogni cosa di V. M. la quale io seguitarei così inseparabilmente co la vita, come co
 25 lo spirito devotamente et senza interpositione, la riverisco. L'epigramma è questo :

Non aurum, etc. (*Voir le n° précédent*).

11

Al istesso.

Vega V. M. s'io le sento e quale sia l'obbligo che le senta et per le antiche innumerabili sue cortesie et per lo gratissimo presente di Dionisio Areopagita et
 6 5 del tomo di Eusebio || che mi mandaste, che spinta l'affettione mia dalla grandezza di quello mi fè man-
 mettere a cose che mai per l'adrieto non tocai, et è la prima volta ch' io non so come mi rivolsi a versi greci ¹, et piacemi che principio prenda questo nostro
 10 genere di poeteggiare dal più caro amico et padrone ch'io habbia ².

Quale mò sia l'epigramma, et l'uno e l'altro V. M. veda, corregga, et se le pare degno ch'appara lascilo apparere; se non, accetti l'animo nostro et l'epi-
 15 gramma fa preda a venti ò al foco.

Il s' Iddio la conservi sana et felice et diale spatio et animo di rivolgere la grandezza del suo raro ingegno anco alle cose di teologia, alla vera cognitione del vero vero, et receva la chiesa, ch' oggi mai è

11. — 1. D'abord : *feci verso greco*. La correction a été faite ultérieurement et avec une autre encre.

2. Ici *in terra* biffé.

20 molto sturbata, dalle virtù sue col agiuto del signore
notabile giovamento ².

12

Εἰς τὸν ἐμμέριμον βίον.

Τὸν βίον ἀφροσίγη ἐνέπλησεν ἄρτι μερίμων ¹,
τὸν βίον ἀφροσίγης πλήσααν αἱ μέριμναι ·
νῦν βίος ἀφραδέων ἐπίμεστός ἐστι μερίμων
5 ὦν ἄτερ οὐδὲ βίος, οὐδὲ βίου χωρὶς αἴ.
Σὺ δὲ βιοῦν ἐθέλων εὐφρων ἀπόλυσε μερίμνας
ἦν δέ σε ² ἄφρον' ἄρα ὤλεσαν αἱ μέριμναι.

13

7 Ad Georgium Copaccium Polacum apprime doctum
triplicique in genere linguarum versatissimum,
tum musicum ac poetam peritissimum, Meletij
Ep(igramma).

5 Non tu pectus iners, sine numine, docte Georgi,
Calliopes, Euterpes, Uraniesque decus ¹;
carmine tu numerisque potens, non sæva ferarum
pectora, sed poteris flectere corda hominum;
corda hominum, superumque tibi Threïcius Ὀρφεὺς
10 cedit, seque matre iam neget esse dea.

3. A la suite de cette lettre, on lit la note suivante : *Sono gl' epigrammi scritti dianzi registrati in quel ordine che ci venero ritrovati, dopo venuti in Egitto.*

12. — 1. Ainsi accentué, au lieu de μερίμων.

2. D'abord γε au lieu de σε.

13. — 1. Il y avait d'abord *Calliopæ* (forme avec laquelle le vers était juste) et *Uranisæ*.

14

Εἰς τὸν ἅγιον τάφον εὐχή Μελετίου.

Ἄφθιτ' ἄναξ, πατρός τ' ἀφθέγκτου κύδιμος υἱέ,
 δς τὲ βροτὸς γεγαῶς σώσας ἐφαμερίους ·
 ἐνθάδε πολλὰ μογήσας, πολλὰ τεράστια πρήξας,
 5 καὶ μόρον ὑποστὰς χερσὶν ἀλιτροτέρων ·
 τάνυε σὺ ἱκέτη Μελετίῳ Ἰλαον οὐας.
 καί με παθῶν ἔρυκε, δυσμενέων τὲ πάγας ·
 κόσμου τ' αἰὲν ἀπόστροφον εἰς σὲ δὸς ὄμμ' ἀτενίζειν,
 ταρσοῖσιν ἐλαφροῖς νοῦν ἐπερειδόμενον ·
 10 ταῖς δε σὲ εὐχολῆσ' ¹ λιτάνευσων οὐνεκα τῶνδε ²
 Κρήτης γὰς φίλης ὦδε ³ φυγὰς ἔμολον ·
 σὺ δέ γε νεῦσον, ἄναξ · δύνασαι γὰρ ἔργα σαῶσαι
 σὰς χερός, οἶα θεοῦ ἀλκά τε καὶ σοφίη.

15

8 Τῷ Ν. ἱεροδιακόνῳ εὐ πράττειν.

Χαῖρε εἰ χαίρεις, ἢ δὲ μὴ χαίρεις, χαίροις · φίλει τὸν
 φιλοῦντά σε καὶ τῷ γράφοντι ἀντίγραφον. Ἐρρωσο.
 ἐξ Ἱερουσαλήμ, ἐγ' μαίτου.

14. — 1. D'abord εὐχολίης.

2. Au lieu de ces deux derniers mots, Mélétius avait successivement écrit : τῶνδε τε τυχεῖν et τῶνδε τε τεύξων.

3. D'abord ὦδε puis ὦδε. Malgré la correction, je laisse la première leçon qui est correcte.

16

Τῷ αὐτῷ.

Ἄρ' ἔμελλεν ἡ μικρά μοι χάρις χαρίτων τοσαῦτας χαρί-
 σασθαι χάριτας, πολλὰς χαρὰς ἀντεισάξασα τῷ σμικρῷ
 χαῖρε; Εὕγε τῆς χάριτος καὶ τῆς χαρᾶς! ἀλλὰ σοι τὸ
 5 εὐγαιῶν τῆς τῶν χαρίτων εὐχαροῦς εὐφροσύνης μὴ μόνον ταῖς
 χάρισι καὶ ¹ τῇ χαρᾷ ἀπονεμέσθω, ἀλλὰ χωρεῖτω καὶ ²
 ἐπὶ τῷ χωρίῳ τῷ πολυφόρῳ ³ τῆς ἀγάπης τὰ καλὰ σπέρ-
 ματα, τάχα τι τοσαῦτας τῇ ἀγάπῃ ἀγάπας ἀναθαλεῖ, ὅσας
 μοι ἐπὶ τῇ χάριτι ἀνέθαλε χάριτας. Ἐρρωσο.

17

Di maggio.

Al molto Reverendo Padre frà Geremia da B(res-
 cia), guardiano di Terra Santa.

Molto Reverendo Padre,

5 In recompenso della donata patera, non d'auro ma
 di vetro, la volsi questa mattina per ridere, in compa-
 gnia di quei reverendi padri, in presentia de quali la
 si degni di farmi l'honorato dono de la detta. Per-
 tanto sendomi ritirato ne la cella mia, ne avendo ove
 10 facilmente riporre la tazza, hebbi materia d' andar
 raggirando frà me stesso la diff^a del refetorio suo
 (dove hebbi il dono) et la de la cella mia, ne la quale

16. — 1. Ici ταῖς biffé.

2. Ce καὶ a été ajouté ultérieurement, d'une autre encre.

3. Ici καὶ biffé, à une date ultérieure, avec l'encre qui a servi pour
 ajouter le καὶ dont il est question' dans la note précédente.

mi conveneva, insin a tanto ch' io l'accommodasse a
 condecete persona et luoco, tenerla in salvo ; venni
 25 a conoscere che dovere era ché dove il refetorio suo
 ci addotò d'una tazza, la cella mia fosse obligata di
 farle un presente da cella. Onde le scrissi quest' ἐξ-
 στείχον et le 'l mando, pregandola che faci vedere
 9 anco a reverendi padri la contesa || di madona Pal-
 30 lade, che si risente d'andar indonata con barba Bac-
 cho. Et a V. R^a di cuore m'offerò.

In Gerusalem.

18

Quid mihi cum cyathis? haud nostras ferre Lyæi,
 haud hæc conveniunt Pallados arma manus.

Quare age et aut Bacchum scitæ compone Minervæ,
 aut huic, non illi munera grata feras.

5 Non patitur bellique potens artisque virago
 (sancte pater) Bacchi parta trophæa sequi ¹.

19

Ἄσιώτατοι πατέρες ἐν κυρίῳ τιμιώτατοι, Ἐγὼ μὲν καὶ
 δέσμιός εἰμι, μηδὲν μηδένα ἡδικοῦς, μηδὲ ἑαυτῷ προξε-
 νήσας κατακρίσεως εἴσπραξιν καὶ δεσμῶν, καὶ θαυμάζω τῆς

18. — 1. Le personnage à qui sont adressées cette épigramme et la lettre qui la précède, le Père JÉRÉMIE DE BRESCIA, fut élu gardien de Terre-Sainte en 1571; il conserva cette charge jusqu'en 1579. Voir *Historia cronologica della provincia di Syria e Terra Santa di Gierusalemme, opera composta in spagnuolo dal M. R. P. F. GIOVANNI DI CALAORRA, tradotta in lingua italiana dal M. R. P. F. Angelico di Milano* (Venise, 1694, in-4°), pp. 490 et suiv.

ἐλευθερίας τὴν ἀποδημίαν, δι' ἧς συμβαίνει καὶ ὑμᾶς τοῦ
 5 ποθουμένου ἀποτυχεῖν, οὐκ οἶδα πῶς, τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου
 ἀνακοπτομένου καὶ παρά τινος. Θέλετε γὰρ ὑμεῖς καὶ καλῶς
 ποιεῖτε τῆς ἀρετῆς ἀντιποιούμενοι · ἐθέλω καὶ μάλλα
 ἐν δίκῃ, τὸ γὰρ δοθὲν ταλάντιον πολυπλασιᾶσαι σπουδα-
 στέον · ἄξια δὲ πάντως καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς σπουδὴ ἐργοδε-
 10 στέρας τῆς ἐγγχειρήσεως. Ὅμως καίπερ ἐθέλοντες εἰργόμεθά
 πως καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ ἀρετὴ παρεμποδίζεται. Δεήθητε
 οὖν ὑμεῖς τὸν κύριον, οἵτινες καὶ ἐν τόπῳ ἀξιοπιστοτέρω
 διάγεται, καὶ τῷ τρόπῳ εὐπροσδεκτότεροι ἐστὲ ὅπως τὰς
 κρυπτὰς ἔνεδρας σὺν τοῖς ἀοράτως ἐνεδρεύουσιν ἀποσοθήσῃ,
 15 καὶ ποιήσῃ ἡμᾶς ἀλλήλοις συγγηνομένους εἰς κοινὴν ὠφέ-
 λειαν μικρὸν γοῦν χρόνον προσαναλώσαι. Ἐρρωσθε.

20

10 Κατέλιπον ἐν τῷ κελλίῳ ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου
 Σάββα τόδε :

Δεινὸς ἔρωσ λαμυρᾶς ὕλας, ξένε, μὴ σε πεδήσῃ
 θεῖσας ἔλωρ ὀλοῆ σαρκὸς ἐλευθερίῃ ·
 5 μὴ Βάκχου σὲ μένος βάλλῃ, μὴ Κύπριδος οἶστρος,
 πηροῦ μὴ τ' ἀφένου ἰ ἀντίθεος ἔφεσις.
 Λάζεο πῦρ κραδίῃ δ' οὐλύμποιο ἀστερόεντος
 δαιτὸς ἀκηράτου ἠδὲ θεοῦ μάκαρος.
 Κεῖθεν ἔβας γαίης παλίνορσον δεῖ σὲ γενέσθαι
 10 μῆδὲν τῶν τῆδε συναπενεγκάμενον.

20. — 1. D'abord : μὴ βευστοῦ τ' ἀφένου.

21

Ἐν Ἰωρδάνῃ δ' ἀφικόμενος τότε :

Τοῖς δ' ἄρα Χριστὸς ἄναξ ἄγνων χροᾶ πλῖνε βέεθροις ¹,
 ἄρας μωμὸν ἐμὸν ἀρχεκάκου κακίης ;
 δὴν' ἀτρεκὲς δεῖναι δῦναι ἐνὶ πνεύματι θείῳ
⁵ ἀλλοιοῦν τὲ γυῖα πάντ' ἀλαῶν μερόπων,
 πλίνετε δὴ κάμοιο μέλη, ὅτε δάκρυσ' ἀρωγὴν
 εἰκόνας ἐρρύψαι αἴσχος ἀπ' οὐρανίης.

22

Ἐν τῷ Σαραντάρῃ ἐν Ἱεριχῶ.

Ἐνθάδε νηστεύσας τρόπαιον κατὰ δαίμονος ἦρε
 Χριστός, ἐμῆς τίσας τίσις ἀμπλακίης.

23

¹¹ Al Reverendo Padre predicatore il Padre frà
 Ricardo da Lezzo, in Gerusalem ¹.

Alta voce, sonora, amica al cielo
 voce del Verbo, c' humanato in terra
⁵ scese, per ingombrar la mortal terra
 d'immortal gratie, ed invoglierla al cielo ;
 Altera voce, a cui già diede il cielo
 celeste suon, per intonar la terra,
 ove vai vagho, et dissipar di terra

21. — 1. D'abord : ἄγνων πλῖνε χροᾶ βέεθροις.

23. — 1. Ces deux derniers mots ont été ajoutés ultérieurement.

10 quant' ha la terra, et far di terra cielo ;
 Sciogli il silentio hommai, e spargi in terra
 gl' ampi tesori, onde va ornato il cielo
 fù del ben, e del ver parte a la terra :
 felice poi, che sormontando al cielo
 15 (resa lucida e bella la tua terra)
 vivrai unita al tuo fattore in cielo.

Di V. R^a.

MELETIO MONACHO.

24

Μελέτιος ἱερομόναχος τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν πνευματικοῖς πατῆρ
 κῦρ Παύσίῳ τῷ Σιναΐτῃ εὖ πράττειν.

Οὐκ ἔδει σε, φίλτατε Παύσιε, τὸν περὶ πολλὰ ἐργωδεστέ-
 ρως διακείμενον, πρὸς τὰ φιλικὰ γράμματα ὀλιγορότερος
 5 διακειῖσθαι. Ἄλλ' οὐδ' ἡμᾶς εἰκὸς ἐστὶν ἐπακολουθούντας ||
 12 τῷ παραδείγματι, ἐς λήθην ὥσαι τῇ σιωπῇ τὸ τῆς φιλίας
 ἦν ἡμῖν ὄσαι ἡμέραι ἀναζωοπυροῖ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα,
 οὐχ ἤττον δὲ καὶ τὰ σὰ δῶρα. Σιωπῶ γὰρ τὰς τῆς ἀγάπης
 ὑψηλοτέρας ἀφορμάς.

10 Ἦκεν ἡμῖν ὁ πρεσβύτερος κῦρ Μαλαχίας σῶν ἄνευ, ἄνευ
 τῆ ὑμετέρων γραμμάτων · ἤξει δ' ὑμῖν ἡμετέροις σὺν γράμ-
 μασι · καὶ ὁ τὴν ὑμῶν ὑποδείξας τῆς ἀγάπης ὀλιγορίαν,
 τὴν ἡμῶν περὶ ταύτην ἀποδείξει σπουδῆν. Προσειπέτω τοί-
 νυν ἀσπασίως σε τάδε τὰ γράμματα καὶ τοῖς παραπλησίον
 15 ἐπιβαλλέσθαι ὑπομιμνησκέτω. Οἴσει δέ σοι (ἀντὶ τοῦ Ψαλ-
 τῆρος) μικρόν τι δῶρον, ἀλλὰ χαρίεν. Ἀναγνοὺς γὰρ ἐν
 μιᾷ που κέλλῃ τοῦ ἀγίου Σάββα, ἐν ᾗ ἐξενίσθη, ἐκεῖσε

πορευθεῖς, τὸ σὸν ἐπτάστοιχον καὶ τοῦ κάλλους ἀγάμενος,
 αὐτῇ τῇ νυκτί, ἑταίρω συναρμόσαι ², ὥστε μὴ εἶναι κατὰ
 20 τὴν ἔρημον μόνον καὶ τῇ μυστικῇ εὐδομάδι τὴν ἐπακολου-
 θούσαν μυστικοτάτην ὀγδοάδα ἀποδοῦναι, ἐφ' ᾧ τῶν φίλων
 18 φίλα εἶναι τὰ ὑπομνήματα, διέγνω. Ὅθεν || μοι ἐξεπονήθη
 τόδε τουκτόστοιχον, δ' ὑπεζεύξας τῷ σῶ σοῖ νῦν πέμπω.

Δεινὸς ἔρωσ λαμυρᾶς ὕλας, ξένε, μὴ σε πεδήσῃ
 θείσας ἔλωρ ὀλοῇ σαρκὸς ἐλευθερίῃ — καὶ τὰ ἐξῆς ³.

25

Ad cl^m Ioannem Gisieri, proconsulem Alexandriae
 illustrissimi regis Francorum.

Tu ne tuo, venerande, λόγῳ quam maximus orbis
 urbem habet, e magno condita Græcigena
 5 temperas, et dicto varias moderaris habenas,
 componisque moreis, maxime Giserius?
 O fœlix cui tot hominum, cui contigit uni
 tot rerum imperium barbarie in media,

26

14 In Egitto.

Ad Ioannem Antonium Mani, medicum peritissi-
 mum, Elegia εἰκάς.

Quid medicas iactatur opeis mihi Phœbus Apollo
 5 pæwnos ¹ dictus arte sanare deos?

2. Ici ἔγνων biffé.

3. Voir ci-dessus, p. 12, le texte complet de cette épigramme.

26. — 1. D'abord : pæwnia.

Ars valeat superis qua fit reparatio vitæ
 et quoscunque deos languida membra gravant !
 Finxerit hæc ætas, victos qua ferre penateis
 tela per atque hosteis inscia turba tulit ².

¹⁰ Nos artem medicam primordia ducere cœlo
 dicimus, hac nobis consuluisse deum; [vireis
 perque homineis, inque homineis proprias extendere
 qua licet, atque sagax permeat ingenium,
 quale tuum, Manni ³, felix nostra intulit ætas ⁴

¹⁵ vitam hominum e leto sistere quod potis est ;
 lumina tu quoties morientia, victaque tabo
 ora, refers vitæ, membraque fessa levas ;
 non sine tu dis certe, artis quibus omnis ab alto
 vireis, naturæ pendet et ingenii.

²⁰ ¹⁵ Haud hæc mendaci vellat mendacior ætas
 vera sed e polo pectore vera refert.
 Fœlix cui tantum (superum iubente senatu)
 ius datur in vitæ, mortis et imperium.

MELETIUS.

2. D'abord : *gens didicit*.

3. D'abord : *Quale, Manine, tuum*.

4. Dans la marge inférieure de la page 14, on trouve une variante du vers onzième ainsi conçue :

Quale tuum, Furlan, fœlix nostra intulit ætas.

Ce qui indique que Mélétius Pigas a fait servir à deux fins la présente épigramme. Il s'agit ici de son ami DANIEL FURLANUS.

27

Al detto et a gl' altri S^{ri} che disputano
contra lo Spirito.

Del celest' aura che dal Padre eterno
unita al gran figliuol esci e derivi,
5 per cui ti spargi, e di lucenti e vivi
rai, c' allumi ed avvivi il lume interno
Tranquilla hommai l'aspro ed ¹ horribil verno
che co' rei soffi, neguitosi e privi
di luce, vieta ch' al tuo non arrivi
10 splendor il mondo tolto al tuo governo.
Svella co le tue dolci aure soavi
l'atre nubi ed oscure, onde dimostri
al mondo il ver, ch' a noi pur per t'apparse.
Se tu, spirito di Dio ², non desti i gravi
15 cuor', nostre voci in vano fieno sparse,
e sparse in vano fien carte ed inchiostri.

MÉLÉTIUS.

28

16 Τῷ πανοσιωτάτῳ πρεσβυτέρῳ Παύσίῳ τῷ Σιναίτη Μελέ-
τιος, ὁ συμπρεσβύτερος καὶ πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας,
εὖ πράττειν.

† Ἐγὼ παρὰ τὸ μὴ σε ἐν Αἰγύπτῳ κατειληφέναι τοσοῦτον
5 ὑπὲρξα δυσχαιράνας, ὥστε μικροῦ παλινδρομήσας ἐς Παλαι-

27. — 1. Au lieu de : *l'aspro ed*, il y avait d'abord *il grave*.

2. D'abord : *d'Iddio*.

στήνην ἀπεστράφηγ τὸν ἐμὸν Παύσιον, ὃν μοι ὑπανεπλαττον
 τῆ διανοίᾳ ὡσπέρ τινα συνοδοιπὸρον καὶ συναλίτην, δι' οὗ
 καὶ τινα παραμυθειᾶν ἐπέλιπζον τοῖς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν
 καμάτοις. Ἄλλως ἔδοξεν τῷ θεῷ ἡμῖν οὖν φέρειν ἀνάγκη
 10 τηλικούτου ἀποστέρησιν ἀδελφοῦ ἢ πλὴν ἀλλὰ διὰ γραμμά-
 των παρηγορίαν τῆς ἀπουσίας δεῦρ' ἐξεύρωμεν καὶ μὴ
 συναπομηκυνώμεθα κατὰ τὴν ἀγάπην τῷ τόπου διαστήματι.

Χαῖρε σὺ τοίνυν σὺν τῷ ἀγίῳ γέροντι καὶ ἡγαπημένῳ
 κῦρ Μωϋσεῖ, καὶ τῷ κῦρ διακόνῳ τῷ καλῷ κάγαθῷ. Χαίρετε,
 15 πατέρες, χαίρετε. πλὴν τῷ πνεύματι ἐν Χριστῷ ἡμᾶς δὲ
 μὴ διὰ λήθην ἄγετε, τοὺς ὑμᾶς οὐδαμῶς διὰ λήθην ἀγο-
 μένους. Ἐρωσθε ἐν κυρίῳ.

Ἄπο Ἀλεξανδρείας, ἰδ' σκιροφοριόνος φθίνοντος ἔτει σωτη-
 ρίῳ αψπ'.

20 Ἀγάμενος τὸ σὸν ἐπηγράμμα τὸ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου
 Σάββα καταλιφθέν, τοῦτον ὑπέξευξα, ἵν' ᾧ ἡμεῖς οὕτως ἦ
 καὶ τὰ ἡμέτερα.

Δεινὸς ἔρος, etc.

29

17 Τῷ δεσπότη μου τῷ μακαριωτάτῳ πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπα-
 κοὴν ὁ Μελέτιος †.

† Γνωρίζουσιν ἡμῖν τὰ σὰ γράμματα, δέσποτά μου, τὰ
 ἀπὸ Ταμιαθίου, τὴν σὴν κάθοδον ἀπὸ Παλαιστήνην εἰς Αἴγυ-
 3 πτον. Χάριν δὲ ὁμολογοῦμεν τῷ κυρίῳ, καὶ τὰς εὐχαριστη-
 ρίους ᾄδομεν ὅτι τὴν θεῖαν σου κεφαλὴν ἀβλαβῆ διετήρησε
 τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν

29. — 1. Le destinataire de cette lettre est Sylvestre, patriarche
 d'Alexandrie.

ἔσεσθαι σου τὴν ἐπιδημίαν τῆς ἀποδημίας εὐδαιμονεστέραν.
 Συναχθήσονται δ' ἴσως καὶ εἰς τὰς ἰδίας μάνδρας κοιτασθή-
 10 σονται δίκην θηρίων καὶ σκήμων ἐπανατείλαντος τοῦ ἡλίου,
 ἅπερ τῇ κοινῇ ἐλυμένατο καταστάσει. Σὺ δὲ ὁ ἥλιος τῆς
 ἐκκλησίας ὁ χαλεποῦ χειμόνος ἡμῖν παραίτιος τῇ ἀποστάσει,
 τῇ ἐπιστάσει καὶ συνελεύσει νῦν ἕαρ εἰσάγων, θάλψον τὰς
 15 ἄρουρας, γλῶη καὶ ἄνθεσι ἁκόσμισον τὸν ἀγρὸν τοῦ κυρίου,
 καὶ τὰς γῆθεν ἀναδεδωμένας ἀναθυμιάσεις τὰς πονηρὰς ταῖς
 ἀγαθαῖς ἀκτίσι διασκέδασον ἵνα μήτε τὰ καλὰ βλαστήματα
 τῆς καλῆς γῆς καταργῶσι μηδὲ σου ἀπείργωσι τὰς αὐγάς,
 οἷον ἀναχαιτίζουσαι καὶ ἀνακόπτουσαι τὸ σέλας. Τὰ γὰρ
 μέσον γῆς καὶ ἡλίου φερόμενα νέφη, ἂν μὲν πυκνὰ ἦ καὶ
 20 οἷον ἀντίτυπα, ἀμαυροῖ μὲν τὸν ἥλιον, φωτὸς δ' ἄμοιρον
 ἀφίησι τὴν γῆν αὐτὰ μὴ φωτιζόμενα ἄλλα πέρα μὲν τούτων,
 τὸ νῦν ² αἰνιγματοδέστερον, ἄλλοτε ποτε τυχόν ³ ἐμφαντι-
 18 κώτερον διεξελεύσομαι || εἰ θεὸς νεύσειε πρὶν με τῆς Αἰγύπτου
 ἀπαῖραι τῇ θεῖᾳ σου κεφαλῇ προσομιλήσαι ἵνα τὸ δὲ νῦν ἔχον
 25 προφθάσαντες τὰ γράμματα ⁴ τῆς σῆς μακαριότητος (ἐπανερ-
 χομένην γὰρ ἄλλοι προεμήνυσαν), προπεπόμφαμεν τὸν ἅγιον
 γέροντα εἰς ἀπάντισιν μετὰ εὐλογίας ὀπόσης καὶ ὀποίας ὁ
 καιρὸς ἐνεδίδου ἵνα σὺν αὐτῷ δὲ ἐγράψαμεν περὶ τῶν τῆδε κοῦ
 δεῖ ἐπαναλαμβάνειν τὰ αὐτά.
 30 Γράφεις ἡμῖν, δέσποτά μου, περὶ τῶν καταλειφθέντων
 πραγμάτων παρὰ τῆς Κυριακῆς, γυναικὸς τοῦ Ἀνδρέου ἵνα αὐτὰ
 δὲ λησται διορίζαντες ἐκείνου τὴν οἰκίαν σὺν τοῖς λοιποῖς
 πᾶσιν τοῖς ἐκείνου ἀφείλοντο ⁵.

2. Μὲν est rétabli conjecturalement. La place d'un mot de trois lettres entièrement effacé par l'humidité existe dans le manuscrit.

3. D'abord : ἴσως.

4. D'abord : τὰ σὰ γράμματα.

5. Il y avait d'abord : οἰκίαν καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἀφείλοντο.

Γράφεις, δέσποτά μου, καὶ περὶ τῶν ἀπὸ Ἰερουσαλήμ
 35 γραμμάτων. Ἡμεῖς μὲν οὖν τὰ γράμματα ἐλάβομεν, ἀνέγνω-
 μεν, ἐπέγνωμεν · καὶ περὶ μὲν τῶν τῆ ἐκκλησίας ἐπιβαλλόν-
 των οὐ χρῆ καὶ λέγειν, μήπως λογίσηταί σου πάλιν ἡ
 μακαριότης τὰ λεγόμενα κόμπον, καὶ φανῶμεν ἡμεῖς ἐπι-
 δεικτιᾶν. Περὶ δὲ ὧν καθ' ἡμῶν ἀποτείνεται σου ἡ μακα-
 40 ριότης ἐπ' ἀνυπάρκτοις ἀλλ' ἐπιπλάστοις ταῖς αἰτίαις, οὐδὲν
 ἀποκρινόμεθα · σχολὴν γὰρ οὐκ ἄγομεν περὶ ταῦτα ἐνασχο-
 λεῖσθαι καὶ διελέγχειν τὸ οὐκ οἶδα τί καὶ φῶ. Πυρὶ δὲ οὐ
 19 παρεδώκαμεν ἢ ὡς διεκελεύετό σου ἡ μακαριότης, μετὰ τὴν
 ἀνάγνωσιν, τιμήσαντες τὰ παρὰ σοῦ γράμματα, καίπερ μὴ
 45 σά · σοί γ' ὅμως, δέσποτά μου μακαριώτατε, τῶ τοιαύτην
 κατ' αὐτῶν ψῆφον ἐξενεγκόντι, αὐτὰ ἐκπεπόμφαμεν · σύ,
 δέσποτά μου, ἔγραψας, σὺ ἀφάνισον ὡς βούλη ἢ ὡς ἔκρινας ⁶.
 Ἡμᾶς ὁ κύριος ἐδίδαξεν οἷς αὐτὸς ἔπραξεν, μὴ πρὸς πάντα
 ἀποκρίνασθαι, μηδὲ πάντα ῥαδίως λέγειν · ἀλλὰ τί καὶ λόγων
 50 δεῖ, ὅπου γε τὰ πράγματα διδάσκει; καὶ ταῦτα μὲν δὴ
 ταῦτα.

Περὶ δὲ ἡμῶν εἴ τι τῆ σῆ μακαριότητι μέλει, ἄλλους τῆ
 ἐκκλησία σοφούς κατὰστισον, τέκνα, ὡς φατέ, γνήσια, ὑμῶν
 ἄξια, καὶ ἀγαπητά (ἐπεὶ ἡμεῖς καὶ ἀμαθεῖς καὶ μὴ τοιοῦτοι),
 55 εὖ εἰδόντα χρηματολογεῖν καὶ οἷον φορολογεῖν τὴν ἐκκλησίαν,
 ἐμπόρους χρυσοῦ καὶ ἀργηρίου · ἡμεῖς γὰρ ἄλλην ἐγνωμεν
 ἐπισκοπεύειν ἐκκλησίας ὁδὸν παρὰ τὴν ὑπουργοῦσαν χρή-
 μασι. Ἡμεῖς δὲ ἀσπασόμεθα ἀφ' ὧν ἀνέκοψας ⁷ ἐρήμους ·
 ἄλις καμάτων, ἄλις ἀμοιβῶν · οὐδὲν δὲ πρᾶττομεν πρὶν διὰ
 60 σῶν, δέσποτά μου, γραμμάτων ἀπολυθῆναι · ὃ καί, παρακα-

6. Ici cette phrase bipède : καὶ τὸν Αἴαντα φασὶ μὴ πρὸς ἐτέρου, ἀλλὰ ἀφ' αὐτοῦ ἀναιρεθῆναι.

7. D'abord : ἀνεκόψαμεν.

λοῦμεν, ὅσον τάχος ποιήσον. Ὁ δὲ θεὸς ἡμῶν σοῦ τὴν
θεῖαν κεφαλὴν μακρόβιον διαφυλάττοι.

Ἐκ τῆς ἑξήτης ἐπιστολῆς τοῦ ἐπισκόπου Σινᾶ, ἀφ' ἧς.

30

20 Εὐγενίῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Σινᾶ καὶ Ῥαίθου.

† Λατίνων παῖδες φασὶ πού ὅτι τὰς ἀπαλὰς ἀκοὰς κατα-
μαλάττουσιν αἱ λαμπραὶ προσηγορίαι · ἡμῶν δὲ αἱ ἀκοαὶ οὐ
λείαι τυγχάνουσιν, οὐ βραδίως προσιένται τὸ μαλακόν. Εἰ
5 μὲν οὖν παίζεις, δέσποτά μου, ὅταν τέττιγας ἡμᾶς τῆς
ἐκκλησίας λέγεις, πρωτοσυγγέλλων ὑπερτάτους καὶ ῥήτορας
καὶ τὰ τοιαῦτα, παῖζε. Ἐγὼ γὰρ οἶδα καὶ πατέρας μετὰ
1 παίδων ἔσθ' ὅτε ἀποκλίναντας ἀπὸ τῆς σπουδῆς εἰς ἡδονὴν,
καὶ παίζοντας καὶ παιζομένους ὑπ' ἀγάπης. Εἰ δὲ σπουδαίως
10 λέγεις, οὕτω μοι δοκεῖς οἰδέναί μελέτιον τὸν σὸν, τὸν
μόλις ἄξιον κληθῆναι υἱὸν² ἀγαπητὸν τῆς σῆς θεοφιλίας,
τὸν πάσαν τὴν ἐκ τίτλων δόξαν μηδὲν τιθέμενον · πῶς γάρ ;
Ἦσ' ἔτι περὶ ταῦτα κεχρηνότας, νοσοῦντας νομίζω ἀβελ-
τηρίας τῆς ἀνωτάτω, καὶ ἀπεριμερίμωτος³ ἀμαρτίαις ἑαυ-
15 τοῦς συμπλέκοντας ἀλλοτριαῖς. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐς
τοσοῦτον.

Περὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν οὓς ἡμῖν συνίστησί σου ἡ θεοφιλῆς
κεφαλὴ, καλῶς μὲν συ καὶ πατρικῶς ποιεῖς διὰ γραμμάτων
συνιστῶν τοὺς οἰκείους · ἀλλ' ἔμοί γε τοῦτο αὐτάρκης εἰς
20 συνίστασιν τὸ εἶναι σοὺς τοὺς ἐντυχάνοντας καὶ τοῦ θεοθα-
δίστου ὄρους πνευματικὰ θρέμματα · ὧν ἐγὼ οὐχ' ἐτοιμάζω

30. — 1. Ici τέκνων biffé.

2. D'abord : τέκνον.

3. D'abord : ἀπερινοήτως.

21 πρὸς ξενίαν κέλλας καὶ τραπέζας, ἀλλὰ || τὴν κεφαλὴν αὐτὴν
καὶ τὴν καρδίαν · καὶ ἴσασι γ' οἶμαι οἱ ἐντεῦθεν παραπο-
ρευόμενοι, καίπερ μὴ † κατ' ἀξίαν, ὅμως γε κατὰ δύναμιν
25 τὴν ὑμετέραν ὑποδεχόμενοι καὶ μετὰ γραμμάτων προπεμ-
πόμενοι.

Περὶ δὲ γραμμάτων ὧν ἀπαιτεῖς, ἐγὼ οὐκ οἶδα πῶς ὁ
κύρ Φηρᾶς οὐκ εἰσεκόμισε τὰ παρ' ἡμῶν τῷ ὀσιωτάτῳ πνευ-
ματικῷ κύρ Μελετίῳ τῷ ὁμοπατρίῳ δοθέντα, καὶ τὰ ταρίχη ·
30 ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ ἀγίου γέροντος, ὃν ἡμῶν προπεπόμφα-
μεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ δεσπότη, ἐγράψαμέν σου τῇ θεοφι-
λίᾳ. Καὶ περὶ τούτων μὲν ἄλις.

Σὺ δέ, δέσποτά μου, χαίροις σὺν τοῖς ὀσιωτάτοις πατρᾶ-
σιν, οὓς ἐγὼ ὀσίως ἀσπάζομαι ἐν κυρίῳ, ἐλπίζω δὲ καὶ
35 εὐχόμαι οὐ μετὰ πολλὰς τὰς ἡμέρας ἰδεῖν. Πάλιν δὲ λέγω
ὅταν ἡμῖν ἐπιστέλλεις ⁵, δέσποτα, τὰς ὑπερφυεῖς προσηγο-
ρίας παράγραφε, μὴ δε βούλη φαινακίζειν ⁶ τὸν Μελέτιον.
Ἐρρωσο, δέσποτά μου, ἐν κυρίῳ.

Ἐκατοβαιῶνος ια', ζπή.

31

22 Τῷ δεσπότη μου τῷ μακαριωτάτῳ καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ
ἐπισκόπῳ Σινᾶ.

† Ἐγὼ θαυμάζω (et rien de plus).

Les pages 23 et 24 sont blanches.

4. Ici γε biffé.

5. Le premier λ de ce mot parait biffé.

6. Il y avait d'abord : μὴ γὰρ νομίσης πατριαρχίζειν.

32

25 Τῷ δεσπότῃ μου τῷ μακαριωτάτῳ πᾶσαν ἐν κυρίῳ
ὑπακοήν ¹.

Πολλὰ πολλάκις μογήσαντες, δέσποτα, καὶ πολλοὺς ἤδη
πόνους ἐξηγνηκότες (πῶς θεαρέστως θεὸς μὲν σαφῶς οἶδεν,
5 ἡμῖν δ' ὁμῶς ἀσαφές), νῦν τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἐνέδρας
τοῦ τῆ σωτηρίας τῆ ἡμετέρας ἐφεδρεύοντος ἐχθροῦ τοῦ φέρε-
σθαι ἰσχυρωτέρας ὀρῶντες, τῶν τῆδε ἀπαίρομεν · ἡμῆ που
θεήλατός τις ἀνάγκη καταναγκάσῃ ἐνταῦθα παθῶν, ἐνταῦθα
βασάνων περαιτέρως κατατρεχομένους διατρίβειν · τοῦτο
10 οὖν διεγνοκότες σταθερωτάτῃ διανοίᾳ καὶ λογισμῶ ἀρτίῳ τὰ
τῆς ἀποδημίας κατασκευαζόμεθα · ἔστω τοίνυν τῆ σῆ
μακαριότητι τὰ τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας δι' ἐπιμε-
λείας. Ἡμεῖς γὰρ ἃ ἀποφεύγοντες ² τοῖς τοῦ βίου ἀπεταξά-
μεθα, ταῦτα κἄνταῦθα, καὶ πολλῶ ἐκείνων χαλεπώτερα
15 πάσχοντες, ἵνα μὴ περιπαρῶμεν οἷς δεδοίκαμεν, μίαν καὶ
μόνην καταφυγὴν τὴν φυγὴν ἐφευρίσκομεν, ἧς ἡμᾶς μὴ
ἀνακόψοις, εἴ τε σοι μέλοι, δέσποτά μου, τῆς Μελετίου
σωτηρίας, ἣν κατεργάσασθαι φόβῳ καὶ τρόμῳ ἐλπίζω ἐν
ἐρημίᾳ.

20 Ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὀκτωβρίου ιε', ζπθ.

ἐν κυρίῳ υἱός,

Μελέτιος.

32. — 1. Cette lettre est adressée à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.

2. D'abord : καταφεύγοντες.

33

26 Τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν μοναχοῖς καὶ τιμιωτάτῳ κῦρ Νικηφόρῳ,
ὡς ἀδελφῷ, ἐν κυρίῳ περιποθείτῳ εὐ πράττειν παρὰ θεοῦ.

† Ἐγὼ νομίζω τὴν ἡμετέραν ἀγάπην εἰς σύστασιν μὴ
χρεῖαν ἔχειν ἐπιστολῶν · εἰ δὲ καὶ ἔχει, ἰδοὺ πάρεσιν, κ' οὐ
5 νῦν μέντοι γε τὰ πρῶτα · ἐγεγράφειμεν γὰρ ἤδη (καὶ εἰ
ὑφ' ἑτέρῳ πρῶτόπῳ) ἐν οἷς καὶ παρεκαλοῦμεν τοῦ βίου
ἀναχωρήσαι πρὶν τινὶ περιπέσειν ἀνάγκῃ, ἢ πρὶν τινὰ ἀνάγκη
ἐπιπέσειν τῶν ὄσαι καὶ βοηθείας εἰσὶν ἰσχυρώτεροι.
Ταῦτα ἀρηδῆλως ἐμφαίνουσι δι' ὅσας ἡμῶν ἡ ἀγάπη τιμῆς
10 καὶ μνήμης τὴν ὑμετέραν ἀξίαν ἄγει. Νῦν δὲ ἐπιστέλλοντες,
ἐπαινοῦμεν μὲν σου τὸ πρὸς τὸ εὐαγγέλιον διακαές, ὅθεν συ
τῷ κόσμῳ ἐσταύρωσαι. Ἦξε γὰρ ὡς ἡμᾶς ἡ φήμη · εἰ δὲ
καὶ πρὸς τοὺς τεκόντας οὕτω τελείως ἀπαθῶς ἔχεις, ὅτι τῇ
27 πατρικῇ φιλοστοργίᾳ εἶκει σου τὸ υἱικόν || ἐπιεικὲς τοῦτο,
15 ἔνθα μέντοι τὰ τῆς θεοσεβείας καὶ τὰ τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέ-
λιον πολιτείας ἀβλαβῶς καὶ ἀσφαλῶς ἔχει, οὐδαμῶς πάμπαν
ἀποβλητέον. Παρακαλοῦμεν δὲ ἵνα τὸ γενναῖον τῆς φρονή-
σεως πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἄχρι τέλους ἀκαμπὲς (ὡς ἐλπίζο-
μεν) διαφυλάττης, τῆς ἀληθείας μὴ παραγωνιζόμενος, τοῖς
20 ὀρθοδόξοις δὲ συναγωνιζόμενος, ταῦτα γὰρ θεῷ φίλα.

Πρὸς δὲ τοῖσδε, παρακαλοῦμεν ἵνα μοι τὸ αὐτόγραφον,
ἢ καὶ τὸ πρόσωπον πέμψῃς τῆς ὀγδόης συνόδου, ἐν ᾗ ἀπη-
γόρευσαν ἀμφοτέρω τὰ φύλα τὴν εἰς τὸ θεῖον σύμβολον προσ-
θήκην, καὶ ἦν ἀνατρέψαι βουλόμενοι μάλα κακούργως, τὴν
25 ἐν Φλορεντία συμμορίαν τὴν κακοδαίμονα, ὀγδόῃν προσε-
πώνομασαν · ἐπίγραφον δὲ τὸν τε χρόνον καὶ ἀπαξάπαντα
ὡς διετυπώθη. Πρόκειται μοι γὰρ πραγματῖα τοιοῦτου συγ-

28 γράμματος ἐνδεῶς ἔχουσα. || Σύζευξον δὲ καὶ ¹ *Commen-*
tarios linguæ græcæ Gulielmi Budæij, ² σοι κατέλιπον
 30 ἀπὸ Κρήτης ἀπαίρων. Τὰ μέγιστα γὰρ ³ μοι χαριζόμενος
 ἔση, εἴ με ³ ἐν τούτοις καὶ τοιούτοις διατελέσεις βοηθῶν.
 Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, ποθεινότατε ἀδελφέ.
 Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, εἰκάδι πικρανεψιῶνος, ἔτει σωτηρίῳ
 ,απ΄.

34

29 Τῷ παναγιωτάτῳ ¹ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης πατρὶ ἐν
 κυρίῳ ὑπεριμωτάτῳ πᾶσαν παρὰ κυρίου εὐημέριαν.

† Ἔστι καὶ τοῦτο ἐν τοῖς λογίοις τοῦ πνεύματος ὅτι
 ἀκοή ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθὴ · ὅθεν καὶ τούτῳ ὑπέικειν προσή-
 5 και τῷ πνεύματι. Οὐδὲν οὖν ἡμῖν καταμεμφάσθω σου ἡ θεῖα
 κεφαλή, εἴπερ τὰ καθ' ἡμᾶς τούτῳ ῥιθμίζοντες τῷ γνώμονι,
 παρξενολήσομεν σοῦ τὰς ἀκοάς · τοῦτο γὰρ ἐγὼ δέδοικα, καὶ
 μάλα γε εἰκότως, ἐπὶ τοῖς μὴ πρότερον ἐληλυθόσιν εἰς
 10 φιλίας καὶ ἀγάπης ἐπίγνωσιν, ταύτην ἀπάδει καταθέσθαι τῆς
 φιλίας τὴν ἀπαρχήν. Ἄλλ' ἡμεῖς καὶ πρότερον ἀπὸ τῆς
 εὐφρήμου περὶ σε φήμης καὶ ἔγνωμεν καὶ ἠγαπήσαμεν,
 ἀσπασάμενοι τὴν ἀρετὴν πολλῶ τῆς ἀξίας ὑπερτέραν. Ἄλλα
 ταῦτα μὲν ἐν τοσοῦτοις, τὸ δὲ νῦν ἔχον. Ἐγραψεν ἡμῖν ὁ
 μακαριώτατός μου δεσπότης προστάττων, ἵνα καὶ δι' ἡμετέ-
 15 ρων γραμμάτων παρακαλέσωμέν σου τὴν σεμνοπρέπειαν ||
 30 ὥστε σπουδάσαι καὶ παραβιάσαι τὸν πανιερώτατον μητροπο-

33. — 1. Ici τὰς biffé.

2. D'abord δι.

3. Ici διὰ το biffé.

34. — 1. D'abord πανιερωτάτῳ. La correction a été faite ultérieurement d'une autre encre.

λίτην Σηρρῶν ἀποκριθῆναι ὅσον τάχος περὶ τοῦ συνοικεσίου, ὑπὲρ οὗ καὶ αὐτὸς γράφει ὁ δεσπότης. Ἐγὼ μὲν οὖν καίπερ οὐδὲν εἰδῶς πλέον παρὰ τοῦτο, τὴν σὴν ὁμῶς εἰς τουτὶ σεμ-
 20 νοπρέπειαν ⁵ παρακαλῶ διὰ τῶνδε μου τῶν γραμμάτων, ὑπακούων μὲν τῷ δεσπότη· σὺν δὲ λοιπὸν καὶ τῆς σῆς καλοκαγαθίας, ἐμοὶ μὲν εἰκιστα (τίνες γὰρ ἡμεῖς;) τῷ δεσπότη δέ μου, τῷ καὶ τὴν σὴν τιμιώτητα λίαν πατρικῶς φιλοῦντι, ἐν οὕτως εὐανυσίμοις χαρίσασθαι πράγμασιν.
 25 Ἐρρώσθω σου ἡ τιμιώτης σου ἐν κυρίῳ.

Ἄπὸ Ἀλεξανδρείας, πυανεψιῶνος γ' ἐπ' εἰκάδι, ζσθ'.

Μελέτιος ἱερομόναχος καὶ
 πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας.

35

31 Μαξίμω τῷ Μαργουνίῳ τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ καὶ πανοσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου Ἀνω-
 νίου τῶν Σαβατιανῶν, Μελέτιος ὁ συμπρεσβύτερος καὶ ἀδελφὸς ἐν κυρίῳ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

5 † Κόρος ἡμᾶς οὐποτε λαμβάνει τῆς σῆς μνήμης, Μαργουνίε, ἡ τῶν φίλων ἀκρότης, μὴ δυναμένους, μηδὲ βουλο-
 μένους τὴν φορὰν τῆς ἀγάπης ἐπισχεῖν, ποτὲ μὲν τὰ καθ' ὑμᾶς ἡμῖν ἀναζωγραφούσης ἀκριβέστατα, καὶ ὡς ἡμᾶς τὰ αὐτόθι φερούσης, ποτὲ δ' αὖ πάλιν τῶν καθ' ἡμᾶς ¹ αὐτοὺς
 10 ἡμᾶς ἀφαιρουμένης καὶ τοῖς αὐτόθι ἀποδιδούσης, ὥστε πρὸς τὰ παρόντα ἀναισθητεῖν. Ῥαδίως γὰρ ξυναπάγεται ψυχὴ ἀπὸ τῶν ἐφ' οἷς οὐκ εὐδοκεῖ ² πρὸς τὰ ὧν ἐφέτεται. Καὶ πῶς ἦ

2. Méletius avait d'abord écrit μακαριώτητα.

35. — 1. Ici ἡμᾶς biffé.

2. D'abord : εὐδοκειμεῖ.

Μαργουνίου ἐπιλήσμων ἔσεται Μελέτιος, καὶ τῆς ἐρημίας
καὶ τῆς σπουδῆς; ἢ μὴ πρὸς τὰς μερίμνας καὶ τὰς φροντίδας
15 ἀηδῶς ἔχοι Μελέτιος; Βαρινόσφ γὰρ καὶ δισιάτῃ ἐνετύχομεν
ποίμνη, καὶ ἀπείρως ἔχοντες πρὸς ἰατρικὴν καὶ ποιμαντικὴν,
τούτῃ κατατρυχόμεθα μὴ πρὸς τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς τῶν
22 ἐτέρων περι-||παρῶμεν, τοῦτο ³ ἴσως κερδανοῦντες ⁴ τὸ διπλᾶς
20 ὑφέξειν τὰς εἰσπράξεις. Ἄλλὰ τηλικούτων ἡμῖν ὑπαρχόντων
πραγμάτων καὶ ἀγῶν ἔσθ' ὅτε ἐπιφύει πρὸς τοὺς ἀλλοτριο-
φρονούντας πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν τῶν ὀρθοδόξων.
Οὕτω δ' ἀπεφράξαμεν ἐκείνους ἡμεῖς ὥστε μίαν καὶ μόνην
ἐφευρικήναι καταφυγὴν τὸν ἐκείνων πρεδικαδόνον, τὸ δὴ
25 ἀπαγορεύσαι τοὺς οἰκείους τῆς πρὸς ἡμᾶς περὶ τῶν θείων
διαλέξεως, ἵνα μὴ (φῆ) κονβερτίρωμεν · ὁ μοι καὶ ἐν Ἱερο-
σολύμοις συνέβη. Οὕτως ἐστὶν ἡ ἀσπίς ἐτοίμη βιώσαι (προ-
φητικῶς) τὰ ὧτα μὴ εἰσακούσαι φωνῆς ἐπαδόντος τοὺς καλοὺς
ἀσπασμούς ⁵, τοὺς τῆς πλάνης ἀλεξηκάκους. Ἐν τούτοις τὰ
30 καθ' ἡμᾶς · καὶ σὺ δέ, Μαργούνιε, παρακαλῶ μὴ σεαυτῷ
τὸν χρόνον ⁶ κατάλυε, τοῖς ἀσκητικοῖς ἴσως καμάτοις μόνον
προσανέχων · οὐδὲ γὰρ ἑαυτοῖς γεννώμεθα ἀλλὰ τῇ γεγεν-
νηκυῖα ὀφείλομεν ἐκκλησίᾳ τὰ θρεπτήρια ἀντιπελαροῦντες
33 τῇ κεκμηκυῖα. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ || ἡμᾶς ⁷ ἐκθιάζεται τὰ
35 τῶν ἐτέρων ἐκζητεῖν, πράττειν τε ἄπερ καὶ πράττομεν ⁸,
καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας φροντίδων εἴ ποτε σχολὴν ἄγομεν,
τῷ ⁹ γράφειν ἐπασχολεῖσθαι ¹⁰ · ἀλλ' ἡμεῖς μὲν θερμώτατα

3. D'abord : τοῦτον.

4. D'abord : κερδανοῦνται.

5. ἀσπασμοὺς dans l'original.

6. χρόνον dans l'original.

7. Ici καὶ biffé.

8. Ici ἀλλὰ biffé.

9. Ici πρὸς biffé et τῷ écrit au-dessus.

10. D'abord : ἐπασχολοῦμεν.

μέντοι γε καὶ τελειώτατα ¹¹ τὸν ἐνόητα τρόπον, ἀναξίως δὲ ¹²
 τῶν πραγμάτων · σοὶ δὲ ἐνὶ βουλομένῳ καὶ ὑπερακοντήσαι
 40 τοῦ δέοντος, ἔχοντι γλῶσσαν νικῶσαν τὰ πράγματα. Εὐα-
 ρηθιμῆτους εἶναι οὐκ ἀγνωεῖς τοὺς τῆς ἀληθείας ὑπερασπι-
 στάς · οἶδας τὰς κατὰ τοῦ γένους ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων παμμη-
 γάνους ἐνέδρας τῆς πανουργίας, ὥστε ἢ τῆς παιδείας καὶ τῆς
 σοφίας εἶναι ἀναγκαῖον ἐστερεῖσθαι, ἢ σὺν τῇ σοφίᾳ τὰ τῆς
 45 κακοδοξίας ἀπαρρῦεσθαι καὶ ὄρκῳ τὴν πίστην ὑποτάττειν ¹³
 τῆς ἐν Φλορεντία συμμορίας ἐκείνης τῆς κακοδαίμονος τῆ
 κακοδοξία. Πάντα εὖ οἶδας, εὖ ἐπίστασαι τὰ κατὰ τῆς ὀρθο-
 δοξίας ἐφευρέματα · μὴ λοιπὸν ¹⁴ ἐφυσηχάσης τῷ σάλῳ · τὸ
 54 κατὰ σέ δὲ || μᾶλλον ἀγρύπνοισον, ὡς καλὸς στρατιότης. Καὶ
 50 Παῦλος ὁ μακάριος ἐξετήκετο ταῖς τῆς ἐκκλησίας τηκεδοσί ·
 διέλεγχε οὖν καὶ σὺ τὸ μάταιον, συνηγόρει τῷ ἀληθεῖ,
 καίπερ ἐν ὀλύγοις συμμάχοις · σπάνιον γὰρ τὸ ἀγαθόν,
 ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιπόθειτον καὶ μᾶλλον ἀναγκαῖον.

Παρακάλει τὸν κῦρ Ἀμβρόσιον, τὸν ἐμόν τε καὶ σὸν μαθη-
 55 τὴν ἐν κυρίῳ, εἰς τὴν σπουδὴν · οἱ γὰρ σωματικοὶ καμάτοι ¹⁵
 ὀλιγωτέροις ὠφέλημοι, οἱ δὲ τοῦ πνεύματος πορωτέως
 ἀποβλέπουσι καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα. Μακάριος δὲ ὁ ἐν ἀμφο-
 τέροις διαπρέψαι ἀγωνιζόμενος. Ἐβρωσο ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε
 ἀδελφέ, καὶ μὴ μου εὐχόμενος ¹⁶ ἐπιλάθῃ.

11. On pourrait peut-être lire aussi τελειώτατα. On ne voit pas clairement, s'il y a εἰ ou ε; et le ω qui suit n'est pas une raison pour adopter une leçon de préférence à l'autre, puisque Mélétius se trompe souvent dans l'orthographe de superlatifs analogues à celui-ci.

12. Ici καὶ ὑφεμένως (sic) biffés.

13. Ici καὶ biffé.

14. Ici ἡσυχ biffé.

15. Καμάτοι est l'accentuation vulgaire, au lieu de κάματοι.

16. D'abord : ἐν ταῖς εὐχαῖς σου.

- 60 Ἐναμένω τὸν Βασιλείον εἰς τὸν Ἡσαΐαν ¹⁷.
Ἐπὸ Ἀλεξανδρείας, ἀνθεστηριόνοσ προώτη, ζπθ'.

36

85

Τῷ αὐτῷ.

† Ἐνθουσ γίνομαι ὑφ' ἡδονῆσ, Μαργούνιε, ὁπόταν σῶν ἐπιτύχω γραμμάτων. Οὐκ οἶδα δὲ πῶσ τὸ τῆσ ἡδονῆσ ὀδύνη ἀεὶ διαδέχεται · ἀεὶ γάρ τι δεινὸν περὶ σοῦ καταμηνύει τὸ
5 μὲν ὡσ ἀσθενεῖσ, τὸ δὲ ὡσ ἡσθὲνησασ · ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἴσωσ ἀφιλόσοφον. Τί γάρ χαλεπὸν ἢ παράδοξον, Μαργούνιε, εἰ ἀσθενοῦμεν οἱ ἀσθενεῖσ; τί δὲ ἕτερον ἐσμέν ἢ ἀσθένια τῆ θεία καὶ μόνη χάριτι, καὶ ἀνακλούμενοι τῆσ φθορᾶσ καὶ περικρατούμενοι καὶ κηδόμενοι, καὶ ἐπὶ κρείττοσι ταῖσ μεταβολαῖσ
10 ποδηγούμενοι; ὧν ἐμοίγε ἡ ἐλπίσ πᾶσαν ἐφηδύνει τοῦ βίου δυσπραγίαν ἢ (εἰπεῖν κυριώτερον) πάντα βίον τὸν δυσπραγῆ.

Τοιοῦτοσ γὰρ ὡσ καὶ Ἰώθ καταφαίνεται πᾶσ ὁ παρών, οὐδὲ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸσ τὴν μελλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰσ ἡμᾶσ. Εἴ γε μὴ (ὡσ εἴρηται)
15 γυμνοὶ εὐρεθησόμεθα · ἀλλ' οἷη ταῦτα σοὶ πρὸσ παράκλησιν ὁ Μελέτιοσ; οὐδαμῶσ. Ἐχοντα γὰρ σε γινώσκω τὸ πνεῦμα
20 ἐνδομυχοῦν τὸ παράκλητον, κακεῖθεν ἢ ἀρυόμενον πᾶσαν παρηγορίαν καὶ δύναμιν. Ἐν ταῖσ ἡμετέραισ γὰρ ἀσθενείαισ τὸ δυνατὸν τοῦ θεοῦ γνωρίζεται. Αὐτοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ συμφοροσοφοῦμεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πνεύματοσ · σοὶ τε τῷ ἀσθενεστέρωσ
20 πῶ διακειμένῳ περὶ σαυτοῦ καὶ ἡμῖν καθ' ἡμᾶσ τοῖσ οὐχ' ἤττον γεγενημένοισ νοσηλοῖσ.

Τὰ τοῦ Βασιλείου εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὁπόταν στέλλησ, χαριτῆ μοι τὰ μέγιστα.

17. C'est-à-dire le commentaire de saint Basile sur Isaïe.

25 Ὁ δὲ ἀδελφὸς Μακάριος ὁ νέος, ὃς μοι τὰ σὰ ἐκομίσαστο
 γράμματα, ἄλλον σὲ εὔρε, Μαργούνιε, τὸν Μελέτιον · οὐ γὰρ
 πολλῶν δεήσομαι ῥημάτων τὸ πρᾶγμα παριστανόντων. Ἐγὼ
 ἐν Ἀλεξάνδρου τὸν δέοντα πεφίλοτίμηκα τρόπον, καὶ ἀπόντα
 ἰδίους ἐφοδιασάμην γράμμασι, τοῖς μὲν πρὸς τὸν θεοφιλέστα-
 30 τον Σινᾶ καὶ πρὸς τοὺς δοκούντας στείλους · τοῖς δὲ πρὸς
 τὸν μακαριώτατόν μου δεσπότην Σίλβεστρον Ἀλεξανδρείας.
 Ἐλπίζω δὲ ὅτι κατὰ πάντα πράγματα, χρήματα καὶ πᾶν
 37 ὅτιοῦν ἐσόμεθα αὐτῷ, οἷους αὐτὸς καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἥ ἀπαι-
 τήσειε.

35 Γράφεις ἡμῖν ὅτι καὶ ποθεῖς ἡμᾶς καὶ γε καὶ παρακαλεῖς,
 εἰ δυνατόν, τὰ τῆς ἀρχιεροσύνης καταλιπόντας ὡς ὑμᾶς
 γενέσθαι συμφιλοσοφίσοντας ¹. Σὺ μὲν οὖν νῦν οὕτως, ἄλλοτε
 δὲ ποτε ἐπηύξω τυχεῖν ἐμὲ ἀρχιεροσύνης. Ἐγὼ δὲ, Μαρ-
 γούνιε, ἀπαράλλακτον ἔχω τὴν τῶν τοιούτων ἐφεσιν (τοῦτο
 40 γὰρ μοι τὸ ἐφετόν, αὐτὸς ὁ πόθος καὶ ἡ σπουδὴ), μὴ τοὺς
 ἐν Χριστῷ καμάτους καὶ φροντίδας τῆς ἐκκλησίας (θεὸς οἶδε)
 ἀποθούμενος, ἀλλ' οἷον τὴν δοκούσαν δόξαν · πῶς δὲ καὶ
 τεύξωμαι τῆς ἐφέσεως οὐχ' εὐρίσκω. Ἔστι γὰρ ὁ δεσπότης
 μου πρὸς ἡμᾶς διάπειρος, τοῦ οἰκείου θρόνου διαδόχους
 45 ἤδη ὑπεψηφίσαστο · ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία, καὶ δὴ
 οὐδὲ ποσῶς εἴκουσιν ἡμῖν δεομένοις τὴν φυγὴν, καὶ βουλο-
 μένοις πρὸς τούτοις καὶ τινα ἐκκλῖναι μοναχῶν τινῶν κακο-
 μηχανίαν καὶ ἐπιβουλήν, ἀφρόνως φθονούντων ἡμῖν τοῖς
 ἐλέους μᾶλλον διὰ τὸ ἀσθενὲς καὶ χαμερπὲς ἄξιοις, ἥπερ
 50 φθόνου τοῦ ταῖς φιλοτιμίαις ἐφεπομένου. Ὡς ἐστὶ πανοῦργος
 58 ὁ δαίμων τῆ ἀρετῆ ἥ ὡς ὕλη κακίας καταχρώμενος. Ἡμεῖς
 οὖν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς τῶν δεινῶν τῶν ἐκ τοιούτου καὶ τηλι-
 κούτου πάθους ἐν χώρᾳ καὶ χρόνῳ παμπονήρῳ, ἀπαλλάξαι

36. — 1. D'abord : συμφιλοσοφίσαντας.

βουλευόμεθα καυτούς γε ἴσως τοῦ πάθους · ἀλλὰ καὶ πρὸς
 55 φιλοσοφίας μελέτην τὴν ἀποδημίαν τῶν τῆδε μελετῶμεν ·
 πέφυκε γὰρ (οἶδας καυτός) εἰς μελέτην Μελέτιος ὁ σός ·
 σχολῆ γούν κέντρον τῷ τρέχοντι, Μαργούνιε. Τοῦτο μοι
 μόνον συναγωνίσθητι, τὸν κύριον παρακαλέσας ὅπως τῶν
 αἰγυπτίων ἀπαγάγη, καὶ ἡμᾶς συγγενέσθαι ἀξιώσειεν ἀλλή-
 60 λους. Τοῦτο γὰρ κάμοι ἄμεινον καταφαίνεται · ἐπεὶ τῶν
 σπουδαίων τῆς συνουσίας (καίπερ οὕτω τοιοῦτος ἐγώ) τόκος
 καὶ τέκος ἀρετῆ, ἔγγονόν τε εἶ τι θεῷ φίλον καὶ ἀνθρώποις
 ὠφέλημον · ἀλλὰ ταῦτα μελήσει θεῷ, εἰ θεὸν οὐκ ἀμελή-
 σωμεν ἡμεῖς.

65 Τὰ τῆς ἀπειλῆς (τὸν λοιμὸν φημί) ἤδη διέδραμεν σαῖς
 εὐχαῖς, Μαργούνιε, καὶ εὐχαριστοῦμεν τῷ κυρίῳ τὰ ῥύσια
 σπένδοντες ἐν εὐχαῖς.

Ἔχεις τῶν καθ' ἡμᾶς μικρὰν τινα οἶον ἐπισκίασιν, τὰ
 80 δὲ ἢ λοιπὰ τῆ φωνῆ (εἰ νεύσει θεός) ἀποτεθησαυρίκαμεν.
 10 Ἐρρωσό μοι, Μαργούνιε, καὶ μὴ ἀπόκαμε ἀγαπῶν ἡμᾶς
 τοὺς ὁμοψύχους.

37

Al clarissimo Sig^r Paolo Mariani, dignissimo con-
 sole de Franzesi in Egitto.

Lucido sole che di rai vestito
 guida la bell' e roscid' Aurora,
 5 perchè col calor tuo si raccolora
 quant' è dal seno de la terra uscito ;
 Vedeste mai spirto così perito
 de le maggior virtù, ch' il mondo adora

e che più paia al suo fattore unito
 10 di quel gran spirto ¹ c' hogg' Egitto honora ²?
 Dove costante corro gl' error' miei
 frà le gelide zone e frà l'aduste
 non vi vego signor che lo paregi ;
 E tempo fà che de' suoi fatti egregi
 15 vinca la fama ³, e le virtuti auguste,
 piramidi, colossi e mausolei ⁴.

38

48 Τοῖς πανοσιωτάτοις ἀδελφοῖς τῆς βασιλικῆς λαύθρας τοῦ
 ὀσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου ἐν
 ἐρήμῳ τῆς Παλαιστίνης συνασκουμένοις.

† Πᾶσαν μὲν ἡγήσθαι προσήκει χαρὰν ἐπὶ τοῖς ἐπι-
 5 στρέφουσι τῶν ἀδελφῶν · καὶ τοῦτο ἡμέτερον τὸ δεῖγμα
 τοῖς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πολιτευομένοις ἢ πολιτεύεσθαι
 προαιρουμένοις. Ταύτης δὲ τῆς χαρᾶς ὑπάτιον ἔσεσθαι ὑμῖν
 οἶμαι τὸν ἀδελφὸν κύρ Ἰωαννίκιον, τὸ καλὸν πρόβατον, τὸ
 ὡς τὴν ἱκεῖαν μάνδραν ἀναδραμὸν πρὶν ἐλώρια γενέσθαι τοῖς
 10 θηρίοις τῆς γῆς, τοῖς δίκην λεόντων ὀριωμένοις καὶ ἐπιζη-
 τοῦσι τίνα καταπίειν. Ἡμετέροις οὖν πισθεῖς λόγοις ἐπιστρέ-
 φει, καὶ ἡμᾶς δέ μοι πίθεσθαι ἀξιῶ καὶ τὸν ἐπιστρέφοντα
 ἀσπασίως ὑποδέξασθαι, τὰ ὅμοια τῷ καλῷ ἐκείνῳ ποιμένι
 διακειμένους, τῷ τὸ ἐν εὐραμένῳ τὸ ἀπολωλὸς ἦ καὶ τῷ

37. — 1. D'abord *Paolo*.

2. Ce vers était d'abord ainsi conçu : *Di Paolo Marian ch' Egitto honora*.

3. D'abord *l'altera fama*.

4. Les pages 40, 41 et 42 sont blanches.

15 πατρὶ ἐκείνῳ τῷ φιλανθρώπῳ τῷ τῆς πρωτέρας καὶ τάξεως
καὶ τιμῆς ἀξιώσαντι τὸν ἀπὸ τῆς μακρᾶν ἐπανακάμψαντα
υἷόν · μὴ ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν οὗτος τὰ ὅμοια πέπονθε τῷ
ἀσώτῳ, ἀλλ' ὅτι τυχόν τι παραπλήσιον πέπονθεν ἂν, εἰ
μὴ, τάχος τῆς ἰδίας γνώμης καταγνοῦς, τῆς ἡμετέρας
44 20 ἀντεποιήθη. Ὑμεῖς || τοιγαροῦν, πατέρες ἀγαθοί, δέξασθε
τὸν ὑμέτερον ἀδελφόν, μηδὲν μηδαμῶς γογγίζοντες τῆς
ἀτοπίας, οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀτόπῳ ἢ δι' ἀτοπον τῆς μονῆς ἐξελή-
λυθε · παραμυθήσατε δὲ μᾶλλον τῆς ὁδοιπορίας, ἐπικουφί-
σατε τῶν πόνων, εἴ τισιν ὑποπιέζεται παρ' ὃ δύνатаι · καὶ
25 μὴ ἀθρόον ἀλλὰ κατὰ μικρὸν τοὺς νέους εἰς τὸ τέλειον
ἄγετε μὴ ὀκλάσωσι πρινεὶ φθάσαι. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς
αὐτὸν ἐπιδείξατε τῆς ἀγάπης τῆς κατὰ θεὸν τὰ σύμβολα
ἡμᾶς δὲ ἀγαπᾶτε, καὶ ὑπερεύχεσθε ἡμῶν τῶν τὰ ὑμέτερα
οὐχ' ἦττον τῶν ἡμετέρων δι' ἀγάπης καὶ ἐπιμελείας ἀγόν-
30 των. Ἐρωσθε ἐν κυρίῳ, τιμιώτατοι πατέρες καὶ ἀδελφοί.

39

Τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν πνευματικοῖς πατῆρ κῦρ Νήφῳ τῷ
Σαβαίτῃ.

† Συνιστᾶν ὑμῖν τὸν ἀδελφὸν κῦρ Ἰωαννίκιον, περιττὸν
μὲν ἴσως ὑμῖν τοῖς αὐτὸν ἀναδεξαμένοις ἐν τῇ ἀναγεννήσει
5 τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πολιτείας, τῆς δὲ ἐμῆς ἐπιμελείας
καὶ λίαν ἐπάναγκες, ἐδεξάμεθα γὰρ αὐτὸν ἐν Ἀλεξάνδρου
πορίαν στελόμενον ¹. (La fin manque.)

39. — 1. Ici ἐπι biffé.

40

Σολομῶνι τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἐν κυρίῳ τε ποθεινοτάτῳ ὡς ἀδελφῷ τῷ Σιωπικῷ. ἐν Ῥαχίτι.

Al Sig^r Salomone Swaicker, uno della dign. compag. de' S(ignori) peregrini inviati per Hierusalem.

5

A Rossetto ¹.

45 Σολομῶνι τῷ Σουεϊκέρ ² καὶ πάσῃ τῇ συνοδοίᾳ, τοῖς ἀπὸ Γερμανίας εὐγενεστάτοις καὶ τιμιωτάτοις ἐν κυρίῳ τε παμφιλτάτοις, παρὰ κυρίου εὖ πράττειν Μελέτιος, ἐλάχιστος ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγκελλος Ἀλεξανδρείας ³.

10 † Ἐγκατέσπαρταί μοι διὰ μικροῦ μὲν χρόνου, οὐκ ἐπὶ σμικραῖς δὲ ταῖς ⁴ τῆς ἀρετῆς ὑποθέσεσι, τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης οὐ μικρὸν κέντρον. Καὶ ἦν γέ μοι καταθύμιον συνοδοιπορῆσαι ὑμῶν τῇ εὐλαθείᾳ, καὶ πάλιν συγκαθιστορῆσαι τοὺς τόπους, ἐνθα ὁ σωτὴρ τὰς καθ' ἡμᾶς ⁵ διατριβὰς
15 ἐπεποίητο · τοῦτο δ' οὐκ ἐξόν. Δεύτερον γοῦν πλοῦν ἐλογισάμην τὰς ἐπιστολάς, συνομαρτούσας ⁶ ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ ξαναγούσας τὸν ἐνόητα τρόπον ἐν Ἱερουσαλήμ · ἃς καὶ

40. — 1. Cette adresse bilingue est celle que la présente lettre portait extérieurement. Elle ne figure pas dans le manuscrit et je l'emprunte à une rarissime plaquette de Martin Crusius : *D. Solomoni Schweighero Sultzensi Gratulatio*, etc. (Strasbourg, 1582, in-4°), où cette lettre a été publiée pour la première fois, f. 16 r° et v°. — 2. Et, au-dessus de ce mot, Σιωπικῷ (traduction de l'allemand *Schweigger*). — 3. Ce mot est effacé dans le manuscrit. Dans l'imprimé, cette adresse intérieure est ainsi conçue : Σολομῶνι τῷ Σιωπικῷ καὶ πάσῃ τῇ συνοδίᾳ, τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ τιμιωτάτοις ἐν κυρίῳ τε παμφιλτάτοις παρὰ Χριστοῦ σωτῆρος εὖ πράττειν ἐλάχιστος (rien de plus). — 4. Ce mot manque dans l'imprimé. — 5. ἡμᾶς (imprimé). — 6. συνομαρτήσας (imprimé).

αὐτὰς ⁷ τὸ ταχὺ τῆς ὑμετέρας ἀπελεύσεως ἐνεπόδησεν ⁸.
 Ἄλλὰ κἀνταῦτα ⁹ (*sic*) τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης θεραπείαν ¹⁰
²⁰ ἐφεῦρε τῷ πράγματι τήνδε, ἣν καὶ συνετάξατο ἀπίοῦσιν.
 Ἐξέται ¹¹ οὖν πρὸς τὸν παναγιώτατον Ἱερουσαλήμ συστα-
 τικὰ γράμματα ¹² · ὧν περ μὴ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἶδα τὴν ἀρε-
 τήν ¹³ · ἀλλὰ γε τῆς ἐμῆς ἀγάπης ἔστω τεκμήρια · τοῦτο ||
⁴⁶ δὲ πάντας ὑπομιμνίσκω ¹⁴ ut in peragrandis describen-
²⁵ disque urbibus, moribusque hominum explorandis,
 praesertim Hierusalem ¹⁵, quanto fieri potuerit ¹⁶ cau-
 tius atque, ut ita dicam, inter ¹⁷ domesticos parietes
 agatis : huius autem cautionis rationem vos latere
 minime arbitror. Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν κατευθῆναι ὑμῖν ¹⁸
³⁰ τὰ διαθήματα. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ, τιμιώτατοι.
 Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, μουνιχιῶνος εὐδόμη ἐπὶ εἰκάδι ¹⁹,
 ἔτει σωτηρίῳ ἀφπα' ²⁰.

A cette lettre était joint le billet suivant ²¹ :

Ἔστι τι ἡμέτερον ἐπίγραμμα ἐν Ἱερουσαλήμ, ἔνδον

7. αὐτῆς (imprimé). — 8. ἐνεπόδησεν (imprimé). — 9. κἀνταῦθα (imprimé). — 10. θεραπείαν (imprimé). — 11. ἔξετε (imprimé). — 12. Ici l'imprimé ajoute ces trois mots, qui manquent dans le manuscrit (à moins que je ne les aie sautés en copiant et en collationnant) : τῆ παρούση συνδεδεμένῃ. Remarquons que cette lettre de Mélétius au patriarche de Jérusalem ne se trouve pas dans le manuscrit et est d'ailleurs inconnue. — 13. ὧν καίπερ τὴν ἀρετὴν οἶδα μὴ ἐνδεῶς ἔχουσιν (imprimé). — 14. ὑπομιμνίσκω (imprimé). — 15. Hierosolymis (imprimé). — 16. quo fieri poterit (imprimé). — 17. intra (imprimé). — 18. ἡμῶν ἡμῖν κατευθῆναι (imprimé). — 19. εὐδόμη ἐπὶ εἰκάδι μουνιχιῶνος (imprimé). — 20. Après cette date, l'imprimé donne une signature ainsi conçue : † Μελέτιος ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας. — 21. Ce billet ne se trouve que dans l'imprimé. Crusius le publie en le faisant précéder de ces mots : *Schedula indita erat hæc continens.*

35 τοῦ ναοῦ, παρὰ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων · καὶ γράψον εἰ ἔτι
καὶ νῦν μένει. Ἄρχεται δ' οὕτως ·

ἄφθιτ' ἄναξ, πατρός τ' ἀφθέγκτου κύδιμος υἱέ ²².

Ἐπὶ δ' ἐς Γερμανίαν σὺν θεῷ φθάσητε, ταῖς ἐκεῖθεν
ἐπιστολαῖς σύναψον καὶ τὴν παλαιὰν [Διαθήκην] ἢ ῥωμαί-
40 κὴν ἢ græcolatinam.

41

51 Τῷ δεσπότη μου τῷ παναγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ
πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοὴν ὁ Μελέτιος ¹.

† Ἐλύπησεν ἡμᾶς ² τὰ σὰ γράμματα, ὧ δέσποτα καὶ
πάτερ, δι' ὧν ἡμῖν τὴν ἐν κυρίῳ μετὰστασιν ἐμήνυσας τῶν
5 μακαρίων ἐκείνων ψυχῶν, τῆς τε μητρὸς Εὐγενίας σὺν τῇ
ὀσιωτάτῃ καθηγουμένῃ, καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀναστασίας ³ σὺν
τῷ κῦρ διακόνῳ καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐλύπησε.
Τί γὰρ ἄλλο τέξειε λύπη ἢ λύπην, ἢ τί ἄλλο παθεῖν
ἡμᾶς ἔδει, μητέρων ἀθρόον ⁴ κατὰ θεὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν
10 τε καὶ ἀδελφῶν ἐν ταύτῳ χαλεπὸν θάνατον ἐνηγουμένους;
Τέθνηκεν ἡμῶν ἡ μήτηρ · τεθνήκασιν αἱ ἀδελφαί, τὸ κλέος
καὶ κῦδος τοῦ μοναστηρίου ⁵ · αἱ τροφοὶ τῶν πτωχῶν, τῶν
ξένων οἱ ἀντιλήπτορες · τέθνηκεν ἡμῖν ὁ καλοκάγαθος
ἀδελφὸς ἱεροδιάκονος, ὁ πιστὸς καὶ οἰκονόμος καὶ ὑπηρέτης

22. Voir ci-dessus, page 9, le texte de cette épigramme.

41. — 1. Cette lettre est adressée à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.

2. Ici δέσποτ (sic) biffé.

3. Ici καὶ τῶν λοιπῶν biffé.

4. Ici les mots καὶ μητέρων biffés.

5. Ici αἱ τῶν ξένων ἀντιλήπτορες (?) καὶ τροφοὶ biffés.

1 καὶ υἱὸς τῆς θείας σου κεφαλῆς. Καὶ πῶς ἡμᾶς οὐ λύπησει
 ταῦτα τὰ λύπης πάσης ἀνάμεστα · πῶς δὲ καὶ οὐ λυπήτε·
 μετὰ σφοδρότητος τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου, τὸ αἰφνίδιον, τὸ
 ἄθροον, τὸ ἀφειδές, ἢ τῶν πρῶσώπων καλοκαγαθία, τὸ
 χρήσιμον; Ταῦτα γὰρ πάντα τῆς ἀθυμίας τὰ κύματα ⁶. Τί
 20 δέ, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ μόνοι τι περιδέξιοι ἀφηρεθήμεν, ἀλλὰ
 ἅπανα ἢ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία, καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἐκκλησίας
 τῆς κατ' Αἴγυπτον σεμνεῖον ὁ μέγας Γεώργιος ⁷ · τοῦτο
 γάρ, εἴ κέ τι ἄλλο, κόσμον ἅπαντα ἀπεκείρατο κηδεμονίας
 τε καὶ κλέους. Ἄλγος καὶ τοῦτο οὐκ ἀλλότριον τῆς ἡμε-
 25 τέρας ἀθυμίας τῆς πολλῆς τε καὶ μεγάλης. Ὅσον γὰρ
 παρόντα εὐφραίνει τὰ ἀγαθὰ ⁸, τόσον λυπεῖ ἀπολύμενα.
 32 Ἐμὲ δὲ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας || ἡ λύπη κατάγχει, οὐ
 λυπεῖ μόνον. Ἦν οὐχ' ἱκανὸν τὸ βαθὺ γῆρας καὶ ἡ νόσος
 πιέζειν ἄνδρας, ἀλλ' ἐδεήθημεν καὶ λύπης τῆς ἀπὸ τῆς
 30 ὑστερήσεως τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ ἐν κυρίῳ ἀγαπητῶν;
 Ἐντεῦθεν οὖν ἡμεῖς διπλῶς τε καὶ τριπλῶς ἀνιώμεθα, ἐν
 τηλικαύτῃ τε περιϋστάμεθα ἀθυμίᾳ, ὡς οὐ βράδιον ξυνορᾶν,
 πότερον σοῦ τὴν θείαν κεφαλὴν ἢ αὐτοὺς ἡμᾶς παραμυθη-
 σασθαι. Ἄλγῳ γὰρ ὄντως οὐ τὴν κοιλίαν (τὸ προφητικόν)
 35 ἀλλ' αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ σπλάγχνα καὶ φίλον ἤτορ, καὶ τὸ δὴ
 δεῖνόν ὅτι οὐκ ἔχω πῶς κατ' ἀξίαν ἀποκλαύσω τὴν συμφο-
 ράν. Αἰαί, θάνατε, πῶς τὰ ἡμέτερα δεινῶς διατίθης; πῶς
 καθαρπάζων τοὺς τελευτόντας συναπαρπάξεις καὶ τῶν σωζο-
 μένων τὸ πλεῖστον μέρος; κάκεινους μὲν τέφρα καὶ τάφω
 40 κατακαλύπτεις, τῆς φίλης ἀποσχοινίσας ζωῆς · τούτους δὲ
 πάλιν λύπη ποντίξεις, τῶν φίλων αὐτῶν διαχωρίζων, καὶ

6. Ici μηδὲ et au-dessus οὐ l'un et l'autre biffés.

7. D'abord τοῦ μεγάλου Γεωργίου.

8. Ici οἱ τε ἀγαθοὶ biffés.

λείψανα μὲν τιθέμενος τοὺς ποτε ζῶντας, ὅσον θανάτου αἰσθάνεσθαι (τί γὰρ ἄλλο ζῶν ἐν λύπῃ ἢ ζῶν θάνατος, δι' ὃν καὶ πάσχουσι τὰ χαλεπά;). Ἀλλὰ τοιαύτη τῶν
 45 ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡ συστροφή · ταῦτα τοῦ θανάτου κατεργάζεται τὸ δρέπανον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπεισαχθὲν ἡμῖν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν συμφορὰν κλαίειν ἀνθρώπινον, καὶ τοῖς ἐκ τῆς συμφορᾶς συμβᾶσι παραμυθίαν ἐφευρεῖν οὐκ ἄμουσον, φέρε, δέσποτά μου, κἀνταῦτα χριστιανοπρε-
 50 πῶς τὰ οἰκονομηθέντα φέρωμεν, εὐχαριστοῦντες τῷ οἰκονομῶντι. Ἴσως γὰρ τοι τὰ καθ' ἡμᾶς, δέσποτα, καθάρσεως πλείωνος τῆς διὰ πυρὸς (τῶν ὁ λυπηρῶν, φημί) δεόμενα, καταδικάζεται πάσχειν καὶ ἀκούσια πρὸς τοῖς ἐκουσίοις ¹⁰, ἅπερ ἴσπασάμεθα ¹¹ τὸν σταυρὸν ἀράμενοι · καὶ ταῦτα πρὸς
 55 τοῦ τὰ πάντα ἐπισταμένου καὶ συμφερόντως διοικοῦντος ¹². Ὅτι γὰρ καὶ δίκαιοι ἀρπάζονται, μὴ κακία ἀλλάξη αὐτῶν τὴν σύνεσιν, μεμαθήκαμεν · ὅτι δὲ καὶ δικαίους ἐνταῦτα ζωῆς λειπομένους, ὡς ἐν χορευτηρίῳ ¹³ τοῖς λυπηροῖς, καθαίρει ¹⁴ δοκιμάζων ὁ κύριος παντὶ που δῆλον, ἵνα ἐν
 60 καιρῷ ¹⁵ ἐπισκοπῆς ἀναλάμψωσι. Φέρωμεν οὖν τοῦ πάντων δεσπότου τὴν οἰκονομίαν εὐχαρίστως, καὶ μὴ λυπώμεθα ὡς οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Εἰ δὲ καὶ δεήσειε τὰς χρείας ἀναπληρῶσθαι τῶν ἀπελθόντων, κατορθωθήσεται ἡμῖν, εἴ ποτε θεὸς νεύσειε σαῖς, δέσποτά μου, εὐχαῖς ·

9. Ici φημί δη biffé.

10. D'abord παρὰ τὰ ἐκούσια.

11. D'abord ἴσπασάμεθα.

12. D'abord πάντα διοικουμένου.

13. Il faut sans doute lire χορευτηρίῳ, comme le suppose M. Jean Sakkéliion.

14. Mélétius avait d'abord écrit καθαίρει puis καθαρίζει, et il est enfin revenu à καθαίρει (en seconde surcharge dans l'interligne).

15. Ici τῆς biffé.

65 εἰ γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν ὁ αὐτὸς τῆς ἀπειλῆς θάνατος ἐθέρισεν
 οὐκ ὀλίγους τῶν φιλάτων καὶ δὴ καὶ τῶν μοναζουσῶν, ||
 64 κατέλιπεν δ' ὁμοῦς ὁ θεὸς σπέρμα τῷ Ἰσραὴλ ¹⁶, διὰ γὰρ
 σπλάγγνα οἰκτιρμῶν πανολεθρίαν ¹⁷ οὐ κατεψήφισεν, ὡς
 70 Σόδομα καὶ Γόμορρα τῶν πάλαι. Ἰπόμεινον μόνον μικρὸν
 ὅσον ὅσον, ἕως ἂν παρέλθῃ τελέως ἡ ὀργὴ κυρίου· ἀκμὴν
 γὰρ καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν, εἰ καὶ ¹⁸ ἐλπίζομεν παρὰ τῆς
 ἀγαθότητος τοῦ φιλανθρώπου ἀπαλλαγῆν τῆς ἀπειλῆς ¹⁹.
 <Τῶν δεινῶν τοίνυν παρελθόντων ..υσον ὡς δῆθεν ἀπό.....
 75 τοῦ, ἵνα μὴ φανῶμεν... περὶ τούτων γεγραφότες· μῆνυσον
 οὖν ἵνα [εἴ τι]νές εἰσι μονάζουσαι, ἢ [καὶ ἐ]πιποθοῦσαι μονά-
 σαι, [π]ρὸς ἡμᾶς ἔλθωσιν. [Εἰσὶ] γὰρ τινες παρ' ἡμῖν [ἐν
 σ]υνέσει καὶ τιμῇ, ἐπιτήδειοι [πρὸς] ὑπηρεσίαν τοῦ σεμνεῖου
 [καὶ] εἰς κατάστασιν τῶν ἐκεῖ. [Εἰ] δέ τις καὶ μένει ἀδελφὸς
 80 ἄξιος [ἱεροῦρ]γίας, καίπερ [νέος (?)] πάνυ τῇ ἡλικίᾳ, μὴδὲ
 τῇ παιδείᾳ [π]ροβεβηκῶς, ἐμοὶ μὲν εἰς [τὰ (?)] πολλὰ περι-
 δέξιός, ὁμοῦς [μέντοι(?)] καὶ τοῦτον εἰς σὴν ὑπηρεσίαν [εἰ
 βούλει (?)], δέσποτα, κάλεσον. Ἐγὼ γὰρ καὶ τοῦτον κἀκεῖ-
 νας πειράσομαι ὡς ὑμᾶς πέμψαι, ἐν τούτῳ γοῦν τὴν συμ-
 85 φορὰν παραμυθησόμενος τὴν αὐτόθι· ἡμῖν δὲ ἄλλους ἴσως
 ἀποστελεῖ κύριος καὶ εὐδοκήσει τῆς ἀπειλῆς ἀπαλ-
 λάξαι ²⁰ > ²¹. Παρακαλοῦμεν τὴν σὴν θεῖαν κεφαλὴν μὴ διὰ
 λήθης ἡμᾶς ἄγειν ἐν ταῖς πρὸς τὸν κύριον εὐτεύξασιν.
 Αὐτός σου τὸ ἔνθεον γῆρας ὑποστηρίζοι, δέσποτα καὶ πάτερ.
 90 Ἐρρωσθε οἱ ἐπίλιποι ἐν κυρίῳ.

16. Ici οὐ γὰρ biffé.

17. Ici κατεδ biffé.

18. Au lieu de εἰ καὶ, il y avait d'abord ἀλλ'.

19. Ici δθεν καὶ biffé.

20. Dabord ἐκκλῖναι τὴν ἀπειλήν.

21. Tout le passage compris entre < > est écrit en marge et très effacé. Nous le donnons tel que l'a lu Jean Sakkélion.

Ἄπο Ἀλεξανδρείας, μηνὸς δευτέρου ὀγδόη ἐπ' εἰκάδι ²²
φθίνοντος, ἔτους ἀπὸ σωτηρίας ,αφπα' ²³.

42

Θεοδοσίῳ τῷ Ζυγομαλᾷ τῷ τιμιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ
εὖ πράττειν.

47 † Εὐπορον εἶναι νομίζω τοῖς βουλομένοις τὴν ἀγάπην
αὐτοφυῆ τ' ἔσθ' ὅτε καὶ πολυφυῆ · τούτων ἐμοί γε καὶ
5 πρώην διάπειραν ἐσχηκότι κατὰ πολὺ, νῦν αὖθις ἐν Ἀλεξάν-
δρου διάγοντι πεπονθέναι ξυνέβη παραπλησίως. Ἔχει δὲ
οὕτως. Δημιγοροῦσιν ἐπ' ἐκκλησίας καὶ τἀναστάσημα πανη-
γυρίζουσιν ἡμῖν παροῆσαν τινὲς τῶν ἀπὸ Γερμανίας, ἄνδρες
μὲν εὐγενεῖς τῇ θέᾳ, τῇ δὲ πείρα καὶ σοφοί, ὧν τις (ἐστὶ δὲ
10 τούνομα Σολομών) καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπίσταται γράμματα ¹ ·
σὺν αὐτοῖς ἡμεῖς μετὰ τὴν ἐρωτὴν ἰδίως πολλὰ ἑλληνιστί
τε καὶ ῥωμαϊστὶ διεξεληλύθαμεν καὶ περὶ πολλῶν · καὶ δὴ,
κατεπηγούσης τῆς κατὰ τὸν πλοῦν ἀνάγκης, διελύσαμεν τὴν
συνουσίαν ² τῇ φιλίᾳ συνενοθέντες, ἀποκλαιόμενοι τὴν ἐπὶ
15 τῇ φιλίᾳ συμφορὰν · ἡ γὰρ ἐσχάτη τῆς ἐκείνων ἐπιδημίας
ὑπῆρξε πρώτη τῆς φιλίας τῆς καθ' ἡμᾶς ³ · ὄρας τὸ εὐπορον
τῆς ἀγάπης καὶ αὐτοφυές; εἶδε νῦν ⁴ καὶ τὸ πολυφυές
καὶ ἐνδόσιμον · ἐγράψαμεν ἡμεῖς πρὸς ἀλλήλους (οὐ γὰρ

22. D'abord εἶδαδ (sic) ὀγδόη.

23. Placée après les deux suivantes dans le manuscrit, cette lettre n'occupe pas le rang chronologique qui lui convient et que nous lui restituons.

42. — 1. D'abord : γράμματα ἐπίσταται.

2. Ici συνενοθέντες biffé.

3. Ici les mots suivants biffés : φιλίας καὶ προ εἶδε.

4. D'abord δὲ.

ἔπλευσαν ἐξ οὐρίας · ἀλλὰ ἐν Ῥαχίτι καθείργθησαν ταῖς
 20 ἀντιπνεύσεσι τῶν ἀνέμων) ἐκεῖθεν μετὰ τῶν πρὸς ἡμᾶς, ἦν
 καὶ πρὸς τὴν σὴν σύνεσιν γράμματα · ἄτινα διαπορθμεύσαι
 σπουδάζοντες ἠύπορήσαμεν εὐκαιρίας καὶ τῆς σῆς φιλίας
 ἀντιποιεῖσθαι, ἦν ἔγωγε βουλοίμην ἂν ἐπὶ λαμπροτέραις
 καταβληθῆναι ταῖς προφάσεσιν · ἐπειδὴ δὲ ἔστι τι ἐν τοῖς
 25 καθ' ἡμᾶς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, δεξώμεθα, παρακαλῶ,
 αὐτάρκη φιλίας αἰτίαν τὰ τῶν φίλων γράμματα · ἀλλ'
 ἱκανὴ μέντοι καὶ φιλία φιλίαν μαυεύσθαι · ἐπὶ τούτῳ γὰρ
 καὶ θαυμαστὸν τὸ καλὸν ὅτι χαίρει ταῖς ἐπιδώσεσι. Τί δὲ
 οὐχὶ θαυμάση καὶ τὸς ὅτι τὰ τοῦ εὐγενεστάτου Σολομόντος
 30 ἐκδεχόμενος, καὶ τὰ Μελετίου συνεδέξω; Ἐρρωσο ἐν κυρίῳ,
 τιμιώτατε, καὶ μικρὸν οὐ μικρᾶς ἀγάπης σπινθῆρα δεξάμε-
 40 νος ⁵ μεγάλην ἀναψὸν || φιλίας πυρκαϊάν.

Ἄπο Ἀλεξανδρείας, πρώτη ἐπὶ εἰκάδι θαρρηλιῶνος, ἔτει
 κοσμοσωτηρίῳ ἀφπα΄.

43

Σιμεῶνι τῷ ἱερομονάχῳ ¹.

Πῶς νομίζεις διακείσθαι με τοσαῦτα σοὶ ἐπιστείλαντα
 κούδεν ἀπὸ σοῦ κομισάμενον; Ἡ γὰρ σὴ περί τ' ἄλλα
 σπουδὴ οὐκ ἐξ̄ καταμέμψασθαί σου ὀκνηρίαν. Καὶ λοιπὸν
 5 τὴν ἡμετέραν ἀγάπην μηδὲν ὑπάρχεις (ἢ πάντως) ὀλίγον
 τιθέμενος. Ἦλεως σοὶ εἶη θεός, ὁ τῆς ἀγάπης καὶ σπορευὺς
 καὶ διδάσκαλος · ἀλλὰ με αἱ ἁμαρτίαι τῆς ἀπὸ τῶν γραμ-
 μάτων ἠδονῆς τῶν φιλάτων περιγράφουσι ². Ναὶ μὴν διὰ

5. D'abord δεχόμενος.

43. — 1. Sans doute Siméon Cabasilas.

2. D'abord : περιγράφει.

τοῦτο ³ καὶ ἄ παρὰ σου πέπομφεν ὁ γενναῖος ⁴ Σολομῶν ὁ
 50 10 Σιωπικὸς ὁ γερμανὸς ⁵ (ὡς δι' ἰδίων ἐδήλωσε γραμμμάτων)
 καὶ αὐτῶν, φτιμί, οὐκ ἐπέτυχον· ἀλλ' ἐμὴ μόνον ζημία
 τῶν σῶν γραμμμάτων ἢ συμφορά. Ἀποκρινόμεθα γὰρ ὡς
 εἰληφότες τῷ γράψαντι, ἐπευχόμεθα τε ὅσα μὲν ὄσια, ὅσα
 δὲ αἴσια καὶ φίλα θεῷ ⁶. Σὺ δέ, φίλε κάδελφέ, εἰ τῶν ἡμε-
 15 τέρων ἀπολαύσεις καὶ ἡμᾶς τοῖς ὁμοίοις ἀντάμειψον. Τοῦτο
 γὰρ νῦν χρέως· ὅπερ εἰ καλὸν μέτρον καὶ ὑπερεκχυνόμενον
 ἀποδώσης, καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς εὐφρανεῖς καὶ νόμον πληρώσεις.
 Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, θαρρηλιῶνος ⁷.

44

55 Ἀθανασίῳ ¹ ἱερομονάχῳ τῷ Σιναίτῃ εὖ πράττειν παρὰ
 κυρίου ὁ Μελέτιος.

† Ὡς εὐστοχοὶ ἔσθ' ὅτε ἡμεῖς καὶ τῶν σπουδαζομένων
 προσεπικερδεῖς δῆλον δ' ὅποταν ἀνδρᾶσιν ἐπιτύχομεν (οἷός
 5 ἔστιν Ἀθανάσιος ὁ φίλος καὶ ἀδελφός, ὁ συμπρεσβύτερος
 καὶ ὁμόψυχος) ἐπιρρεπέσι πρὸς τ' ἀγαθόν. Ἐγράψαμεν πρὸς
 τὴν σὴν φιλοκαγαθίαν, τὸν ἀδελφὸν συνιστῶντες Μακάριον,
 κ' οὐ μόνον εὐμοιρήσαμεν τῶν ζητουμένων, ἀλλὰ καὶ προσ-
 επικερδίαν ἐπεπλουτήσαμεν. Τί δὲ τοῦτο; τὰς ἐπιστολάς,
 10 τὰς καὶ ² πεπαιδευμένας καὶ προσφιλεῖς ἡγάσθη ἐγωγέ σου,

3. Ici γὰρ biffé.

4. Le second ν, qui est très fin, se trouve dans l'interligne.

5. D'abord γερμᾶνος.

6. D'abord θεῷ φίλα.

7. La date de la présente lettre est certainement identique à celle de la précédente : 21 avril 1581.

44. — 1. Ici il y a τῷ biffé.

2. Ici πα: biffé.

15 καὶ τὸ φιλόκωπον καὶ τὴν παιδίαν. Ἄλλὰ τοῦ μὲν καὶ
 πρῶην ἔσχομεν πείραν · τὴν δὲ νῦν πρῶτον ὑπέφηνας δι'
 ὧν γράφεις · διττὰς οὖν ἐκομίσαμεν τὰς εὐφροσύνας, δι' ἃς
 δεῖν ἡμᾶς οἶμαι καὶ διπλὰς οἰδέναί σοι χάριτας, ὥσπερ καὶ
 οἶδαμεν. Οὐ μόνον δὲ εὐχαριστοῦμεν σοὶ καὶ ὑπερευχό-
 20 μεθα εἰ καὶ ἀνάξιοι, ἀλλὰ καὶ παρακαλοῦμεν τὸν ἐνόητα
 τρόπον μὴ ἀποκαμεῖν καὶ τῶν ἔργων ἀντέχεσθαι τῶν ἀγαθῶν
 καὶ τῶν λόγων · τὸ δὲ λέγειν ὅτι ὀδοιγοῦ σοὶ χρεῖα, μεγά-
 λης ἐστὶν ὀδοιγίας ἐπίδειξις · ὀλίγον γὰρ δεῖται ὀδοιγοῦ ὁ
 οὕτως ὀδοιγούμενος παρὰ θεοῦ, ὡς ἐπιγινώσκων ἑαυτὸν ὀδοι-
 25 γοῦ δεόμενον. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε.
 Σχιροφοριῶνος ς' ἐπ' εἰκάδι φθίνοντος.

45

58 Τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐν ἱερεῦσι κῦρ¹ Ἐμμανουήλ, καὶ
 Ἀντωνίῳ² τῷ ἀναγνώστῃ, τοῖς ἐν κυρίῳ τιμιωτάτοις,
 Μελέτιος.

† Ἀκριβῶς ἐξεικονίζει τῆς ὑμέτερας ψυχῆς τὸν χαρα-
 5 κτῆρα τὰ ὑμέτερα γράμματα, καὶ ὡς ἐν γραφῇ ἐπιγρά-
 φοντα τὸ φιλόκωπον τὲ καὶ φιλόκαλον, πρὸς τὰ ὅμοια τὸν
 πέλας ἐξεγείρει. Ἰμεῖς μὲν οὖν φιλανθρώπως διατίθεσθε³
 πρὸς ὑμᾶς Μελέτιον, διὰ τὸ φιλανθρώπως πρὸς αὐτὸν ὑμᾶς
 διακεῖσθαι. Καὶ λοιπὸν εἴ τι δύναται Μελέτιος, ὑμέτερον
 10 ἔσται ἀπαιτεῖν, Μελετίου δέ, ξὺν θεῷ, παρέχειν. Ἐρρωσθε
 ἐν κυρίῳ, τιμιώτατοι.

45. — 1. κῦρ est dépourvu d'accent et semble avoir été biffé.

2. Ἀντωνίῳ est écrit au-dessus des mots τῷ κῦρ biffés.

3. D'abord διατιθέμεθα.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Ῥόδον, γ' ἑκατοβαιῶνος Ἰσταμέ-
νου, ἔτει σωτηρίῳ ,αφπα' δ'.

46

56 Τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐν ἱερεῦσι κῦρ Ἰωάννη ἰ τῷ υἱῷ Μιχαήλ
ἔλεος καὶ εἰρήνην παρὰ θεοῦ παντοκράτορος.

† Ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ πνευματικὸς ἀδελφὸς κῦρ Παύσιος ὁ
Σιναίτης περὶ τῆς ὑμῶν εὐλαθείας τε καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς
5 ἡμᾶς, ἣν ταῖς ὑμετέραις (φατέ) καρδίαις ἐνέσπηρεν ἡ τῶν
πολλῶν περὶ ἡμῶν φήμη, ὧ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἐν κυρίῳ
τίμιοί τε καὶ ἀγαπητοί.

Ἡμεῖς μὲν οὖν εἰ καὶ ² μὴ τῆς τῶν πολλῶν ἐξαρτώμεθα
φωνῆς, ἑαυτοὺς ἡμᾶς ὅποιοι ἐσμὲν ἐπιγινώσκοντες, ὁμῶς ³
10 τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἀσπαζόμεθα καὶ πρὸς ὑμᾶς πολλῶ
διατιθέμεθα φιλικώτερον. Ἀποδίδομεν γὰρ τὸ χρέως μετὰ
καλοῦ μέτρου, ὡς διακελευόμεθα ἐν εὐαγγελίῳ. Ἔχετε οὖν
ὑμέτερον τὸν Μελέτιον, ὃν καὶ ὠφελήσατε εἴ τι βούλεσθε
ὡς φίλοι, καὶ ἀφ' οὗ (εἴ τι δύναιται) ὠφελήθητε ὡς ἀδελφοί.
15 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ γεννώμεθα. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ, τιμιώ-
τατοι.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, ἰουνίῳ λ' ἔτους ἀπὸ σωτηρίας ,αφπα' .
Εἰς Καστέλλο Ῥοῦντζο.

4. Placée après les deux suivantes dans le manuscrit, cette lettre
n'occupe pas le rang chronologique qui lui convient et que nous lui
restituons.

46. — 1. Ici καὶ biffé, mais il serait peut-être à conserver, car,
dans le corps de la lettre, Méletius emploie la deuxième personne
du pluriel.

2. εἰ καὶ dans l'original.

3. Ici δὲ biffé.

47

57 Τῷ πανιερωτάτῳ Ῥόδου¹ προέδρῳ Νικάνδρῳ, τῷ ὑπερ-
τίμῳ καὶ ἐξάρχῳ τῶν Κυκλάδων νήσων², Μελέτιος ἐν
κυρίῳ ὑπακοήν.

† Βουλόμενος ἐπιστεῖλαι³ σοι, δέσποτα, πολλάκις τῆς
5 ὀρμῆς ἐπεσχέθην τῷ μὴ εὐπορεῖν χαρτουλαρίων · νῦν δὲ
ὡς ὑμᾶς ἐρχομένου τοῦ ὀσιωτάτου ἐν μοναχοῖς κῦρ Γερα-
σήμου, γραμμάτων ἐπετύχομεν εὐκαιρίας πρὸς τὴν σὴν
σεμνοπρέπιαν · δι' ὧν καὶ αὐτὸν ὡς ὅτι θερμότατα συνιστά-
νομεν τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ · καὶ τὴν ἡμετέραν πρὸς αὐτὴν
10 εὐλάβειαν τὴν καὶ τιμὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ὑπεμφαίνομεν · παρα-
καλοῦντες πρὸς τοῖσδε ὡς (εἴ ποτε ἡμέτερα γράμματα εἰσκο-
μισθῶσι τῇ σῇ σεμνοπρεπίᾳ) μὴ ἀπαξιώσειεν αὐτά, ὅπως
ἂν πέμπονται, ὡς τις εὖστοχος κυβερνήτης, διαπορθμεύειν.
Τοῦτο δὲ καίπερ μὴ σὸν (φημί δὴ τὸ ἐπασχολεῖσθαι τοῖσδε
15 τοῖς πράγμασιν), ὁμῶς χάριτον καὶ τοῦτο τὸ τῆς ὑψηλῆς
ταπεινώσεως γέρας (οὐκ ἐμοί γε τῷ σῷ καὶ υἱῷ ἐν κυρίῳ
καὶ δούλῳ), ἀλλὰ ταῖς σαῖς μεγίσταις τιμαῖς τε καὶ χάρισι.
Κύριος δὲ ὁ θεὸς ἡμῶν σοῦ τὴν θεῖαν κεφαλὴν διαφυλά-
ξειεν εἰς πολλὰς πολλῶν ἐτῶν περιόδους, δέσποτα καὶ
20 πάτερ.

Ἐπὶ Ἀλεξανδρείας, ἰουνίῳ λ' ἔτους ,αφπα'.

47. — 1. Il paratt y avoir Ῥόδου dans l'original.

2. νησῶν dans l'original.

3. σοι, une première fois, biffé.

48

59 Θεοδώρῳ ἰ τῷ Βεζῆ, τῷ σοφωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ τῆς
ἐν Γενέθρῳ ἐκκλησίας οἰκονόμῳ, ἔλεος παρὰ θεοῦ παντο-
κράτορος.

† Πολλὰ ὄντα, σοφὲ Θεόδωρε, τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης
5 τὰ ὑπεκαύματα ἐκεῖνα νῦν μνημονεύσαι οὐκ ἀπεικός, ἀ καὶ
λίαν ἄγαμαι ἐν ὑμῖν, τὸν ζῆλον καὶ τὴν σπουδὴν. Ταῦτα
γὰρ καὶ προκαταβάλλει χάρις καὶ ἀναπλυρεῖ τὰ προκα-
τάργματα καὶ ἀποθήκας τῆς χάριτος. Εἴ γε παντὶ τῷ ἔχοντι
δοθήσεται καὶ περισευθήσεται ἀπόκειται ἐν ἐπαγγελίαις · τῷδε
10 δὲ οὐκ ἀπάδειν νομίζω τινὰ τῶν ἡμετέρων ἀνάγειν γραμμα-
των · μηδαμῶς μὲν τὴν ὑμῶν σύνεσιν πειρωμένους διδάξαι,
ἀλλ' ὑπομνήσαι τὴν σεμνοπρέπειαν ³ κεφαλαίου τινὸς οἶόν
ἔστι τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος δόγμα ·
ὅπερ καὶ παρ' ὑμῖν ὑγιὲς ὡμολόγηται ὡς ὑπῆρξεν ἰδεῖν ἐν
15 τῷ δευτέρῳ τῆς καθολικῆς ὁμολογίας τῶν κατὰ Γαλίαν δια-
σπαρεισῶν ἐκκλησιῶν · ἐνθα ⁴ τὸν Πατέρα αἴτιον εἶναι, ἀρχὴν ⁵
καὶ ρίζαν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος φατε, τοῦτο ὅπερ καὶ
ἔστι · οὐχὶ δὲ τὸν μὲν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ, τοῦ δὲ Πνεύμα-
τος ⁶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν αἴτια φατέ ⁷, ὅπερ ἡ ῥωμαϊκὴ
60 ἐκκλησία || παραχαράττειν οὕτως ⁸ ἀϋθαδιαζομένη τῆς ὀλο-
μελίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκπέπτωκεν. Ὑπερτίθημι

48. — 1. Ici Méletius biffé. — 2. Mélétius avait d'abord ainsi rédigé cette adresse intérieure : Θεοδώρῳ τῷ Βεζῆ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Γενέθρῳ οἰκονόμῳ τῷ ἐν κυρίῳ τιμιωτάτῳ ἔλεος παρὰ κυρίου. — 3. Ici κεφαλαιαδ (sic) biffé. — 4. Ici καλθίνος biffé. — 5. Ici φημι biffé. — 6. D'abord καὶ τοῦ πνεύματος καὶ αἵτις. Et, au-dessus des mots καὶ τοῦ, il y a, dans l'interligne, μόνου biffé. — 7. Ici τοῦ πνεύματος biffé. — 8. Il y a ὡτως dans l'original et il y avait d'abord ὡτσει.

λέγειν τὰ τῆς ὑποδεεστέρας τάξεως ἃ ἐκαινοτόμησεν ⁹, ὧν
καὶ αὐτῶν, πλὴν ὡς ἐν παραδρομῇ, ἐπεμνήσθημεν. Ἔσται
δὲ τοῦτο τῆς ἀγάπης ἡμῶν ¹⁰ οἷον τις ἀπαρχή, ἣν καταβάλ-
²⁵ λεται αἰτία τοιαῦδε ¹¹.

Νέοις τισὶν εὐγενεστάτοις καὶ σοφοῖς ἀπὸ Γερμανίας εἰς
Ἱεροσόλυμα πορίαν στελλομένοις (ὧν εἷς ἦν Σολομῶν ὁ
Σουεϊκέρ ¹², ὁ καὶ σοφὸς καὶ σώφρων) ὠμιλήσαμεν ἐν Ἀλεξάν-
δρου κατ' Αἴγυπτον, τρίμηνον ἤδη τοῦ χρόνου τὸ μεταξύ.
³⁰ Εὖ δ' ὧν οἰδῶς τῆς καθ' ἡμᾶς διαλέκτου ὁ Σολομῶν καὶ
πολλὰ συζητήσας ῥωμαϊστὶ τε καὶ ἑλληνιστὶ διαφερόν-
τως ¹³ ἠγάπησε ¹⁴, δυσάποσπαστως τε ἀπεσπᾶσθη ¹⁵, καὶ δὴ
κατέλιπε τῆς ἰδίας ἀγάπης τεκμήριον τὴν νέαν Διαθήκην σοῖς
ἰδρῶσι, Θεόδωρε, ἀξιαγᾶστοις μεταγλωττισμένην καὶ σεση-
³⁵ μειωμένην ¹⁶ διδασκαλίαις τισὶν οὐκ ἁμούσοις. Ἦν ἐγὼ
βουλόμενος διεξελεθῆν (ὡς εἶμι πάντα δοκιμάζειν ἐγνωκῶς,
τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ¹⁷) ¹⁸, τῆς ὁρμῆς πολλάκις ἐνεκόπην
ὑπὸ τῶν πολλῶν, ποικίλων καὶ συνεχῶν τῆς ἐκκλησίας φρον-
τιδῶν, οὐ τὰ τῆς ἐφημερίας λέγω, τὰς λειτουργίας δηλο-
⁴⁰ νότι ¹⁹ τὰς ἡμερινὰς ἢ τὰς νυκτερινὰς, ἀλλ' ἐν πρώτοις τὴν
τοῦ λόγου οἰκονομίαν, τὰς τῶν τοῦ λαοῦ παρεκτροπῶν
ἐπανορθώσεις, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὰς τῶν βιωτικῶν διακρίσεις
⁶¹ ἐφ' αἷς, διὰ τὸ εἶναι βαρβάρους ὑποτελῆ τὴν ἥ ἐκκλησίαν,
ἔσθ' ὅτε καθεζόμεθα κριταί · τούτοις δὲ ἡ τοῦ οἴκου καὶ τῶν
⁴⁵ ἀδελφῶν ἐπιμέλεια ἐπικρέμαται ²⁰ · πρόσθετος ²¹ τῶν ἀπίστων

9. Ces deux derniers mots sont en marge et presque effacés. —
10. Ici οἷαπερ biffé. — 11. Ici οὕτως biffé. — 12. En marge : *Sultsensis*
Wirtumberg. — 13. D'abord ἔξοχα τῶν ἄλλων. — 14. D'abord ἠγάπησεν
καὶ — 15. Ici les mots suivants biffés : ἐξ οὐρίας πνεόντων τῶν ἀνίμων.
— 16. Ici ἐφ biffé. — 17. D'abord φάναι, au lieu de ἐκεῖνο. — 18. Ici les
mots suivants biffés : τοῦ δὲ ἀγαθοῦ ἔχουσιν. — 19. D'abord φημί. —
20 D'abord ἐπικρέμασθαι. — 21. D'abord ἐὼ λέγειν.

τὰς ἐπιθέσεις, αἷς καὶ τὸ ζῆν αὐτὸ ἀφαιρούμεθα ²² ἔτι δὲ τὰς προσβολὰς ²³ τῶν οἰκείων παθῶν, ἐν ἀκμαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ καίπερ πιεζομένη τῇ σκληραγωγίᾳ, ὧν λογισμὸς τοσαύταις βαλλόμενος ταῖς ἐπενοχλήσεσιν ²⁴ ἔσθ' ὅπου ἀποβάλλεται τὸν ὄγκον, ἔσθ' ὅπου δ' αὐτὸ πάλιν ἐμπαθεῖς ἀπομάττεται τὰς μορφάς.

Ταῦτα δὴ ταῦτα καὶ πολλάκις τέως ἐπέσχον τέλεον καὶ πολλάκις ἐνέκοψαν. Διεξεληλύθαμεν δ' ὁμῶς οὐ μόνον τὸ πάρεργον, τὴν ἀπολογίαν αὐτὴν τὴν πρὸς τὸν μεγαλοπρεπέσ-
 55 ~~τον~~ Λουδοβίκον καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας καὶ προστάτας τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ (εἰ καὶ σποράδην) τὸ ἔργον καί, νῆ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην, ἐκατέρωθεν ἠυφράν-
 60 ~~θη~~. Πολλά γ' εὔρον τοῖς ἡμετέροις συνήγορα, τουτέστι τῇ ἀληθείᾳ, οἷον ἐστὶ τὸ μὴ δεῖν τοῖς ἐν εὐαγγελίοις διαρῆδην
 65 ~~διαληφθεῖσι~~ προσθῆναι, ἢ ἀφελεῖν τι, ὅτι οἱ τὴν βῶμαικὴν ἐκκλησίαν καθολικὴν λέγοντες (μὴ μέρος ²⁵ δὲ τῆς καθολικῆς ²⁶) ὁμοιοὶ εἰσὶ τοῖς τὸ μέλος σώμα ὅλον νομιζομένοις, καὶ τινὰ ἄττα, & καὶ ἡμεῖς πολλάκις ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀπο-
 70 ~~λογοῦμεθα~~, καὶ ὧν πέρυσιν ἐκτιθέμεθα ²⁷ κατεβιάσθη ὑπό-
 65 ~~τινος~~ καὶ αὐτὸς πολλὰ ἐν ὑπομνηματίοις τοῖς ἤδη ῥηθεῖσιν · & καὶ νῦν ὄψεταί σου ἡ φίλη κεφαλή · οὐ παρὰ τοῦτο δὲ πέμπομεν, τίς γὰρ ἀνάγκη; ἀλλ' ὅτι δεινὸν κατεφάνη (ἐῷ
 68 λέγειν ὅσα σου ὁ λόγος κατατρέχει τῶν ἡθῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας ²⁸, || ἄπερ εὐδιόρθωτα ἂν εἴη, εἰ δυνατὸν ἦν ²⁹
 70 ἀλλήλοισι συγγινομένους ἡμᾶς μετὰ πάσης ἀδίας, πόρρω

22. Ici καὶ ὧν biffé. — 23. D'abord ἐπενοχλήσεις. — 24. D'abord μερίμναις εἰ προσβολαῖς. — 25. D'abord μὲν. La correction δὲ est d'une autre encre. — 26. Ici ces mots biffés : καὶ μέρος τι σῆσηπος. — 27. Dans l'interligne, il y a πολλά biffé. — 28. Ici les mots suivants biffés : τουτέστι τῆς τῆς (sic, deux fois) καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς. — 29. D'abord ἂν εἴη.

πάτης βίας τυραννικῆς, διασκέπτεσθαι. Ὅρῳ γὰρ ὑμᾶς πάνυ
 χριστιανοπρεπῶς ἀποφνηαμένους de doctrina ipsa et fide
 (αὐτοῖς γὰρ ῥήμασι χρῆσομαι τοῖς σοῖς) ex verbo Dei dis-
 ceptandum et constituendum, quæ, ubi semel sit sta-
 75 bilita, tum de ritibus longe facilius transacturos.
 Πᾶσα γὰρ τῷ ὄντι ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν,
 καίπερ πεποικιλμένη τὴν ἕξω στολήν, τὴν καὶ μὴ δυναμένην
 ἴσως μὴ εἶναι πεποικιλμένην κατὰ τὴν τοῦ χρόνου καὶ
 χώρας καὶ ἀνδρῶν καὶ τρόπων διαφορὰν ³⁰. Δεινὸν οὖν καὶ
 80 ξένον κατεφάνη ὄραν ὑμᾶς περὶ τὴν πίστιν τὴν ἀμφὶ τὸ
 σύμβολον ἀπαρατιρήτως ³¹ κινδυνεύοντας, παραπλησίον φερο-
 μένους τῇ λύμῃ τῇ ῥωμαϊκῇ καὶ τὸναντίον πράττοντας ἢ
 νομίζετε ποιεῖν. Ὁμολογοῦντες γὰρ τὸν Πατέρα εἶναι ἀρχὴν
 τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ³² συνωδὰ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς καθο-
 85 λικῆς ἐκκλησίας, πρόσδε δοκιμάζειν ³³ κηρύττοντες ὅσαπερ
 ἀπὸ ³⁴ Ἰλαρίωνος ἄχρις Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου δεδοκί-
 μασται ³⁵ · καὶ ἀποδοκιμάζειν ἃ ἐκεῖνοι ἀπεδοκίμασαν · ἐπὶ
 90 τούτοις δὲ προφέρειν ³⁶ τὸ σύμβολον ὅπερ || ἐδογμάτησαν αἱ
 τέτταρες ἐκεῖναι σύνοδοι, ἅς καὶ αὐτοὶ ³⁷ ὀρθῶς ³⁸ γε καὶ
 δικαίως ἀσπάξεσθε, λέγοντες οὐχ' ὡς ἐδογμάτησαν ἐκεῖνοι,
 95 ἀλλ' ὡς παρεδογμάτησεν ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία προφέρετε,
 δηλόνοτι μετὰ τῆς προσθήκης (καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ) τῆς καὶ
 πολιαρχίαν εἰσαγομένης ἐν τῇ μακαρίᾳ τριάδι. Εἴπερ οὐ
 μόνος ἔσται αἷτιος ὁ Πατὴρ ³⁹ τοῦ Πνεύματος καθὰ δὴ καὶ
 τοῦ Υἱοῦ, καίπερ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Υἱοῦ
 95 ἔσται οἷον συναίτιος τοῦ Πνεύματος · καὶ ἔξει μὲν ὁ Υἱὸς τὸν

30. D'abord, au lieu de ces trois derniers mots : καὶ πραγμάτων ποι-
 κιλίαν. — 31. D'abord κινδύνως. — 32. Ὅπερ ἴσθι biffés à cet endroit.
 — 33. D'abord ἀποδοκιμάζειν. — 34. D'abord ἄχρις Ἰλαρίωνος Ἀθανασίου.
 — 35. D'abord δεδοκίμασται. — 36. D'abord προφέροντες. — 37. Ici καὶ
 biffé. — 38. Ici δὲ καὶ biffés. — 39. Ici τοῦ υἱοῦ καὶ biffés.

Πατέρα μόνον ἀρχὴν καὶ ρίζαν, τὸ δὲ Πνεῦμα δύο ἀρχάς,
τὸν ⁴⁰ Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν · ὅτι δύο ⁴¹ τὰ πρόσωπα τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ · πρόσωπα γὰρ ἐστὶ ⁴² τὰ ἰδιώματα ⁴³ γεννᾶν,
γενᾶσθαι, προβάλλειν, ἐκπορεύεσθαι καταλλήλως. Προφέρειτε
100 οὖν μετὰ τῆς προσθήκης ἣν Κύριλλος ἀπεδοκίμασεν, Ἀθα-
νάσιος δὲ καὶ οἱ λοιποὶ οὐδ' ὄναρ ἐφαντάσθησαν ⁴⁴. Τοῦτο
δὲ ⁴⁵ ἀντικρυς ἐναντίον τῆ ὑμῶν ὁμολογία, κούδὲ ἐν τῷ
συμβόλῳ τῷ ⁴⁶ παρὰ Καλθίνῳ ἐν τῷ ἐγγχειριδίῳ ἐκτεθέντα
ἐστὶν ἰδεῖν ⁴⁷. Ἀλλὰ Καλθίνος μὲν ⁴⁸ ἐκτέθηκε σύμβολον τὸ
105 παρὰ Ῥωμαίοις λεγόμενον μικρόν (ἃ καὶ αὐτὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς
64 ἐστὶ κακοηθείας || ἐφευρέματα, προμελετώντα τὴν μετ' οὐ
πολὺ ἀναφυσίσαν διαστροφὴν, τὴν διὰ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ
προσθήκης). Μὴ γὰρ ἄλλο λέγειν κελευόμενος εἰς τὸ οὐς, ἄλλο
δὲ κηρύττειν ἐπὶ τῶν ὁωμάτων; Latet ⁴⁹ anguis in herba, τὸ
110 Ῥωμαϊκόν. Σοῦ δὲ ἡ καλοκαγαθία ὀλόκληρα ἐκτυποθῆναι
ἀνασχομένη ⁵⁰ τὰ σύμβολα τῶν συνόδων μετὰ τῆς προσθήκης
παρέσχευεν ἰδεῖν ⁵¹ ὡς ὤθηεν παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ⁵²
προστιθεμένης ἢ καὶ παρὰ Ἀθανασίου οὕτως φερομένης ἀπ'
ἀρχῆς · τοῦτο δὲ ὁποῖόν ἐστι, ἧ μου πρὸς τὸν Μάνηνη ἐπι-
115 στολῇ ⁵³ σαφῶς, οἶμαι, παραστήσῃ · σαφέστερον δὲ ὡς καὶ

40. Ici υἱόν biffé. — 41. Ici γὰρ biffé. — 42. D'abord δ' ἐστὶ τοῦτο. —
43. Ici ταῦτα biffé. — 44. Ici ἀλλὰ biffé, et au-dessus καὶ τὸ ἐγαλε-
ment biffés. — 45. D'abord μὲν. La sigle du δὲ a été intercalée après
τοῦτο, de sorte que le μὲν biffé la suit. — 46. Ici ἐν τῷ biffés. — 47. Ici
l'on trouve la note marginale suivante, écrite ultérieurement par
Mélétius avec une encre beaucoup plus noire que celle du texte
grec : *Nondum enim aspexeram eius Institutiones, in quibus tamen
nullibi est videre Symbolum.* — 48. Ici τὸ μικρόν biffés. — 49. D'abord
latebat enim. — 50. Ces deux mots, écrits en marge, remplacent
ἐκτεθέντα biffé et sont suivis de ceux-ci : ὡς ὁ τυπογράφος ἐπιγράφει,
également biffés. — 51. Au lieu de ces deux mots, il y avait d'abord
ἐξήθετο. — 52. Ici προσθε biffé. — 53. Ici οἶμαι biffé.

πλατίτερον ⁵⁴ δύο ὄλοι λόγοι οἱ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως πρὸς ἡμῶν συγγραφέντες ἰδιώματι ἰταλικῶ, οὓς ἄλλοτε ἴσως ἀποστελοῦμεν. Ἀλλὰ τοῦτο εὐδιώρθοτον ὑμῖν τοῖς ὁμολογούσι μίαν ἀρχὴν ἐν τῇ ὑπερουσίῳ Τριάδι τὸν Πατέρα τοῦ
 120 τε Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος · ὡσπερ οὖν τοὺς τύπους εἰσέδου παραγραφέν, οὕτως ὡς παράγραμμα ἐξοστρακισθήσεται · ἡ γὰρ προσθήκη καὶ τόλμα ἐστὶ τῇ ἀυθεντίᾳ τῶν ἁς ἀσπάζεσθε συνόδων, λυμενομένη καὶ δόγμα, τὸ δόγμα τῆς ἐκκλησίας παραχαράττον, καὶ ἀνατροπὴ τῶν ⁵⁵ παρὰ τοῦ κυρίου ⁵⁶ λεγο-
 125 μένων ῥητῶς οὕτως ἀποφηναμένου περὶ αὐτῆς τῆς αἰδίου ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος, δὲ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται ⁵⁷ · ἄλλο γὰρ ἡ ἐκπόρευσις ἡ αἰδίου τοῦ Πνεύματος, ἧς ἔχει ρίζαν καὶ αἴτιον τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ ἔχει τοῦτο ὅπερ ἐστὶ καθὰ καὶ ὁ Υἱός · ἄλλο δὲ ἡ ἐν χρόνῳ πέμψις καὶ χορηγία
 130 καὶ δῶσις ἦν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἔχει καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, αὐτοδέσποτον γὰρ ἔρχεται. ||

65 Τούτῳ ὑμᾶς καὶ εὐχομαι καὶ παρακαλῶ προσέχειν · τὰ γὰρ λοιπὰ ῥᾶστ' ἂν τύχοιεν ⁵⁸ ἐπιδιορθώσεως, εἰ δυνατὸν ⁵⁹ γένοιτο ἐν ταύτῳ γενέσθαι ἄνδρας πρὸς τὰ κρείττω καὶ
 135 τελεώτερα ἀποβλέποντας, καὶ ἐνστερνιασμένους οὐ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας καὶ λαμπρὰς δόξας, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς τε βίας καὶ κακομηχανίας συζητούντας περὶ τῆς ἀληθείας ἐν πνεύματι ⁶⁰ πραότητος · τούτοις εὐχερῆς ἡ διορθώσις προσιεμένοις εὐχόλως ⁶¹ τὰ φάρ-
 140 μακα καὶ παρεχομένοις εὐπειθέστερον (εἴ πού τι δέει) τὴν θεραπείαν.

54. Ici τὰ biffé. — 55. D'abord ἀνατρέπον τὸ. — 56. Ici ῥητῶς biffé. — 57. D'abord τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. Méletius a oublié de biffer τὸ. — 58. D'abord ἔτυχον. — 59. Ici ἦν συναθεῖν biffés, avec γένοιτο dans l'interligne. — 60. Ici παρο biffé. — 61. Ce mot est bien écrit avec un χ dans l'original.

Μανθάνει, νομίζω, σοῦ ἢ σεμνοπρέπεια τῷ ποτε Μελέτιος τὰς περυσινὰς ἐπιστολάς καὶ πρὸς ἄλλους ⁶³ νῦν αὖθις εἰς φῶς ἀνακαλεῖται Θεοδώρῳ ἐκπέμπων, Θεοδώρῳ, οὗ τόν τε
 145 ζῆλον καὶ τὴν σπουδὴν ὡς ἔμψυχοί τινες εἰκόνες καταμηνύει τὰ συγγράμματα · ἀλλὰ καὶ τινες τῶν αὐτόθεν ὡς ἡμᾶς ἀφικομένων (ὧν ἔστι καὶ Φραγγῖσκος ὁ Καμούζιος ὁ ἀγαθὸς ⁶² καὶ φιλόφρων) δεδηλώκασιν.

Ἐπειδὴ δὲ τῶν σῶν καμάτων καὶ ἡμεῖς ἀπολαύομεν πολλὰ
 150 λάκις, φέρε σοι ἀντιπελαργήσωμεν. Τὰς ἀκρίδας ἄς ἤσθιεν Ἰωάννης, οὐκ ἐξέδωκα ἂν ἐγὼ locustas : ἤκιστα γὰρ ⁶⁴ locustæ τὰ ἀκρόδρουα ⁶⁵ τῶν δένδρων ἄς ἡμεῖς ἀκρίδας οἶδαμεν, ὅπερ ἐν κλήμασιν ἔστι rampinus · ὧν ἐγὼ καὶ τὸ εἶδος παρὰ τὰς ὄχθας εὔρον τοῦ Ἰορδάνου ἐν Παλαιστίνῃ,
 155 ἄς καὶ ὁ μακαριώτατός μου δεσπότης καὶ πατὴρ Σίλβεστρος ὁ νῦν Ἀλεξανδρείας, ζηλώσας ποτὲ τὴν δίαιταν τοῦ Βα-
 66 πτιστοῦ || ⁶⁶ ἐν ἐρήμῳ, ἐδρέψατο, ἐκεῖθεν ποριζόμενος τὸ ἀποζῆν [, ἄς καὶ αὐτὸς συλλεξάμενος ἐδωδήμους ἔγνω καὶ γε καὶ ἐγνώρισεν ἐν Ἱεροσολύμοις τισὶ τῶν μοναχῶν οὓς
 160 φασὶ μινორήτας] ⁶⁷.

Πρὸς ⁶⁸ δὲ τὸ παρὰ Παύλῳ λεγόμενον διὰ τοὺς ἀγγέλους, ὅπερ σου ἢ ἐπιθήκῃ μήπω γινώσκῃ ἐξωμολογήσατο, θαυμάζομαι ⁶⁹ πῶς οὐκ ἀρέσκει ὡς ⁷⁰ Βασίλειος ⁷¹ ἐπεσημείωσεν

62. Il y a certainement, en cet endroit, quelque chose d'oublié. — 63. ἄνθρωπος biffé. — 64. Ici λοκο biffé. — 65. Ici τὰ τρυφερὰ biffés. — 66. Au haut de la page 66, en marge et dans les interlignes, on lit ce qui suit, biffé : Αὐτὰς ἐγὼ τὰς ἀκρίδας καὶ θαυμάζομαι πῶς τοσοῦτους ἄνδρας τηλικούτου χρόνον διέφυγον αἱ ἀκρίδες μὴ οὔσαι πτηναί · πολλοὶ γὰρ πολλάκις τὴν φωνὴν ταύτην ἐξέδωκαν ῥωμαῖστι locustas ἀεὶ. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτοις. — 67. Bien que biffée dans l'original, nous avons cru devoir conserver dans le texte la phrase que nous mettons ici entre crochets. — 68. Ici καὶ biffé. — 69. D'abord θαυμάζομεν. — 70. Ici ἡμῆνευται biffé. — 71. D'abord ἐξωμολογήσατο εἶναι νομίζομεν ὅπερ Βασίλειος.

ἐν τῷ περὶ Παρθενίας ὅτι κατ' ἰδίαν ὀφείλομεν ἀντέχε-
 165 σθαι τοῦ σεμνοῦ καὶ εὐσταλέως σχήματος διὰ τὴν ἐπιστα-
 σίαν τῶν ἀγγέλων ⁷².

Ἐμοὶ δὲ χάριεν ⁷³ ἂν εἴη τῶν σῶν ἐπιτυχεῖν ⁷⁴ *Commen-*
tariorum ἢ τ' οὖν ⁷⁵ *Annotationum* εἰς πᾶσαν τὴν θεό-
 πνευστον Γραφὴν σὺν αὐτῇ Γραφῇ τῇ παρὰ σοῦ διορθου-
 170 μένη· οὐκ ἔσται ⁷⁶ γὰρ ἴσως ἑκατέροις ἄκαρπον. Τὴν σὴν δὲ
 παρακαλοῦμεν σεμνοπρέπειαν μὴ ὡς ἀκαίρους ἢ ἐώλους
 ἡμᾶς καταδικάζειν σὺν αὐτοῖς γράμμασιν εἰς τὰς σὰς ὑπερ-
 βλυζούσας εἰσκομιζομένους ἀποθήκας μικρὰ τὰδε ταλάν-
 τια ⁷⁷· ἀλλὰ ἀγάπης εἶναι λογίσασθαι ὑπερφυοῦς σύμβολον
 175 τὸ χαρίσασθαι ⁷⁸ ἀφθόνως ⁷⁹, τὸ τε ὑπομνήσαι ἀνεπιφθόνως
 τὰ δέοντα τοὺς καὶ μὴ τοιοῦτον ⁸⁰ ἀπαιτουμένους. Ἐρρώσθω
 σου ἐν κυρίῳ ἢ τιμία κεφαλή.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τῆς κατ' Αἴγυπτον, ἑκατοβαιῶνος ἐννε-
 καιδεκάτη ἰσταμένου, ἔτει ⁸¹ σωτηρίας ἀφπά.

180 Ἐλάχιστος ⁸² ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς,
 Μελέτιος πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας ὁ Κρής ⁸³.

72. Ici, on trouve ce qui suit, biffé : ἐχέτω δέ σου καὶ τρίτην ταύτην τὴν τὰ νῦν ἀμοιβὴν ἢ σεμνοπρέπειαν· δὲ ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατηγούμεθα, ἀποθανόντες, γρησιώτερον ἐροῦμεν βῆθει. — 73. D'abord εἰ δ' ἦν κάμοι. — 74. Ici κα biffé. — 75. D'abord seu. — 76. D'abord εἴην. — 77. Les neuf mots qui précèdent sont écrits en marge et presque effacés par l'humidité. Nous avons eu beaucoup de peine à les déchiffrer. — 78. D'abord παρέχειν. — 79. Ici ὡν ἔχωσι biffés. — 80. Ici τ: biffé. — 81. Ici σωτηρίῳ αφ biffés. — 82. Il ne reste plus de ce mot que la partie supérieure des lettres. — 83. Les quatre mots qui précèdent sont restitués d'après la signature qui figure à la page 86 du manuscrit original.

49

67 * Meletius Francisco Porto, grauissimo ac præstantissimo viro ¹, græcæque linguæ doctissimo ² professori Geneuæ, salutem a Deo optimo maximo.

Aut hæc non est ambitio, aut si ambitio est, extra
5 omnem reprehensionem sitam esse puto, doctissimos
homineis ac studiosos literis ac studio promereri ;
eos præsertim qui veritatis euangelij ergo summos
subeunt laboreis. Quam quum ille veritatis author,
ac potius ἡ ἀποκρίθια ³ inuestigandam iusserit, qui
10 huic rei nauant operam vel hoc nomine inter se esse
coniunctos, ijs etiam in rebus ⁴ quibus dissident,
oportuit ; quoadusque paribus animis atque adeo ijs-
dem aggressi quæ laterent vel discutientes dubia,
amplexi inuenta, nullo nullarum partium studio,
15 nullo fastu, nullo metu (quibus veritas opugnatur
accerrime vixque sustineri potest), unam inirent ratio-
nem gerendæ regendæque reipublicæ christianæ et
vitæ cursum ad eam dirigendi ⁵. Sed hæc alias.

Nunc vero quum de nostris lucubrationibus ⁶
20 quædam mittere decreuissemus ad præstantissimum
virum Theodorum Bezam, eam ob causam quam ipsæ

49. — * Cette lettre figure aussi dans le manuscrit de Tubingue *Mb 10*, pages (non folios) 335-336. — 1. De ce mot il ne reste plus de visible que la première lettre. — 2. Je n'ai pu lire les huit premières lettres de ce mot, qui manque d'ailleurs, dans le manuscrit de Tubingue. — 3. Le manuscrit de Tubingue donne correctement : ἀποκρίθια. — 4. Ici *in* biffé. — 5. Ces six derniers mots sont en marge et presque illisibles. — 6. *lucubrationibus* dans le manuscrit de Tubingue.

68 illæ ⁷ præ se ferunt, quamque datis || ad illius huma-
 nitatem literis leuiter attigi, tibi quoque (quorum
 communis esse Theodoro ⁸ velim literas nostras) salu-
 25 tem dicere alienum non putavi. Quorsum autem hos
 laboreis Meletius? Ecclesiam disiectam variis partium
 studiis rursum unitam ⁹ mirum ad modum cupio : id
 autem futurum aliquando confido, si symbolum (arx
 videlicet christianæ reipublicæ) inuiolatum permanse-
 30 rit, id quod romana ecclesia temere ausa augere, ipsa
 capite diminuta est, a catholicaque ecclesia longe
 abiecta. Id igitur sartum tectum pro virili nos quoque
 operam dedimus : quam vos perspicere non erit ab
 re, quamque approbaturus spero. Cæterarum autem
 35 componendarum quæstionum (uno symbolo inuiolato)
 spes non perexigua suboritur : modo qui possunt ac
 debent zelo Dei, non sui suarumque opum, conue-
 niant. Tu interea bene vale ¹⁰.

Alexandriæ, 3 kalendas ¹¹ augusti, anno a Christo
 40 nato 1581 ¹².

7. Ici *elucu* biffé. Le manuscrit de Tubingue donne *illæ ipsæ*. —
 8. Le manuscrit de Tubingue donne : *Theodóρφ* (*sic*). — 9. Le
 manuscrit de Tubingue donne ici *esse* biffé. — 10. Le manuscrit de
 Tubingue donne ici : *Hanc superiori anno* (sous-entendu *scripsi*). —
 11. Il y a *kalendas* dans le manuscrit de Tubingue. — 12. A la date
 où Méletius Pigas écrivait cette lettre à François Portus, celui-ci
 avait déjà cessé de vivre ; mais la nouvelle de son décès, survenu le
 5 juin 1581, n'avait pu encore arriver à Alexandrie d'Égypte.

50

71 Ἱ Μαργαρίτη, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἀγούστῃ τῇ βασιλίσῃ Να-
βάρας, ἔλεος καὶ κλέος ἀκήρατον παρὰ θεοῦ παντοκράτορος.

† Ἐξέκαυσεν ἡμᾶς εἰς εὐλάβειαν ἄπειρον τῶν ἐν σοὶ
χαρισμάτων τοῦ πνεύματος τοὺς ἀκαμάτους πόνους τοὺς
5 ἄμφι τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν καὶ τῆς εὐκόσμου πολιτείας τὸ
φιλόανθρωπον ἐκδιηγούμενος Φραγγίσκος ὁ Καμούζιος, ὃ οὐ
Κλεοπάτρά τις νέα σύ, ἀλλὰ κλέος τῷ ὄντι τῆς πατρίδος καὶ
πατέρων τῶν πολυκλείτων νέον τὲ καὶ ἀειθαλές · καὶ σου
εὐδαίμων ἡ ἀρχή, εἴ γε, κατὰ Πλάτονα, τότε εὐδαιμονοῦσιν
10 ἀρχαὶ ὁπόταν ἡ φιλοσοφοῦσιν οἱ ἄρχοντες ἢ ἄρχουσιν οἱ
φιλοσοφοῦντες. Εἰκότως μὲν οὖν θαυμαστός ἐπὶ σοφία Σο-
λομών, ὅτι καὶ βασίλισσα νότου οὐκ ἀπηξίωσεν ἐπιφοιτήσαι.
Ἀξιάγαστον δὲ καὶ σου τὸ μεγαλοφυές, ὅτι τὴν φύσιν ἐκβια-
σαμένη τὴν γυναικεῖαν εἰς ἀνδρείαν οὐκ ἀφιλόσοπον, βασι-
15 λέων κατέστης θαῦμα περιφανές. Καὶ σπεύδομεν καὶ ἡμεῖς,
εἴ καὶ μὴ βασιλεῖς, εἴ καὶ μὴ ἀπὸ νότου, οὐδὲ αὐτοψεί, ἀλλὰ
γε ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ διὰ γραμμάτων, καὶ θεοῦ θεράποντες
σου εἰς θεῶν ἀφικέσθαι · καὶ δωροφοροῦμεν τὸν ἐνόντα τρό-
72 πον οὐ χρυσόν, οὐκ ἀρώματα, οὐ || λίθους περιαιγεῖς,
20 ἀλλὰ σοφίας ἐπουρανίου τὰς αὐγὰς ἐν μικροῖς ὑπομνηματίοις
ἐκλαμπούσας διαφερόντως. Ἀλλὰ αὐτὸς μὲν προφθάνει ² τὰ
ἐν χερσὶ θαλάττια ζῶα, λίθοι, πόαι ³, ἢ οὐκ οἶδα τι καὶ φῶ,
ἄπερ ἀπὸ Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς Ναβάραν τῷ κράτει σου ⁴

50. — 1. Les pages 69 et 70 sont blanches.

2. D'abord προφθάνουσι.

3. Ces deux derniers mots devraient être à l'accusatif.

4. D'abord σοῦ τῷ κράτει.

πέμπομεν ὡς ἀπαρχὰς τῆς ἡμετέρας εὐλαβείας τῆς πρὸς σε,
 25 δέσποινα ὑπεραυγούστη. Ἐξεί δέ σου ἡ βασιλεία μετ' οὐ
 πολὺ καὶ αὐτὰ τῶν ἡμετέρων καμάτων τὰ ὑπομνήματα ζῆν
 θεῶ, ἐπειδὴ περ τὰ τῶν πάλαι ἡ βάρβαρος ἐπικράτεια τῆς
 χώρας σχεδὸν ἐξηφάνισεν, ὧν ὁ γενναῖος Καμούζιος, τῆ σῆ
 χαριζόμενος βασιλείᾳ, ἀκριβῆ ποιεῖται τὴν ἔρευναν. Σοῦ δέ
 30 τὸ κράτος καὶ τὸ κλέος διαιωνίζοντα φυλάττοιε κύριος,
 Νάβαρας ἀεὶ αὐγούστη βασίλισσα.

51

78 Μελέτιος Ἀθανασίῳ συμπρεσβυτέρῳ τῷ Σιναίτῃ ἔλεος
 παρὰ κυρίου παντοκράτορος.

† Ἀθανάσιος ὁ τρίπους χρησμούς μοι ἀναφωνεῖ ὡς ἀπὸ
 τρίποδος τοῦ χρυσηλάτου τοῦ ἐν Δελφοῖς καὶ ἦν μὲν εἰκὸς
 5 εἶναι μάντην τὸν Μελέτιον ὥστ' ¹ ἐφ' ἐρμηνεύειν τὰς χρήσεις.
 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παίζοντες · σὺ δὲ μὴ χαλέπαινε ὅτι τρί-
 πους · ἔστι γὰρ τοῦτο τοῖς πολλοῖς πλεονέκτημα οὐκ ἀπευ-
 κταῖον · τίς γὰρ οὐχ' ὀλοψύχως εὐχεται τῶν φιλοζῶων εἰς
 τοῦτο ἀφίκεσθαι ἡλικίας ὡς ὑπερείδεσθαι βακτηρίᾳ; Τούτοις
 10 δὲ ἐγὼ καὶ τοῦ γήρους καὶ τῆς βακτηρίας συγχωρῶ · μέσος
 βαίνειν εὐχομαι μονοπόδους καὶ τριπόδους · τὸ γάρτοι τετρά-
 ποδον εἶκαι Σφοίγξ ἠνύξατο τὸν γέροντα, ἀλλὰ καὐτός ἐστι
 διπόδης · ἀλλὰ πῆ φέρει Μελέτιον ὁ τρίπους; Ἐγὼ σοι παρὰ
 τοῦτο οὐ γράφω δεόμενος μήπως ἐνοχλούμενος ταῖς τοῦ βίου
 15 νιφᾶσι ² συνεπιμερίσω σοι τοῦ πάθους · καὶ λοιπὸν ἔση καὶ
 τρίπους καὶ συμπάσχων Μελετίῳ τῷ τλήμονι. Ἀσπάζομαι
 σου τὴν τιμίαν κεφαλὴν, καὶ πᾶν ὃ, τί οὖν σωτήριον ἐπεύ-

51. — 1. D'abord ὥστε.

2. D'abord : φροντίσι.

χομαι. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε, καὶ τῷ ἁγίῳ γέροντι
Κυρίλλῳ τῷ φίλῳ τὸν ἀσπασμὸν ἑκατονταπλασίωνα ἀπόδος,
20 οὓς ἐγὼ ἐν κυρίῳ ὑπερποθῶ.

52

74 Μελέτιος Παύσιῳ τῷ Ζακινθίῳ τῷ Σιναίτῃ ἔλεος παρὰ
κυρίου παντοκράτορος.

† Οὐ δεῖται, νομίζω, ἢ καθ' ἡμᾶς φιλία ἐξωτερικῶν ἐλέγ-
χων εἰς εἰλικρινείας ἀπόπειραν · εἰ δὲ καὶ δεῖται, ἔχεις μὲν
5 σὺ παρ' ἡμῶν καὶ πλίῳ δὴ τῶν ὄσα δεῖ · ἡμεῖς δὲ παρὰ σοῦ
μηδ' ὄσα δεῖ · ἀλλ' εὐκαιροῦμεν ἴσως ἡμεῖς ἀπὸ τῶν τοῦ
ἐμπιστευθέντος θρόνου φροντίδων · ὑμᾶς δ' ἀφαιροῦσι τοῦ
μετοχίου αἱ μέριμναι τὴν ἐπὶ τὸ γράφειν σχολήν, πρόφασις
οὐδ' εὐπρῶσωπος · ὅμως γε μὴν οἴσομεν ὡς ἐσμέν · σὺ δὲ
10 καὶ νῦν δέχου γράμμα τόδε, καὶ μετὰ τοῦ γράμματος δέχου
καὶ μικρὰ ταρίχη, ὧν ἦσθα φίλος, καὶ ἡμᾶς ἑ φίλει. Ἐρρω-
σον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε.

Ἄσπασαι παρ' ἡμῶν τὸν ἅγιον γέροντα Μωϋσέα καὶ τοὺς
ἀδελφούς.

15 Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, πυανεψιῶνος ὀκτωκαιδεκάτῃ, ἔτει
σωτηρίῳ ἀφπά.

53

75 Μαξίμῳ τῷ σοφωτάτῳ Μαργουνίῳ.

† Οὕτως ἀμείνουσι φίλοις φίλοι, ἀπέχω τὴν χάριν καὶ
πέρα τοῦ θέοντος Μελετίου ὑπερφροντίζει Μαξίμος, ἴσως ὡς

βούλεται θεός. Ὑγιαίνων κομίσαίω τὴν ἐπιστολὴν, ἥνπερ
 5 αὐτοὶ ὑπαγορεύομεν, οὐ γράφομεν ¹ · ἀφαιρούμεθα γὰρ καὶ
 τοῦτο ὑπὸ μυρίων ὄσων ψυχικῶν ἀλγιδόνων τὲ καὶ νόσων,
 ὧν ἔσθ' ὅτε καὶ τὰ τῆς σωματικῆς ἀστενίας (*sic*) ἐξῆπται.
 Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε.
 Ἐπὶ Ἀλεξανδρείας, πυανεψιῶνος ἡ ἰσταμένου.

54

Μαζίμῳ τῷ σοφωτάτῳ.

† Ἡμεῖς σου, Μαργούνιε, οὐκ' ἔστιν ὅτ' οὐ μνημονεύο-
 μεν · σὺ δ' ἡμῶν οὐδ' ἔστιν ὅτε μνημονεύεις · καὶ εἰ μὲν τι
 ἐμποδῶν ἦ, ἐκ ποδῶν γένοιτο · ὅτι ποτὲ γὰρ ἐστὶ τὸ ἐπι-
 5 προσθοῦν τῇ ἐν Χριστῷ ἀγάπῃ ἄδικον ἐστίν. Εἰ δ' οὐδέν,
 ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄδικον οὐδὲν ἦττον ἄνευ κωλυτικῆς αἰτίας
 76 περιγράφεσθαι τὸ || γράφειν. Ἐχεις Μελέτιον γλιγόμενον
 σὲ μάλιστα εἰδεῖν · εἰ δὲ μή γε ἀλλὰ γοῦν τι πρὸς σοῦ τῶν
 περὶ σε · εἰ μὲν οὖν τευξόμεθα οὐ γλιγόμεθα, οὐκ ἐνοχλοῦ-
 10 μεν · εἰ δέ, ἀλλ' ἐνοχλήσομεν · ἐκκαλεῖ γὰρ καὶ εἰς τοῦτ' ¹
 σοῦ ἡ καλοκάγαθία. Ὁ δὲ θεὸς ἡμῶν σὲ φυλάττοιε.
 Γαμηλιόνος β' ἐπιδέκα ² ἀφπά ³.

53. — Ceci ne s'applique, bien entendu, qu'à la lettre missive, car cette minute est, comme toutes les autres, de la main de Méletius Pigas.

54. — 1. D'abord, τοῦτο.

2. Ici, ἰσταμένου biffé.

3. La date de la lettre précédente et celle de la suivante prouvent que Méletius Pigas emploie ici l'ancien style.

55

77 Daniel Ferulano, clarissimo medico, Meletius.

† Quis hominum? Unde rerum? Hui tam cito, mi Daniel? Itan' repente excidit Meletius? Atat vix agnosco veteris vestigia formæ. Pulla vestis, obducta
 5 corpori macies situsque orationis habent (da veniam) ancipitem, torquentque memoriæ argumenta. Ecquod vero est hoc serotinarum literarum genus? quæue facies argumenti? Nihil noui, mi Daniel, ne dubites. Est et alias apud te iis literis iisdemque de rebus ac-
 10 tum. Agedum, effare, flagita, neque vereare quin efflagites. Scio, atque ideo hoc agam. Nostin' nos? Ij
 78 sumus qui quibuscum contrahimus amicitiam || hos et inter se amicos esse demus operam. Res est non ἄμουσος, si amusim spectes, cui quæcunque paria sunt
 15 et inter se esse paria oportet. Num est hæc philosophia ἀπροσδιόνυσος? Dicam igitur aperte, dicam serio. Carolus Mancipus, homo perelegans ac medicus eruditus, quo usus sum familiarissime has inter hominum πο-
 20 λυάνθρωπος solitudines (nihil enim magis inter tantam hominum luem quam homineis desidero); is, dum ad nos cogitat, dignus est omnium amicitia, tua vero (hoc etiam nomine quod medicus est) quam dignissimus. Siquidem natura τὸ ὁμοιον τῷ ὁμοίῳ προσπελάζει. Naturæ
 79 scio vos || obtemperaturos, quippe qui naturæ obste-
 25 tricamini. At huius congregationis parium cum paribus, peto a te (si me amas, quod certo scio) ut patiaris me fieri ¹ pronubum. Ita igitur Carolum in

amicitiam recipias ut intelligat non maius ² ponderis
 apud tuam humanitatem, illam ipsam ³ humanitatem
 30 tuam morumque suorum merita, quam nostri nomi-
 nis gratiam habuisse. Ama nos qui te ⁴ diligimus
 et amamus, quique optima quæque tibi a Deo optimo
 maximo tuoque cælesti animo comprecamur.

Alexandriæ, idibus martiis, anno salutis 1582.

56

80 Meletius protosyngelus Alexandriæ Cretensis Salo-
 moni Sueïcher Sultensi Wirtumbergensi Germano
 pacem ac salutem a Deo optimo maximo.

Quod de te nos fecerint certiores vestrates hi viri
 5 honestissimi, gratum quidem fuit ; fuisset vero gratis-
 simum si per tuas litteras (quæ etiam essent tui in
 nos amoris memoriæque argumentum) isthuc iddem
 licuisset : mirum enim admodum sollicitos habuit
 tuum tuorumque comitum iter : hinc namque loco-
 10 rum difficultas, inde peruersitas hominum redebant
 anxium animi ; adde temporum cladem, qua in has
 hominum pesteis pestifero mortis genere visum est
 Deo optimo maximo vindicare stygiam illam scelerum
 luem ac perfidiæ ; quæque usque adeo Ægyptum Pa-
 15 lestinasque concussit, ut equidem crediderim per-
 81 niciem huic hominum generi adesse, tametsi || nos-
 trorum quoque funera insignia fuerint, quibus nos

2. Ici *apud* et au-dessus *pond.*, l'un et l'autre biffés.

3. Ici *tua* biffé.

4. Ici *et* biffé.

præsentés esse oportuit, quorumque pars ¹ miser ille
 hospes tuus Antonius et paulo post ² uxor fuere. His
 20 igitur vos ereptos periculis, patriæque sospites reditos
 nobis quidem gratulandum, Deo verò optimo maximo
 quam maximæ agendæ gratiæ, cui est acceptum feren-
 dum quicquid boni ³ in nos vel de nobis aut per nos
 siue ⁴ nos propter euenerit. Ille mediis vos flammis
 25 exeruit ad maiora forsitan reponens rerum momenta,
 quibus tantæ spei homineis prouidus educat. Reli-
 quum est ut quod vitæ est reliquum omne ad id insu-
 mamus quod sit gloriæ parenti optimo maximo, nobis
 saluti ac proximo ⁵, atque interea inter nos quibus-
 30 cunque fas fuerit officijs || alternum deuinciamur.
 Quam ob rem, si in nobis quicquam est quod tibi in
 Christo seruatori usui esse potest, peto a te ne præ-
 termittas; quod si nil est (quid enim sit in tanta homi-
 num locorumque angustia constitues), at charitas
 35 nunquam segnescat senescatue; qua in re meam in te
 tantam esse certo scias, quanta esse potest maxima
 piis hominibus erga homines omnis honestatis genere
 præditos. Te Deus optimus maximus sospitet seruet-
 que, tuosque omnes.

57. — 1. Ici *fuit* biffé.

2. D'abord : *nec multum postea*.

3. Ici *vel* biffé.

4. Ici *pr* biffé.

5. Ici *intereaue uero* biffés.

57

88 Μελέτιος ὁ Κρής πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας Δαβίδ Χυτραίῳ, τῷ τῆς ἐν Ῥοστοχίᾳ ἀκαδημίας ἀρχιεπιφῶ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ, ἔλεος παρὰ Χριστοῦ θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

5 † Παρέσχεν ἐν ταύτῳ καὶ ἀφείλατο γραμμάτων πρὸς τὴν σὴν σεμνοπρέπειαν εὐκαιρίαν Φραγγίσκος ὁ ἐκ Βερλεβέθ (*sic!*) ἀκριβῶς σός. Μέλλων γὰρ ὅσον οὕτω τῶνδε ἀπαίρειν καὶ ἡμᾶς ἠσπάσατο, καὶ περὶ σοῦ βραχέα τινὰ κοῦ βραχέα πάμπαν οὐδὲ σμικρὰ διηγήσατο · ὥστε ἡμᾶς ¹ τῶν σῶν
 10 ἐραστὰς μὲν κατέστησεν ἀνδραγαθημάτων · περιαλγείς δὲ κομηθῶν, τῷ μὴ δύνασθαι διὰ μακρωτέρων περὶ τινῶν κοινολογίσασθαι πραγμάτων τῇ ἐκκλησίᾳ καθηκόντων τῇ καθολικῇ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶνδε δύναιτ' ἂν σοῦ ἢ καλοκἀγαθία ἐκ τινῶν μου λατινικῶν ἐπιστολῶν πρὸς Θεόδωρον
 15 τὸν Βεζή, οἰκονόμον τῆς ἐν Γενέβρᾳ ἐκκλησίας (εἶ γε βουλευθεῖν καὶ μοῖ χαρίζομένη λαβεῖν ἐκεῖθεν τὸ πρόσωπον), οὐ τὴν τυχοῦσαν τυχὸν γινῶσιν κτᾶσθαι πραγμάτων ὧν ὑμᾶς ||
 84 ὀρώμεν ἰμειρωμένους καὶ περὶ ὧν μάλιστα ἡ ἐκκλησία τανῦν σὺν δεινῷ τινι ταραχῇ καὶ χαλεπῷ στασιάζει. Ἐκμε-
 20 μελέτῃται δ' ἡμῖν καὶ τι ἐγγχειρίδιον χριστιανισμοῦ πέρι, ὃ μετ' οὐ πολλὰς ἴσως τὰς ἡμέρας ὄψεται σοῦ ἢ φίλη κεφαλὴ, γινῶσιν λαμβάνουσα τοῦ φρονήματος τῆς ἐκκλησίας τῆς ² ἀνατολικῆς κατὰ τὴν ὀρθὴν δόξαν τῆς καθολικῆς.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ³ οὕτως · σύ δε καλῶς ἂν ποιήσεις

57. — 1. Ici μὲν biffé.

2. Ici καθολικῆς biffé.

3. Il y a quelque chose d'oublié ici, peut-être ἡμετέρων.

25 ἡμᾶς ἀμοιθόμενος τῶν σῶν πόνων τοῖς ὁμοίοις, εἰ κούχ' ὁμοίοις τῷ μεγέθει τῶν λεγομένων ⁴ καὶ τῇ τοῦ λόγου κατασκευῇ, ἵνα δι' ὧν ἡμεῖς ⁵ τὴν πρὸς σε φιλίαν καταβαλλόμεθα, δι' αὐτῶν καὶ σὺ τὴν πρὸς ἡμᾶς σου ἀγάπην ἀντίστροφον δεΐξειας βᾶστ' ἄν (κατὰ Πλύνιον) ἐν ἀγάπῃ ἢ νικῶν ³⁰ ἢ νικώμενος. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε.
Ἄπο Ἀλεξανδρείας τῆς μεγάλης, μουνηχιῶνος τετάρτη φθίνοντος, ἔτει σωτηρίῳ αφπβ'.

58

85 Ἱερεμίας τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, δεσπότῃ καὶ πατρὶ ἐν κυρίῳ θειοτάτῳ, πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοήν.

† Πάνθ' ὅσ' ὅσια καὶ καλὰ εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς, εἰ καὶ ⁵ ἐσχάτης ἔχομεν τάξεως, δεσποτα καὶ πάτερ, τῇ θείᾳ σου κεφαλῇ, δεόμενοι τοῦ θεοῦ ἀγαθὰς εἶναι καὶ πολλὰς τῆς θεοφιλοῦς σου βιοτῆς τὰς ἡμέρας. Οὕτω γὰρ ἐλπίζομεν τὰ τῆς ἐκκλησίας εὖ ἔξειν · τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἰδῆ χαλεπῶς ἄγαν διακειμένης, καὶ πανταχόθεν ἐπιρρεπούσης ἐς τὴν ἐπὶ ¹⁰ τὰ χεῖρω μεταβολήν, καθεύδοντος πάλιν τοῦ κυρίου εἰς ἀπόπειραν τῆς ἡμετέρας καὶ σπουδῆς καὶ πίστεως. Ἄλλ' ἄλλοτ' ἴσως καὶ ἄλλως περὶ τῶνδε · οὐ γὰρ ἐπιστολῆς ὁ φόρτος.

Νῦν δὲ ἀπαίρων ξὺν θεῷ τῶν τῆδε ἀρχῶν τις τῶν ἡμε- ¹⁵ τέρων τῶν κατ' Αἴγυπτον, τὸ γένος ἐπίσημος (ἔστι γὰρ ἐκ τῶν τοῦ κῦρ Ναστράλα), ὄνομα δὲ τῷ ἀνδρὶ Γεώργιος ·

4. D'abord : τῆς τε δεινότητος τῶν διανοιῶν.

5. Ici καταβάλλομεν biffé.

οὗτος οὖν ὡς ὑμᾶς ἐρχόμενος, συστατικῶν δεῖσθαι ᾤθηθη
 86 ἐπιστολῶν. || Τοῦτο δέ, εἰ καὶ περιττὸν πρὸς τὰ θεῖα σου
 σπλάγχνα, ὅμως οὐκ' ἠδυνήθημεν τὸν ἄνδρα ὑπεριδεῖν
 20 ἄμοιρον τῶν ὧν ἀπήτη γραμμάτων · ἄπερ οὖν αὐτὸς ἡτή-
 σατο, ἡμεῖς ἐδώκαμεν · εἰ δὲ μὴ μάτην, δείξει σου ἡ θεῖα
 ψυχὴ. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, δέσποτα καὶ πάτερ.

Ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τῆς μεγάλης, μουντηχιῶνος δ' φθί-
 νοντος, ἔτει σωτηρίῳ αῤῥβ'.

25 Ἐλάχιστος ἐν ἱερομονάχαις καὶ πνευματικοῖς Μελέτιος
 πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας ὁ Κρής ἰ'.

59

101 bis Τῷ αἰδεσιμωτάτῳ καρδηνάλῃ Σὰν Σεβερήνῳ ἰ'.

† Καλὸν ἂν εἶη, ὧ θεῖα κεφαλὴ, Προμηθεὺς εἶναι², εἰ δέ,
 ἀλλὰ γοῦν Ἐπιμηθεὺς. Ἐνετύχομεν τῇ νέᾳ ταύτῃ μεθόδῳ
 καὶ περιττῇ τοῦ πάσχα, ἣν ὁ ὑψηλὸς θρόνος τῆς Ῥωμαίων
 5 ἐκκλησίας ἐξέθηκεν · περὶ ἧς ἡμεῖς κοινολογοῦντες σὺν τῷ
 τιμίῳ Ἰωάννῃ τῷ Ἐλιανῷ τῷ ἰησοῦτή καὶ ἀποκλαιόμενοι
 τὴν οἶον τινὰ συμφορὰν καὶ ταραχὴν, ἣν ἐνεποίησε τοῖς
 κοινοῖς πράγμασιν ἡ τοῦ πασχαλίου μεταβολή, πρὸς δὲ καὶ
 τὸν ἐμπαιγμὸν τὸν παρὰ τῶν βαρβάρων, οὓς ἡμῖν ὁ δίκαιος
 10 θεὸς τιμωροῦς ἐπέστησεν · οἵτινες ταυτησὶ ἐπιλαμβανόμενοι
 τῆς προφάσεως ἐπεμβαίνουσιν οἶον ὄλον ἀπολελυκόσι τὸ τῆς
 πίστεως μυστήριον, κάκεῖθεν κλυδονιζομένοις · ταῦτα οὖν

58. — 1. Au bas de cette page, de l'écriture de Mélétius Pigas :

συγγε et au-dessous : λαμπρότερο.

59. — 1. Le cardinal Jules-Antoine Santorio.

2. D'abord προμηθεῖα γενέσθαι· τινὰ γενέσθαι.

ἀποκλαυμένος, συμβεβηκέναι ἔφην ἐγὼ διὰ τὸ μὴ πρῶτερον
 πειθοί τινι ἐξερευνησαι τὰς καρδίας ³ πάντων καὶ ⁴ ὁμοῖν
 15 θάτερον ἢ εὐπρόσδεκτον καταστήσαι τὸ πρᾶγμα ἢ ὡς ἀπρό-
 σιτον ἀπορρίψαι · οὐδὲν γὰρ τι παρηνόχλει τοῖς πράγμασιν
 ἂν τοῦ πασχαλίου ἢ ἀνόματος τῶν φωστήρων περιόδου ἐξο-
 μαλούντων τῶν ἐμβολισμῶν τὸ πᾶν · εἰ δὲ καὶ τι καταλιπα-
 νόντων κατὰ τὴν ἰσημερίαν ἄνισον, Ἑβραίοις φερόντων οὐχ'
 20 ἡμῖν τὴν βλάβην, ὡς ἐστὶν ⁵ ἰδεῖν ἐν τῷ τῶν πατέρων
 κανόνι τοῦ πασχαλίου · τοῦτο δὲ ἐπειδὴ οὐχ' οὕτως ἐγένετο,
 δεύτερος ἂν εἴη ⁶ πλοῦς πάλιν ⁷ ποιήσασθαι ἐς Κωσταντι-
 νουπόλιν ἀποστειλάντας τινάς · ἐκεῖθεν γὰρ πασῶν ἵρτηται
 102 bis τῶν κατ' Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν ἐκκλησιῶν || ὀρθοδόξων τὲ καὶ
 25 μὴ, ἢ εὐπέθια · αἴπερ, καίπερ ἐν ἄλλοις διαφέρουσι, συμ-
 φωνοῦσιν ἐνί γε τούτῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡ λαμπρὰ ἐκκλησία
 Ῥωμαίων ἕως ἄρτι συνεφέρετο.

Ad te autem, potentissime praesul, potissimum haec
 animum scribere induxi, quippe cuius ⁸ sciam om-
 30 nium maxime interesse perpendere animo quanti hoc
 sit ponderis : nos videlicet qui Christi nomine spiri-
 tuque ἐνώσεως praeditos esse inter etiam barbaras
 nationes praebis perimus, nunc eo descendere ut
 etiam in re a Patribus nostris plusquam exploratis-
 35 sima dissideamus, non sine incommodo, quum posse-
 mus ipsorum syderum praeeunte motu ac veluti indice
 rebus frui tranquiloribus, nec eos inexasperascere qui

3. Ici στῶν biffé.

4. οῖον biffé.

5. εἶδει biffé.

6. Ici πλοῦτος biffé.

7. Au lieu de πάλιν, d'abord ἀπὸ τοῦτο.

8. D'abord cui.

aduersus fidem nostram quæritant occasiones. Neque enim nobis ⁴ unis ascriptus est terrarum orbis, verum
 40 etiam gentibus ritu moribusque longe a nobis distantibus, imparque est omnium sub aspectu res innouari longo usu confirmatas. Æqui porro bonique consulat humanitas tuæ amplitudinis nostra hæc quibus apud te querimur dissensionum ὕλας in dies magis ingra-
 45 vescere. Optime valeas in Christo Deo servatore.

MÉLETIUS ⁵.

60

105 · Francisco de Billerbech ⁴ Germano salutem a Deo optimo maximo.

Eo mihi iucundiores fuere litteræ tuæ, Francisce dilectissime, quod secum attulere Chytræi Χρονικῶν
 5 libellum nobis et exquisitum et expectatum, nec ab re. Utinam et Nicephorum adiunxisses : quod si quodcunque adieceris, non ii sumus quibus sit ἄχαρις ἡ χάρις quæ sera sit. De Daud Chytræo cui scribis studiosissime allaturum te litteras nostras, ab eoque lit-
 10 teras ad nos impetraturum, tuæ erit humanitatis et illius eruditionis litteras nostras, etiamsi sint ἀυτοσχέδιαι, dignare responso. Nos id dedimus operam ut virum egregie prædicatum abs te per litteras consalutarem, nullam aliam ob rem quam ob id ipsum.

4. Ici tant biffé. — 5. Les pages 103 bis et 104 bis sont blanches.

60. — 1. Il y a, par erreur, dans l'original : *Bilberbech*. Le voyageur allemand avait dû donner son nom par écrit à Mélétius, et celui-ci avait pris le second *l* pour un *b*.

15 Ego tuæ humanitati gratias ut habeo ingentes, ita velim referre possem. Deus optimus maximus (præcor) suppeditet. Interea bene vale nosque dilige.

E magno Caero ³, 6 kal. aug. anno S. 4582.

61

106 Φιλοθέψ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἡγουμένῳ τῶν Ἀπεζώνων παρὰ θεοῦ παντοκράτορος ἔλεος καὶ εἰρήνην.

† Καλῶς ἔφη πού τις τῶν ποιητῶν, ὡς ἀργαλέος ὁ Ζεὺς ἀντιφέρεσθαι. Ἐγράψαμεν ἡμεῖς τῇ θεῖᾳ σου κεφαλῇ ὡς ¹ 5 αὐτοσχεδίως (οὕτω γὰρ ἀπήτησεν ἡ ὥρα), σὺ δ' οὐκ ἠρέκστης, ὦ πάντα ἀγαθὲ καὶ καλέ, ὑπερακοντήσαι μου τῶν γραμμάτων τὸ λειῶν καὶ χαμερπές, τῆς τε λέξεως τὸ αὐτοσχεδῖον, ἀλλὰ καὶ δέδοικας μήπω μοι σου τὰ γράμματα φανείη κατωφερῇ ὡς ὑλῶν τυχόν τὰ βαρύτερα μηδὲν 10 ἔχοντα ἄῦλον καὶ θεωρίας μετάρσιον ² · ἐκεῖ ἐδειλήσασας φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος. Τίς γὰρ ὁ Μελέτιος ἐγώ; Ἀλλὰ σοὶ κἄν τούτῳ νικᾶν σκοπός, καὶ οὕτω τὰ τῆς νίκης λαμπρότερα ἀποφέρεσθαι, ὅσονπερ καὶ νικᾶς καὶ μηδαμῶς βούλη φανῆναι νικῶν. Ἔστω δὲ ταῦτα ἐν παιδιᾷς μέρει · τὰ δὲ τῆς σπουδῆς τοιαῦτα ³. Οὐ τῶν γραμμάτων ἡ δεινότης ἔχειν 15 πέφυκε τὸ αἰδέσημον τοσοῦτον ὅσον περ ἡ τῶν γραφέντων διάθεσις καὶ τὸ φιλόστοργον καὶ ἡ τιμὴ · τί δ' ἂν εἴη τῆς 107 πατρικῆς ἀξίας αἰδεσημότερον || καὶ υἱικῆς ἐπιεικοῦς ἐπιμελέστερον, οὕτω δὲ ἐμὲ πρὸς σὲ διακεῖσθαι μάρτυς ἂν εἴης

3. Ici iulii biffé.

61. — 1. Ici σὺ δ' οὐκ biffé.

2. D'abord μετέωρον.

3. Ici ὡς biffé.

20 αὐτὸς ὁπότεν τὴν πατρικὴν προσηγορίαν μεταλλάξαι με
βιαζομένων τινῶν εἰς τὴν τοῦ δεσπότης οὐκ ἠνεσχόμεν ·
ἐδιετρίβομεν δὲ τινηκαῦτα ἐν τῷ μετοχίῳ Κρύα (οἶμαι)
Νερά καλουμένων, ἀναψύγοντες τὸ τῆς ὥρας θερμόν · ὁόξει ὁ
δὲ ταῦτα περιεργοδέστερα ἢ προσήκει, ἀλλὰ πῶς μου
25 μηκύνω τὴν ἐπιστολὴν καὶ κατατριψήσω τῆς ὁμηλίας τῆς
θείας σου ψυχῆς; Μεταξὴ γὰρ γραφόντων ἡμῶν πρὸς τοὺς
φιλότατους ἢ καὶ τὰ τῶν φιλότατων ἀναγιγνωσκόντων σύνοδος
τις γύνεται ψυχῶν ἀλλήλαις προσομηλουσῶν, ἀλληλευ-
φραινομένων καὶ ἀλληλευφραίνουσῶν. Ταύτη δὲ ὁ κόρος
30 καταλήγει · σύ δε μου, ὦ πάτερ, ὑπερεύχου, καὶ πρόσσειπε
μοι τοὺς ἱερωτάτους ἱερομονάχους καὶ μοναχοὺς, καὶ τὴν
ἰσαποστολικὴν τελειότητα τοῦ τιμίου πατρὸς Ἰωάννου ὁ
πρεσβυτέρου τοῦ Κορινθίου τοῦ Κρητός · οὗς ἐγὼ (εἰ θεὸς
νεύσειεν) ὅσον οὕτω αὐτοφεί ὄψομαι · οὐ γὰρ ἐπιμενεῖ μου
35 (φησὶν ὁ θεὸς) τὸ πνεῦμα ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ
εἶναι αὐτοὺς σάρκας. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ, τιμιώτατοι ὁ.

62

Θρήνος Μελετίου.

108 ὦ πάτερ ὑψιμέδων, ψυχοσῶε ὁ ἔλπορ ἐμοῖο,
δς καὶ δυσμενέων βέλτερον εὐμενέεις ·
καὶ γὰρ οὐκ ἄστοργον ἔχεις χόλον, ὄφρα δὲ σώσης
5 παιδεύεις θνητῶν ἔθνε' ἁμαρτινῶν ·

4. D'abord dόξουσι.

5. Ici τοῦ biffé.

6. La date de cette lettre a été coupée par le relieur.

62. — 1. Il faudrait ψυχοσῶε.

δηρὸν ἐμοὶ μογέοντι καὶ ἀσχαλόοντι πάρεσσο
 ἴλαος, ἀμπαύων δεινὰ δάκρυα γῶν ·
 κ' οὔτι γ' ἐγὼ νούσων στυγερῶν σαρκός τ' ὀδυνάων
 ἅμα θανάτοιο οὐδεὶ πείλας ἔχει ·
 5 οὔτε πόνων παῦλαν τοι δῆζομαι, ἀλλ' ὑπαλύξαι²
 ἀνδρῶν δυσμενέων τὰς κακομηχανίας,
 οἱ σφέτερον πατέρα μιμούμενοι, ἀκάματον πῦρ
 πνείουσιν, αἶδαο τρισανηρότερον,
 καὶ ῥὰ τηρόμενοι φθόνιοιο κακοῖσι βέλεσσι³
 10 πάντ' ἄψ φύρουσι ψεύδεσιν ἠδ' ἀπάταις ·
 κἀτύτων φθειγομένων, φαίης αἶδαο βαράθρων
 ρεύγεσθ' ἰοβόλον⁴ Κέρβερον, Εὐμενίδας.
 Τούτων μ', ὦ πολύαινε πάτερ, δὴ ῥύσιος ἔσσο,
 καῦμα⁵ γὰρ θνητὸς οὐ δύναμ' ἀθάνατον⁶ ·
 15 εἰ δέ γ' ἐμήν κακίην θυμός, πάτερ, ἐξαναλώσαι,
 ἔστι κέραυτος θεῶ ὄργανον ἀρμόδιον⁷.

63

109 Ἰερεμία, τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινου-
 πόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, δεσπότῃ
 καὶ πατρὶ θείῳ, πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοήν.

† Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ἐκεῖνος ἔφη, τὸ εὐχρηστον τοῦ
 5 στοιχείου στοχαζόμενος · αἰ πηγαὶ δὲ τοῦ πνεύματος οἶαι ;

2. Le manuscrit de Tubingue donne ὑπαλήξαι.

3. D'abord πάθεισι puis πάθεισι.

4. Le manuscrit de Tubingue donne ἰοβόλων.

5. D'abord δάδα, que conserve le manuscrit de Tubingue.

6. D'abord ainsi conçu : οὕτω γὰρ θνητὸς καῦμα φέρ' ἀθάνατον.

7. Cette pièce se trouve également dans le manuscrit de Tubingue, pages 333-334.

οὐ γὰρ καθαίρουσι σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῶν ρύπους · οὐδ' ἀρδεύουσιν ὕλας, ἀλλὰ ψυχὰς ἐκείνων ἀπέιρω κρείττους · διὸ καὶ ζῶν ὕδωρ τὸ τοῦ πνεύματος καὶ ἀλόμενον. Ἐκεῖθεν οὖν καὶ αὐτοὶ διηνηκότες τάδε τὰ νάματα, εἰς ἡμᾶς ἀπο-
 10 οἶδομεν, τὰς θαλάσσας τοῦ πνεύματος. Οὐ γὰρ εἰκὴ περιρ-
 ρέουσιν ὑμᾶς, ὧ δέσποτα καὶ πάτερ, οἱ ποταμοί, ἐμφαίνει δὲ τὸ σχῆμα τὸ ἐνυπάρχον τῆς χάριτος. Ἡμᾶς δὲ καὶ ἡ παροιμία παροτρίνει, εἰς τὴν θάλασσαν τὰ ὕδατα παι-
 δεύουσα τρέχειν. Δεξάσθω τοίνυν ἡ θεῖα σου ψυχὴ, τὸ
 15 μέγα καὶ ἀχρεΐμαστον πέλαγος τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύ-
 ματος, τὰς ἡμῶν ψεκάδας, καὶ βασανισάτω μήπου τίς πω ¹
 πικρίας ἐπεισορῆ παρεισέδου · ἐπιδιορθώσασα δὲ εἴ που τι
 δέη καὶ δοκιμάσασα δὲ ² ἀποδιδότω τῷ κομισαμένῳ · δῶρον
 γὰρ ἐκρίναμεν τόνδε τὸν ³ πόνον πέμψαι τῇ παναρέτῳ Ναθάρ-
 20 ρας βασιλίῳ, ὡς ὑπεσχέθημεν. Ἐρρώσθω ἐν κυρίῳ ἡ
 θεῖα σου κεφαλὴ.

Μεμακτηριῶνος δ' ἐπὶ εἰκάδι φθίνοντος ἔτει σωτηρίῳ
 ἀφπβ'.

ὁ Μελέτιος ⁴.

64

110 Εὐγενίῳ, τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Σινᾶ καὶ Ῥαίθου,
 παρὰ κυρίου εὐπράττειν.

† Ἄνθρακες οἱ θησαυροί, ἀρχαῖα τίς ἐστὶ παροιμία, ἐμοὶ

63. — 1. D'abord λανθανόντως.

2. Ce δὲ est à supprimer. Une correction faite par Méletius le rend superflu, mais il a oublié de le biffer.

3. D'abord τόνδε ἡμῶν τὸν.

4. On ne voit plus que la partie supérieure des lettres de ces deux mots.

μὲν καὶ λίαν ἀρμόδιος. Ὅθεν γὰρ ὄφειλον φιλεῖσθαι καὶ
 5 σφόδρα, οὐκ οἶδα τι καὶ φῶ, ἐρῶ δ' ὡς ἴσως οὐ φιλοῦμαι τὸ
 σύνολον · τεκμαίρομαι δὲ ἐξ ὧν καὶ ὑμεῖς οὐ γράφετε, ὧ
 ἱεραὶ κεφαλαί. Τῶν θεοβαδίστων δ' οἶμαι εὐμοιρήσαντες
 χωρίων καὶ τῆς μωσαϊκῆς ὀπτασίας ἴσως εὐτυχήσατε · διὸ
 καὶ πάντων μετέωροι τῶν γιήνων δι' οὐδεμιᾶς ἡμᾶς ἄγετε
 10 μνήμης, ὧ μακάριοι τῆς θέας καὶ τῆς θεωρίας εὐδαίμονες,
 καὶ τοῦτο μόνον ἐπίψογοι ὅτι τῶν φιλότων ἀμνημονῆτε .
 Ἄλλὰ μὴ τοῦ λοιποῦ, μὴ ἀμνημονῆτε · συγκεράσαντες δὲ
 μᾶλλον τῇ ὑπερβολῇ τῶν θεωριῶν τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν
 χαμερπόντων φροντίδας, φέρεσθε λοιπὸν ἀσφαλέστατα ·
 15 ἔσται γὰρ ὡς ἀντίξουν τῆς ὑμετέρας ὑψώσεως ἢ τῶν καθ'
 ἡμᾶς τῶν ὑλοδῶν μέριμνα. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ, δέσποτα
 θεοφιλέστατε καὶ τιμιώτατοι πατέρες.

Ἐξ Αἰγύπτου, μεταγυτνιῶνος ἰσταμένου, ἔτει σωτηρίῳ
 αϞβ'.

65

111 Παύσιφ¹ τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις σὺν τοῖς λοιποῖς
 πατράσι τοῖς Σιναίταις τοῖς τιμιωτάτοις εἰρήνην καὶ ἔλεος
 παρὰ κυρίου.

† Ἐπέθεντο ἐπ' ἐμὲ κραταιοί · ἐγὼ δὲ φημί, οὔτε ἡ ἀνο-
 5 μία μου, κύριε, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, διὸ καὶ ἀνοίξασα τὸ
 στόμα αὐτῆς ἡ ἀδικία ἐψεύσατο ἑαυτῇ πλάνον, καὶ φάγον
 καὶ οἰνοπότην ἀναπλάττουσα Μελέτιον. Τί δὲ καὶ ἀντίχριστον
 οὐ προστεθήκατε, καὶ τελωνῶν φίλον καὶ ἁμαρτωλῶν; ἵνα
 συγκατηγορήσετέ με τῷ ἐμῷ Χριστῷ; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο

65. — 1. Cette lettre est précédée de la note suivante : Ἰπταυχενέ-
 στερον γράφομεν οἷς οἶδε θεὸς λόγος.

10 εἰμί· εἰ δὲ καὶ σαμαρήτην καλέσητε, ἡδέως ἀκούσω, σαμα-
 ρήτης οὐκ ὢν, ἀλλ' ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι Χριστῷ ἢ
 πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλουσιν. Τῷ γὰρ πρὸς τὴν
 μέλλουσαν ἀφορόντι μισθαποδοσίαν καὶ τὸ φοβερόν ἐκείνο
 κριτήριον ἐναγὲς πρὸς τὰ παρόντα κεχηγνέναι. Ἄλλ' εἴπατε,
 15 πατέρες, πῶς ὁ πρὶν διδάσκαλος ἅγιος καὶ φίλος καὶ ἀδελφός
 νῦν ἐξάπινα κατατοξευμένος ὡς πλάνος, ὡς ἐχθρός, ὡς ἀντί-
 χριστος καὶ τὰ λοιπά; πῶς ἐκνήψατε ἐξαίφνης, κατηγορού-
 μενοι φασί, καὶ τίς ὑμῶν κατηγορήσεν; Ἐγγραφας φησὶν ὅτι,
 οὐ μὲν μοι μοναχέ, μὴ πρόσεχε καλογεροῖερομονάχοις, δολίοις,
 20 δαίμοσι, φιλογάστοις· ἀλλὰ || τοῦτο πρὸς ἀσφάλειαν εἴρη-
 ται τῶν ἡμετέρων, οὐ πρὸς κατηγορίαν Σιναϊτῶν (εἰ νοεῖτε
 τὸ ἀπροσδιόριστον) οὔτε πρὸς ἄλλων τινῶν ἰδικῶς· ἀλλὰ
 ἀπλῶς κατὰ παντός ἀδοκίμου καλογεροῖερομονάχου· οὓς
 τινὰς οὐκ ἔγωγέ φημι ὑμᾶς εἶναι. Εὐψυχοὶ ² γὰρ τὰ τῶν
 25 πέλας χριστιανοπρεπῶς ἐπικαλύπτομεν. Εἰ δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ
 ἀφ' ἑαυτῶν αὐτοὺς φατέ, ὑμεῖς ἐστὲ ἑαυτῶν κατήγοροι,
 οὐχί γε ἐγώ. Καὶ πῶς οὖν ἐμοὶ χολᾶτε; ἀνοσίον μὲν πάν-
 τως τὰ τῶν ἄλλων γράμματα σφετερίζεσθαι καὶ τιμωρίας
 ἄξιον οὐ σμικρᾶς· τὸ δὲ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἔλκειν τὰ ἀπολύ-
 30 τως λεγόμενα καὶ ἀνοήτου ἐστὶ καὶ ἀνοσίου συνειδήσεως.
 Αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοὺς, οὐκ ἄλλοι αὐτοὺς ἐλέγχουσιν. Ἄλλ'
 ἄλλως. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐγκαλεῖτε· ἐπικίνδυνον τοῦτο ὑμῖν
 διὰ τὸν ὄχλον· ἐγὼ γὰρ δέδοια οὐδέν, ὢν ὃς εἰμί, του-
 τέστιν ἀμαρτωλὸς μὲν, ἀθῶος δὲ ἐν τούτῳ· ὑμῖν δὲ
 35 ὁὅς μή τι πάθητε τῶν ἀβουλήτων. Ὡς ἀδελφὸς ὑπο-
 μνήσκω, μνήσθητε ἡμερῶν ἀρχέων. Ὅμως ἐγὼ ἐπακολου-
 θήσω μετὰ τὴν ἀπόλουσιν τῆς θείας μυσταγωγίας ³· ἀκο-

2. D'abord εὐψύχως.

3. Il semble qu'il y ait dans l'original μυσταγωγίας (sic).

113 λουθήσω δὲ ἵνα ἀποληγῆσομαι, || οὐχ' ἵνα κατηγορήσω.
 Μίαν γὰρ καὶ μόνην σωτήριον ἐγὼ κατηγορίας ἔγνω ὁδόν,
 40 τὴν ἐν παρρησίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας κατὰ παθῶν καὶ ἀμαρτω-
 λῶν · ἐκεῖ οὐ φεῖδετε βασιλέων ὁ λόγος, οὐχ' ἀρχιερέων ⁴,
 πολλοῦ γε δεῖ καλογεροῖερομονάχων, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἑαυ-
 τῶν ὄντων καὶ ἡμῶν ἀμαρτωλῶν.

Καὶ κονσόλων μνημονεύετε ; κακεῖ πορευσόμεθα, εἰ δοκεῖ ·
 45 καὶ τὸν δεσπότην ἐπικαλεῖσθε ; τοῦτο μὲν καὶ εὐτρεπέστερον,
 καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ δικαιότερον καὶ ἱκανώτερον · αὐτὸς
 γὰρ καὶ μόνος ἐστὶν ὁ δυνάμενος καταψηφῆσασθαι τοῦ
 πεπλημμεληκότος. Μόνον ἀπόθεσθε μεταξὺ τὸ πάθος καὶ τὸ
 σκάνδαλον, καὶ μὴ πρὸ καιροῦ κρίνατε, μηδὲ φθέγγεσθε εἰς
 50 τὸ ὕψος τῆς ἀληθείας ἀδικεῖαν. Ἐγὼ γὰρ ὅστις εἰμί, γνωστός
 εἰμί · οὐ γὰρ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη,
 καὶ θεῶ δὲ λατρεύω ⁵ (ὡς γε ἐγώμαι καὶ ὑμεῖς) ζῶντι του-
 τέστιν ὀρόντι, κακούμεντι, καὶ ἐτοίμως ἔχοντι ὑπερβασίας
 ἐδικηῆσαι. Διὸ δὴ οὐδὲ προδίδομι τὸ καλὸν κτῆμα, τὴν ἀγά-
 114 55 πην, καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν ἀπὸ τοῦ || σωτήρός μου ἐκκληρο-
 νόμησα ⁶. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ἐμοὶ συμφράδομονες, εὖ ἔχει ·
 εἰ δ' οὐ, ἀλλ' ἐγὼ τὴν εἰρήνην οὐκ ἀποστρέφομαι, εἴκαι
 πόρρω που ὑμῶν διάξω · ἵνα μὴ μου τὸ θηλακῆδιον ἐπιδα-
 ρύνη ὑμῶν ⁷ τῶν σιναΐτικῶν ἢ συβαριτικῶν ἐδεσμάτων ⁸,
 60 ὧν ἀπειροκάλως κατεγογγίσατε.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡμᾶς ὡς ἀποδοκιμάζοντες τῶν ὑμετέρων
 ἀποκρίνετε, μάθετε ὡς ἐγὼ χαριζόμενος ὑμῖν ὡς ὑμᾶς
 ὠχόμενος, εἰδὼς ἄλλως ὡς λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰ-

4. Ici οὐ biffé.

5. Ici ζῶντι biffé.

6. Il y a dans l'original ἐκκληρονόμησα (sic).

7. ὑμῶν semble ajouté par une main récente.

8. Ici les mots suivants, biffés : τῶν σιναΐτικῶν τῶν.

κοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας ⁹, καὶ γε
 65 καὶ αὐτοὶ οὐκ ἀποδοκιμάσαντες, ἀλλὰ καὶ ἀποδοκιμασθέντες
 αὐτοὶ οὐκ ὀφείλετε ἀποδοκιμάσει Μελέτιον. Ἐρρωσθε ἐν
 κυρίῳ, τιμιώτατοι.

Μελέτιος, Παύλου τινὸς τέκτονος ἴσως υἱός, πρωτοσύγ-
 γελος καὶ ἐπίτροπος τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξανδρείας.

66

115 Μετὰ τὰς τῶν ἐγθρῶν ἐπιφορὰς εἰς ἑαυτὸν παραμυθη-
 τικόν.

Κεῖνον ἐγὼ μακάρεσ' ἐναλίγκιον ¹ ἄνδρ' ἀγορεύω
 δς ἀκλόνητον ἐὼν στήθεσι θυμὸν ἔχει,
 5 οὐ δεινῶν ζάλαισ' ἐπικαμπέα, οὐ γλυκερέσσι
 θώπαις, ἀλλὰ θεῷ ὅμμ' ἀνατεινόμενον ·
 τὸν κόσμου σκύλακες, λυσσῶσά τε γαῖα πελώρη
 δειμαίνειν πάμπαν, οὐδὲ λύειν πέφυκε ·
 τῷδε μετὰ κῆρας χθονίου κλέος ἄμβροτον ἴσχει
 10 οἴαπερ ἠελοῖο, ἴσα θεῷ μακάρω ².

67

Σιμεῶνι τῷ ἱεροδιακόνῳ ¹ τῷ τιμιωτάτῳ Μελέτιος.

† Λακονίζεις σύ, ὦ καλὲ κάγαθέ, οὐ μόνον περὶ τὰς συλ-
 λαβάς ὀλίγα γράφων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν περὶ τὸν χρόνον
 ἐπιστέλλων ὀλιγάκις, καίπερ εὖ εἰδῶς καὶ ἡμῖν εἶναι σου

9. Ici ἄλλως biffé.

66. — 1. D'abord : ἐγὼν ἔπεισι θεῷ Ἰκελον.

2. Il y avait d'abord θεῶν μακάρων.

67. — 1. Sans doute Siméon Cabasilas.

5 τὰς ἐπιστολὰς χαριστάτας, καὶ σοὶ εὐδοκίμησεως ὕλας · ἀμφοτέρους οὖν ἀδικεῖς · καὶ τοίνυν παῦσαι ἀδικῶν εἰ βούλη εἶναι ὅπερ ἡ Σιμεῶν ὁ χρηστός · ᾧ ἐγὼ βραχὺ συνδιατρέψας πολὺν ἠγάπησα · τὰς γὰρ τῶν δοκίμων ἀνδρῶν φιλίας οὐ χρόνος, ἀλλ' ἤθος εἴωθεν συνιστᾶν. Ἐρρωστο, 10 τιμιώτατε, καὶ ἡμῶν ὑπερέυχου ἵνα βυσθῶμεν ἀπὸ γειλέων ἀδικῶν.

Πιανεψιῶνος τρίτη φθίνοντος αφεπβ'.

68

116 Ἰερεμίᾳ, τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινοπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, πατρὶ καὶ δεσπότῃ θειοτάτῳ, πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοήν.

† Ἔστι καὶ τοῦτο τῶν δυσφορωτάτων, καίπερ παλαιάτα- 5 τον τὸ πάθος, δέσποτα καὶ πάτερ, εἶναι τινὰς χριστιανούς μὲν τὴν προστιγορίαν, οὐδὲν δ' ἤττον ἢ χριστιανούς, οἱ πρὸς τῷ ἀπηληγηκέναι πρὸς κακίαν, καὶ δεινῶς φέρειν τῶν σφῶν αὐτῶν πονηριῶν τοὺς ἐλέγχους ἤδη καὶ κατὰ τῶν παιδευόντων ἀνθίστανται ὁμοιότροπα τῷ ἀρχεκάκῳ ἀλά- 10 στορι · μάλωπες γὰρ καὶ σφίσιν οἱ ἔλεγχοι. Τοιοῦτοί τινες εὐρίσκονται καὶ παρ' ἡμῶν οὐχ' ὀλίγοι · καὶ τοὺς μὲν ἰκανῶς στηλητεύει πού τις τῶν δυτικῶν, bonis λέγων nullos esse melioreis, malis nullos peioreis, τουτέστιν ὅτι τῶν ἀγαθῶν οὐδένας βελτίονες, τῶν δὲ κακῶν χείρονες οὐδένας ¹. 15 Καθάπτεται δὲ τῶν ψευδομοναχοῖερομονάχων. Καὶ μάρτυς ὁ θεὸς ὅτι τὰ πλεῖστα καὶ χαλεπώτατα ἡ ἐκκλησία καὶ πάσχει καὶ πέπονθεν ἀεὶ ὑπὸ τῶν ἐθελόντων ἐν στολαῖς

πραγμάτων κεναῖς περιπατεῖν, σεμνυνομένων φιλοῖς τισιν
 ὀνόμασι καὶ κατακαλυπτόντων αἴσχη αἰσχηστα τοῖς δυστί-
 20 νοις ῥάκεσι, δι' ὧν τριπλέστερον βλασφημεῖται ἐν ἔθνεσι
 θεός, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ τούτοις κωφεύοντων τῶν τῆς ἐκκλη-
 σίας οἰακοφόρων. Καὶ τούτων δὴ πέρι εἴ τις ὑπομνήσαιτό
 σου τὴν θεῖαν κεφαλὴν, μεγάλας ἔχω ἐλπίδας ὅτι τεύξοιτο
 θεραπείας τὸ κακόν.

25 Πρόκειται δέ μοι νῦν Διακός τις ² Ῥοδίτης (οὕτως ὀνο-
 μάζεται ὁ ³ ἀνὴρ, καὶ ῥόδου καὶ διακόνου πλείστον ὅσον
 ἀπέχων · Ἰουδαν γὰρ τις φαίη ἀληθέστερον, καὶ βᾶτον
 κατὰστικτον ἀκανθῶν) · ὃν ἐπειδὴ ἀφωρίσαμεν ὡς διάβολον,
 τουτέστιν ἀβάνην, καὶ δημόσιον τοκοδότην καὶ τοκοθέτην καὶ
 30 τοκοπράκτορα, συνώμοσε τῷ ἡμετέρῳ ἔφημερίῳ Ἀλεξαν-
 δρείας (ὃν καὶ αὐτὸν ἐπὶ πλείσταις ἐνουθετίσαμεν παρανο-
 μίαις, ὧν μία ἐστὶν ὅτι ἀνδρός τινος ζῶντος τὴν γυναῖκα,
 διὰ τὸ εἶναι ἐκεῖνον ἐν τριήρεσιν αἰχμάλωτον, ὑπέζευξεν
 ἀνδρὶ ἐτέρῳ) · τούτῳ οὖν συνώμοσε κατ' ἐμοῦ φέρειν πρὸς
 35 τὴν θεῖαν σου κεφαλὴν κατηγορίαν ψευδοῦ, ματαίαν, αἰω-
 λον, ἀνεμόλιον · εἰ γὰρ ἦν μοι διὰ γνώμης κοινωνεῖν αἰρε-
 τικοῖς, οὐκ ἂν ἔφυγα καὶ γονεῖς καὶ γῆν πάτριαν · οὐπω
 117 λέγω τὰ λοιπά. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ⁴ .... || ἐπειράθη ὡς πλάνον
 ἐμέ, ὡς ἁμαρτωλόν, ὡς στασίαρχον τῇ ἐξωτερικῇ παρα-
 40 δοῦσα αὐθεντίᾳ ἀποσκορακίσει, νῦν ἐπὶ τὰ ἐκκλησιαστικά
 μετατίθησι τὴν ἴσιν ὄρμην, καὶ Μελέτιον μελετᾷ αἰρέσεως
 κατηγορεῖν, ἐκείνων μάλιστα καθ' ὧν πλείστα καὶ εἰρήκα-
 μεν καὶ συνεγράψαμεν, καὶ πάλιν ἐροῦμεν ξὺν θεῷ. Τούτων
 ἐγὼ τὰ φρυάγματα τίθημι μηδέν. Καὶ ταῦτα δὴ φημί &

2. Ici le gomme biffé.

3. Nous maintenons ó bien qu'il soit biffé dans l'original.

4. Ici une ligne a été coupée par le relieur.

45 φημί ⁵, οὐ προασφαλιζόμενος τὰς θείας σου ἀκοάς, ἵνα μὴ
 μηδὲν καθ' ἡμῶν ἀνεξετάστως δέξαιεν · τοῦτο γὰρ οὐ δέος
 παθεῖν θεοφορουμένους ἀρχιερεῖς ἐπ' ἀνδράσι, καὶ διδα-
 σκουσι, καὶ ⁶ νεμομένοις ἐπὶ μάρτυρι θεῷ καὶ ἀνθρώποις ·
 50 ἀλλ' ἵνα καὶ ἡ θεῖα σου ψυχὴ κατὰ τῶν τοιούτων λοιμώ-
 νων κινηθεῖη, θεοπρεπῶς ὀργιζομένη τῇ μοχθηρίᾳ, καὶ
 ἀποσκολοπίζουσα διὰ γραμμάτων τὰς συκοφάντους καὶ κακο-
 μηγάνους βουλὰς καὶ πᾶσαν σκανδαλομύτην ὄρμην τῶν
 συγγενόντων τὸ τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον. Οὐ γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπο-
 κλαιόμεθα, μάρτυς ὁ θεός · ἀλλ' ὅτι κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ
 55 θεοῦ ὀρκομότισαν οἱ τάλανες, οὐδ' ἡμῶν αὐτῶν φειδόμενοι.
 Τούτους οὖν ἐπισημηνάτω ἡ θεῖα σου κεφαλὴ διὰ ὀριμυτέ-
 ρων γραμμάτων, καὶ καταστορεσάτω τὸν σάλον τῆς Ἀλε-
 ξανδρέων ἐκκλησίας. Ἡμῖν μὲν γὰρ βράδιον βουλομένοις τὰς
 πάντων διαδράσαι διαβολὰς καὶ κακομηχανίας, ἀναχωροῦσι
 60 τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἐρήμους ἀσπαζόμενοις, τὸ τῶν σπου-
 δέων καταθύμιον. Εἶθε δὲ νεύσειε ἡ θεῖα σου κεφαλὴ ·
 ἄλλως γὰρ οὐκ ἔνι μὴ λιποτακτοῦντας τὴν ἐκκλησίαν κατα-
 λιπεῖν · ἀξύμφορον δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ἤδη κεκμηκυῖα καὶ ἐπι-
 δεομένη ἀντιπελαργούντων. Ἐρρώσθω ἡ θεῖα σου κεφαλὴ
 65 ἐν κυρίῳ, δέσποτα καὶ πάτερ, ὀρθοδοξίας ἡ κορυφή.

Ἐλαφοιβολιῶνος ἐσχάτη, σωτηρίῳ ἔτει αῤῥβ'.

ὁ Μελέτιος.

5. Ici οὐχ ἀσφαλ. biffé.

6. Ici δια.. biffé.

69

118 Σιμεῶνι τῷ ἱεροδιακόνῳ ἑ τῷ λογιωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ
εὖ πράττειν.

† Χαρὰν ἤγημαι ἂν μεγίστην συκοφαντούμενος καὶ πει-
ραζόμενος · συνάγουσι γὰρ αἱ θλίψεις πρὸς θεόν, ἔφη Ὀρι-
5 γένης, ὁ τ' ἄλλα τάλας . Φλέγει δέ μου τὴν καρδίαν τῶν
ὁμαιμόνων ἢ μοχθηρία, ἄλλοις μὲν διὰ τῆς σφῶν αὐτῶν
κακίας προξενούντων γέρα, ἑαυτοῖς δ' ὄλεθρον. Ἀνταγω-
νιστέον δέ ὁμῶς πρὸς τὴν κακίαν · νέμεται γὰρ αἰεὶ τὸ
πέλας, ἂν ἀδείας τύχη. Ἐγὼ τοίνυν πολλὰ πέπονθα, ὧ
10 φιλότῃς, διὰ τὸ μὴ ξυμφέρεσθαι ταῖς τῶν ὁμοσχήμεων
παραφοραῖς, καὶ διὰ τὸ ἀναφανδὸν κυρήττειν τὴν ἀλήθειαν
τοῦ εὐαγγελίου, οὐκ ἀνέλεγκτον παρατρέχειν τὴν πονηρίαν
τῶν ὁ βουλομένων εἶναι τι μὴδὲν ὄντες, καὶ πρὸς τὸ φῶς
(σκότος ὄντες) χαλεπαινόντων τοῦτο μοι τὰ συκοφαντιῶν
15 κύματα κατεγείρει καὶ ἐπανίστησιν διαβολῶν καταγιγίδας ἑ,
ὅσα ἢ ποιούμεν ἢ λέγομεν νέον αἰεὶ ἔχθρας ὑπέκαυμα προσ-
λαμβάνον. Ὅμως φέρει γενναίως Μελέτιος ὁ σὸς πᾶν
ὑλαγμα ὑλας (ἴνα, ξὺν θεῷ) γᾶς

ἀναδύς ἄλματι κούφῳ

20 ἔχνος εἰς θεὸν τιταίνῃ.

Πάντων δὲ τούτων τὰς δίκας ἐγὼ θεῷ ἀνατίθημι, αὐτῷ γὰρ
ἢ ἐκδίκησις · τὰς δὲ μεταξὺ ἐν σφίσιν αὐτοῖς πανουργίας

69. — 1. Sans doute Siméon Cabasilas.

2. Ici ὠήθην biffé.

3. Ici τινῶν οἱ biffés.

4. Ici τῶν biffé.

κολαστέον ᾠθήην καὶ εἰρκτέον, ἵνα μὴ ὡς γάγγραινα δια-
 νέμωσι τὸ πᾶν . Γράφω τοίνυν τῷ παναγιωτάτῳ οἴκου-
 25 μενικῷ ἵνα διὰ ἀφοριστικῶν γραμμάτων καθάψῃται τῶν
 πονηρῶν τῶν τὴν ἐκκλησίαν ταραττόντων . Ἡμέτερον δ'
 ἦν τοῦτο ποιῆσαι, οἵτινες τῆς ἐκκλησίας τῆς καθ' ἡμᾶς
 προκαθεζόμεθα ⁵, καὶ δὴ καὶ πεποιήκαμεν ἕκ περιουσίας
 δεόμεθα ξυνασπισμοῦ, διὸ δὴ καὶ σου τὴν φιλοκαγαθίαν
 30 παρακαλῶ συναγωνισθῆναι μοι, ὥστε διὰ τοιῶνδε γραμ-
 μάτων καταστέλωμεν τὰς θρασύτητας τῶν διαβόλων . Εἰ δὲ
 ἀλλὰ γοῦν ἀπολυτικόν τι γράμμα ἀπαιτησάτω μοι ὥστε
 ἐξεῖναι ὄπηπερ ὀδηγήσει θεὸς ἀναχωρῆσαι μετὰ ἀδίας τῆς
 ἱεροπραξίας ἀπάσης καὶ τοῦ κυρήγματος ἃ ὁ γὰρ ἡμέτερος
 35 δεσπότης οὐκ' ἀνέχεται με τῶν τῆδε ἀπᾶραι ἃ ἐγὼ δὲ οὐκ
 ἀνέχομαι οὐδόλως συναβλίζεσθαι τοῖς ἰοδόλοις . Θάτερον
 οὖν ἢ τὸ ἐκάτερον ποιήσον, παρακαλῶ ἃ οἶδα δυνάμενον
 πολλά ἃ πολὺ δὲ πλ. ⁶.

[1582.]

70

119 Γαβριήλ τῷ πανιερωτάτῳ Φιλαδελφίας
 ἐν κυρίῳ πανυπερτίμῳ .

† Μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαθείας καὶ ἀγάπης ἀσπαζό-
 μεθά σου τὴν ἱεράν κεφαλὴν, καθικετεύοντες τὸν κύριον
 5 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μακροημερεύουσαν καὶ εὐημερεύου-
 σαν διατηρεῖν εἰς ὠφέλειαν κοινὴν τε πάντων ἀνθρώπων,
 ἰδίως δὲ τῶν τὰ αὐτὰ συμπερσευόντων ἃ ἔχουσι γὰρ πάνυ

5. Ici ἀλλὰ biffé.

6. Le reste a été enlevé par le couteau du relieur.

ἐνδεῶς τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἦκεν ἡμῖν ὁ τιμιώτατος κῦρ Ἀβδελ-
 μεσία (Χριστόδουλον φαίης ἂν κυρίως, ὁ δὲ καὶ Χριστοφόρος
 10 παρ' οἷς διατρίβει λέλεκται), φέρων τι γραμμάτιον τοῦ
 παναγιωτάτου θεουπόλεως τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας Ἰωα-
 κεῖμ· δι' οὗ ὡς οικεῖος ποιμὴν τῇ ἑαυτοῦ προμηθούμενος
 ἐπαρχία ὁ πατριάρχης κεκώλυκεν αὐτὸν μὴ ἐκτελέσαι ὧν
 ἤρξατο γάμων, ἤρξατο δὲ διὰ ψηλοῦ λογοθεσίου· ὁ δὲ
 15 ἐπιθυμῶν βεβαιωθῆναι καὶ εἰς ἀληθείας ἐλθεῖν ἐπίγνωσιν εἰ
 τὸ κώλυμα νόμημον εἶη καὶ ἄθεσμος ὁ γάμος, προσῆλθε καὶ
 ἡμῖν ὡς ἐπιτρόποις τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξανδρείας Σιλ-
 θέστρου, συμπρόντος τινηκαῦτα καὶ τοῦ παναγιωτάτου
 Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, ὃς καὶ αὐτὸς ἀναγνοὺς τὸ γράμμα
 20 καὶ δοκιμάσας τὴν κώλυσιν, σύμφηφος γενόμενος τῷ ῥηθέντι
 παναγιωτάτῳ θεουπόλεως, ὑπεσχέθη δι' αὐτοχείρου γράμ-
 ματος ἐκδοῦναι τὴν ψῆφον, ὃ καὶ πεποίηκεν. Αἰτούμενος οὖν
 καὶ παρ' ἡμῶν ὁ προλεχθεὶς κῦρ Ἀβδελμεσία πρὸς τὴν σὴν
 πανιερότητα γράμμα, ἀκήκοεν ὅτι παρὰ ἀρχιερεῦσι συνετω-
 25 τάτοις καὶ τοῦ νόμου ἐμπειροτάτοις, πρὸς δὲ καὶ φόβῳ θεοῦ
 κεκοσμημένοις, οἷαν εἶναι δισχειριζόμεθα τὴν θεῖαν σου
 κεφαλὴν, πᾶσα παραίνεσις περιττὴ καὶ μαρτηρία, ὅπου γε
 120 τὸ πρᾶγμα αὐτεξέλεγκτον ὑπάρχει· || οὐ γὰρ τῇ κωλύσει
 ἀπλῶς τοῦ παναγιωτάτου Ἰωακεῖμ κεκώλυται, ἀλλὰ πατέ-
 30 ρων νομοθεσία καὶ ἔθει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· παρ' ἣ
 οὐ μόνον ὁ πέμπτος βαθμὸς τῶν ἐξ αἵματος, ἀλλὰ καὶ ὁ
 ἕκτος καὶ ἕβδομος ἄθεσμός ἐστιν· ὥσπερ δὴ πάντως καὶ ἡ
 ἱερά σου κεφαλὴ ἀρρηδῆλως ψηφιεῖ ἔστ' ἂν τοὺς βαθμοὺς
 ἐξετάσῃ· Ὅμως γε μὴν συγκατιῶντες τῇ τοῦ ἀδελφοῦ
 35 ἀσθενείᾳ, παρέχομεν τοῦτ' τὸ γράμμα, συνηγοροῦντες μὲν
 νομοθεσίᾳ πατέρων, συνομογνωμονοῦντες δὲ καὶ τοῖς εἰρη-
 μένοις ἀρχιερεῦσι κωλύουσι τὴν συνοικέσιον ταυτηνὴν
 πράξιν. Παρακαλοῦμεν δὲ καὶ σοῦ τὴν ἱεράν κεφαλὴν διὰ

προμηθίας ἄγειν τὸν λεγόμενον κῦρ Ἀδελμεία, ὥστε
 40 ὀρθόδοξον ὄντα ὀρθοδόξῳ συναφθῆναι γυναικί · πάντως δὲ
 μελέσεται τῇ θεῖα σου ¹ ψυχῇ τῶν πατρῶων, ἂν μὴ αὐτὸς
 καταραθυμήσῃ. Ἐρρώστω ἐν κυρίῳ ἡ μακαρία σου ψυχῆ.

[1583.]

71

Σιλθέστρω τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ δεσπότῃ
 πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοήν.

121 † Ἀλλὰ καὶ σου τὴν θεῖαν κεφαλὴν ἔδει μνησθῆναι ὅτι
 τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας θρόνῳ κεκλήρωσαι, καὶ
 5 οὐχ' οὕτως ἡδέως τοῖς ἄλλοτρίοις ἐπιχωριάζειν καὶ ἐπὶ
 πράγμασι τοῖς δυναμένοις, καὶ ὑπὸ μοναχῶν ἢ ¹ ἱερομονά-
 χων ὑπηρετῆσθαι · οὕτως σοι προσδιαλέγεται ἡ ἐκκλησία
 σου. Εἰπάτω γάρ, φασίν, πῶς ἀποκριθήσεται τῷ θεῷ τοσάκις
 τὸν ἴδιον θρόνον καταλιπῶν; καὶ αὐτὸς μὲν οἶεται εὐλόγους
 10 ἔχειν καὶ ῥάστας ἀπολογίας, ἃς οὐκ οἶδεν ² εἰ δοκιμάσει
 θεός, ἃς (οἶδαμεν) διὰ Παύλου προσέταξεν ἐν ᾧ ἕκαστος
 ἐκκλίθῃ ἐν τούτῳ μενέτω ³. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐφυλάξω σὺ
 τοῦτο, δέσποτα, βοᾷ σου ἡ ἐκκλησία (οὐ γὰρ ἔγωγε ἀπ'
 ἑμαυτοῦ λαλῶ), ἵνα ὅσον τάχος ἐπιστρέψῃς, στενοχωρου-
 15 μένη γὰρ μυρίαὶ ὅσαι ἀνάγκαις δεῖται τοῦ προστατεύοντος.
 Καὶ Ῥωμαῖοι οὖν (οὕτω· καλεῖτε) καὶ Ἄραβες καὶ ἅπαξ
 ἅπαντες παρακαλοῦσιν ἵνα σου τὸν ἴδιον θρόνον ἐπισέψῃς ⁴

70. — 1. Ici κεφαλῆ biffé.

71. — 1. Ici καὶ biffé.

2. D'abord οἶδας.

3. Ici νῦν δὲ biffé.

4. Il faut sans doute lire ἐπιστρέψῃς.

πρὶν τὸν βίον καταλιπεῖν · πλήρης γὰρ ὢν ἡμερῶν καὶ
 ἀσθεنيῶν, ὅσαι ἡμέραι πιστεύειν ὑφείλεις προσπελάζειν σοι
 20 τὸ τέλος · κᾶν ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας καταλάβῃ, καὶ σεαυτὸν
 ἀπώλεσας καὶ τὴν ἐκκλησίαν ταραττεῖς . Αἰδέσθητι οὖν τὴν
 πάγκληρον ψῆφον τὴν καλουμένην σε εἰς τὰ ἴδια · καὶ διὰ
 122 τῆς || μου τῆς φωνῆς τὴν ἐκκλησίαν πᾶσαν πίστευσον
 καταδοῶσαν, καὶ μὴ σου τὸ γῆρας περίπαρε πλάναις, μηδὲ
 25 ἡμᾶς ἀπαντας ὀδύναις · μὴ σῶ τραχίλῳ περίπλεκε ἀμαρτίας
 ἀλλοτρίας, μηδὲ σπεῦδε πάλιν ἐκεῖνα συνάγειν ὅθεν καὶ ταῖς
 ἐκκλησίαις σου ὄλεθρος καὶ καταστροφή, σαυτῶ δὲ ἐλεεινὸν
 ἐπέπεσεν ἄλγος.

Ἐπὶ τούτῳ πέμπομεν⁵ τὸν ἅγιον γέροντα κῦρ Ἰωακείμ,
 20 ἵνα καὶ οὓς ἀπαιτεῖς ὀρισμοὺς φέρῃ, καὶ σαυτὸν πρὸς ἡμᾶς .
 Ἐρρώσθω ἐν κυρίῳ ἡ θεῖα σου ψυχὴ.

Βοηδρομιῶνος τρίτη ἐπὶ δέκα ἀφ᾽ ἑτὶ σωτηρίῳ.

72

Ἰερεμία, τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωσταντινο-
 πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, πατρὶ καὶ δεσπότη θειο-
 τάτῳ, πᾶσαν ἐν κυρίῳ ὑπακοήν.

† Μεγάλαις ἀνάγκαις πιεζόμενοι, οἷαις εἰκὸς περιπί-
 5 πτειν τοὺς παῖδας τῶν πατέρων ἀπορφανισθέντας, προστρέ-
 χομέν σοι, δέσποτα, τῷ κοινῷ πατρὶ καὶ δεσπότη, δίκαια
 καὶ ὄσια καὶ ῥάστα ζητοῦντες . Ἔστι δὲ τοῦτο, ἵνα ἡμῖν τὸν
 ἡμέτερον ἀρχιερέα ἀποδόσης πρὸς σε διατρίβοντα . Εἰ γὰρ
 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας χάριν ἀποδημεῖ, ἐχέτω τὸ κράτος
 10 ὅτι οὖν ὁ νόμος ὑπαγορεύει · εἰ δὲ τοῦ μικροῦ τοῦδε ποιμ-

5. D'abord στέλλομεν.

123 νίου ὑπερορῶν, ἧ πρὸς τὴν στενοχωρίαν τοῦ || θρόνου καὶ
 τὰς τῶν ἐρίφων μοχθηρίας ἀπειπῶν ἀηδῶς ἔχει, μνησθῆ-
 ναι γρὴ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀραμένου μὲν τὸν σταυρὸν καὶ
 τοὺς οἰκείους ἐπὶ τούτῳ προσκαλουμένου. Ὅφειλομεν γὰρ
 15 ταῖς ἀληθόσι τῆς ἐκκλησίας ἡδέως ἐμφιλοχωρεῖν, μὴ ὡς
 τινες Κυριναῖοι ἀγκαροφοροῦντες τὸν σταυρὸν τοῦ κυρίου ·
 ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς ἄλλο τι ἐπτοημένους εἰδέναι δεῖ ὡς πρὸς
 ἡρεμοῦντας καὶ φιλησύχους θεὸς ἐπιβλέπει · οὕτω γὰρ
 γέγραπται . Ἄτοπον οὖν κομιδὴ περισπᾶσθαι περὶ πολλὴν
 20 διακονίαν, ἧ δὴ καὶ ὁ σωτὴρ ἀπαγορεύει τοὺς ὀφείλοντας
 τροφαῖς ἐπαρκεῖσθαι καὶ σκεπάσμασιν. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἀλλό-
 τρια περιεργάζεσθαι εὐαγές, οὓς χρεὸν τῶν ἰδίων προνοεῖν,
 μὴ καταλιπόντας (ὡς τινες μισθοτοί) τὸ ποιμνιον διασπᾶ-
 σθαι, φοβεῖσθαι δὲ τὸν λέγοντα : τὰ πρόβατά μου διεσπάρησαν
 25 διὰ τὸ μὴ ἔχειν ποιμένας. Τίς οὖν τῶν σεμνηνομένων ἐπὶ τῇ
 ἐπιγνώσει τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ, τοῦ ἐκφέροντος (ὡς γέγρα-
 πται) τὴν κτίσιν αὐτοῦ κατ' ἀριθμὸν, τολμήσειεν ἀτακτεῖν;
 μάλιστα γε βοῶντος τοῦ πνεύματος στέλλεσθαι ἡμᾶς
 ἀπὸ παντὸς ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παρά-
 30 ὄωσιν; ἔστι δ' αὕτη · ἐν ᾧ ἕκαστος ἐκλίθη, ἐν τούτῳ καὶ
 μενέτω.

Ἄλλὰ με καὶ πόθος καὶ πόνος καὶ αἰ τοῦ πλήθους βοαὶ
 καὶ δὴ καὶ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ προσώτερον κατήγαγεν
 ἱσως τοῦ δέοντος. Σὺ τοίνυν, δέσποτα (παρακαλοῦμεν) τὸν
 124 35 ἡμέτερον || ἀρχιερέα ἀπόδος, μὴ συγχωρῶν ἀλλαχόσε
 πορεύεσθαι. Καὶ νόμοι γὰρ ἀπαγορεύουσι τὰς ἐπὶ τὰς ἀλλο-
 τρίας ἐπαρχίας πλάνας, καὶ τὴν τοῦ ἰδίου θρόνου κολάζουσιν
 ἀμέλειαν · ἡμᾶς δὲ καὶ ἡ παγγάλεπος ἀσέβεια κατεπείγει
 τὸν ποιμένα ἐξαιτεῖν τὸν ἡμέτερον, οὐκ ἀνεχόμενοι, ἀλλ'
 40 οὐδὲ ὑπὸ τῶν δεινῶν συγχωρούμενοι ἀνέχεσθαι τὸν ἐφ'
 ἡμῖν κεχειρωτονημένον, ἄλλοις τοῖς μὴ ἀνήκουσιν ἐπισχο-

πεῖν. Αἰσχυρόμεθα δὲ κἀκείνον ἀκούειν ἐπ' ¹ ἀρχιερεῦσιν,
 ὅπερ ἐπὶ τοῖς ἀστατοῦσι τῶν μοναχῶν εἰρηκὲ που τις τῶν
 δυττικῶν οὐκ ἀμούσως, εἶναι nusquam fixos, nusquam
 45 missos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Σοῦ δὲ
 τὴν θεῖαν κεφαλὴν θεὸς σκέπειτο εἰς ἀμνήτους ² αἰῶνας.
 ἀμήν.

Βοηδρομιῶνος τρίτη ἐπίδεκα ἔτει σωτηρίῳ αφπγ'.

Δοῦλος καὶ υἱὸς ἐν κυρίῳ ἐλάχιστος ἐν πνευματικοῖς
 50 Μελέτιος πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας.

73

125 Εἰς τὸν ἐμὸν πατέρα ἐπιτάφιον ἐξ Αἰγύπτου.

Ὅστα πολυτλήτου γενέταο, τίμβε, καλύπτεις ·
 ψυγὴ γὰρ δαπέδου ἔμμορ' ἀκηράτιο.
 Αὐτὰρ ἐγὼ κείνης τ' ἄπο, σείο τέ · τάδ' ἐπιπέμπω
 ἄσματ' ἐπιταφίοις βραϊνόμενα δάκρυσι ·
 σπονδάς ἀρμοδίους θνατοῖσι τέ, ἡδ' ἀθανάτοις ·
 ἀλλὰ γε χ' ἡμετέρης λείψανον εὐσεβίης.

74

Γαβριὴλ τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφίας.

† Ἔσχε μὲν ἡμᾶς, καὶ πρὴν γε τὰς μοναχικὰς διατριβὰς
 ἀσπάσασθαι, καὶ δέος καὶ θόρυθος, πῆ μὲν τῇ τῶν κακῶν
 παρουσίᾳ κατατριχομένους, πῆ δὲ προσδοκομένων δεινῶν
 5 ὑφορωμένους τὸ ἄχθος · οὐδὲν δ' ἕττον καί, μετὰ τὰς ἐρη-

72. — 1. D'abord ἐπὶ τοῖς.

2. Il faut sans doute lire ἀμετρήτους.

μικὰς διαίτας, αὐτοῖς πάλιν καὶ σφοδρότεροις τοῖς δείμασι
 δειματούμεθα· ἀχθοφόροι, νῆ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην, ἀντὶ
 βρακοφόρων κατεστάθημεν, ποικίλαις προσπαλαίοντες τηκε-
 δόσι ταῖς ἐκ τῶν οἰκείων παθῶν, ταῖς ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας
 10 καμάτων, ταῖς ἐκ τῆς τῶν ὀμαιμόνων φροντίδος, ξενίας
 126 ἀνάγκαις, ἀσεβῶν ἀνθρώπων || ἐπιφοραῖς, μοναχῶν ἐμβρον-
 τίτων κακομηχανίαις ἀγριώτεραις ἢ καταγιῖσι δαιμόνων
 βαλλόμενοι· οἷς καὶ πᾶσιν ὁμοῦ καὶ χωρὶς ἐκάστοις καὶ τὸ
 ζῆν αὐτὸ ἀφαιρούμεθα· ἀδυνατοῦσι δ' ὁμως καὶ τῆς θείας
 15 σου κεφαλῆς τὴν μνήμην τὴν ἀκριβὴν καὶ εἰλικρινὴν παρα-
 σαλεύσαι. Καὶ δὴ πολυσυλλάθαις ταῖς δε ταῖς λέξεσι ἐξε-
 τιώμεθα μὴ δύνασθαι διὰ πλειόνων ἀσπάσασθαι σου τὴν
 ἱερὰν κεφαλὴν καὶ εὐχαριστῆσαι τοῦ πεμφθέντος Θεοδώρι-
 του χάριν. Δέξεται δὲ πάντως σου ἡ καλοκαγαθία ταῦτα
 20 ἡμῶν τὰ γράμματα καὶ τῆς ἡμετέρας ἀγάπης μνημόσυνα
 καὶ ὑπομιμνίσκοντά σου τὴν ἱερὰν ψυχὴν μὴ Μελετίου ἐπι-
 λαθέσθαι ποτέ. Ἐρρώσθω ἐν κυρίῳ ἡ θεῖα σου ψυχὴ, δε-
 σποτα πανυπέριμε.

Ἐξ Αἰγύπτου, σχιροφοριῶνος γ', ἔτει σωτηρίῳ αφεγ'.

25 ὡς υἱὸς ἐν κυρίῳ ὁ Μελέτιος.

74 bis

Nous croyons devoir insérer ici la lettre de Martin Crusius à Mélétius Pigas, dont nous donnons la réponse sous le n° 75. Cette missive du professeur allemand a été publiée par lui dans un livre fort rare, son *Æthiopicæ Heliodori historix epitome* (Francfort-sur-Main, 1584, in-8°), pp. 376 et suivantes, avec la réponse de Mélétius, mais le texte de celle-ci est beaucoup plus court dans l'imprimé que dans la minute. Crusius a-t-il retouché ou abrégé l'original, comme il l'a fait plus d'une fois pour les lettres de ses

correspondants insérées dans sa *Turcogræcia*? La chose n'a rien d'impossible, mais il serait téméraire de l'affirmer d'une façon catégorique.

Τῷ ὀσιωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ κυρίῳ Μελετίῳ Κρητί,
'Αλεξανδρείας τῆς μεγάλης πρωτοσυγγέλῳ, ὑγιῶς μετ'
αἰδοῦς δοθείη.

D. Meletio Cretensi, Alexandriae Ægypti protosyngelo.

5 Κυρίῳ Μελετίῳ Κρητί, ἱερομονάχῳ καὶ πρωτοσυγγέλῳ
'Αλεξανδρείας τῆς μεγάλης, ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ χαίρειν.

Χαῖρε, Μελείτι' ἐμῷ περὶ κῆρι φιλούμενε θυμῷ,
'Ιησοῦς δοίη σοι ὅσα φρεσὶ σῆσι μενοινᾶς.

Ταῦτά μοι πρὸς τὴν εὐσέβειάν σου πεφροιμιάσθω μετὰ
10 χαρᾶς γράφοντι τὴν ἐπιστολὴν τήνδε.

Μαιμῶσι δ' ἔνερθε πόδες καὶ χεῖρες ὑπερθεν,

ὀμηρικῶς εἶπεῖν. Διὰ τί; ἐγνώρισε γάρ μοι τὰ κατὰ σέ ὁ
καλὸς ἡμῶν Σολομῶν ὁ Σιωπικὸς τῇ δεκάτῃ τοῦ νοεμβρίου
μηνοῦ τοῦ ἀφ' ἧς ἔτους ὑγιῶς δεῦρο ἀπονοστήσας καὶ τὴν
15 φιλογερμανίαν σου καὶ τὸ σοφὸν καὶ ἄπερ εἰς αὐτοῦ βίβλον
ἐνεγεγράφεις διηγησάμενός τε καὶ δείξας· εἶτα δὲ νεωστὶ
ᾧδε γενόμενος γενναῖος ἀνὴρ καὶ μακροαπόδημος Ῥομπέρ-
τος ὁ Λέντλος ¹ (καὶ αὐτὸς πάλαι ὥσπερ καὶ ὁ κύριος Σιω-

74 bis. — 1. Rupertus Lentulus de Dorndorff avait visité Mélétius Pigas, alors encore protosyncelle. « Commendabat mihi, dit Crusius (*Turcogræcia*, p. 234), Meletium, patriarchæ alexandrini πρωτοσύγκελλον, virum perdoctum, perhumanum, religionis studiosum, εἶναι μελανοπύγωνα καὶ τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος μακρότερόν μου. Habere domi suæ circiter quinque calogeros; se cum ipso cibum cepisse et bene tractatum esse. »

πικὸς ἐμοὶ ἀναξίω μαθητεύσας) δαφιλιῶς τὰς ἀρετὰς σου καὶ
 20 τὸ φιλόθεον ἐνεκωμίασε. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ κλεινὸς τῆς
 Ῥοστοχίας διδάσκαλος, ὁ κύριος Δαβίδης Χυτραῖος, τὴν
 ἐπιστολὴν ἦν αὐτῷ διὰ τοῦ γενναίου Φραγκίσκου Βελλερ-
 θέσκου πέρυσι προσέπεμψας, ἔναγχος πρὸς μὲ ἀπέστειλε
 διὰ σχεδὸν ῥ' μιλίων γερμανικῶν, ἤγουν ἡμερῶν περίπου
 25 ἰδ' εὐσταλεῖ ὁδίτῃ ὁδοῦ². Καὶ νῦν τὸ τῆς τιμίας χειρὸς σου
 αὐτόγραφον ἔχω παρ' ἐμαυτῷ ἕως ἂν τῷ αἰδεσίμῳ Δαβίδῃ
 ἀποπέμψω, ἀσφαλῶς γραμματοκομιστοῦ ἐπιτυχῶν. Προ-
 γυθὲς δ' αὐτὸ πολλοῖς τῶν παρ' ἡμῖν ἐνδόξοις ἀνδράσιν ἐπε-
 δειξάμην καὶ μεθ' ἡδονῆς ἐθεάσαντο. Ἡμεν γὰρ ὑπὸ τοῦ
 30 λαμπροτάτου ἡμῶν Οὐίτεβεργικοῦ ἄρχοντος τοῦ φιλοχρί-
 στοῦ δουκὸς Λουδοβίκου εἰς ἄριστον συγκεκλημένοι, ἐν τρισὶ
 τραπέζαις ἀνά ἑννέα καθήμενοι, πάντες ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ
 ταύτῃ τῆς Λαμπρότητος αὐτοῦ ὁ μὲν τὰ θεολογικά, ὁ δὲ τὰ
 νομικά, ὁ δὲ τὰ ἰατρικά, ὁ δὲ τὰ φιλοσοφικά καὶ γλώττας
 35 διδάσκοντες, ὅτε οὐ μόνον ἐδέσματα καὶ οἶνοι εἰς πλῆθος
 καὶ τέρψιν, ἀλλὰ καὶ μουσικὴ συμφωνία διὰ τε ἀνθρωπί-
 νης φωνῆς καὶ ἀρμονικῶν κρουσμάτων ἡδίστη · οὕτως ἄρα
 πανημέριοι σχεδὸν (μετὰ θείων λόγων ἐν τῷ ἱερῷ ἀκρόα-
 σιν) σωφρόνως καὶ νηφαλίως, ὡς φίλα τέκνα ἐνώπιον τοῦ
 40 οὐρανοῦ πατρὸς, ἐτερπόμεθα · ἐν ἄλλαις πολλαῖς τραπέζαις
 νεανίσκων περὶ ῥξ' καθεσθέντων, οὓς ὁ ἐπιφανέστατος κύριος
 ἡμῶν διηνεκῶς περὶ τὰ θεῖα σπουδάζοντας τρέφει · ἐξ οὗ
 συλλόγου ἐκάστοτε πολλαχόστε εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἡμῶν καὶ
 τηλόστε ἄλλοστε ἐκκλησιῶν εἰλικρινεῖς προστάται καὶ διά-
 45 κωνοὶ πέμπονται · ἄλλων ἐκάστοτε νέων εἰς τὸ σεμνεῖον
 τοῦτο ἀντικαθισταμένων. Ὅσακις ἐγὼ τότε ηὐχόμεν παρεῖ-
 ναι τὸν τίμιον Μελέτιον, οὐ τὴν ἐπιστολὴν, ὡς εἴρηκα, τότε

2. C'est la lettre publiée ci-dessus sous le n° 57.

ἐδείκνυον τοῖς φίλοις. Διὰ ταυτασὶ δὴ τὰς αἰτίας, αἰδεσιμώ-
 τατε κύριε, κατετόλμησα τοῦ ἐπιστέλλειν τῇ ὀσιότητι σου,
 50 καίπερ αὐτῇ ἄγνωστος ὢν. Φιλέλλην γὰρ ἔγωγε, εἴπερ τις
 ἄλλος · ὥσπερ πολλὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸ
 πατριαρχεῖον, ὑπ' ἐμοῦ ἐν σχεδὸν δέκα ἔτεσι τοῖς ἔγγιστα
 γραφέντα μαρτυρήσειεν ἄν. Οἶδε δ' ὁ τίμιός μου κύριος
 Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλάς.

55 Ἐπειδὴ δὲ φῆς ἐν τῷ πρὸς Χυτραῖον γράμματι ἐγχειρί-
 διον χριστιανισμοῦ περὶ παρὰ σου ἐκμεμελετῆσθαι, ὅπερ
 οὐκ εἰς μακρὰν πρὸς ἐκεῖνον ἤξειν · διὰ τοῦτο, ἐκεῖνό τε
 ἰδεῖν ποθοῦμεν · ἐν τε τῷ παρόντι πέμπω ἐγὼ σοι καὶ τὴν
 τοῦ παρ' ἡμῶν κυρίου Ἰακώβου Ἐρβράνδου ἐπιτομὴν θεο-
 60 λογίας μόναις ταῖς προφητικαῖς τε καὶ ἀποστολικαῖς γραφαῖς
 ἐπιφοδομημένην, ἣτις ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν ἀναντίρρητος
 οὔσα, διὰ τὸν ἐπὶ μόνῳ τῷ Χριστῷ θεμέλιον. Ἀνάγνωθι,
 κύριε, καὶ οὐχ ἄπαξ μόνον οὐδὲ παρέργως, ἀλλὰ δις καὶ
 πλεονάκις μετὰ σπουδῆς · καὶ τί σοι περὶ αὐτῆς δοκεῖ, ἐμοὶ
 65 γράφειν ἀξίωσον · ναὶ μὴν καὶ ἄλλοις φιλαληθέσιν ἀνδράσι
 καὶ αὐτῷ δὴ τῷ ἁγίῳ κυρίῳ πατριάρχῃ ὑμῶν καὶ οἷς ἂν
 βούλη, κοίνωσαι. Εἴθε πλείω ἂν ἰσότυπα πέμψαι ἐδυνήθην,
 ἔπεμψα ἂν προθύμως. Μὴ παράγρημα τὴν βίβλον εἴ τι
 ἴσως οὐκ ἀρέσει σοι ἀπόρριπτε, ἀλλὰ μετ' ἐπικλήσεως τοῦ
 70 ἁγίου πνεύματος μεταχειριζόμενος αὐτήν, πάνυ τὸν νοῦν
 πρόσεχε. Ἐπέριψα καὶ ἄλλα φιλολογήματα, ἃ τε ἀκορέ-
 στως ἔχων τῆς ἐλλάδος φωνῆς, μικρά · ἃ πρὸς χερσὶν ἐτύγ-
 χανεν ἐν τῷ παρόντι ὄντα, ἐκ πολλῶν ὀλίγα. Ταῦτα δὴ
 πάντα μετ' εὐνοίας δέχεσθαι ἢ σου ὀσιότης καταξιοίη,
 75 καὶ μοὶ ἀνταποστέλλειν ὡς ἂν δυνήθῃ τάχιστα.

Ἐρχονται ἐνίοτε δεῦρο ἄνδρες Ἕλληνες λύτρα πρὸς
 Τούρκους ζητοῦντες, καὶ ποιοῦμεν φιλοξένως αὐτοὺς τὰ
 δυνατά · καὶ μανθάνω παρ' αὐτῶν τὴν ὑμετέραν κοινήν

γλῶσσαν ὡς ἂν δυνηθῶ. Ἐπέστειλά σοι καὶ πέρυσι καὶ τῷ
 80 καλῶ ἐν Κρήτῃ Μορτζήνῳ, πέμψας εἰς Ἐνετίας τὰ γράμ-
 ματα πρὸς τὸν Φιλαδελφείας Γαβριήλ, ὥστε καὶ σὺ δι'
 αὐτοῦ ἢ καὶ διὰ τοῦ ἐν τῇ Κωνσταντίνου κυρίου Θεοδοσίου,
 ἢ ὅπως ἂν βέλτιον εἰδῆς, τὰ σὰ πρὸς ἡμᾶς πέμπειν δυνηθήσῃ.

Ἀσπάζομαί σου τὴν τιμιότητα ὑπὲρ τοῦ κυρίου Σολο-
 85 μῶντος, δυσὶ μιλιαρίοις ἀφ' ἡμῶν ἐκκλησιαστοῦ ὄντος, καὶ
 ὑπὲρ τοῦ κυρίου Στεφάνου Γερλαχίου, πολὺ τῇ Κωνσταν-
 τίνου ἐνδιατρίψαντος, καὶ νῦν ὧδε τὰ θεολογικά, ἐν τε ναῶ
 καὶ ἐν ἀκαδημίᾳ, διδάσκοντος · ὡς μίλις παύομαί σοι φθεγ-
 γόμενος · ὁ κύριος Ἰησοῦς μετὰ σοῦ διὰ παντός.

90 Ἐν Τυβίγγῃ, τῇ ιγ' ἀπριλίου, ἔτει τῆς θεοπαρθενογονίας
 αἴφγ'. Copiosas a te expecto.

Μαρτίνος ὁ Κρούσιος,
 ἑκατέρας γλώττης ἐν τῇ Τυβιγγίδι ἀκαδημία διδάσκαλος.

75

127 Μαρτίνῳ τῷ Χρουσίῳ, τῆς ἐν Τυβίγγῃ τῆς Γερμανίας ἀκα-
 δημίας γλώσσης ἑκατέρας διδασκάλῳ τιμιωτάτῳ, ἔλεος
 καὶ εἰρήνην παρὰ Χριστοῦ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆ-
 ρος ἡμῶν ὁ Μελέτιος.

5 Καὶ σὺ γε, μουσοτρεφές, χαίροις μοι, Χρούσιε χρυσέ,
 ἀγλαὸς εὐκλεέως Γερμανίης στέφανος.

† Ἀρξασθαι ¹ γὰρ οὐκ ἄμουσον τὰς ἐπιστολάς ἐκεῖθεν
 ὄθεν καύτος ² ἤρξω, αὐτῷ σοι κἄν τούτῳ χαριζόμενος. Καὶ
 θαυμαστόν οὐδὲν tuo nos indulgere genio · ἐπείπερ
 10 πάντα ὀρώ σε πειρώμενον εὐχαριν γενέσθαι οὐ μόνους

75. — 1. D'abord ἀρξασθαι. — 2. D'abord καυτῷ.

ἡμῖν ³, ἀλλὰ καὶ Ἑλλησιν ἅπασιν. Ἄλλ' Ἑλληνας μὲν ἀγορευέτωσαν πῶς ἀγέραςτος μὴν εἶη ὁ φιλέλληνα Μαρτίνος, ἀλλὰ καὶ ἰσῶς καὶ γέρας ⁴ ἔδωκαν καὶ ἀπερείσια ἄποινα τριπλῇ τετραπλῇ τ' ἀποτίσαντες. Τί δὲ τουτί; ἀδύ γὰρ καὶ
 15 τυ συρίσδες ⁵,

καὶ σοὺ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέει αὐδὴ ·

ἐλληνικά σοι ταῦτα τὰ δῶρα παρ' Ἑλλησιν. Ἐγὼ δὲ τί σοι ἀνταποδώσω; τίνα σοι χάριν ἀντικαταθήσομαι; τῷ γε οὕτως περὶ περιεργότερον ἐξιχνιάσαντι τὰ κατ' ἐμέ, ἐξευρηκότε τὸ
 20 καὶ ἡμᾶς ἑαυτῷ προσκτησαμένῳ; ὡς ἡδύς συ, ὡς φιλάν-
 128 θρωπος, ὡς ἄπλαστόν σου τὸ ⁶ τοῦ ἦθους, || εἶ γε τῆς ψυχῆς εἰκόνες οἱ λόγοι καὶ τῶν λόγων τὰ γράμματα. Σκόπει δὲ μοι ταῦθ' οὕτως.

Ἐγράψαμεν ἡμεῖς πρὸς Χυτραῖον τὸν τιμιώτατον · ἀπέ-
 25 στείλειν ἐκεῖνος πρὸς τὴν σὴν φιλοκαγαθίαν ταμὰ γράμματα, ἀνέγνω ⁷, ἠσπάσω, κατέσχε. Ἄριστον ἦν παρὰ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ δουκὶ Λοδοβίκῳ (οὐπερ ἐγὼ ⁸ τὸ μεγαλοφυὲς καὶ βασιλικώτατον τῆς ἐλευθερίας ὑπεράγαμαι), καὶ τοσόσδε ὁ τῶν τραπεζῶν, τοσόσδε ὁ τῶν συνανακειμένων ἀριθμὸς
 30 (ὁ μοι γέ τι ἀναγωγικώτερον ὑπῆχει · τῷ γὰρ τριπτῷ τῶν ἐννεὰ τί ἄν ἄλλον δύναιτο δηλοῦν ἢ ταγματὰ τίνα ἰσάγγελα ἐμμούσων συμποσίων μακρῷ τοῦ πλατωνικοῦ ⁹ ἀνωτέρων, οἷα δὴ τῷ τῆς τριάδος μυστηρίῳ σεμνηνομένων;) τοιοῖδέ τινες οἱ δαιτίμονες οὕτωςί πως εὐφραϊνόμενοι, σωφρόνως
 33 δὴ πάντως, καὶ σοι γε μετὰ χειρὸς Μελετίου γράμματα, τοιαύτη καὶ τηλικαύτη εὐφροσύνη ὡς ἡδύ τι ἐπιτρογάλιον ·

3. Ici καὶ biffé. — 4. Ici καὶ γέρας εδ. biffés. — 5. Ici καὶ σοῦ biffés. — 6. Ici τῷ biffé. — 7. Ici κατέσχε, ἠδέσθη, ἠσθη biffés. — 8. Ici τὴν biffé. — 9. D'abord τῶν πλατωνικῶν.

τίνες αὐται αἱ φιλίας καὶ χάριτος καταβολαί; Ἐξεγένετο
 καὶ Μελετίῳ διὰ σοῦ παρεῖναι ἐν Γερμανίᾳ σοφοῖς ἀνδράσιν
 ἐν ἀρχόντων μεγάρους, καὶ παρῆν γε umbra Μελετίου,
 40 ἡμῶν πόρρω που μεταξῆ βαρβάρων ἀθέων καὶ ἡμιθεβαρβα-
 ρωμένων χριστιανῶν διαγόντων, θλιβομένων, στενοχωρου-
 μένων καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν θανατουμένων τοῦ εὐαγγελίου
 ἕνεκα τῆς χάριτος. Τέρψιν δ' ὅμως τινὰ ἐνεποιήσω ¹⁰ διηγού-
 μενος ¹¹· καὐτὸς γὰρ εὐεπιθόλως ἐξεικονίσω τῇ ἀναγραφῇ τὸ
 45 μουσικὸν θέατρον, καὶ ἡμῶν ὁ νοῦς δεινὸς ἀνατυπώσασθαι
 129 ὧν ποτὲ ἐπειράθη et quorum pars magna fuit. || Τοῦτων
 δὲ ἐν ἀνθρώποινοις θυμηδέστερον οὐδέν, ἐπιλαμπούσης καὶ
 τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀγάπης. Εἶτα τί; ἐντεῦθεν (ἔφη) τετόλ-
 μηκα ἐπιστεῖλαι· καὶ τοῦτο χάρις ἐμοί. Τίνες γὰρ ἡμεῖς
 50 ὥστε σε τόλμαν καλεῖν τὴν ἐπὶ τὸ πρὸς ἡμᾶς γράφειν
 ὀρμὴν; Προσέθηκας δὲ τῇ ἐπιστολῇ τὸ τῆς θεολογίας com-
 pendium, ἐπάξιον δῶρον καὶ κατάλληλον φιλίας εὐσεβῶν
 ἀνδρῶν καὶ τῆς πρὸς τὴν σὴν εὐμάθειαν ἀγάπης θέλιτρον
 τὲ καὶ δέλεαρ. Φιλοτιμούμενος γὰρ τὸ λατινικὸν ἐκδοῦναι,
 55 ἀφθεντικῶς ἐξέδωκας, οἷον τις εὐφορος ἀγρὸς καλὰ λαβῶν
 σπέρματα καὶ καλεῖστους ¹² ἐκφέρων καρπούς, καὶ εὐειδέ-
 στερον καὶ ἀφειδέστερον ὑπερεκβλύζουσι τὰ ἐλληνικὰ
 νάματα ἐκείνας ¹³ αὐτὰς ἀντεπιδεικνύμενα τὰς ἐννοίας.
 Ζητεῖς δὲ καὶ τὴν παρ' ἡμῶν ψῆφον ἐπὶ τῷ χρίματι καὶ
 60 ζητεῖς ἀκριβῶς καὶ ἀκριβῆ ¹⁴. Πόθεν ἡμεῖς ἐξισχύσομεν
 περὶ τηλικούτων ἐξενεγκεῖν ψῆφον ἀκριβῆ, νέοι βουλευταὶ
 (οὐπω γὰρ τὸ τρίτον καὶ τριακοστὸν διήνυται τῆς ἡλικίας

10. Ici τῷ biffé. — 11. Ici ce passage biffé : οὐκ αἰδέες γὰρ οὐδ' ἀήθεις καὶ χροισμάτων καὶ μουσικῶν, καὶ σοφοῖς καὶ μεγάλους ἀνδράσιν ὁμιληκότες ὧν οὐδέν. — 12. Ici ἐκφε. biffé. — 13. D'abord τὰς. — 14. Ici cette phrase biffée : καὶ πόθεν σοὺλ ἐν προφήταις; καὶ.

ἔτος ¹⁵) ἐν ἀρειοπάγῳ τοῖς πρεσβητέροις ¹⁶ συναριθμοὶ ; μά-
 λιστά γε μυρίαὶ ὄσαι ἀναγκῶν ἐπιφοραῖς βαλλόμενοι, ὅλη
 65 μόνοι ἐκκλησίᾳ ἐν μέσοις ἀσεβέσι διακονοῦντες καὶ λειτουρ-
 γοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, κακεῖθεν ἀνακοπτόμενοι ὥστε μὴ
 δύνασθαι ἐπεξεργασμένως διεξελεῖν τὸ σύγγραμμα, ὃ συ μὲ
 καὶ μεθ' ὄρκου ἀπαιτεῖς. Ἦκουσι δ' ἡμῖν πρό γε οὐ πολλοῦ καὶ
 αἱ Καλθίνου Εἰσαγωγαί, αἱ τῶν Λακταντίου τοῦ Φιρμιανοῦ
 70 καὶ Ἰσοπεῖς καὶ ἐφάμιλλαι, ὅσον οὐπω ἐκ Φραγγίας φθάσασαι
 διὰ τοῦ λαμπροτάτου Γιεζέρου ¹⁷, ἃς καὶ αὐτὰς καὶ μέγα
 γλιχόμενος οὐπω ¹⁸ ἐδυνήθη ἀναγνῶναι εἰ μὴ ἐπιπολαίως ·
 πλὴν ἄγαμαι ¹⁹ καὶ Καλθῖνον δεινὸν ὄντα καὶ Ἐερβάνδρον ²⁰
 180 εὐμέθοδον, ἵνα σοι τι ²¹ || περὶ ²² τοῦ ζητουμένου ἐξείπω.
 75 Ὅμως ²³ γε πῶς ἔχομεν περὶ τῶν τῆς θεολογίας δογμάτων
 καὶ περὶ τῶν ζητημάτων, ἃ τὴν ἐκκλησίαν ἤδη διῆλε ;
 λέγειν οὐκ εὐκαιρον. Γνωριεῖ δὲ ἡμῶν τούγγχειρίδιον ²⁴ ποτέ ·
 ἑλληνικῆς γὰρ παιδίας καὶ λατινικῆς, Γραικῶν τε καὶ
 Ῥωμαϊκῶν δογμάτων πείραν ἐσχηκότες καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν
 80 τῶν παρ' ἑκατέρους διδασκάλων αὐτακούειν εὐμοιρίσαντες
 (θεοῦ φιλανθρωπία καὶ χάριτι), βραδίως ²⁵ εὐστοχῆσαι τῆς
 ἀληθείας ἐλπίζομεν. Ὅσον δ' ἐξεστι τεκμαίρεσθαι ἐκ τῶν
 ὑμετέρων καὶ ὑμῖν αὐτοῖς οὐκ ἀδοκίμους φανεῖναι τὰς ἡμε-
 τέρας φωνάς, ἐγῶμαι οὐχ' ἄλλοις τισιν ἐρειρισμένας δύνα-
 85 μεσι παρὰ τὰς ἐμφερομένας ἐν εὐαγγελικοῖς, ἀποστολικοῖς
 καὶ προφητικοῖς γράμμασιν. Ἔστι δὲ τις ἐν ὑμῖν ζῆλος

15. Cette précieuse parenthèse, qui nous donne l'âge de Mélétius Pigas, est écrite dans la marge gauche. — 16. D'abord πρέσβεισι. — 17. Gisieri, consul de France à Alexandrie. — 18. Ici οὐ δ' ἀναγνῶναι biffés. — 19. D'abord τέρπει δέ με. — 20. D'abord ἐερβάρδ et un ν au-dessus du ρ. Il s'agit de Heerbrand. Il faudrait Ἐερβράνδον. — 21. Ici χαριζόμενος biffé. — 22. Ici un ζ biffé. — 23. D'abord πλὴν. — 24. Ici ἔσθ' ὅποτε biffés. — 25. Ici ἐξεγένετο biffé et βραδίως au-dessus.

ὑπερζηλος ἀλλ' εὐμήχανον τὸ πρᾶγμα εἰς θεραπείαν. Ἐγὼ
 σοι καὶ τοῦτο προσθήσω· μικρὸν γὰρ τι ²⁶ καὶ σε ὑπομνήσω,
 καὶ τὸν καλὸν ²⁷ Ἐρβάνδρον μέγα τι. Collegium ego non
 90 redderem συνέδριον· παρ' ἡμῖν γὰρ ἡ λέξις οὐκ' εὐκλεῆς
 ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς· δδ' σοι τοῦτο καὶ ὁ μελωδὸς Δαμα-
 σκηνοῦς δεικνύουσι συνέδριον προσθέντες τὸ ματαιότητος.
 Οἶδα μικροψύχου καὶ λίαν κακοστομάχου ἡ ἀηδεῖα. Ἐρ-
 βάνδρου δὲ χαλεπώτατον τὸ ἀστόχημα, οἰομένου ταυτὸν
 95 εἶναι δι' υἱοῦ καὶ ἐξ υἱοῦ, ὃν τρόπον Λατίνοι φασί.
 Ταῦτα δὲ ἐκ διαμέτρου διαφέρει ²⁸· ἔξεις δὲ τούτων μικράν
 τινα αὐγὴν ἐκ τῶν πρὸς Θεόδωρον τὸν Βεζὴ γραμμάτων,
 181 ἃ καὶ τῆ ὑμετέρα || καλοκαγαθία πέμπω· ἔστειλα δ' ²⁹ ἂν
 καὶ τινα λατινικὰ ἃ πρὸς τινα Μάννην ἀνταγωνιζόμενος
 100 ἔγραψα, ἐν οἷς διεξοδικώτερον τὸ ζήτημα ἐκλιμίζεται, εἰ
 μὴ σοὶ μὲν ἦν ῥάδιον ἀπὸ τοῦ σοφοῦ Θεοδώρου αἰτῆσαι ³⁰,
 καὶ ἡμεῖς μὴ ἠποροῦμεν ³¹ εὐκαιρίας θεὸς οἶδε καὶ ἐπ' ἀλη-
 θείας ³², τρίτην ταύτην ἄγομεν ἡμέραν ἀφ' οὗ τὰ σὰ τάδε
 ἐδεξάμεθα γράμματα, τὰ γὰρ πέρυσιν οὐτ' εἶδαμεν οὔτε ἀκη-
 105 κόαμεν· καὶ δὴ καὶ λειψάνοις δεινῆς τινοῦ ὀφθαλμίας
 προσπαλέομεν οὕτως ³³, ἡμῖν ἀθρόαι αἱ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν
 κολάσεις, οὕτως ἐπιμελῶς παιδεύων παιδεύει ἡμᾶς ὁ κύριος,
 εἶθε μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακρίνειε. Mirabere, certo scio,

26. Ici Méletius avait commencé une phrase qu'il a ensuite biffée et qui était ainsi conçue : Ἐπειδὴ δὲ ὁ γυρεὸς σὺ τοὺς νέους ἡμᾶς (ἀκμὴν γὰρ τρίτον διανύομεν καὶ τριακοστὸν ἔτος) περισπουδᾶστως ἐρωτᾶς τὴν ἡμῶν γνώμην. Cette phrase est précédée de quelques mots également biffés, où je distingue seulement : κατάγε ἐμὲ.... σοὶ δὲ ἐγ. et qui ont été remplacés par la phrase Ἐγὼ, etc. — 27. Ici εσαν biffé. — 28. D'abord διαφέρουσιν. — 29. D'abord δὲ. — 30. D'abord αἰτήσασθαι. — 31. D'abord δὲ ἠποροῦμεν, et avant ceci ἀποροῦμεν δὲ. — 32. D'abord καὶ νῆ τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ. — 33. D'abord, ce semble, προσεπαλέομεν.

qui fiat ut ita carptim hinc inde de rebus nostris, ves-
 110 tris, alienis scribamus ; atqui hoc quicquid sit si per
 sese non fit manifestum, nobis minime per tempo-
 rum angustias apperire licet. Habebis (id quod vehe-
 menter postulas) quædam de nostris opusculis quæ
 præ manibus fuere. Si quæ desideras aut etiam (quod
 115 ais) optas, non erit molestum mittere, quum primum
 cui tuto dari possint nactus fuero : scribere enim
 perituras literas, perditum est otij.

Carmina tua et epithalamium pellegi ³⁴. Deus tibi
 bene faxit, qui cum nostris Nazianzenis, Synesijs
 120 poëticaris cum pietate potius quam fabulose cum
 Homero et cæteris, quibus nisi quid fabulæ intersit,
 seu cum bella canunt, sive cum epithalamia, infec-
 tum est negotium et arridet res Aristoteli. Nostra
 carmina, licet longiori post tractu, iisdem vestigijs
 125 insistunt. Perspicies. Utinam animo tuo faciant
 satis.

Πρόσειπέ μοι τοὺς πρὸς ὑμᾶς μεγαλοπρεπεστάτους ἄρχον-
 τας καὶ πάντας ὅσους τρέφει τὰ γράμματα. Ἐρρώσθω σου ἡ
 μακαρία ψυχὴ ³⁵....

132 130 Quod scribis te nostra vulgari lingua oblectari, non
 leve est ³⁶ argumentum tui græcarum rerum amoris.
 Qua in re si ³⁷ intelligis tua studia posse per nos iuvari,

34. Ici cette phrase biffée : pietatem christianam redolent magis
 quam poetice. Mélétius ne savait pas mentir ; mais, craignant sans
 doute de froisser Crusius, il a opéré cette suppression. — 35. Le
 couteau du relieur a fait disparaître le reste. On voit à peine le mot
 μακαρία, et le mot ψυχὴ n'est rétabli que grâce à l'imprimé, car on
 n'en voit plus que le haut de la haste du ψ et de l'accent grave de ἡ.
 — 36. Ici hoc biffé. — 37. D'abord quod si.

est mihi ad manus Περίοδος εὐαγγελική ³⁸, id est ἐπι-
 τομαὶ euangelicæ quas excerpserē ³⁹ maiores nostri,
 quas recitarent per totum annum singulis omni-
 135 busque diebus dominicis populo. Eæ sunt mihi per
 biennium recitatae et interpretatae populo populariter
 (ut potuit ab homine perexilis et doctrinae et ingenii
 fieri melius : secundo anno libuit scriptis consignare).
 Hæ ⁴⁰ si videntur posse honeste dicari magnanimo
 140 atque inuictissimo Ludouico, cui ego ⁴¹ maxime me
 sentio plurimum debere, siquidem tantum operæ et
 impensæ impendit studijs, tu scribe ⁴², ego mittam.
 Neque aurum petimus, neque thus, tantum gratificari
 cupimus tanto viro et aliquorum studia iuuare, tum
 145 etiam pietatem intelligentium idioma illud. Quæ res
 si typis excudatur, perspicere potes ⁴³ an sit futura
 operæ pretium.

Ἐξ Αἰγύπτου, ὀκτωβρίῳ ἰδ', ἔτει αφπγ', κοσμογεν.
 ζ.β' ⁴⁴.

38. Cet ouvrage est encore inédit. Notre Bibliothèque nationale en possède un bel exemplaire manuscrit, sous le n° 1254 (olim 2418-2-) de l'ancien fonds grec. C'est un volume petit in-folio de 127 feuillets sur papier. On trouve en tête une médiocre pièce de vers latins à la louange de Mélétius Pigas et une lettre de celui-ci à Jean Simontas. Toutefois, nous devons faire observer que l'on y rencontre des sermons d'une date postérieure à celle de la présente lettre à Martin Crusius. — 39. Ici *patres* biffé. — 40. Il y a peut-être *Eæ*, on ne distingue plus nettement la première lettre. — 41. Ici *certo certius* biffés. — 42. Ici *et* biffé. — 43. D'abord *potest*. — 44. Toute cette date grecque est empruntée au texte imprimé.

76

188 Τῷ σοφωτάτῳ Μαργουίνῳ ἔλεος παρὰ Χριστοῦ θεοῦ
καὶ σωτῆρος ἡμῶν.

† Ἦν μὲν, ἦν Μαργουίνος ὅτ' ἦν βιοτὸς ὁ βίος, καὶ ἔσται
πάντως ὅτ' ἔσται ἀβίος, ἐκάτερον καὶ τῶν πραγμάτων καὶ
5 τῆς γραφῆς μαρτυρούσης · ἀλλὰ καὶ ὁ μεταξὺ βιοτεύομεν,
καὶ βιοτὸν ἔστι καὶ ἀβίον, ἐν ᾧ ἀνένδοτόν ἐστι (φησὶν ὁ
σωτῆρ) μὴ ἔλθεῖν τὰ σκάνδαλα · ἄλλως δὲ καὶ τοῖς ἄκροις τὸ
μέσον πέφυκε κάταυλον. Ἔδει οὖν καὶ σὲ τὴν φύσιν οὐκ
ἀγνοοῦντα τῆς φύσεως, πρὸς δὲ καὶ φοιτόντα εὐαγγελίῳ, ἧ
10 μὴ, ἧ μὴ πάνυ γοῦν ξενίζεσθαι εἰ τι συνέβη τῶν ὅσα μὴ
ὑπάρχει ἀξύμβαντα, καὶ τῶν ἃ προεῖπεν ὁ σωτῆρ, κοῦ τοῦτο
δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὶν γενέσθαι, ὃ δὴ καὶ γέγονε κατὰ σου
σκαιώρημα, τούτου μὴ ἀπροειδῆ ὑπάρξει · ἧ γὰρ οὐκ ἔτρω-
σεν ὄλως ἧ κουφότερον ἔτρωσεν ἄν. Δεῖ γὰρ πάντας ἡμᾶς
15 καὶ προειδέναι καὶ προμελετᾶν εἰσεληλυθότας δουλεύειν τῷ
κυρίῳ (ὡς γέγραπται) ἀγῶνας καὶ σκάμματα · καὶ ἐτοιμάζειν
ἑαυτοὺς πόνοις καὶ ἰδρόσιν ἀραμένους μάλιστα τὸν τοῦ σω-
τῆρος σταυρόν. Ἐπειδὴ δὲ σε συνετάραξεν ἡ συκοφαντία,
φέρει φέρωμεν, Μαργουίνιε, μετριώτερον · καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ
20 σωτῆρ τοιοῦτού τινος ποτηρίου οὐκ ἄγευστος καὶ οἶ τοῦ
σωτῆρος μαθηταί, καὶ ὅσοι τούτοις ἔπεσθαι ἠγωνίσθησαν.
Δεῦρο δὲ καὶ εὐρωμεν περὶ ὧν γράφεις πῶς διαθῶμεν. Ἐμοὶ
τοίνυν ἄμφω σου τὰ γράμμα[τα] ¹ μνηύουσιν ὡς βουλη-
θέντος σου εὐρεῖν τινὰ παραμυθίαν τοῦ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως
25 τοῦ ἁγίου Πνεύματος δόγματος, καὶ ἐπίστειλαντος περὶ τού-
του πρὸς τὸν σερενίσσιμον πρίγγιπον · ταυτησί τῆς προφά-

76. — 1. Il y a γράμμα dans l'original.

σεως εἰλημμένος ὁ Φιλαδελφίας κατεβόμβησε σου ὅτι τοὺς
 Ῥωμαίους (οὕτω γὰρ καλοῦσιν ἡμᾶς οἱ ἡμέτεροι) ἠθέλησας
 ἐνώσαι Λατίνοις · καὶ ἡ φήμη εἰς ὕψος ἀρθείσα (ὃ δὴ καὶ
 30 εἶωθεν) ἐκεῖθεν Ἐνετίθην καὶ Κρήτην ἐκλόνησεν, ἐκμαί-
 124 νουσα κατὰ σου τὸ γένος ἅπαν. Ὅθεν ὀδύρη ἥ καὶ φθόνον
 ἀρᾶσαι, καὶ ψευδαρχιεῶν καταμέμφη, παρ' αὐτῶν αὐτὸς
 πεπονητῶς συκοφαντούμενος, ὃ γε ἐγὼ παρὰ ψευδομονα-
 χυοῖερομονάχων. Ἐνεῦθεν κρίσιν καλεῖς, συγκροτεῖς κριτή-
 35 ριον εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, μουνιχιῶνος ἀρχομένου
 πλεῦσαι ἐγνωκῶς, καὶ ἡμᾶς ἐξαιρέτους τῶν λοιπῶν ἐξε-
 ταστᾶς τῶν κατὰ σε πάντων καὶ ἰδίως τοῦ ἐν χερσίν ἐγκλή-
 ματος (φεῦ οὐκ οἶδα) ἐκζητεῖς καὶ παρακαλεῖς ἵνα καλούμε-
 νοι προθύμως πηρῶμεν · ἐν τούτοις σοι τὰ τῆς τραγωδίας ·
 40 ἔνεκεν τούτων πηγαὶ δακρύων καὶ στεναγμῶν νέφη. Ἐγὼ δὲ
 πρῶτα μὲν λέγω ὅτι τὸν Φιλαδελφίας πανιερώτατον μητρο-
 πολίτην κατὰ Μαργουνίου γεγονέναι συκοφάντην ἐν μοῖρα
 τίθημι τῶν ἀδυνάτων · ἄλλους ἐγῶμαι ὑπὸ πρωσοπίῳ τῷ
 Φιλαδελφίας τὴν σκευὴν μηχανίσαντας · ἔπειτα ὅτι εἰ καὶ
 45 ἀνικάνως ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τιληκούτων πραγμάτων ψηφί-
 ζειν, ὅμως παρεσόμεθα ὀλοψύχως εἰς δόξαν Χριστοῦ καὶ εἰς
 ἀληθείας φανέρωσιν, καὶ τοσοῦτω προθυμώτερον παρεσό-
 μεθα, ὅσον ὀρώμεν εὐαριθμώτερον τὸν σύλλογον παρ' ἡμῶν
 τῶν δυναμένων περὶ θεολογίας δογμάτων διακρίνειν · ἵνα μὴ
 50 ἡ τῆς ὀρθοδοξίας ἀλήθεια ἀδικιθῆ · καὶ ταῦτα μὲν εἰ δεήσῃ ·
 οὐ γὰρ ξυνορῶ ἀνάγκην ἐπικειμένην σοι συγκροτῆσαι κριτή-
 ριον, ἵνα κριθῆς (ὡς ἔφη), ὅτι τὸ λεγόμενον κατὰ σου συκο-
 φαντία καὶ μόνον ἐστίν. Εἰπέ γάρ μοι τίς σε ἀνάγει; εἰ μὲν
 ἡ ἐκκλησία καλεῖ, πάρεσον · εἰ δὲ συκοφάντας καὶ φθονερούς
 55 βούλη ἀνατρέψαι, δι' ὧν λέγεις καὶ γράφεις καὶ πράττεις
 γνησιότερον καὶ βῆδιον ἀνατρέψης καὶ καταβαλεῖς · ἴσως δὲ
 σοι πρόκριμα ἔσται τοῦτο, ὅτι πρῶτος σεαυτὸν ἀνάγεις.

Ἡσύχασον οὖν, φίλτατε ἀδελφέ · θεὸς τάχος τὰς διαβολὰς
 διαρρύγγυσι, καὶ ὑποχωρεῖ τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος. Μὴ οὖν
 60 σὺ καταλάβῃς τὴν βασιλεύουσαν ἄνευ κατηγορῶν κατὰ-
 κριτος. Ἐπειδὴ δὲ τῷ παναγιωτάτῳ, ὡς ἐμοὶ μὲν ἀπαγγέλ-
 185 λεις, ἢ ἐγγράφεις σὲ βούλεσθαι ἐκεῖσε πορευθέντα τὰ κατὰ
 σὲ εἰς ἀνάκρισιν ἄγειν (εἴθε μὴ ἐγγράφεις) ὁμῶς γε μὴν
 πάλιν ἐρῶ : ἡσύχίαν ἄγε · ἴσως θεὸς ὁ δικαίων καὶ ἀδίκων
 65 ἐπόπτῃς τὸν ἀρχιερεῖα ἐμπνεύσει ἵνα σὲ διὰ γραμμάτων
 ἀπολύσῃ τῶν ὄντινων ἐγκλημάτων.

Ἐγὼ σοι πολλὰ εἶπεῖν καὶ ἴσως γε ἐρῶ, ἐρῶ δὲ πάντως
 ἐπὶ τὸ οὖς, καὶ εἶρηκα ἂν (ἐσπούδασα γὰρ σοῦ γε ἔνεκεν
 μάλιστα τὴν ἐνέγκασαν καθυστερίσαι) καὶ τρίς ἐκωλύθην ὑπὸ
 70 τῆς ἐκκλησίας ζυμπάσης τῶν ὀρθοδόξων. Τὰ νῦν δὲ λέγω
 ὅτι οὐ γενναίως φέρεις τὸ ὄνειδος τῶν ἀνθρώπων, καίπερ
 σεαυτῷ συνειδῶς μηδὲν ποιήσας ἢ γράψας ἢ γοῦν εἰπὼν περὶ
 τοῦ προτεινομένου ἐγκλήματος, ἐγκλήματος ἀξίον καὶ μέντοι
 τοῦτο σοὶ ἐχρῆν παραμυθίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν προσάγειν.
 75 Αἰῶλοι γὰρ οἱ ἔξω τῶν ἀνθρώπων ἔλεγχοι, καὶ γε καὶ
 ἀκίνδυνοι ἐπὶ θείου βήματος, ὅπου γε τὸ συνειδὸς οὐχ'
 ἐλέγχει ἐνδοθεν · ἀλλ' οἷη μῶμον τινα τῷ (ὁ κηρύττεις)
 εὐαγγελίῳ προστρίβειν τὴν κατὰ σοῦ συκοφαντίαν · οὐδὲ
 τοῦτο καλῶς ἀναπολεῖς. Πότε γάρ, Μαργούνιε, ἢ ποῦ, ἢ
 80 παρὰ τίνων ἐκηρύχθη ὁ λόγος ἀκίνδυνον βλασφημίας τὲ καὶ
 συκοφαντίας ἐκτός; οἷη σὺ τοιοῦτον εἶναι τοῦ εὐαγγελίου τὸν
 κήρυκα, οἷους ὄρας τὰς μυριάδας τῶν αὐτόθι προδικαδόντων;
 οὐ σύμφημί · παιδιαί τινες εἰσὶ τοῦ κηρύγματος μᾶλλον ἢ
 κήρυγμα ἐν σκιᾷ, ἀκοντεῖ μελετώμεναι, καὶ μόνονουχί
 85 μέχρῃς ἤχου τὸ τῆς καρδίας ἤχούσαι πρόθυμον, καὶ μέχρῃ
 ψήφου ἰστώσαι τὴν σπουδὴν. Σὺ δέ, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ὁ
 κηρύττεις εὐαγγέλιον, ἔργοις καὶ σταυροῦ πάθεσι κύρωσον,
 186 ἐκεῖνοι γὰρ εὐαγγελικῶς κηρύττουσι τὸ ἢ εὐαγγέλιον, οἱ καὶ

διόκονται, κατὰ Παῦλον. Ἐγὼ περὶ σου ἐπὶ τούτῳ οὐκ
 90 ἀλγῶ · οἶδα γὰρ τὰς συκοφαντίας τοῖς ἀθέοις προξενούσας
 στέφανον · πειρασμοὶ γὰρ καὶ αὐταί, οἷς περιπεσόντες ὀφεί-
 λομεν χάριν · ἤλγησα δὲ τῶν τε τεκταναμένων³ ἐπὶ τῷ σῶ-
 νώτῳ, καὶ μακρινάντων (κατὰ δὲ εἰπεῖν) τὴν ἑαυτῶν ἀμαρ-
 τίαν ἕνεκεν ὧν τὸν τῆς ἀμαρτίας ἀρχένα συγκόψει ὁ θεός ·
 95 ἤλγησα δὲ καὶ τῶν θεοβροντίτων ἕνεκεν ψευδομοναχοῖερο-
 μονάχων οἷς γέγονε θυμηδίας ὑπόθεσις ἢ κατὰ σου συσκευή,
 οἰονίζομένοις καὶ ἀληθεῖς εἶναι τοὺς ψόφους τούτους τοὺς
 κατὰ σου, ἐλέγχους δὲ καὶ τεκμήρια τῶν τὰ λατινικὰ εἰδό-
 των γράμματα, ὧν τὸ τέλος λατινοφρόνησις. *Vide quam*
 100 *sint perditissimi mores hominum*, ἐπιτερομένων τοῖς
 πτώμασι τῶν ἀδελφῶν (καίπερ οὐκ ἀληθέσιν οὐσι) καὶ
 προτερομένων τοῖς μέλλουσι κἂν μὴ μέλλωσιν ἔσεσθαι.
 Σταθήσονται γὰρ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σταθασόμεθα · δυνατὸς
 γὰρ ὁ θεός. Ἐπὶ τούτοις οὖν κλαίειν ἔγωγε σοι λέγω · ὑπὲρ
 105 δέ σου ὑπέρευγε, ὅτι Χριστὸς ἤξιώσεν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας
 πάσχειν. Πλήν, Μαργούνιε, τὸ ἐγγείρημα τῆς τοῦ δόγμα-
 τος θεραπείας, οὐδὲ τοῦ νῦν ἐστὶ καιροῦ, οὐδὲ τῶν ἀνθρώ-
 πων πρὸς οὓς ἔγραψας, οὐδὲ ἰσχύος τῆς σῆς · εἴ γε οὐδὲ
 Μωσῆς ὁ μέγας φέρειν μόνος ἠδύνατο τὰ Ἰσραὴλ · ὃν οὖν
 110 τούτων ἀπάντων οὐκ ἀνάλογον ἀηδῆ τινὰ ἤνεγκε καρπὸν
 κακοστομάχοις τίσι περιπεσόν, ὡς ἄωρος σπορὰ καὶ παρα-
 σπορᾶ φθονερῶν ἀνθρώπων παραφθαρεῖσα οὐκ εὐθετον ἔσχεν
 ἀμητόν . Σὺ δὲ καὶ μεγάλων καμάτων νόμιζε προπαίδιαν
 τουτοῖ τὸ ἡλίκον τραχύ, ἱκανόν σοι ὅτι ἄλλων ἤδη μυρίαίς
 115 προσπαλεόντων ἐπιφορᾶς καὶ δαιμόνων καὶ κακοδαιμόνων
 ἀνθρώπων, νῦν σὺ τὰ πρῶτα πάσχειν κατάρχη. Παρεχί-
 ματας ἐν ἀσφαλέσι τοῦ θεοῦ σὲ σκεπάσαντος ἐν εἰρήνῃ · νῦν

2. D'abord τεκταναμένων.

σὲ ἐξάγει ὑφ' ἥλιον καὶ οὐχ' ἤττον σκέπων σου τὴν τιμίαν
κεφαλὴν ὃ ἐξάγων τὸν κόσμον αὐτοῦ κατ' ἀριθμὸν θεός, καὶ
120 λαμπρότερον ἐπιτηδεύων ἀποδείξει· ἔν' εἶδωσιν οἱ σε
ἀκούοντες θεολογοῦντα φιλοσοφώτατα καὶ φιλοσοφοῦντα τοῖς
137 ἀλγυνοῖς θεολογώτατα πέμπω σοι || τῶν πέρισι γραμμάτων
τὸ πρόσωπον, ἐν οἷς ἀποκρινόμενος πρὸς ἃ ἐζήτης κατὰ Αὐ-
γουστίνον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως ἰκανῶς οἶμαι σοὶ τὸ δόξαν
125 παρεδήλωσα. Προστίθημι δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἀμήχανον θερα-
πευθῆναι τὸ δόγμα, οὐ μόνον λεγόντων ἑκατέρων δὲ δὴ καὶ
λέγουσιν ³, ἀλλὰ καὶ φρονούντων ⁴ περὶ τῶν λεγομένων ἃ
καὶ φρονοῦσιν· εἰ δὲ καὶ ἦν τις θεραπεία τοῦ δόγματος,
ἀλλὰ οὐ τοῦτο μόνον τὴν ἐκκλησίαν διήλε, καὶ οὐ λέγω
130 σοι τ' ἄλλα· ἐν μόνον ἐρῶ, ὅτι οὐκ ἐνώσειας πρότερον τὰς
ἐκκλησίας πρὶν καταγαγεῖν καὶ καταβαλλεῖν τὰς κεφαλικάς
ὑπεροχὰς καὶ τὴν τυραννίδα τῆς μοναρχίας εἰς ἀριστοκρα-
τείαν μεταγαγεῖν. Οἱ δὲ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης περὶ τοῦ
πριγκιπάτου ἄσπονδον φιλονεικοῦσιν. Ἐρρώστω ἐν κυρίῳ
135 ἡ μακαρία σου ψυχὴ, καὶ μὴ οἰέτω με βουληθέντα σὲ παρα-
μυθήσασθαι τσαῦτα γράφειν· ὡς γὰρ γενναῖον ἀγωνιστὴν
οὐκ ἐπὶ τοῖς τραύμασιν ἔγωγ' ἂν θεραπεύειν σπουδάσας,
ἀμελῆ πρὸς τὸ λοιπὸν τοῦ πολέμου τεθεῖην ἂν, μάλιστα
ἐνστάτων τῶν ἀντιπάλων, ἀλλὰ πρὸς τὰ προκείμενα παρα-
140 καλῶν καὶ ὑπομιμνίσκων τῶν βραβείων τῆς νίκης ἀγωνίζο-
μαι ποιῆσαι ἐγκρατῆ· ἵνα καὶ τὰ νικητήρια ἄσω καὶ καὶ
(sic, 2 fois) τῆς τροπαιοφόρου συμμεθέξω εὐφροσύνης.

Ὁ σωτὴρ ἡμῶν πάντοτε σοὶ παρείη, ἰσόψυχε ἀδελφέ.

Ἐξ Αἰγύπτου ⁵, πυανεψιώνος ἐσχάτη, ἀφπγ'.

3. D'abord λέγωσιν.

4. Ici φθ. biffé.

5. ἀγύπτου (sic) dans l'original.

77

Μελετίου δύστιχον πρὸς τὸ λατινικὸν
ἐκεῖνο Ouidij.

Non iacet in molli reuerenda scientia lecto,
illa sed assiduo parta labore venit.

5

Μελετίου.

Οὐ κείται μαλακοῖσι σοφίη πότνια λέκτροις,
ἐνδελεγεῖ δὲ πόνῳ ἔργετ' ἐφελκομένη.

78

138

Γαβριήλ τῷ πανιερωτάτῳ Φιλαδελφίας.

† Ἐλεγχος ἀγάπης τοῖς ἀποῦσι τὰ γράμματα, ὡς αἱ
ὀμιλίαι τοῖς παροῦσι · μή μοι λοιπὸν τῶν σῶν, δέσποτα,
γραμμάτων σύστελλε τὴν ἐπιρροήν · ἡμεῖς δὲ οἷοι ἐσμὲν
καὶ ψεκᾶσιν ἐπαρκέσθαι καὶ βράνισι τισίν, ἂν ἀμοιροῦμεν
5 ὄμβρων καὶ ὑετῶν · ἀλλὰ καὶ τί μοι τῶν σῶν οὐκ ἔσται
μέγα; εἰ δὲ σου τὴν φιλοκαγαθίαν αἱ ζάλαι, αἱ δὲ τὴν
οἰκουμένην πᾶσαν συνέχεαν, σχολὴν ἄγειν οὐ συγχωροῦσι
λυπηρὸν ἐμοὶ ἄγαν καὶ ἐπόδονον · εἰ καὶ τὴν πηγὴν ἐκτα-
ράττουσι δυσειδεῖς αὔραι ἧς οὐ προστυχούσης παριγορίας
10 ἐλπιδες ἤρτηνται, οὐ μόνον ἐμοὶ ἀλλὰ καπάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ.
Γράψον, δέσποτα, καὶ παριγόρισον μου τὴν ἀθυμίαν. Πῶς
ἔργεις αὐτός¹; πῶς τε φέρεις τάδε τῆς ἐκκλησίας ποικιλό-
τροπα καὶ ἀλλεπάλλιλα κύματα; Ἡμεῖς γὰρ καὶ λίαν ναύ-
τιῶμεν. Ἐρρώσθω ἐν κυρίῳ ἡ θεῖα σου κεφαλή.
15 Ἐλαφοιδολιῶνος ἕκτη ἰσταμένου, ἔτει σωτηρίῳ ἀφ' ὧν.

78. — 1. Ici καὶ biffé

79

Ἱερεμία, τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινοπό-
λεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῳ, πᾶσαν ἐν
κυρίῳ ὑπακοήν.

Μετὰ τὰ πάνδηνα βασάνων γένη καὶ πυρὸς καὶ μαστιγῶν πείραν
5 εἰς Ῥόδον τὴν νῆσον ἐξορισθέντι.

† Αἱ ἀθρόαι τῶν μεγάλων πραγμάτων μεταβολαί, δέ-
σποτα, πλήττουσιν οὐ μετρίως, ἢ καὶ καταπλήττουσιν ὀλο-
σχερῶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνους, οὔτινες ἀφιλοσόφους κέ-
κτηνται τὰς ψυχὰς, μὴ προμελετησάσας τῶν ἀνθρωπίνων
10 πραγμάτων τὰς παλιροίας · τὰς δὲ φιλοσοφούσας ψυχὰς οὐ
μόνον οὐ διασεύουσι παραβλάπτουσι, ἀλλὰ καὶ ἐρρωμενε-
139 στέρας || ἀποδεικνύουσι, κλέους αὐταῖς γενόμεναι ὑποθέσεις.
Ἐλέγχει γὰρ καὶ τοὺς ἀνδρίους καὶ τοὺς ἀνάνδρους ὁ πόλε-
μος · ἀλλὰ τοῖς μὲν δέους καὶ ἥττης γίνεται ἀφορμή, τοῖς
15 δηλάνδροις · μεγαθύμους δὲ καὶ μέγα ὀνίνησιν ἐκλαμπρί-
νων. Μὴ σέ γε τοίνυν, δέσποτα καὶ πάτερ, καταπληττέτω ἡ
ξυμφορὰ θειοτάτης λαχόντα ψυχῆς · τοὺς γὰρ ὑπερφυῆ
σωφροσύνην ἐνδειξαμένους βέοντων κατὰ θυμὸν τῶν πραγ-
μάτων, δεῖ ἐν δεινοῖς εἶναι καρτερικωτάτους, μάλιστα γε
20 κεκοσμημένους θεοσεβείᾳ καὶ θρόνων ὑψηλοτάτων προεδρία
ἡξιωμένους · ὧν ὁ βίος τύπος πρόκειται τοῖς λοιποῖς καὶ
ὑπογραμμός, σωφροσύνης μὲν ἰ δικαιοσύνης τε καὶ τῆς
ἄλλης ἀρετῆς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἡρεμίᾳ καὶ τύχαις ἀγαθαῖς ·
ἐν δὲ ζάλῃ καὶ ταραχῇ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας · οὐ τὸν
23 τυχόντα ὀρεπομένων ἐντεῦθεν καρπὸν, εἴπερ τοῖς ἀγαθοῖς
διδασκάλοις τῶν καλῶν διδαγμάτων ἀγαθὸς ἀπόκειται μισθός

ἐν οὐρανοῖς παρὰ θεῶ, τῷ ² πάντα ζυμπερόντως σοφία
 ἀρρήτῳ διηκουῦντι. Εἰ δέ γε δεῖ πάντως λυπεῖσθαι καὶ
 κλαίειν, κλαύσωμεν, δέσποτα καὶ πάτερ, κλαύσωμεν καὶ
 30 λυπηθῶμεν ἐπὶ τῷ γειμόνι καὶ ³ διογμῷ τῆς ἐκκλησίας
 Χριστοῦ (διογμὸν γὰρ τῆς ἐκκλησίας ἔγωγε γνησίως φαίην
 τὴν κατὰ τῆς θείας σου κεφαλῆς ζάλην τῶν πειραζόντων
 πνευμάτων ⁴), τῆς ἐκκλησίας τὸν διογμὸν ὀδυρώμεθα, δέ-
 σποτα, ἐν ᾧ ἀνάγκη ⁵ πολλῶν ἀσπιρήκτων καρδίας σαλευθῆ-
 35 ναι καὶ ἴττηθῆναι πολλυτρόπως. Σοῦ γὰρ ⁶ χάριον, καὶ χαί-
 ρειν χρεὸν ⁷, ὃν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἥτις ἐστὶν ὁ σωτήρ,
 ἔδη παθεῖν, τρισμάκαρ οὖν σύ, δέσποτα καὶ πάτερ · τρι-
 140 τάλας δὲ ἐκεῖνος ὁ || ταράττων τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ ·
 οὐαὶ γὰρ φησὶν ἐκείνῳ δι' οὐ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται · ὃ γε
 40 ἔλθειν ἀνάγκη πᾶσα · ἐπειδὴ διὰ πολλῶν θλίψεων εἰσάγει
 τοὺς οἰκείους ὁ Χριστὸς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἐγὼ
 σοι, δέσποτα, οὐ πολλὰ περὶ τούτων ⁸ διαλέγομαι (οἶδα γὰρ
 σου τὴν θεοφιλῆ καὶ ἰσαπόστολον ψυχὴν ἀκριβῶς, καὶ κιν-
 δύνοις φιλοσοφοῦσαν · οἶμαι δὲ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ὑπάρξει
 45 διαλεγομένης ἀκούσαι ὁμοφρόνως τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ, οὗ
 καὶ τὸν θρόνον ἔχεις, καὶ τὸν ζῆλον, καὶ τὴν ⁹ γλώτταν τὴν
 αὐτὴν) · εἰ καὶ πυρὶ βούλεται ὁ βασιλεὺς καὶ σιδηρῶ καθ'
 ἡμῶν χρῆσασθαι καὶ ὕδατι · ἔγω τοὺς προπεπονητότας καὶ
 50 νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ὀξὴν ἀποκαλυφθῆναι εἰς
 ἡμᾶς. Καὶ ταῦτα μὲν τῶν δεινῶν προσδοκωμένων · ἐν δὲ
 μέταις φυλακαῖς καὶ χειροπέδαις σιδηραῖς τίς ἂν ἀμφιβά-
 λειεν μὴ καὶ αὐτὴν τὰ αὐτὰ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ προσδια-

2. Ici τὰ biffé. — 3. Ici τῷ biffé. — 4. D'abord πειραζόντος πνεύματος.
 — 5. D'abord δεῖ. — 6. D'abord δεῖ. — 7. Au lieu des six mots précé-
 dents, Mélétius avait d'abord écrit : σὲ μὲν οὖν τρισμακάριον. — 8. Ici
 σοὶ biffé. — 9. Ici αὐτὴν biffé.

λεχθεῖσαν ¹⁰ τῷ τῶν ὄλων θεῷ, καὶ κούφας ἐσχηκυῖαν τὰς
⁵⁵ πέδας; Ἐν δὲ ¹¹ ταῖς τῶν μακαρίων μελῶν στρεβλώσεσιν
 ἐγὼ νομίζω ὡς ἐν ἄλλῃ ¹² γαλδαϊκῇ τινὶ καμίνῳ συγκεκρο-
 τηκυῖαν ¹³ σου τὴν μακαρίαν ψυχὴν, τὰς τῶν ἀγγέλων
 χοροστασίας σὺν τῇ κτίσει ξυμπάσῃ ¹⁴ ὁμόφωνον τινὰ τοῖς
 περὶ τὸν Ἀζαρίαν συμπλέξαι καὶ παναρμόνιον ¹⁵ ὡδὴν ¹⁶ τῷ
⁶⁰ παντοκράτορι ¹⁷. Νῦν δὲ πάλιν μετὰ τὴν τῶν παγγαλέπων
 ἔκφρουξιν βασάνων, οὐδὲν ἤττον ἔχειν νομίζω τὸ φρόνημα
 φιλοσοφοῦν, ἀλλὰ συλλεγόμενον ἐκ τούτων ἀπάντων ἀρρή-
 του παραμυθίας ἀφορμάς, ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐγνωκὸς ¹⁸ ὑπερμα-
 χουῖσαν τὴν πρόνοιαν. Ψυχῇ οὖν ταῦτα καὶ τοιαῦτα φιλοσο-
¹⁴¹ ⁶⁵ φούσῃ, καὶ τὴν τοῦ || παρακλήτου ἐχούσῃ περιγορίαν, ἄλλη
 πᾶσα παράκλησις περιττή, εὐ οἰδύϊα πόσον ὑπερβολῆς βάρος
 παρακλήσεως ἐργάζεται. τὸ τῆς ἐνταῦθα θλίψεως ἐλαφρόν,
 μὴ σκοπούσῃ τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα · τὰ
 μὲν γὰρ πρόσκαιρα, τὰ βλεπόμενα · τὰ δὲ αἰώνια, τὰ μὴ
⁷⁰ βλεπόμενα. Ταύτην οὐ δυνήσεται (ἐγῶμαι ¹⁹) χωρῖσαι τῆς
 ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ λιμός,
 οὐ διογμός, οὐ κίνδυνος, μὴ ἐνεστότα, μὴ μέλλοντα, μὴ
 κτίσις τις, εἰ ²⁰ τίς ἐστὶν ἕτέρα. Οἴσει δὲ γενναίως καὶ ²¹
⁷⁵ εὐελπὶς τὰ παρόντα δεινὰ ὡς αἰώνιων ἀγαθῶν πρόξενα.
 Ἐρρώστῳ ἐν κυρίῳ ἡ μακαρία σου ψυχῇ, καὶ ἡμῶν ὑπερ-
 ευχέστῳ ²².

Ἐξ Αἰγύπτου, βοιῶδρομιῶνος α⁷⁶ ἐπιδέκα, ἔτει κοσμογε-
 νείας ζιβ'.

10. Dabord προσδιαλεγομένην. — 11. Ici τοῖς biffé. — 12. Ici τινὶ biffé.
 — 13. D'abord συγκεκροτηκῆναι. — 14. D'abord καὶ ξύμπασαν τὴν
 κτίσιν συγκαλουμένην et, au-dessus de ce dernier mot : ἐν μέσαις. —
 15. Ces deux mots remplacent δοξολογίαν. — 16. Ici παναρμόνιον biffé.
 — 17. Ici καὶ biffé. — 18. D'abord ἐγνωκυῖαν. — 19. D'abord οἶδα. —
 20. D'abord ἤ. — 21. Ici καὶ εὐελπὶς biffé. — 22. D'abord ὑπερευχέτω.

80

Μηχανᾷ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἀφθέντῃ καὶ κρατίστῳ
βοϊδόδῳ ἐν κυρίῳ πανυπερτιμωτάτῳ πᾶσαν ¹ παράκλησιν
καὶ εὐημέριαν παρὰ Χριστοῦ θεοῦ, κυρίου καὶ σωτῆρος
ἡμῶν.

5 † Ἀλέξανδρος ὁ ² μακεδῶν εὐτυχίαις αἰρώμενος τὸ θεῖον
ἐδεῖτο παρεμμίξαι τι τῶν οὐχ' ἡδέων, οὐχ' οὕτως, ἐγῶ-
μαι ³, ἐρώμενος τῶν δεινῶν, ὡς γε σπουδάζων φιλοσοφεῖν ·
οὐ γὰρ ἦν ἤττον φιλόσοφος ὁ Ἀλέξανδρος ἢ βασιλεὺς ·
ἔσπευδεν οὖν ἀβάπτιστον δεῖξαι τὸ μεγαλοφυές τῆς βασιλι-
10 κωτάτης ψυχῆς ὄμμα ἐν ἀγαθοῖς, καὶ τῶν χαλεπῶν δὲ οὐ
μόνον καρτερικὸν ὑποφέρον ξυμβάντα τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ
καταφροντικὸν πρὶν ξυμβῆναι ἐπευχόμενος · ἴσως γε καὶ
142 τοῦτο ὑπερήντητο τῷ φιλοσοφωτάτῳ || βασιλεῖ τὸ λεγόμενον,
μὴ εἶναι τινὰ τῶν εὐτυχούντων μὴ καὶ δυστυχίας πειραθῆ-
15 ναι. Οὕτω καὶ γὰρ ἔχει τὰ ἀνθρώπινα ⁴.

Εἰ οὖν, δέσποτα, εὐτυχίαις καὶ δυστυχίαις ὁ παρῶν
οὗτος βίος τοῖς ξύμπασιν ἀμφιταλαντεύεται, φέρε γενναίως
τὰ χαλεπά, καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων προνοίας
νόμιζε εἶναι ἔργον πραγματεούσης σοι εὐφημίαν καὶ τῶν
20 δεινῶν · ἅμα μὲν καὶ τὴν βασιλικὴν σου ψυχὴν εἰς εὐδοκί-
μησιν ἀλειφούσης διὰ τῶν τῆς καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἀγώ-
γων, ἅμα δὲ καὶ τὰ τῆς ἐλπίδος δοκιμαζούσης, ἂν ὀηλαδὴ
διατελεῖς ἀρρεπῶς ἐνατενίζων τῷ κατάγοντι εἰς ἄδου καὶ
ἀνάγοντι θεῷ. Μὴ τοίνυν ἀποκάμης προσκαρτερῶν τοῖς

80. — 1. Ici εὐημέριαν καὶ biffé.

2. Ici βασιλεὺς biffé.

3. ἐγῶμαι parait biffé d'une autre encre.

4. D'abord τὰνθρώπινα.

25 ἀηδέσι, μή δε ἀποκναίης ἀναμένων τῆς εὐμηγάνου προ-
νοίας τὴν οὐκ ἀξύμφορον διεξαγωγὴν. Οὐ γὰρ ἀδυνατεῖ θεὸς
εὐεργετῆσαι, ὁ καὶ λεγόμενος καὶ ὢν καὶ εὐεργέτης καὶ
πολυέλεος. Ἐρρώστω ἐν κυρίῳ ἡ βασιλικὴ σου ⁵ κεφαλὴ ⁶
σὺν τῇ δεσποίνῃ τῇ δόμνῃ Αἰκατερήνῃ.

30 Βοῦδρομιῶνος ια', ἔτει ζιβ'.

ὁ Μελέτιος.

81

Julio Ant° S. Severinæ presbytero cardinali illus-
trissimo ac reuerendissimo salutem a Christo Iesu
Deo Servatore.

Humanissimis literis tuis, ill^m° præsul, ingentes
5 sedis huius frequentesque occupationes nos diutius
tenuere obæratos quam vel humanitas ipsa tua postu-
143 labat, vel moris est nostri; præsertim cum || facile
fuissemus soluendo, quum nihil sit quod procliuius
grati animi homines soluere possint, ac velint ac
10 debeant, quam quicquid officium exposcit; ubi nulla
rerum externarum obuersatur necessitas. Sint igitur
remissi officij apud humanitatem tuam veniæ obli-
nendæ interpellationes sufficientes, angustię curarum
nostrarum: quas tamen cum ¹ gravissimas, tum ²
15 creberrimas eo nunc intercidimus libentius quo cer-
tius nobis persuasum est fore certo certius argumen-
tum quanti facimus tuæ amplitudinis amorem:

5. Ici ψυχή biffé.

6. Ici αμα biffé.

81. — 1. D'abord *et*.

2. D'abord *et*.

quippe quæ non modo propositæ materiæ pro re sua
 prudentissime respondit; verum etiam nobis per
 20 occasionem liberalitatis romanæ ecclesiæ thesauros
 offert. Nos quemadmodum immortalis agimus gra-
 tias charitati tuæ, ita etiam respondemus vix nobis
 vero, honesto, æquo, iustoque simile videri posse
 quicquid noui in ecclesiam filij Dei inuictum est.
 25 Itaque quanquam et amamus et colimus ecclesiam
 romanam, etsi non ut ecclesiarum matrem, certe
 inter ecclesias facile principem, est tamen usque adeo
 humanus hic amor ut iudicium cedat amori, non ||
 30 sequatur iudicium amor. Velimque atque etiam opta-
 rim ut nullo conscientiæ³ remorsu, nullo scrupulo
 mens bene sibi conscia quid amat ita amaret ut ius-
 tissime se sciret amare; id quod quum deest (insunt
 enim romanæ ecclesiæ, insunt quæ animos nostros
 haud leuiter vellicent), reliquum est ut amore eous-
 35 que prosequamur quoadusque iudicio nulla fiat iniu-
 ria. Quod ubi sibi satisfecerit, facile est ut etiam ad
 inferiora declinet quæ vitæ huic conducere homines
 existimant, et ad quæ tua nos humanitas inuitat. Ani-
 mus enim Dei optimi maximi investigandæ veritati
 40 grauius deditus, vix patiatur commoda prius respi-
 cere vitæ mortalis quam immortalis veritatis splen-
 dorem, ad quam unis ijs patet accessus, qui quam
 minimum secum adferunt mortalium passionum.
 Siquidem sanctiss. ait Plato ὅτι αἱ μεγάλαι φύσεις καὶ
 45 παθῶν καθαρὰ περὶ τὴν ἀλήθειαν εὐτυχοῦσιν. Optime
 valeat amplitudo tua, illustrissime præsul, nosque

3. Ici *scrupulo* biffé.

(quoad fieri possit) amet qui ampliori quam possit fieri mensura vestrum omnium amore redamamus.

Patres reuerendi Franciscus Sasso et Ioannes Bapt.
50 Helianus ⁴...

82

145 Τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρῶσι
παπᾶ κϋρ Διονυσίῳ τῆς ἀγίας Χρυσοπηγῆς.

† Οὐκ ἂν τις ρᾶδιον ἀποφαίνοιτο πρὸς γε τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων κατάστασιν (ἢ μᾶλλον ἀκαταστασίαν) ἀπειδῶν, πότερον ἢ τῷ ¹ μὴ ἔχειν ποιμένας διεσπάρησαν
5 τὰ πρόβατα ὡς που φησὶν ὁ θεός, ἢ ὅτι πολλοὶ ποιμένες
διέφθησαν τὸν ἀμπελῶνα κυρίου καὶ ἐμόλυναν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἐκάτερον εἵποιμ' ἂν εἰκότως πολλῶν ²
μὲν βρίθουσαν ὄρων τὴν ἐκκλησίαν ποιμένων ³, οὐ μὴν καὶ
ποιμένων οἶων ⁴ λέγεσθαι καλῶν ⁵. Φόρτος γέγονε τὸ μαν-
10 δίον κενός, οὐ μεριμνῶν καὶ φροντίδων ἐκκλησίας ἀνάληψις · καὶ φάντασμα κόσμου οἱ ποταμοί, ναμάτων τοῦ πνεύ-
ματος καὶ τοῦ λόγου ἀρδίας ἀμοιροῦντες · τὰ δὲ ὠμόφορα οὐ πλανωμένων προβάτων ἐπαναγωγή, ἀλλὰ σκάνδαλον καὶ
σχόλοψ καὶ ὄλισθος καὶ παγίς καὶ πέταυρον καὶ αὐτῶν γε τῶν
15 στερεωτέρων. Πίπτοντας ὀρῶμεν ⁶ τοὺς ἀστέρας ἐκ τοῦ στε-

4. La fin manque.

82. — 1. D'abord διὰ τὸ.

2. D'abord πολλοίς.

3. D'abord ποιμένιν.

4. D'abord ποιμῆσιν οἶοις.

5. D'abord καλοῖς. Mais ici, comme pour les mots des trois notes précédentes, la terminaison du génitif est écrite au-dessus de celle du datif, sans que cette dernière soit biffée.

6. Ici καὶ αὐτ. effacés.

ρεώματος τῆς ἐκκλησίας, ἐκείνους αὐτοὺς οὓς ἔδη ὡς ἀστέ-
 ρας, λόγον ἐπέχοντας ζωῆς, φαίνειν τοῖς λοιποῖς καὶ φῶς
 εἶναι τῶν ἐν σκότει. Τί τοίνυν πάθειε τὸ σκότος, εἰ σκότος τὸ
 φῶς; ἢ οὐχὶ προσεπέλασε τὸ τέλος; καὶ λοιπὸν ἀνάγκη φεύ-
 20 γειν ἐπὶ τὰ ὄρη, τοὺς βουλομένους ὑπὲρ σωτηρίας φροντί-
 ζειν τῆς σφῶν αὐτῶν; ἢ ἔξελθεῖν ἐκ Βαβυλῶνος καὶ φεύ-
 γειν ὁ τοὺς Χαλδαίους, κατὰ τὰς θεοπνεύστους γραφάς; ἀλλὰ
 πόθεν, καὶ πῶς ἐμοί, ἢ πῶς καὶ πόθεν πρὸς σε ὄδυρμὸς
 τοιοῦτος εἰσέρευσεν; ὧτα σε ἔχειν νομίζω εἰς τὸ ἀκούειν,
 25 καὶ καρδίαν εἰς τὸ συνιέναι. Ὅρωσι δέ σου καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ
 146 οἴοι || ἀφ' οἴων κατεστάθημεν οἱ τοῦ Χριστοῦ ὄπαδοὶ συνυ-
 πουργούντων τῷ Σατανᾷ εἰς κοινὴν τοῦ γένους πανολεθρίαν
 αὐτῶν ἐκείνων, οὓς ἔδη γεναίως αὐτοφθαλμεῖν οἰακίζοντας
 τὸ σκάφος ὁ ἄλλοτε δὲ δῆπου λευκότερον προσεπιδηλώσο-
 30 μεν σοῦ τῇ καλοκαγαθίᾳ τὸ ἐπιμύθιον. Νῦν δὲ κατεπειγούσης
 ἀνάγκης ἐπιστεῖλαι κῦρ Ἰωακείμ τῷ γέροντι διατρίβοντι
 παρὰ σέ, σοὶ τὰς γραφάς πέμπομεν, οὕτως ἐλπίζοντες
 εὐπλευσούσας εἰς τουτοῖ, καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν σεμνο-
 πρέπειαν, ἣν καὶ πάμπολα ἐν κυρίῳ προσλέγομεν. Ἐρρω-
 35 σον, τιμιώτατε ἀδελφέ.

Μεμακτηριῶνος τρίτη ἐπὶ δέκα, αφπδ'.

83

Σιλθέστρω τῷ παναγιωτάτῳ Ἀλεξανδρείας.

† Ἀνατροπὴν τινὰ δεινοτάτην (φαίη δ' ἂν τις καταστρο-
 φὴν οἰκειότερον) πύσχοντα ὀρώμεν τὰ καθ' ἡμᾶς, δέσποτα ·

7. Ici fu. biffé.

8. Ici τὰς biffé.

9. Ici ἄλλοτε biffé. Il avait écrit deux fois le mot.

χρειὸν γὰρ ὑπὸ πατέρων νοθετεῖσθαι τοὺς υἱούς, καὶ τοὺς
 5 μαθητὰς ὑπὸ τῶν διδασκάλων παιδεύεσθαι, ἐλέγχεσθαι τε
 ὑπὸ δικαίων τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τουναντίον ἅπαν καὶ ἐπὶ
 τούτῳ ξυμβαίνει. Τοιαῦτα βλαστήματα φύει ὁ παρῶν αἰών,
 147 ἀφυσίς ἤδη (ἐγῶμαι) ὑπὸ γήρους κατασταθείς, καὶ || τὴν
 φύσιν αὐτὴν ληρεῖν εἶπειμ' ἄν, εἴπερ ἦν φύσεως ἡ τοιαύτη
 10 διαστροφή, ἀλλὰ μὴ διανοίας κακοδαίμονος ὑπὸ φιλαρχίας
 δαιμονιώδους, ἧ καὶ πατριαρχιομανίας ἐλαυνομένης, ἥτις
 ἤδη τὴν ἐκκλησίαν συνέχευεν ἅπασαν · καὶ συγκινδυνεύει
 τοῖς ταξιάρχαις, καὶ διὰ τοὺς ταξιάρχας τὸ πᾶν · δι' ὧν ἔδη
 τὸ τοῦ θεοῦ ἅγιον ὄνομα τιμᾶσται ¹ · νῦν δὲ καὶ βλασφημεῖ-
 15 ται καὶ ἐξουθενεῖται κἄν ἔθνεσιν ἀσυνέτοις. Ὁλος ὁ κόσμος
 καθ' ὑμῶν ἐξανίσταται, καὶ κατὰ ποιμένων τὰ πρόβατα λα-
 κτίζει, ὡς οὐκ ὀφείλει, καὶ ἀφ' ὧν οὐκ ὀφείλει ποιμενόμενα ².
 Ἔστι δὲ σου καὶ ἡ θεῖα κεφαλὴ οὐκ ἄμοιρος τουτωνὶ τῶν
 ὀνειδισμῶν · πῶς δικαίως οἶδε θεός · μαθήση δὲ καὶ αὐτός,
 20 δέσποτα, μετ' οὐ πολὺ ³, νῦν δὲ εἶπέ μοι, καὶ μὴ μοι χαλέ-
 παινε τῇ παρῶσῃα · εἰρηνοποιεῖ γὰρ ὁ μετὰ παρῶσῃας
 ἐλέγχων τοὺς γέ νοῦν καὶ φόβον ἔχοντας θεοῦ, εἴ που τι
 δεῖται ὡς δὴ πάντως τὰ τῶν ἀνθρώπων, δεῖται ἐλέγχων
 ἄνθρωπος γὰρ ἦν καὶ Ἀαρών, καίπερ ἐπωμίδι ⁴ καὶ τιάρα
 25 καὶ κόδωσι κεκοσμημένος εἶπέ μοι τί ἂν ἀποκριθεῖη τις
 ὑπεραπολογούμενος τοῖς κατηγοροῦσι σε καὶ λέγουσιν
 ὡς ὁ δεσπότης τριετίαν ἤδη ἀποδημῶν τοῦ οἰκείου θρό-
 148 νου, καὶ πάντων σχεδὸν τῶν λοιπῶν θρόνων || τῇ διαφθορᾷ
 ὑφ' ἑαυτοῦ ἐνισχημένος, πῶς οὐ συνορᾷ τὸ πόνηρον, καὶ
 ο ἄσχημον καὶ παραχῶδες, καὶ χαλεπὸν, καὶ κινδυνῶδες,

83. — 1. D'abord τιμᾶσθαι, qui est correct.

2. Ici μέλιττα biffé.

3. D'abord ὀψὲ γούν ποτέ.

4. D'abord ἐπωμίδεσι.

καὶ παράνομον, καὶ πρὸς πάνσιν ἀπροφάσιστον ἐπὶ θείου βήματος.

Σίλβεστρος μόνος τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων, φασί, γέγονεν ἐπὶ γῆς κρητῆς τῆς οἰκουμένης, αὐτὸς οὐδὲ θεσμοῖς ἀνθρω-
 25 πίνοις ὑπείκων, οὐδὲ πατέρων νομοθεσίαις, οὐδὲ θεῶ; ἀφ' ὧν ἀπάντων καὶ αἱ μακραὶ ἀποδημίαι καὶ χρόνιοι καὶ τῶν ἀλλοτριῶν θρόνων αἱ ἐπιβάσεις, καὶ τὸ ἀλλοτριεπισκοπεῖν κεκόλασται; Ἄλλὰ (φαίη γ' ἴσως) φασὶν ὡς τῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία βοθηοῦμεν μὴ τῶν Ἀλεξανδρέων ὁ θρόνος ἐκκλη-
 40 σία φασὶν οὐκ ἔστι Χριστοῦ; ἢ μόνη ἡ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησία διορθώσεως καὶ βοθηείας οὐ δεῖται; νῆ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην φασὶ τῶν ἀπάντων μονωτάτη αὐτῆ χαλεπώτατα διάκειται; οἴγεται, φασὶν (αὐτὸς εὐ οἶδεν), ἀφ' οὗ τὸν θρόνον ἐπέβη, οἴχεται τὸ Ταμιάθιον ὡς ἀπροστάτευτον · οἱ Βρούλοι,
 45 ἡ μεγάλη πόλις καὶ τοῦ θρόνου ἐπώνυμος, τὸ Μησῆρι δεινότατα κινδυνεύει καθ' ἐκάστην ἀποστατούντων, ὡς καὶ ἐν Ταμιαθίῳ, εἰς ἀσέβειαν τῶν χριστιανῶν καὶ τί γὰρ πάθειεν
 149 ἄλλο, φασί, ἢ πρόβατα ποιμένος χηρεύοντα; ἢ οὐκ αὐτὸς τοῦτο προεῖπεν ὁ θεός, διεσκορπίσθη, φάσκων, τὰ πρόβατά
 50 μου διὰ τὸ μὴ ἔχειν ποιμένα; ἴσως ἄλλως (φασίν) αὐτῷ δοκεῖ, νῆ γὰρ τ' ἀληθες, ἀνθρωποὶ σοφώτεροι κατεστάθημεν θεοῦ · ἴσως καὶ τοῦτο προλέγοντος καὶ ἀποφνημαμένου τοῦ θεοῦ ὅτι τὰ μὲν πρόβατα, & ἀπόλυται, ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀμαρτία ἀπολοῦνται, πλὴν τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ χειρὸς τοῦ ποιμένος
 55 ἐκζητήσω, τῷ πατριάρχῃ καὶ περὶ τούτου ἄλλως ἐψήφισται · παρὰ θεῷ (φασίν) οὐδὲν ἰσχύει σοφία, οὐδὲ θαυμάτων καὶ μέχρις ἀναστάσεως νεκρῶν τερατουργίαι, ὧν καὶ Ἰουδαὶ ἰσκαριόται ἐπλούτησαν · οὐ⁶ μελλόντων πρόρρησις⁵, ἧς καὶ

5. Ici les mots suivants biffés : προφητικὰ χαρίσματα καὶ προφητείας.

6. D'abord προρήσεις.

Καϊάφας ἀκούομεν ἡξιωμένους · οὐδὲ πίστις αὐτῆ ὄρη μεθι-
 60 στάνουσα, οὐδὲ πᾶν ὅτι οὖν, ἐκτὸς τῆς ἀγάπης, τῆς τε πρὸς
 τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν πέλας. Ὡν τὴν μὲν πρὸς τὸν θεὸν ἡ
 τῶν θεοῦ προσταγμάτων εἰλικρινῆς καὶ ἀκριβοῦς ὑπακοὴ
 χαρακτηρίζει · τὴν δὲ πρὸς τὸν ἑπλησίον, τὸ μὴ ποιεῖν
 ἄλλοις ἢ αὐτὸς μισεῖς. Ἐρευνησάτω, φασί, τὰ ἑαυτοῦ καθ'
 150 65 ἑαυτὸν, καὶ συγκρινάτω τούτωι τῷ κανόνι, μήπως ἢ πορρό-
 τατα ἔχῃσι τοῦ σκοποῦ τῆς εὐσεβείας οἱ αὐτοῦ κάματοι · οὐ
 γὰρ ὡς αὐτοὶ βουλόμεθα λατρεύεται θεός, ἀλλ' ὡς αὐτὸς
 βούλεται · βούλεται δὲ ὡς παρήγγηλε · παρήγγηλε δὲ ὡς
 ἀναγέγραπται ἐν γραφαῖς ἀγίαις · ἀναγέγραπται δὲ ἐν
 70 αὐταῖς ἑ · ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλίθη ἐν τούτῳ ἑ μενέτω. Καὶ γοῦν
 (φασίν) ὁ δεσπότης ἡμῶν ὁ πατριάρχης οἷς αὐτὸς πράττει ἢ
 διδάσκει ἀνατρέπει. Εἰ γὰρ (φασίν) ἄλλοις παραγγέλει μὴ
 παρανομεῖν, ἀλλὰ φυλάττειν νόμημα θεοῦ, αὐτὸς παραβαί-
 νων νόμον θεοῦ · ὅστις παραγγέλει τοῖς ποιμέσι μὴ ἔαν τὰ
 75 πρόβατα μόνα φεύγοντας αὐτούς, καὶ λύκων γε ἐρχομένων ·
 εἰ παραχαράττει νόμους πατρῶους διορίζοντας μὴ χρονιώ-
 τεροι διατρέβειν ἐπ' ἄλλοτρίων (τὰ γὰρ ἄλλα σιγῇ καλυ-
 πτέτω ὅσα ἄνθρωποι πραγμοδέστερον πολυπραγμονοῦσι). Πῶς
 φασὶ τοῦτο πράττων ὁ πατριάρχης μὴ εἰς ἀποστασίαν παρα-
 80 καλέσειε τοὺς ἀκαιρέους καὶ μὴ εἰδότας ὑπακούειν διδασκά-
 λους καὶ πρεσβυτέροις καθιμένους ἐπὶ θρόνου Μωσέως, μὴ
 πράττειν δὲ ὡς πράττουσιν οἱ διδάσκοντες; Ἐγὼ τοίνυν,
 151 δέσποτα καὶ πάτερ, μὴ ἐπιπλητέον ἢ πρεσβυτέροις μεμαθη-
 κῶς, εἶτα ἀληθεύειν γινώσκων τοὺς ἐλέγχους, οὐκ οἶδα τί
 85 καὶ φῶ πρὸς ταῦτα, καὶ πῶς ἀποκρούσω τὰς κατηγορίας ·

7. Ici πέλας bifé.

8. D'abord αὐταὶ δὲ διορίζονται ἕκαστω.

9. Ici καὶ bifé.

συμβουλευσάμι δὲ καὶ σοῦ τῇ θεῖα κεφαλῇ θῆναι ποτὲ ταῖς
μακραις καὶ ἀνηκούσαις πλάναις προσῆκον τέλος · καὶ αὐτοῖς
γε μὴν τοῦ παρακαλεῖν μᾶλλον τὴν σὴν μακαριότητα ὡς
πατέρα ἢ ¹⁰ ἐπιπλήττειν ¹¹. Οὕτω καὶ τῇ σῇ μακαριότητι
90 ξυμφέρον, καὶ αὐτοῖς γε μὴν, καὶ θεῷ ¹² εὐάρεστον ὄν.
Ἐρρώσω ἐν κυρίῳ ἡ μακαριότης σου, δέσποτα καὶ πάτερ.
Ἐξ Αἰγύπτου ¹³, μεμακτηριῶνος ¹⁴ τρίτη ἐπὶ δέκα, ἔτει
σωτηρίῳ ἀφπδ'.

84

Τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς Παυσίῳ
τῷ Ζακινθίῳ ἀπὸ Κωσταντινουπόλεως ἤκοντι ἐν καιρῷ τῶν
τοῦ Νεῖλου ἀναβάσεων ἐξάστιχον.

Νεῖλος ἐρισμάραγδος ἐλισσομέναις ἐνὶ δύναις
5 ἄλλεται, αἰσθόμενος Παυσίου ἐρχομένου,
Στέψατε, νηρεῖδες, ἀμαράντοις · στέψατε, νύμφαι,
ἄνδρα φίλον ὕμνοις, εἵκελον ἀθανάτοις ·
ᾠς ὁ γέρων ἔφατ', αἰ δ' ἔκλυον μάλα γ' ὦκα ¹ ·
ἤχησαν δ' ἄκται Παύσιον ἐρχόμενον.

10

Μελέτιος.

10. D'abord μλ.

11. Ici δε biffé.

12. Ici δε biffé.

13. Ici μεταγ. biffé.

14. Ici δε biffé.

84. — 1. Ce vers est incomplet d'un pied. Peut-être faut-il insérer αὐτοῦ avant ἔκλυον. Cette épigramme a déjà été publiée par feu Mgr Nicolas Catramis, dans ses *Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου* (Zante, 1880, in-8°), p. 308, d'après le codex *Marcianus* n° 124, lequel contient des homélies du susdit Paisius.

85

Παῦσίῳ τῷ φιλάτῳ Μελέτιος.

† Τὰς μούσας εὔρον, ὦ φίλη κεφαλή, τὴν δὲ τὴν νύκτα τὴν παγγάλεπον οὐ τὸ τυχὸν τῆς στενοχωρίας μου παραμύθιον · λίαν γὰρ ἔσχον ἀνιαρῶς ἀπὸ τοῦ πτώματος καὶ τῆς πληγῆς. Αἰ δὲ καὶ ἀπελθοῦσαι τέκος κατέλιπον τοδί, ὡς γε ἐμοὶ δοκεῖ οὐ νυκτερινὸν ἐπεὶ φαιινόν. Ἔτεκον δὲ Παῦσίῳ σοὶ τῷ φιλάτῳ. Σὺ δὲ ὑγειαίνων δέξαιο. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε καὶ φίλτατε ¹.

86

Τῷ αὐτῷ.

† Πολλὰ σοὶ κἀγαθὰ γένοιτο, Παῦσιε, πρὸς θεοῦ, ὡς με συγγελαῖν πεποίηκας τῇ τοῦ ἐμοῦ συγγέλου εἰς τὸ σὸν σύγκελον ἐπανορθώσει · τὸ μὲν γὰρ συγκελευστήν (τὸ σύγκελον), τὸ δὲ συγγελαστήν (τὸ σύγγελον) παριστάναι ἔφησ τὸν γραφόμενον. Ἐγὼ δὲ ταυτηὶ ἐπεέλασα ἢ συνεέλασα τῇ μεταμορφώσει · μεταμόρφωσιν γὰρ εἴπειμ' ἄν · μεταπλάττει γὰρ ἀπὸ συγγέλου συγγελαστήν παραδόξως, βουλομένη εἰς συγκελευστήν μεταμορφῶσαι τὸ σύγκελον. Εἰπέ μοι ¹⁰ πότερον ἐγγύτερον τῷ ἀγγεῖλαι ¹ τὸ σύγγελος ἢ τὸ συγγελαστής, ἢ καὶ τὸ σύγκελος; Τὸ δὲ ἀγγεῖλαι ὅτι τὸ διὰ λόγου κελεύειν σημαίνει, ῥάστ' ἄν ἐπιγνοῖεν γραμματικῶν παῖδες. Εἰπέ μοι πότερον εὐπαραγωγώτερον ἀπὸ τοῦ ἀγγέλλω τὸ σύγγελος, ὡσπερ ἄγγελος, ἢ τὸ σύγκελος, τὸ συγκελευστής.

85. — 1. Le billet ci-dessus accompagnait sans doute l'envoi de l'épigramme qui se trouve à la page précédente.

86. — 1. D'abord ἀγγέλλω.

15 Ἄν γὰρ ἀπὸ τοῦ κελεύω παράγεις, ὡς φῆς, συγκελεῦς εἶπεις
 158 ἂν οἰκειό-||τερον, ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλεύω, βασιλεῦς. Ἄλλα καὶ
 ποῖαν κοινωνίαν ἔχει μετὰ τοῦ συγγελαστοῦ, ὃν ἔφη, ὁ
 σύγγελος, ἢ πῶς ἀπὸ τοῦ γελάω παράγεται ὁ σύγγελος;
 Πλὴν, εἰ σοὶ δοκεῖ διαγραπτέον τὸ σύγγελος καὶ γραπτέον
 20 σύγκελος, ὑπακούσω γε ἔγωγε σοὶ διορθούμενος τουπινώ-
 μιον, εἰ καὶ σὺ τοῦνομα τὸ σὸν ἐπιδιορθώσης, καὶ γράψῃς
 Παύσιον τὸν ὃν γράφεις Παίσιον. Ἄλλα τοῦτο ἂν συγγνώμης
 δόξειεν ἄξιον (τὸ δηλονότι βουλευθέντα σε διορθῶσαι τὸ διορ-
 θώσεως ἀνευθεὲς γεγονέναι διορθώσεως ἐνδεᾶ), ἐπεὶπερ
 25 αὐτοσχέδιον τουπιχείρημα. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπαινῶ τὰς προ-
 χείρους μέμφεις καὶ ἀπαρασκευάστους · εἰ καὶ φέρω γεναιῶς
 τὰ τῶν πέλας ἀσθενήματα. Σὺ δὲ καὶ τῷ ἐπιγράμματι πέπον-
 θάς τι τῶν οὐκ ἀπεικίτως τοῖς ὅσοι ποιητὰς ἀναγινώσκοντες
 λεξίδια μόνον θηρεύουσι, μέτρα τε καὶ φωνῶν ἐναλλαγὰς
 30 καὶ γλωσσῶν ιδιώματα ἐπιτηροῦσι, ὑπερορώντες τὸ τῆς
 τέχνης ὕψος τῆς ποιητικῆς. Διὰ τοῦτο ἐγὼ σοὶ πολλάκις (εἴ
 γε μέμνησαι) ὑπέβαλλον ἵνα μὴ σου καταναλώσης τὸ εὐφυές
 ἐν μόνῃ τῇ τῆς γραμματικῆς διατριβῇ, κοῦκ ὀλοσχερεῖ δέ
 γε αὐτῇ · δεῖται γὰρ πολλῶν ὁ βουλόμενος συναριθμεῖ-
 35 σθαι πεπαιδευμένοις. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τὴν ἐγκύκλιον εἶη ὄλην
 εὐ εἰδώς, ἀλλὰ γε οὐκ ἄγευστον εἶναι προσήκει · καί, νῆ
 τὴν ἡμετέραν ἀγάπην, ἐγὼ σοὶ ἐβοήθησα ἂν τὸν ἐνόντα
 154 τρόπον (μικροὶ γὰρ || αὐτοὶ καὶ οὐ ² δεινοὶ ταῦτα), εἰ μὴ σὺ
 γε κατένευσας ἴσως γε κατωλιγορήσας τῆς ἡλικίας τῷ μικρόν
 40 τι ³ εἶναι σὲ πρεσβύτερον. Πλὴν νῦν σοὶ τὸ καίριον κατερωῶ.
 Σὺ δὲ φρεσῖσι κάτθεο σοῖσι, κατ' Ὁρφεα ⁴. Ὅλη τοίνυν τῆς

2. Ici οὐ περι biffés.

3. ὑπερέχιν biffé.

4. A l'occasion de cette phrase, rappelons que nous conservons partout l'orthographe et l'accentuation des originaux.

ποιητικῆς τέχνης ἢ εὐπρέπεια σκοπεῖ τὸν μῦθον ὡς καταφαί-
νεται καὶ Ἀριστοτέλει τῷ δεινστάτῳ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.
Πέφυκε γὰρ τὸ μυθῶδες τέρψιν ἐμποιεῖν περὶ τὴν καταγίνεται
45 ἢ ποίησις ἅπαντα. Ἐξέτασον γοῦν ⁵ τοὺς ποιητάς· καὶ εἶγε
μὴ γε τὰ πάντα διεληλυθώς, ἀλλὰ γοῦν τὰς ἀρχὰς καὶ
εὐρίσης. Εὐθύς Ὅμηρος αὐτὸς ἄδων τὴν οὐλομένην μῆνιν
Ἀχιλλεύως, ὁμῶς

Μῆνιν (φησὶν) ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλείῳ
50 οὐλομένην·

καὶ

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη.

Ἡσίοδος δὲ ἀρχαῖος καὶ αὐτὸς ἄρχεται :

55 Μοῦσαι Πιερίθην ἀοιδῆσι κλείουσαι
δεῦτε Δ' ἐννέπετε σφέτερον πατέρα ὑμνεύουσαι.

Καὶ Μουσαῖος ὁ ἡδύτατος ποτὲ φίλος ἐμός :

Εἰπέ, θεά, κρυφίων ἐπιμάρτυρα λυχνὸν ἐρώτων,
καὶ νύχιον πλωτῆρα θαλασσοπόρων ὑμεναίων.

60 Παρὰ δὲ Λατίνοις οὕτως ἐσπούδασται ὀδὶ κανών, ὥστε
οὐ μόνον Βιργίλιον καὶ Ὀβίδιον καὶ τοὺς λοιπούς, ἀλλὰ ||
155 καὶ τὸν Λουκρέτιον ⁶, καίπερ τὰ τῆς φιλοσοφίας διεξερχό-
μενον, θεὰν ἀνακαλεῖσθαι τὴν Κυθέριαν :

Æneadum (λέγων) genitrix, hominum diuumque voluptas,
65 alma Venus, καὶ τὰ λοιπά.

Οὐ μόνον οἱ ἐποποιοί, ἀλλὰ καὶ θυριαμθοποιοὶ καὶ δραμα-
ματοποιοὶ μῦθοις συμπλέκονται.

5. sù biffé.

6. D'abord : ὁ Λουκρέτιος.

Δέχου τοίνυν τουπίγραμμα ὡς ἀρίστη πεπονημένῳ τεχνουργίᾳ κατὰ τινα προσωποποιίαν καὶ ἄψυχα εἰσάγον στοιχοχρεία εὐφραϊνόμενα τῇ παρουσίᾳ τοῦ φιλιτάτου Παύσιου. Ἴδού σοι ἀπόνως τὴν τέχνην προτίθημι, ἧς μετὰ πολλῶν ἡμεῖς καμάτων ἄκροις ἐγευσάμεθα χήλεσιν ⁷. Ἴδού σοι παρατιθέμεθα τῷ φιλομούσῳ ἡδύ τι μουσῶν καρπὸν · πρὸς γε καὶ ὅπως ἡδέως ἐμφορηθῆς, παιδαγωγουῖμεν · λίαν γὰρ εἰλικρινῶς σὲ πεφίλικα, τιμιώτατε. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ, καὶ εἴ τι προσδεῖται ἔτι διορθώσεως, γράψον μετὰ παρρησίας. Γράφεις γὰρ πρὸς φίλους, καὶ σχεδὸν ἀκινήτους εἰς παροξισμόν.

Μεταγιντιῶνος ἐβδόμη ἐπὶ δέκα [αφπδ'].

Μελέτιος.

87

Ἰωάννη τῷ Γράσῳ τῷ τιμιωτάτῳ ἐν πρεσβυτέροις καὶ παμφιλτάτῳ παρὰ κυρίου ἔλεος καὶ εἰρήνη σὺν ἀγιασμῷ.

† Ἦσθην ἐγὼ σου τοῖς γράμμασιν, ὧ φίλη κεφαλῇ, πῶς δ' οἴη; οὐ γὰρ μετρίως · οὐ γὰρ οἱ πρὸς ἡμᾶς σου παιᾶνες ¹, οὐδ' ὅτι τῇ ἡμετέρᾳ εὐφημίᾳ παρώρμησας εἰς τὸ καὶ φιλεῖν ἡμᾶς καὶ πρὸς ἡμᾶς τῆς ἀγάπης ἐλέγχους ἐξεχαράξαι τὰ γράμματα (οὐ δὴ σοι χάριν, χάριν οἶδ' ἐγὼ οὐ τὴν τυχοῦσαν) · οὐ μὴν (φημί) τοῦτ' ἦν τῆς εὐφροσύνης τὸ ὑπαίτιον (ἐμοὶ γὰρ ὁ βόμβος ὁ πολὺς, δν ἐφ' ὑμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ¹⁰ ἐξεγείρει ἢ τῶν ἀνθρώπων καλοκάγαθια, ἑαυτὴν μᾶλλον προφέρουσα ἢ σκοποῦσα τ' ἄληθες λύπην ἐμποιεῖ μὴ πρὸς τὰς τῶν πολλῶν λαμπροτάτας ἐπτοημένῳ φωνάς (φησὶ γὰρ

7. Ici έχεις παρ' ὑμῶν πολλὰ biffés.

87. — 1. Il semble qu'il y ait παιῶνες.

ὁ δεινὸς ἐκεῖνος παρὰ Λατίνοις σατυρικός : nec te quæsi-
 ueris extra, τουτέστι μὴ σαυτὸν ζητήσης ἐκτός) · ἀλλὰ τὰ
 15 καθ' ἡμᾶς εὐ συνειδότε ἀπολειπόμενα πάμπολυ τοῦ δέοντος
 ἠϋφρανεν οὖν τὸ πάλιν ἀναθάλλουσαν ὑπάρξει ὄρᾱν ἐκ τῶν
 σῶν γραμμάτων τὴν ἐνέγκασαν τηλικούτων ἀνδρῶν, ὧν
 ἐγὼ τὸν παρόντα καιρὸν ἄπορον ἄγαν ἠγοῦμαι. Τῶν γὰρ
 ἡμετέρων προγόνων τὴν ² οἰκουμένην πᾶσαν πάσης σοφίας
 20 τὲ καὶ παιδείας ἀκτίσι καταστραφάντων, τὰ καθ' ἡμᾶς τοὺς
 ἀπογόνους εἰς τουτὶ ἀκοσμίας ὑπήχθη ὡς μόλις εὐρίσκεσθαι
 παρ' ἡμῖν τοὺς δυναμένους ἐπαίειν τῆς ἑλληνικῆς τουτέστι
 τῆς πατρῴας φωνῆς. Πολλὰ σοι κάγαθὰ γένοιτο πρὸς θεοῦ
 ὡς γενναίως τοὺς πατέρας ἐζήλωσας ἐκεῖνους, ὧν τῆς ἀρετῆς
 157 25 καὶ παιδείας καὶ || σοφίας καὶ τῶν μαθημάτων καὶ εὐσεβείας
 πᾶσιν αἰῶσι συνεπεκτείνεται τὸ κλέος ἀμάραντον. Εὐγε τῆς
 προμουθίας, ὦ φιλότης · ἀλλὰ μὴ σέ γε αἰ τοῦ βίου

ἄται γλικαιρα! (κατὰ Συνέσιον)

ἄχαρις τὲ χάρις,

30 οἷσι ψυχαὶ

θωπευομέναν

τὰ λάτρην ἔχει.

Μὴ σε ὁ τῆς ἀρετῆς ὄρθιος οἶμος (καθ' Ἡσίοδον) ἀποκόψη
 τῆς ὀρμῆς, μὴ, παρακαλῶ · οὐδὲν γάρ (φησὶ Φωκιλίδης),

35 οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπετέες ἔργον

οὐδ' αὐτοῖς μακάρ[εσσι].

τοῦτο σε καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἐφ' ὑψηλοτέραις ὑποθέσει
 (ταῖς δηλονότι τῆς σωτηρίας) εἰκότως παιδεύει · οὐδεὶς
 στεφανοῦται λέγοντα, ἂν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Ἄν οὕτω
 40 ποιήσῃ, οὐδὲν σοι δεήσει παρακλήσεων ὥστε δεχθῆναι ³ εἰς

2. D'abord : τοῖν.

3. D'abord : διεδέχθαι.

κοινωνίαν καὶ φιλίαν σπουδαίων ἀνδρῶν εἰς ὅπερ ἡμᾶς
 ὑπαιδούμενος παροτρύνεις ἄλλ' αὐτὸς (κοῦ τὸν τυχόντα
 τρόπον) παρακληθήσῃ. Πάλιν (ὑπ' ἀγάπης) παρακαλῶ τὸ
 εὐφυῆς σου τῆς φύσεως καὶ ἤδη προτεθωρὸς εἰς εὐκαρπίαν
 45 μὴ ἀνέξαιο καταμαρανθῆναι, οὕτως ἀνθοῦν. Φέρε δὲ εὐψύ-
 χως καὶ νυκτερινὸν παγετὸν καὶ καύσονα ἡμερινόν, ὥστε εἰς
 μελιηδέα καρπὸν ἀντῆσαι. Ἐγὼ γὰρ τοῖς φθάσασι ⁴ τὰ μέλ-
 158 λοντα τεχμαιρόμενος πολὺν σοι ξὺν θεῷ || οἰωνίζομαι (ἂν
 μὴ καταραθυμῆσης) τὸν ἄμητον. Ἐχε ἐν τούτοις ἐμέ σοι
 50 φίλον, ἐπαινετὴν σου τοῦ τρόπου, σὲ τῆς παιδείας ἀγάμενον,
 καὶ εἰς τὰ κάλλιστα παρακαλοῦντα καὶ τελεώτερα · περι-
 δὲ τῆς καινοτομίας ταύτης ⁵ τῆς ἐπ' ἀνατροπῇ πολλῶν γέ
 καὶ καλῶν πραγμάτων καὶ θεοδμήτων (ὧν ἐστὶ τὸ κορυ-
 φαϊότατον ἢ εἰρήνη) ἐφευρημένης, οὐκ εὐπορῶ σοι κατακό-
 55 ρως διεξελεθεῖν, τῷ τε παναπαίρειοις (σχεδὸν εἰπεῖν) ταῖς τοῦ
 θρόνου τούτου φροντίσι περιβεβληθῆναι, τῷ τε ἀσθενῶς ἔχειν ·
 κλητήρης γὰρ τήνδε σοι τὴν ἐπιστολὴν ὑπαγορεύω ⁶ · πλήν
 εἰ βούλη κατὰ τὰς θείας γραφὰς μαθεῖν τι, ἐγὼ σοι μάλα γε
 ἡδέως κατερῶ. Ἡ γοῦν θεόπνευστος γραφὴ προσηφαλήσατο
 60 ἡμᾶς λέγουσα ὡς ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀναστήσονται ψευδο-
 προφήται καὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι καὶ, συνε-
 λόντα φάναι, λύκοι ἄρπαγες ἐν ἐνδύμασι προβάτων καὶ
 κύνες βαρεῖς, καὶ ἐρουῖσι δέ γε ὠδε, ἢ ὠδε παρῆναι τὸν
 Χριστόν, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, ὧν ἐγὼ νομίζω
 65 τερατωδέστερον ἐν οὐδὲ ἐν τουτουί, τοῦ δηλονότι οὕτως
 ἀναιδῶς πλανωμένους, οὕτως ⁷ ἀνεριθριάστως βιούντας,

4. D'abord : προῦπράξασι.

5. D'abord : διὰ δὲ τὴν καινοτομίαν ταύτην.

6. Il devait dicter la copie de cette lettre, car la minute est écrite de sa main. Voir plus loin, page 123, la note 18.

7. D'abord : καί.

οὕτως ὁμῶς τρομερῶς καὶ ἀναντιρῆτως σέβασθαι οἶον ⁸ πολ-
λαχοῦ καὶ πιστεῦεσθαι · τούτοις δὲ ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους ὁ
σωτὴρ αὐτὸς ἐκέλευσε μὴ πιστεύειν · μὴ γὰρ φησὶν ἐξέλ-
70 θητε · μὴ τοίνυν καὐτός, ἀδελφέ ⁹, μὴ ἐξέλθης τῶν πατρῶων
159 εὐρεῖν ἀλλαχόθι τὸν || Χριστόν · εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν καρπῶν
ἐπιγινώσκειται τὰ δένδρα, εἰ ἔστι σαπρά, μάθε ποῖα τις εἴη
ἢ παροῦσα τῶν πασχαλίων πινάκων (οὕτω γὰρ ἡρμήνευσας
tabulas paschaleis) καινοτομία, ἣτις ἐπανόρθωσιν τινὰ
75 ἐπαγγειλαμένη τὴν οἰκουμένην πάσαν ἐτάραξεν · ἐν δὲ
εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός · διὸ καὶ ἐν Κωνσταντινοπόλει
συναθροισθέντες οἱ πατέρες, τῶν τεττάρων παρόντων πατριαρ-
χῶν, τῶν μὲν αὐτοπροσώπως, τῶν δὲ ¹⁰ δι' ἐπιτρόπων, συνο-
δικῶς ἀπεφήναντο στερεὰν μένειν τὴν τῶν πατέρων ¹¹ τοῦ
80 πασχαλίου μέθοδον, καὶ ἀπεδοκίμασαν τὴν τοῦ γρηγορια-
νοῦ καλανδαρίου καινοτομίαν. Τὸν δὲ τόμον τῆς σύνοδου οὐ
δύναμαι σοι ἐπιστεῖλαι διὰ τὴν ἀρρωστίαν · ὅτι δὲ πεπλά-
νηνται οἱ τῆς καινοτομίας προστάται ¹² καὶ τοῦτο μόνον ἐσκό-
πισαν ὥστε παρέχειν καιρὸν τῷ Ῥώμης τὴν ἀντίθεον ἐαυ-
85 τοῦ δέξασθαι ἀφθεντίαν καὶ χρόνων αὐτῶν κυρίαν ἔχουσαν
καὶ καιρῶν οὐς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. Λάβε μοι
τοὺς φωστῆρας αὐτούς, οὓς ἔστησεν αὐτὸς ὁ θεὸς εἰς σημεῖα
καὶ καιρούς, κἀκεῖθεν μαθήσῃ εἰ περιττεύουσιν ἢ ἐλλίπουσι
τῇ καθ' ἡμᾶς χρονικῇ περιόδῳ δεκάδες ἡμερῶν. Ἔστω ἢ
90 σελήνη (ἐν γὰρ τοῦτο καὶ τὸ τυχὸν μόνον ἐρῶ) ἔστω ἢ
σελήνη ἀρτιφαής. Λάβε τὰ θεμέλια αὐτῆς (τὴν λεγομένην ||
160 πόνταν), λάβε τὰς καλάνδας τῶν μηνῶν, λάβε τὰς ἡμέ-

8. Ces deux mots sont écrits au-dessus de πανταχοῦ σχεδὸν biffés.

9. D'abord : κφγῶ, φιλε.

10. Ici καὶ biffé.

11. Ici καὶ biffé.

12. D'abord : ὁδηγοί.

ρας τοῦ τρέχοντος μηνός (μηδὲ τῶν βυσέστων χρόνων ἀμελήσας), πάντα κατὰ τὴν παλαιτάτην τάξιν τὴν καθ'
 95 ἡμᾶς, ἂν μὴ συντρέχωσιν αἱ πάσαι ἡμέραι πολυπλασιαζόμεναι καὶ ¹³ ἀφαιρούμεναι κατὰ γε τὸν κανόνα τῶν ἐξευρισκόντων ἢ ἐξερευνόντων ¹⁴ τὸ τῆς σελήνης ποστὸν · ἂν, φημί, μὴ συντρέχωσι τῇ φαινομένη σελήνῃ, ἔστω ὁ καθ' ἡμᾶς τῶν ἡμερῶν τῶν χρόνων ἀριθμὸς σφαλερός, καὶ περιττευέ-
 100 τωσαν αἱ δέκα ἡμέραι, τῆς σελήνης ἐλαττουμένης κατὰ τὴν αἰσθητὴν καὶ ἀπαράγραπτον ἐμφάνειαν. Ἐστω δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ σελήνη παμφαής · λαβέτω μοί τις τὰ καθ' ἡμᾶς παλαιὰ τῶν ἡμερῶν μέτρα καὶ ἐπακτῶν καὶ θεμελίων (ἃ ¹⁵ κεκαινοτόμησται) · ἂν οὖν ἐλαττοθῶσι τὰ μέτρα τῆς σελήνης
 105 πληθούσης, ἐπὶ μάρτισιν ἀσφαλῆσι ταῖς αἰσθήσεσι, ἐξέσται γὰρ πρὸς τὴν σελήνην αὐτὴν ἐναντενίζοντας ταῖς ὄψεσι πιστεῦσαι τὰς περὶ τούτων ψήφους · ἔστωσαν (ἂν οὕτως ἔξη) οἱ καθ' ἡμᾶς αἰῶνες παρεκτραπέντες τοῦ εὐθέως καὶ ἀρτίου,
 110 εἰ δὲ μὴ γε, ἐπιγνώτωσαν Λατίνων παῖδες ἢ τὴν ἑαυτῶν εὐθήειαν · τὸ δὲ τοῦ κανονίου τῶν πατέρων δέος ἐπέπειρ ὑστέρησε τριῶν τινῶν ἡμερῶν κατ' αὐτό, ἢ τεσσαρεσκαίδεκαταῖα σελήνη τοῦ νομικοῦ φάσαι ¹⁶ οὐδὲν ἡμῖν φέρει βλάβος, τοσοῦτῃ γὰρ πλέον τῶν ἐβραϊκῶν πραγμάτων μακρινόμεθα, ὃ δὴ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ μεγάλου ἔσχε λόγου
 115 ὀλκὴν · τὴν δὲ νηστίαν τῆς προαγούσης παρασκευῆς τὸ σάββατον καὶ τὴν κυριακὴν τῆς παραμονῆς τῶν Φώτων μηδὲν ἀμφιβάλων φύλαττε · λόγον γὰρ ἐπέχει πότε ἢ παρασκευῆ τῆς παραμονῆς · διὸ δὴ καὶ τὴν ἀκολουθίαν ἄπασαν ἐπιτελοῦμεν τῇ παρασκευῇ τῆς παραμονῆς, γενομένης καὶ

13. Ici γε biffé.

14. D'abord : ἐξερευνουμένων.

15. Ici πάντα biffé.

16. Il y avait d'abord φάσαι.

120 ἐννάτης · αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου καὶ τῆς κυρια-
 κῆς, καὶ παραμονὴ ἢ τῶν Θεοφανίων, ὅμως καταλύο-
 μεν ¹⁷ εἰς οἶνον γὰρ μὴν καὶ ἔλαιον · οὐ γὰρ θέμις νησιτίση-
 μον ἄγειν σάββατον ἢ κυριακὴν ἐκτὸς ἐνὸς καὶ μόνου
 σαββάτου, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανῶνα καὶ κατὰ τὰς
 125 νομοθεσίας καὶ τύπους τῶν πατέρων, πρὸς οὓς ἡμεῖς οὕτως
 162 ἔχριν ὀφείλομεν ἀπριξ ὥστε ἢ ῥάδιον ἀνέχεσθαι τοῦ βίου,
 μὴ ὅτι γε πατρίδος καὶ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ πάσης
 ἄλλης περιουσίας μεθίστασθαι, ἢ μεταίρειν ὄρια αἰώνια &
 ἔθεντο αὐτοὶ οἱ πατέρες θεοῦ ζώντος οὕτω νομοθετοῦντος.

130 Ἐχεις ἦν ἐζήτησας βουλήν περὶ τοιούτων, ὡς ἐχώρει
 ἐπιστολή, διὰ βραχέων ἐγχαραχθεῖσαν. Λάβε, καὶ ἀρέση
 (ἀρέσκειν δὲ πάντως ὀφίλει ἀνδρὶ εὐσεβεῖ καὶ συνετῷ ἢ τῶν
 εὐσεβῶν διάταξις), ἀσπάζου μετ' εἰρήνης γ' ὅμως πρὸς πάν-
 τας τὸν ἐνόντα γε τρόπον. Οὕτω γὰρ καὶ σαυτὸς ἀσφαλιεῖς,
 135 καὶ τὰ κοινὰ πράγματα οὐ προσταράξης. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ,
 τιμιώτατε.

Ἐξ Αἰγύπτου, μεμακτιριῶνος ἐννέα ἐπιδέκα ἀφπδ' ¹⁸.

88

168

Θρῆνος.

Θυμὸν ἐμὸν ἀχέεσσι δὴνηκέεσσι δαμέντα
 καὶ στυγεροῖς παθέεσσ' εἶλεν ἔρωσ θανάτου ·

17. Ici ei νηστεύομεν biffés.

18. Une copie de cette lettre se trouve à la Bibliothèque publique de Genève (Manuscrits grecs, n° 1 de la première liasse du portefeuille côté 37-38). Elle n'offre que des variantes sans importance; mais il pourrait se faire qu'elle fût celle-là même que reçut le destinataire, car nous avons vu plus haut que Mélétius l'avait dictée.

ὡς δ' ὄλοοῦ θίξε θανάτοιο κακοῖο κελεύθου
 5 γηθήσας, ράϊσεν καὶ βιλὸν οὐ διέβη.
 Αἰνοπαθὲς Μελέτιε, φερέσβιος ᾧ θανάτοιο
 κῆρα πέλει, βιοτὴ ἤδὲ θανατιφόρος.
 ὁ Μελέτιος.

89

In amorem ἀποτρεπτικόν.

Langenteis artus, rigido et confecta labore
 quid tener incassum pectora aduris ¹, Amor?
 Nos virides olim Christo dicamus amores ²;
 5 ille meos ³ meruit, abstulit ille meos.
 Abstulit ille meos ⁴, habeat, seruetque virenteis :
 illum ego toto animo, nec ⁵ patienter amem.
 Tu iuvenesque leueis ludas, molleisque puellas ;
 in nos fracti arcus et sine luce faces.
 10 Meletius.

90

Εἰς μοναχούς.

Βάλλ' ὕπνον γαστρός τε κράτει καὶ γλῶσσαν ἐπίσχεις,
 οὔασι καὶ φάεσι μέτρον ὀριζόμενος ·
 ὡς δὲ δέμας βρῆθον, κοῦφος πνεῦμ' ὑπεραερθῆς,

89. — 1. D'abord *vexat*.

2. D'abord (après une correction première, difficile à lire) : *Nos Christo virideis olim dicavimus annos* ; puis *Nos omnes Christo nostros dicamus amores*, etc.

3. D'abord *amores*.

4. D'abord *amores* (comme ci-dessus).

5. D'abord *non*.

5 εὐχαῖς καὶ μελέταις τὸ θεῖον ¹ ἀμφιπόλει ·
 ἔσσεαι ἀθανάτων ² ἐναλίγκιος, ἄγγελος ἄλλος
 παμφαέως τριάδος ἐν χθονὶ οὐράνιος.

91

165 Stanza prima. Desperatione.

Io viuo morta e viuo mortal vita ¹
 al mondo, o viua muoro viua morte;
 ne che fia ² doppo questa mortal vita
 5 o che fia ³ doppo questa viua morte
 (che morendo ci guida a viua vita
 e viuendo ci mena a mortal morte)
 del viuer mio, o del morir mio veggio,
 e 'l mal mi preme e mi spauenta il peggio.

10 Ἀνατροπή.

Stanza seconda. Speranza.

Io muoro viua e muoro viua morte ⁴
 al mondo, o morta viuo mortal vita;
 e che fia ⁵ doppo questa viua morte
 15 o che fia ⁶ doppo questa mortal vita

90. — 1. Il aurait pu écrire τὸν θεόν.

2. Il faudrait ἀθανάτοις.

91. — 1. D'abord : Nacqui, e mortale viuo mortal vita. Puis : Viuo mortale, e viuo mortal vita.

2. D'abord : *fa*.

3. D'abord : ὁ *pure*.

4. D'abord : Nacqui, e mortale muoro viua morte. Ensuite : Muoro mortale, e muoro etc.

5. D'abord : *fa*.

6. D'abord : ὁ *pure*.

(che viuendo ti mena a mortal morte,
 e morendo ci guida a viua vita)
 del morir mio o del mio viuer veggio
 ne val mi pena, o mi spauenta peggio ⁷.

20

Meletio.

92

166 Al molto R^{do} Padre don Francesco Sasso, magistro
 in teologia, et don Giouanni Battista Eliano.

Ben è detto ch' ogni cosa serue in bene a chi (per
 gratia di nostro Signore) s'attiene alla gratia del
 5 Signor nostro che trae di tenebre luce. Può seruire il
 poeteggiare a mortificare le passioni della carne, può
 seruire a confortar i spiriti tribolati e a sedare le pas-
 sioni che sono le pesti dell' animo, non altrimenti
 che la citra Dauitica ad ancidere i maligni spiriti di
 10 Saule; e noi di questo facciamo spesso esperienza.
 Eccomi l'altra settimana con un epigramma greco et
 con un altro latino non molto dissimile, ci conso-
 lammo contro la sconzolatione di alcune scintille
 delle nostre miserie: questa notte medesimamente
 15 doppo i notturni ufficj, riuolti alla meditatione di noi,
 de lo stato nostro e delle cose mortali di V. R^e et de
 le loro afflittioni ne le quali ci ritrouiamo ex semissi
 partecipi, ci parue far cantare per nostra et vostra
 consolatione a madama la speranza un' arguta stanza
 20 contra un' altra che madama la disperatione non

7. La lettre suivante accompagnait l'envoi des deux strophes de la page précédente.

meno argutamente proponea, ambe preso argomento del suo sperare et disperare dagl' istessi principi della nostra teologia, benchè non bene la disperatione si
 187 disperi. E giudichi V^a R^a : ella || si duole perchè
 25 viuendo questa vita (laquale, come che vezzosamente si viua, non può essere che mortale non sia) non sappi (che pur dourebbe sapere) se anco collassù habbi a viuere bene : all' incontro la speranza, che viua e morta è consepulta al suo Signore, resa certa d'ha-
 30 uere anco col suo Signore a viuere, percio ch' è scritto : « se voi morrete, viuerete » ; sicome è anchor allincontro scritto che se voi viuete, morrete, come a punto nostro Signore dice : *Qui diligit animam suam perdet eam* ; con ql el' a ql conseguita a questa
 35 fidanza collocatasi madama la speranza lieta si muore questa vita mortale, nè de' mali si sgomenta, nè dubita del sommo bene sotto la fede dell' humiltà grata alla gratia del Signor nostro, le passioni e la morte del quale muore o viue parlando con Paolo. Hor percio-
 40 chè apportano queste θέσις et αντίθεσις ouero ἀνατροπή, cioè positione et oppositione ouero inuersione ò παλι-
 νφῶδια, non sò che vaghezza, non sollo per le allusioni
 45 delle voci et quasi delle sillabe || stesse, ma anchora per le delle sentenze, che recarà (s' io non m'ingano)
 a V. R^a, massimamente in queste loro occasioni, qualche recreatione, et insieme insieme ¹ a quegli altri signori et sopra tutti al ch^{mo} s^r Paolo ; mando le stanze a V. R^a et pregola le habbia communi con que' signori a' quali tutti col leggerle V. R. faranno anco

50 mie raccomandazioni di cuore. A V. R^a col R^{do} Padre
 don Giouanni Battista col Padre priore et a gl' altri
 Padri ci offeriamo in Gesu Christo, supplicando a S.
 D^a M^{ia} che esso ch'è la fonte delle consolationi le
 consoli quanto non puono artifici humani fare.

55 Il 24 d'ottobre del 84.

93

R^{mo} Ioanni Paol^o Caim^o, præstantissimo ill^{mi} car-
 dinalis Borromæi *ὁκονόμου*, salutem a Christo Iesu
 Deo seruatore.

Emicat non minus cominus quam eminus solis
 5 iubar; ac si quid tanto accidit syderi e digressione,
 etiam feruentius ardet quo se sublimius attollit
 orbique auocat terrarum; seu in se passum e motu
 virium augmentum, seu (id quod magis arridet) quæ
 pollet in copiosius effusa, pari se exerit ratione tuus
 10 in nos amor : quem nobis te propius degens et longe
 profectus, eundem tamen vel etiam (si libet) quodam
 non inelleganti auctoris copiosiore significasti per
 r^{dm} virum Ioannem Baptistam Helianum, iesuitam,
 missis ad eum Roma literis.

15 Nondum aspectos (nedum conspectos) amasti nos,
 perque literas amorem tuum palam fecisti; fuerat id
 sat ¹ ad promerendos quosuis vel satis barbaros ani-
 mos : at tua charitas necdum sibi fecisse satis visa
 est; nisi etiam ill^{mo} commendaret cardinali; eque
 20 illius amplitudine diceret nobis salutem atque offer-

ret quicquid iisdem literis exaravit. Suavis est, mi
 Caime, suavis quidem est tantorum hominum amici-
 tia, sed fecit eam ὁ τρόπος suaviorem ; intuenti quo
 sese modo conceperit amor, qua sibi obstetricando
 25 ratione usui fuerit, ipsemet quo procedat passu, subli-
 meque feratur, quo tandem cogitet ; quæ omnia ad
 170 nos amandos || obseruandosque viuacius nos devin-
 ciunt ; usque adeo ut et ad euolandum quo inuitatis
 30 abriperent : nisi remoram faceret animo pietas, vere-
 bundo ne cum ex præcepto domini omnia sint post-
 habenda τῷ καλῷ μαργαρίτῃ atque, ut cum Basilio
 magno loquar, ἡ εὐσέβεια μόνη esse debeat ἔργον ²,
 cætera πάρεργον, ipse videar præpostere de rebus tanti
 35 ponderis iudicasse ; præsertim quum ipse idem meus
 animus post insumptos tantos labores (insenuit enim
 ante senium legendis scrutandisque græcis latinisque
 doctoribus) nulla in re non omnibus calculis dogmata
 fidei orthodoxæ orientalis ecclesiæ probet, non (νῆ τῆν
 40 ἡμετέραν ἀγάπην) quod sint patria, sed quod ea sint
 quæ sibi per omnia probe constant adque dominum
 genuine habeant : ita ut cætera reliquarum ecclesia-
 rum quæ cum veritate coniunguntur ipsis consonent ;
 absonent qua e vero recedunt. Quid hic faciamus ?
 45 trahit isthuc humanus meus ³ humani vestri amoris
 amor ; retrahit huc in Deum ⁴ pietas cui totos debe-
 mus. Hoc igitur faciam, supplex a domino petam ut,
 quemadmodum ipse optime norit, efficiat ut ita com-

2. D'abord *ergon*.

3. Ici *vestri* biffé.

4. D'abord *divina* au lieu de *in deum*.

positus ad pietatem (rebus quibus par et qua par est
 50 in melius commutatis) euadat || amor ut simul et
 amari proximus possit et coli Deus ; nec tamen sit aut
 minus pius amor aut minus tuta pietas.

Bene valeat charitas tua in Christo Iesu : e nobis-
 que dicat in Domino salutes plurimas ill^{mo} ac 1mo car-
 55 dinali, cuius nomen pietatis, humanitatis, vitæque
 probitatis ergo (tametsi nec antea nobis incognitum)
 per te tamen multo ⁵ celebrius in dies haberi cœpit.
 Faxit Deus optimus maximus ut ad tantam tanti præ-
 sulis ⁶ dignitatem quicquid ⁷ deesse videri potest,
 60 quod felix faustumque sit, accedat. Iterum bene vale.

Ex Ægypto, anno salutis MDlxxxiiij, postridie
 calendas nouembris.

Peto a te ut pro charitate tua exquiras Romæ Epi-
 phanii Panaria ⁸ græce excussa : quod ego opus cum
 65 diui Augustini operibus parisinis typis vel Basileæ
 impressis e quibusdam amicis nostris diu, sed adhuc
 frustra, de Gallia expecto. Rependam hic igitur quic-
 quid isthic expenderis meo nomine : quam primum
 tamen misseris, eo maiorem voluptatem gratia refe-
 70 ret. Ὀκείαι γὰρ χάριτες γλυκερώτεραι.

5. Ici *magis* biffé.

6. D'abord *hominis*.

7. D'abord : *quicquid fœlix faustumque est accedat*.

8. Le Πανάριον de S. Épiphane avait été imprimé, en grec, à Bâle, chez Jean Hervagius, en 1544, in-folio.

94

172 Τῷ σοφῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἐν πνευματικοῖς Παύσιφ τῷ
Ζακινθίῳ τῷ Σιναίτῃ εὐ πράττειν.

† Ὅν ἀπῆγεις Μάξιμον (φίλτατε) πέπομφα τὸν θεολογώ-
τατον καὶ σύγνωθι ¹ τῇ βραδιτητι. Εὐ δ' οἶδα ὅτι οὐ τὴν
5 προστυχοῦσαν σοι εὐφροσύνην ἐποίησει διεξερχομένῳ τὰς
ὑψηλοτάτας ² ἀναγωγάς, αἷς μετὰ Ὀρηγέννη τὸν (κατὰ
Ἄθανάσιον τὸν μέγαν) πολυμαθῆ, εἷς ἐστὶν οὐδεὶς ὡς ὁ
Μάξιμος ἐνασχολούμενος ἀφειδέστερον. Μεστὸς δ' ὢν πάσης
10 παιδίας δυσέφικτός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι πρὸς τοῖς φυσι-
κοῖς, ἐν τοῖς μαθηματικοῖς μάλιστα. Ὅθεν ἂ ἔσχεν αὐτὸς
πρῶτος πράγματα συσκευάζων τὰς καὶ αὐτῆς ἀναγωγῆς
ἀναγωγικωτέρας ἀναγωγάς, ταῦτα τοῖς ἀναγινώσκουσι παρέ-
χει. Σὺ δὲ ἐκλεγε ἐκ πολλῶν ὀλίγα, ἂν μὴ συγχωρεῖ τὸ
στενὸν τοῦ χρόνου ἀκριθέστερον ἐνδιατρίβειν τῷ συγγράμ-
15 ματι, τοῦτο ὅπερ ἀπαιτεῖ Μάξιμος. Ἐρώσθω ἐν κυρίῳ ἡ
θεῖα σου καὶ φίλη μοι ψυχῆ.

Ποσειδεῶνος ³ ὀγδόῃ ἐπιδέκα ἀφπδ'.

95

A Monsr l'ill^{mo} e r^{mo} Iulio Antonio cardinale di
S. Seuerina, ill^{mo} e r^{mo} sig. in Christo Gesù col^{mo}.

Il presente che da parte sua ci fè il Padre frà Gio-
uanni Battista, nostro in Christo diletissimo, ci fù e

94. — 1. Ici δὲ biffé.

2. Ici αὐτῆς ἀναγωγῆς ὑπερναδεδοχίας biffés.

3. Ici ὀκτω biffé.

5 per se grato e per esser de V. S. ill^{ma}. Già il Calen-
dario ¹ ci era stato mandato d' altri nostri f^{li} in
carità et padroni. Così hauessimo hauuto quegl' altri
più copiosi discorsi quasi (*mots effacés*) sono allegati
nel detto calend^o, e quai sto desiderando, e spero sian
10 a la fine per lasciarsici vedere. Il conc^o poi Triden-
tino ² mi l'hauea di gia meco portato d'Italia. Tuttauia
sono fatiche l'uno e l'altro grate. Dimostrano quindi
la diligenza de la cura pastorale di Roma providente
d'ognintorno ad ogni genere di pecorelle con ogni
15 sorte di stromento; quindi le fatiche de le persone
letterate, qual' è il Davarino ³, non infelici in dicendo
in greco le cose latine. Sopracumulate poi col nome
di V. S. ill^{ma} furono gratissime. Io a lo scontro pri-
mieramente ringratio la carità di V. S. ill^{ma} de la
20 memoria che tiene de l'humiltà nostra ricompensan-
dola (se ben non di pari) con queste cosettine nostre,
quali la pressa del tempo troppo pressa permette di
poterle inuiare, forse primitie de più maturi frutti.
Da poi que' spiriti honorati che s'importauano a le
25 traduttioni, facendo gratia de le loro gratie a f^{li}, in
contracambio siano per V. S. ill^{ma} auuertiti che le tra-
174 duttioni risguardanti più a le voci che a' sensi || sono
molto men che felici, percioche le voci sono ritornate
pe' sensi, si che quando non si puono col' istesse voci

95. — 1. Le Calendrier grégorien en grec.

2. C'est-à-dire la traduction grecque des Canons et décrets du Con-
cile de Trente, faite par Matthieu Devaris, de Corfou, et publiée à
Rome, en 1583. Voir la notice que nous avons consacrée à ce raris-
sime ouvrage dans notre *Bibliographie hell. des xve et xvie siècles*,
tome II, pp. 33 à 40.

3. Matthieu Devaris (Ματθαῖος Δεβάρης).

30 rendere gli sensi stessi (ch' è l'ottima sorte di tradut-
 tione) è menor incommodo, scostandosi da la pro-
 prietà de le voci, accostarsi a' sensi, che al contrario.
 Si dice bene ἔχω σοι χάριον con altrettante voci *habeo*
tibi gratiam; si dice male (sia per essemplio una e la
 35 minima de le cosucce del calend^o) *sanctorum Inno-*
centium τῶν ἁγίων ἀθῶων. Si direbbe meglio τῶν ἁγίων
 νηπίων, non perchè non siano ἀθῶοι gl' Innocenti,
 ma perchè non hauendo i Greci festa di S^{ti} ἀθῶοι non
 intenderebbero in loro lingua greca senso greco
 40 latino. So che i loro candidi petti haurano a fauore
 cosi fatti auisi.

Altrimenti al rever^{do} Padre frà Giouanni Battista,
 ch' è stato stromento di questi fauori, fo questa remu-
 natione; lo sto a persuadere un buon consiglio :
 45 che parte presto da questi paesi per potere altroue
 seruire meglio a Dio. La difficultà prima (che in
 vero difficil cosa è ritraere tutt' una gente ed in un
 tratto da una ben canuta opinione acciuzzata col latte
 materno) la quale e la diligenza d'esso padre et i dis-
 50 corsi del Padre frà Franc^o Sasso e gl' aggiuti del
 s^r Paolo Mariani haucano già resa male, hor è raddo-
 piata : imperciocchè sendo tal opera pia mascherata
 non sò da chi co la mascherata di seditione e solleua-
 mento popolare, hebbero da quell' impj tanta tema
 55 (timido altrimenti è di natura) questi lo fe' che non
 175 osano nè aprir bocca nè porger orecchia. Noi anchor,
 noi nel travaglio, ne le priggioni, ne' || pericoli de la
 vita che sottentrarono detti Padri, corremmo per l'is-
 tessa materia pero meno che l'istessi pericoli. N. S.
 60 pietà sua ci sottrasse. Nulladimeno ci è cosi impresso

l'animo da quella barbara violenza che ci paiono
 mill'anni inanzi ch'el santiss^{mo} patriarcha ritorni da
 Costantinopoli, perchè renuntiando a S. Santità la
 65 sedia come meglio possiamo, proueghiamo d'una più
 sicura e più riposta cella a le reliquie di questa
 misera vita, laquale così fresca d'anni va vicina ad
 immatura morte inanzi che fornisca in un enchiridio
 tutte le materie de la theologia con merauiglioso
 70 riconciamento de' dottori greci e latini. Ma che fo
 io? Quest' è una lettera, e lettera scritta in (*mots*
effacés) V. S. ill^{ma} se siamo soleciti a render ad
 ognuno (siccome auuertisse i Romani Paolo) ogni
 debito.

75 Pregherei bene, inanzi che finisca, V. S. ill^{ma} che
 ci faci fauore di farci hauere l'Epifanio greco, le
 opere di S. Ambrosi e gl' Agostini da qualche libra-
 rio vecchio, perche siano di stampa corretta, che
 queste meco non mi sodisfano a fatto; ci ubligarà
 80 singolarmente; et noi con l'istessa gratitudine rim-
 borsaremo quiui tutto quello che costi (prego V. S.
 ill^{ma} non ci l'habbi à graue) esborsarà per noi. N. S.
 la felici e salui.

D' Egitto, l'ultimo di gennaio del 85.

85 Di V. S. ill^{ma} aff^{mo} in Christo Gesù, MELETIO, gran
 protosingelo e Can^o grande di Sua B^e el patriarcha
 d'Alessandria ⁴.

4. Cette lettre étant d'une lecture très difficile, principalement à cause de la décoloration de l'encre occasionnée par des taches d'humidité, nous ne répondons pas de l'avoir partout déchiffrée d'une façon irréprochable.

96

87 Ἐνθάδε ἀνεγράψαμεν τὴν ἐσχάτην ταύτην ἐπιστολὴν ἣν
ἐν Κωνσταντινοπόλει διατριβόντες ἐγράψαμεν.

Γεωργίῳ Γαυρᾷ, τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ τῆς μεγά-
λης ἐκκλησίας μεγάλῳ σκευοφύλακι, ἐν κυρίῳ ὑπερτιμω-
5 τάτῳ.

† Ἄγαμαί σου τὸ τῆς πολυμαθίας φιλομαθές (ὡ φίλη
κεφαλῇ), καὶ ταῦτα ἐν καιροῖς μὲν οὕτω χαλεποῖς, ἐν ἡλικίᾳ
δ' ὑπεράκμῳ, ἐν δὲ σώματος ἕξει νοσηλευούσῃ · πρόσθε-
τὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φροντίδας, οὐ πάνυ ὀλί-
10 γας, οὐδὲ πάμπαν σμικρὰς · ἅπερ ἀγενέσι ψυχαῖς ῥάστ' ἂν
γένοιτο ῥαθυμίας ὑπόθεσις, οὐ γὰρ τῆ γε σῆ, τῆ τῶν ἰδρινῶν
ἀπάντων ὑπερφρονούσῃ, καὶ ῥαστώνῃ τινὰ τιθεμένη τῶν
χαλεπῶν τὴν ἐπὶ τὰς μαθήσεις ἀσχολίαν · ἦν πῶς εὐμη-
χάνως ἑαυτῇ πορίζῃ² δῆλόν ἐστιν ἐξ ὧν χθές καὶ πρόϊν
15 συναγειρομένων ἡμῶν ἐφ' ἧ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐκείνας
ἀμφισβητήσεις σκέψασθαί τε καὶ διαιτᾶν, παρακερδαίνουσά
τι καὶ παρακλέπτουσα τὴν ἐκεῖσε διατριβὴν, τὸ περὶ ἀζύμων
ἐς μέσον ἤξα ζήτημα, συνεφελκόμενον καὶ τὰ περὶ ἡμερο-
νουκτίου · ἃ δὴ τὸν ἐνόητα γὰρ τρόπον διεξεληλύθαμεν, οὐχ'
20 ἱκανῶς γ' ὁμῶς τῶν τε πραγμάτων καὶ τῆς ἡμετέρας ἐφέ-
σεως. Κατελύσαμεν γὰρ τὸν λόγον δις ἤδη, μᾶλλον ἢ κατε-
παύσαμεν. Ἀποφηνάμενος δ' ὁμῶς ἐγὼ κατὰ τὰς ἰουδαϊκὰς
παρατηρήσεις τὸ ἡμερονύκτιον ἄργεσθαι ἀφ' ἑσπέρας, ὥστε³

96. — 1. Ici τῆδε biffé.

2. D'abord πορίζεται.

3. D'abord καί.

l'animo da quella barbara violenza che ci paiono
 mill'anni inanzi ch'el santiss^{mo} patriarcha ritorni da
 Costantinopoli, perchè renuntiando a S. Santità la
 65 sedia come meglio possiamo, proueghiamo d'una più
 sicura e più riposta cella a le reliquie di questa
 misera vita, laquale cosi fresca d'anni va vicina ad
 immatura morte inanzi che fornisca in un enchiridio
 tutte le materie de la theologia con merauiglioso
 70 riconciamento de' dottori greci e latini. Ma che fo
 io? Quest' è una lettera, e lettera scritta in (*mots*
effacés) V. S. ill^{ma} se siamo soleciti a render ad
 ognuno (siccome auuertisse i Romani Paolo) ogni
 debito.

75 Pregherei bene, inanzi che finisca, V. S. ill^{ma} che
 ci faci fauore di farci hauere l'Epifanio greco, le
 opere di S. Ambrosi e gl' Agostini da qualche libra-
 rio vecchio, perche siano di stampa corretta, che
 queste meco non mi sodisfano a fatto; ci ubligarà
 80 singolarmente; et noi con l'istessa gratitudine rim-
 borsaremo quiui tutto quello che costi (prego V. S.
 ill^{ma} non ci l'habbi à graue) esborsarà per noi. N. S.
 la felici e salui.

D' Egitto, l'ultimo di gennaio del 85.

85 Di V. S. ill^{ma} aff^{mo} in Christo Gesù, MELETIO, gran
 protosingelo e Can^o grande di Sua B^e el patriarcha
 d'Alessandria ⁴.

4. Cette lettre étant d'une lecture très difficile, principalement à cause de la décoloration de l'encre occasionnée par des taches d'humidité, nous ne répondons pas de l'avoir partout déchiffrée d'une façon irréprochable.

96

87 Ἐνόθε ἀνεγράψαμεν τὴν ἐσχάτην ταύτην ἐπιστολὴν ἦν
ἐν Κωνσταντινοπόλει διατριβόντες ἐγράψαμεν.

Γεωργίῳ Γαυρᾷ, τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ τῆς μεγά-
λης ἐκκλησίας μεγάλῳ σκευοφύλακι, ἐν κυρίῳ ὑπεριμω-
5 τάτῳ.

† Ἄγαμαί σου τὸ τῆς πολυμαθίας φιλομαθές (ὡ φίλη
κεφαλή), καὶ ταῦτα ἐν καιροῖς μὲν οὕτω χαλεποῖς, ἐν ἡλικίᾳ
δ' ὑπεράκμῳ, ἐν δὲ σώματος ἕξει νοσηλευούσῃ · πρόσθε
τὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φροντίδας, οὐ πάνυ ὀλί-
10 γας, οὐδὲ πάνπαν σμικρὰς · ἅπερ ἀγενέσι ψυχαῖς ῥάστ' ἂν
γένοιτο ῥαθυμίας ὑπόθεσις, οὐ γὰρ τῆ γε σῆ, τῆ τῶν ἰ δεινῶν
ἀπάντων ὑπερφρονούσῃ, καὶ ῥαστώνῃ τινὰ τιθεμένη τῶν
χαλεπῶν τὴν ἐπὶ τὰς μαθήσεις ἀσχολίαν · ἦν πῶς εὐμη-
χάνως ἐαυτῆ πορίζῃ ἰ δῆλόν ἐστιν ἐξ ὧν χθές καὶ προῖν
15 συναγειρομένων ἡμῶν ἐφ' ᾧ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐκείνας
ἀμφισθητήσεις σκέψασθαι τε καὶ διαιτᾶν, παρακερδαίνουσά
τι καὶ παρακλέπτουσα τὴν ἐκεῖσε διατριβὴν, τὸ περὶ ἀζύμων
ἐς μέσον ἤξα ζήτημα, συνεφελκόμενον καὶ τὰ περὶ ἡμερο-
νουκτίου · ἂ δὴ τὸν ἐνόητα γὰρ τρόπον διεξεληλύθαμεν, οὐχ'
20 ἱκανῶς γ' ὁμῶς τῶν τε πραγμάτων καὶ τῆς ἡμετέρας ἐφέ-
σεως. Κατελύσαμεν γὰρ τὸν λόγον δις ἤδη, μᾶλλον ἢ κατε-
παύσαμεν. Ἀποφηνάμενος δ' ὁμῶς ἐγὼ κατὰ τὰς ἰουδαϊκὰς
παρατηρήσεις τὸ ἡμερονούκτιον ἄργεσθαι ἀφ' ἐσπέρας, ὥστε ἰ

96. — 1. Ici τῆδε biffé.

2. D'abord πορίζεται.

3. D'abord καὶ.

προηγῆσθαι τῆς ἡμέρας τὴν νύκτα, τὸ σκότος φημί τοῦ φωτός · ὁ δὲ εἰς τὰς ἀναγωγὰς ἐκείνας ἀνέφερον, τὰς τό τε
 25 προάγον τῆς σκιώδους λατρείας σκότος ⁴, ἢ τ' οὖν ἄμυδρόν τι φῶς καὶ λυχνιαῖον καὶ τὸ ἐφεπόμενον τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος φῶς τὸ ἀληθινὸν ὑπαινιττούσας · ταῦθ' οὕτως ἀποφηνάμενος ἐγώ, τοῦ ζητήματος τοῦ περὶ ⁵ ἀζήμων ἀκριβῶς εἰχόμεν. Τῷ ὄντι γὰρ ἐκ περιουσίας λόγου, εἰ καὶ ὁ σωτῆρ
 30 ἀζήμων ἐγεύσατο καὶ νομικοῦ πάσχα (ὁ δὲ φησὶν ὁ χρυσορρήμων, καὶ ὁ ἐγὼ καθ' ὑπόθεσιν διδομι) οὐδ' οὕτως γ' **88** ὁμως || ἐν ἀζήμοις σκιώδους λατρείας τελεῖσθαι δεῖν νομίζω τὰ τῆς ἀληθείας μυστήρια, τῆς χάριτος τῷ νόμῳ καὶ τῆς σκιᾶς ἀξυμβάντως ἐχούσις συνυπάρχειν καὶ συνυφίστασθαι
 35 τῇ ἀληθείᾳ. Ἄλλὰ τοὺς μὲν περὶ τούτου ἀκριβεστέρους λόγους ἄλλος ἀναμενέτω καιρός. Νυνὶ γὰρ τῆς ὁδοῦ ὄλος ἐχόμενος, σχολὴν οὐκ ἄγω τούτων πέρι μακρογορεῖν. Στέλλω δέ σου τῇ φιλοκαγαθίᾳ τὸν περὶ ἀζήμων καὶ τοῦ ἡμετέρου πάσχα ⁶ Νικήτα Σείδου λόγον παλαιτάτον τε ὁμοῦ καὶ ἰκα-
 40 νώτατον, ἀκριβῶς τ' ἄγαν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐξηκριβομένον. Ἀναγνοῦσα δέ σου ἡ σύνεσις ⁷ ἀποδώτω τῷ κομιζομένῳ, αὖριον γὰρ ξὺν θεῷ ἐς Νεογόριν ἀπαίρομεν, τὰ ἐς τὰ πρόσω ἐκεῖθεν ἐτοιμάσοντες ⁸. Εὖ οἶδα ἡρεμήσει σου ἡ σύνεσις, ὅπερ φρονεῖ ἀρρηδηλότατα κατιδοῦσα τὸν σωτῆρα
 45 ὁτλαδὴ μὴ ἐν ἀζύμοις τὸν δεῖπνον ἐκείνον (εἰ καὶ τισὶ δοκεῖ τὸν Χρυσόστομον ἄλλως πῶς πεφρονηκέναι, ὃ μοι παρέσχεν, ὡς οἶδας, πράγματα θεραπεύσαι πειρωμένῳ) ἐπιτελέσαι, ἐν ᾧ ἄρτου καὶ οἴνου, τῆς ἰδίας σαρκὸς καὶ τοῦ

4. Ici τὴ φ. biffé.

5. Ici τῶν biffé.

6. Ici λόγον biffé.

7. D'abord ψυχῆ.

8. D'abord ἐτοιμάσομεν.

αἵματος, τοῖς ἀποστόλοις μετέδωκεν. Ἐρρωσον ἐν κυρίῳ,
τιμιώτατε.

50 Μεταγεινιῶνος ὁ γδοῆ φθίνοντος, ἔτει σωτηρίῳ ἀφπζ΄.
Μελέτιος.

97

Καὶ ταύτην ἐνταῦθα ἔγραψα μὴ ἔχων ἄλλον τόπον.

Νικολάῳ Ἀλβενόλτ τῷ Γερμανῶ, σοφωτάτῳ ἀνδρὶ καὶ
λογιωτάτῳ, ἔλεος παρὰ Χριστοῦ θεοῦ σωτήρος.

† Ἄγγει με, Νικόλαε, κού μετρίως ὅτι μοι ἄνθρακες
5 (κατὰ τὴν παροιμίαν) ὁ θησαυρός. Τῆς γὰρ Αἰγύπτου ξὺν
θεῷ ἀπάρας καὶ διὰ Θράκην πορείαν στελλόμενος, ἐλπίσας
τέ σου τῆς θείας καὶ τῆς ὀμηλίας ἀπολαύσαι ἐν ἰ Κωνσταν-
τίνου, ἐκατέρως ἀπέτυχον. Φιλονεικεῖν μοι δοκεῖ ὁ δαίμων
89 συστῆλαι τὰ καλὰ · διατοιχίζει μοι τὰ γράμματα, ἥ ἀνα-
10 κόπτει μοι τῆς συγτυχίας τὰς ὀρμάς, πάσας πειρᾶται τὰς
ἐλπίδας ἀπηνθρακίσαι. Παιζέτω καὶ παιζέσθω ὁ πανόλης ·
τῶν δὴ πάντως οὐκ ἐπικρατῆς γραμμάτων · πεπαίχθω τὰ
ἐς Κωνσταντίνου πεμφθέντα καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου ἐπανα-
στραφέντα κενά · τὰ τε Ἐνετίαζε ἰ σταλέντα ἰ κακῆ περι-
15 πεσόντα τύχη (ἔδηλώθη γὰρ μοι ἐς χεῖρας ἐληλυθότα γρα-
κολατίνου τινὸς ἰ τιάρα κεκοσμημένου, τῆς ἀποστασίας
αὐτοῦ τῷ βραβεῖῳ) · πάντα πεπαίχθω, τὰ δὲ ἐν χερσίν εὖ
οἶδα εὐοδοθήσεται. Μὴ πορρωτέρω ὑπεροράτω τὸ θεῖον τὰ

9. Ici ἕκτη φ. biffés.

97. — 1. Ici κωνσταντινουπόλει effacé.

2. Ici σταθεν biffé.

3. Ici κῆκεῖ biffé.

4. Ici ἀποστάτου biffé.

καθ' ἡμᾶς, ζήλω θείῳ καὶ ἀγάπῃ πονούμενα εἰλικρινεῖ. Σύ
 20 δε, ὦ φίλη κεφαλή, ἐπιτυχῶν τοῖς παροῦσι μὴ ἀμελήσεις
 ὅσον τάχος παραδηλώσαι μοι τῆς εὐτυχίας τὸ εὐδαιμον.
 Διαπόρθμευσον δὲ καὶ Χυτραίῳ τὸ πᾶν αὐτὸς πρότερον ἀπο-
 λαύσας · συζεύξεις δέ μοι χαριζόμενος τοῖς πρὸς ἡμᾶς σου
 γράμμασι κάτι τῶν καλῶν βίβλων, εἴ τι παρ' ὑμῖν ἔστιν,
 25 καὶ ἡμῖν προσῆκον. Ἐρωσον ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε.
 Ἀπὸ Κωνσταντινοπόλεως, ἐν φθίνοντος μεταγεινιῶνος,
 ἔτει σωτηρίῳ αψπζ'.

281 ΤΟΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑΛΙΟΥ.

Τοῦ μακαριωτάτου καὶ παναγιωτάτου πάπα Ἀλεξανδρείας
 κυροῦ Μελετίου περὶ τοῦ πάσχα.

Σιλβέστρω τῷ μακαριωτάτῳ καὶ παναγιωτάτῳ πάπα καὶ
 πατριάρχῃ τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῇ
 5 τῆς οἰκουμένης, πατρὶ καὶ δεσπότῃ ἐν κυρίῳ τὴν ὀφειλομέ-
 νην εὐλάβειαν Μελέτιος μέγας πρωτοσύγγελος καὶ ἀρχιμαν-
 δρίτης Ἀλεξανδρείας (νῦν δὲ πάπας Ἀλεξανδρείας).

Καλῶς, ἀληθῶς τε καὶ εὐσεβῶς, ἔφη Βασίλειος ὁ μέγας
 ἐν τῷ πρώτῳ κατ' Εὐνομίου, ὡς εἰ τοῖς πατέροισι δόγμασί
 10 τε καὶ παραδόσεσιν ἐψησυχάζομεν τῇ τε ἀπλῇ καὶ ἀπεριέργῳ
 πίστει τῶν ἀποστόλων οὐδὲν ἂν ἔδεήθημεν λόγον. Αὐτὸς δὲ
 φημι ὅτι εἰ μὴδὲν τῆς πατρικῆς παρεγγχειροῦμεν διδασκαλίας
 τῶν ἰχνῶν δι' ἐκείνοισι εἰχόμεθα, μὴδὲ τὰ τῆς ἐκκλησίας
 ὀιεταράττετ' ἂν, μὴδέ γε τὰ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας
 15 ἐκλονεῖτο · καὶ ἦν ἂν ἡμῶν βεβαιότερα τῆς σωτηρίας ἢ

5. La page 90 est blanche ; la page 91 contient une note sans inté-
 rêt, d'une main récente ; et la page 92 blanche.

ἐλπὶς πατράσιν ἐφεπομένων παλαιὰ δόγματα καὶ παραδόσεις
 μαθητευόντων · εἴπερ ἐξερευνόντων οἷά περ νέων διδασκά-
 λων νέα καὶ δόγματα καὶ διδασκαλίας, ἃ δὴ τέρψαιεν ἂν
 282 (κατὰ τὸ λατινικὸν ἐκεῖνο || *omnia noua placent*) ἐώλων
 20 ἀνδρῶν ἀστατούσας ψυχάς, ῥᾶδιον (ὡς κάλαμος) τοῖς προσ-
 τυχοῦσι τῶν ἀνέμων σαλευομένων · οὐ μὴν γε τοὺς στα-
 θερωτέρους καὶ εὐσεβεῖς καὶ σοφίᾳ κεκοσμημένους · λειποῦσι
 δὲ καὶ μάλα πολλὰ πόρωθεν αὐτῶν ἀποσκοπούντων καὶ
 πρὶν γεγενῆσθαι τὰ μέλλοντα κακὰ καὶ τὴν ἐπεισερχομένην
 25 ζάλην τῆς ἐκκλησίας · τὰ πεφυκότα τοῖς νεωτερισμοῖς ἐπι-
 γίνεσθαι · τῷ ὄντι γὰρ τί ἂν εἶεν ἄλλον τοῖς εὖ φρονοῦσιν
 αἱ στάσεις πᾶσαι, αἱ διχοστασίαι, αἱ τῶν αἱρέσεων ἐπιφοραί,
 αὐτῆς ἐκκλησίας παραχαί καὶ νεωτερισμοὶ φιλοδόξων ἀν-
 ὄρων, καὶ οὐς ἂν εἴπῃς μετὰ τοῦ ἀποστόλου ματαιολόγους
 30 καὶ φρεναπάτας ἀποκυήματα. Τοῦτο δὲ μοι τὸ τῆς ἀνθρω-
 πίνης φιλοτιμίας κακοήθης δοκεῖ δικαίως προαναπέλλειν ὁ
 θεὸς δι' ὧν ἐν ἀγίαις γραφαῖς λέγει · ἐπερώτησον τὸν πατέρα
 σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι, τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐρουσί
 σοι. Εἰ Ἄρειος ἐπερώτησεν τοὺς πατέρας αὐτοῦ, οὐκ ἂν διε-
 33 ράγη εἰς ἃς ἐβλασφήμει κατὰ τοῦ θεοῦ βλασφημίας. Εἰ
 ἠρώτησεν Μακεδόνιος τοὺς πρεσβυτέρους, οὐκ ἂν περὶ τοῦ
 πνεύματος παρεφρόνει · Νεστορίῳ δὲ τῷ δυσσεβεῖ πόθεν
 ἐξεγένετο ἐκτραχλισθῆναι, εἰ μὴ ἐκ τῶν πατέρων ἀφι-
 288 στασθαι; τί δὲ Διόσκορος; οὐχ' αὐτὸ τοῦτο πέ-||πονθεν τῆς
 40 εὐθείας παρενεχθεῖς, μὴ βουλόμενος μετὰ τῶν πατέρων τὴν
 αὐτὴν ὁμολογεῖν πίστιν, τὴν σύντροφον, τὴν ἀληθῆ, ἐπιγι-
 νωσκόντων καὶ ἀνομολογούντων τὸν κύριον ἡμῶν καὶ δεσπό-
 την Ἰησοῦν Χριστόν, ἕνα μὲν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ὑπόστασιν,
 ἐκ δύο δὲ διαφόρων φύσεων εἰς ἄκραν ἔνωσιν ἀσυγχύτως
 45 συνδραμουσῶν; ὁ γὰρ αὐτὸς Χριστὸς καὶ υἱὸς ἦν θεοῦ καὶ
 υἱὸς ἀνθρώπου · ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ κατὰ

τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιος τῇ μητρὶ κατὰ ¹ τὴν ἀνθρω-
 πότητα, μία ὑπόστασις πρὸ τῆς σαρκώσεως, συμπληροῦσα
 τὸ μέγα τῆς ὑπερθέου τριάδος μυστήριον, κεχωρισμένη
 50 τῆς ἀνθρωπότητος καὶ γυμνὸς οὐσα θεός· μία ὑπόστασις
 μετὰ τὴν σάρκωσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς ὅροις διαμένουσα τῆς
 τριάδος, οὐ γυμνὴ δὲ καὶ μεμονωμένη τῆς ἐνότητος·
 τῇ ἀνθρωπίνῃ δὲ φύσει ἐνωμένη εἰς ἓν ἄκρως καθ' ὑπό-
 στασιν. Ὁ γὰρ θεὸς λόγος ἐγένετο σὰρξ μὴ τραπεῖς τὴν
 55 θεότητα· ἀναλλοίωτος γὰρ ὁ θεός, μηδὲ φυρμόν ἢ σύγχυσις
 πεπονθώς· ἀπαθὲς γὰρ δῆπου τὸ θεῖον, ἀλλὰ μείνας (ὅπερ
 ἦν) θεός, γέγονεν (ὅπερ οὐκ ἦν) ἀνθρώπος, συνδραμουσῶν
 δύο φύσεων εἰς ὑπόστασιν μίαν ἀφύρτως, ἀσυγχύτως καὶ
 ἀναλλοιώτως. Ἐμείνε γοῦν ἡ τριάς πάλιν τριάς· ἡ αὐτὴ
 60 γὰρ ὑπόστασις τοῦ υἱοῦ, ἡ μία χάρις σαρκός, μία ὑπόστασις
 ἔμεινε καὶ μετὰ τοῦ προσλήματος. ||

284 Εἰ τοίνυν Διόσκορος τοῖς πατράσι ἐφησύχασε δόγμασι,
 καὶ πᾶς ὁμοίως τῶν ἐπιλοίπων αἰρετικῶν ὄμιλος εἰ πατράσιν
 ἔγνω ἂν ἀκολουθεῖν, καὶ μὴ μέντοι νέα τινα ἐφευρίσκειν
 65 πλάσματα ἅπερ οὐκ εὔρον, οὐκ ἔγνωσαν, οὐκ ἐδίδαξαν, οὐ
 παρέδωκαν οἱ πατέρες οἱ καθηγησάμενοι τὴν σωτηρίαν ἡμῖν,
 νέας δὲ διδάσκειν διδασκαλίας, οὐκ ἂν ἐγεγόνεισαν ἀπω-
 λείας ὁδηγοὶ τοῖς πειθομένοις, οὐκ ἂν τὴν ἐκκλησίαν συνέ-
 χεαν ἂν, καὶ διῆλον τοὺς πιστοὺς, οὓς ὁ σωτὴρ τὸν πατέρα
 70 παρακαλεῖ διατηρεῖν εἰς ἓν, ἵνα, φησὶν, ἐν ᾧσιν, οὐκ ἂν
 ἐλύπησαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὰ σπλάγγνα τῶν οἰκτιρ-
 μῶν τοῦ θεοῦ, τοῦ μὴ ἐπευφραϊνομένου τῇ τῶν ἀνθρώπων
 ἀπωλείᾳ, πάντας δὲ σωθῆναι θέλοντος καὶ εἰς ἐπίγνωσιν
 ἀληθείας ἐλθεῖν. Πρὸς δ' ἅπασιν τούτοις οὐκ ἂν ἐνεποιήσαν
 75 τοῖς ἔθνεσι τηλικούτον σκάνδαλον· ἅτινα ἡσινουσοῦν καὶ

1. En marge, on lit : ἴσως τὸ ἀνθρώπινον.

ὅπως δὴπως προσπιπτούσης ἐπιλαβόμενα τῆς προφάσεως,
 ὕλην τε τῆς ἰδίας ποιούμενα παραφροσύνης καὶ ἀπιστίας
 σκανδαλίζονται μὲν εἰς ἡμᾶς, βλασφημοῦσι δὲ τὸ ἅγιον
 ὄνομα τοῦ θεοῦ · ταῦτά ἐστι τὰ τῶν νεωτερισμῶν γενναῖά
 80 τε καὶ καλὰ κατορθώματα. Ἐπὶ γὰρ ἅπαξ ἐπικύψωσι τῇ
 καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ, οὐ μόνον τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν οἴκου-
 285 μένην αὐτὴν ἐκταράττουσιν ἅπασαν · ἀλλὰ καὶ || τῶν οὐρα-
 νίων κατατολμήσαντες νότων, τὰ τε αὔλα τῶν ἀσωμάτων
 ὑπεραλλόμενοι τάγματα, πράγματα παρέχουσι καὶ αὐτῇ
 85 τῇ μακαρία καὶ εἰρηναία φύσει τοῦ θεοῦ, εἰς ἐκκίνησιν
 παροξύνοντες. Διὸ δὴ καὶ παραχωρεῖ τοσούτοις καὶ τηλικού-
 τοις ἡμᾶς προσομιλεῖν χαλεποῖς, ὅποσα καὶ ἡλίκα τὸ καθ'
 ἡμέραν ὀρῶμεν ἡμῖν ἐπιπίπτοντα. Εἰ δὲ μοί τις ἀπιστεῖ τοῖς
 πάλαι ὧν ἀκηκόαμεν καὶ ἀνεμάθομεν τὰς ξυμφοράς, ἀλλὰ
 90 γε τοῖς νεωτέροις οὐκ ἀπειθήσει ἅπερ ἐκ παντὸς κατεπεύγουσιν
 ἡμᾶς, ἐκείνας ἐφ' οἷζυροτέροις πράγμασιν ἀφεῖναι τὰς φω-
 νὰς, ἃς ποτε ἐφ' ἑτέραις ὑποθέσεσιν Δαβὶδ ὁ πατὴρθεος · ὅσα
 ἤκουσαμεν καὶ ἴδομεν, ναὶ γὰρ ἴδομεν ἐν ταῖς ἡμέραις ταύ-
 ταις εἰς ἅπερ ἐξώκειλαν αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν τὴν τῆς ἐκκλη-
 95 σίας δεινὴν σύγχυσιν, τὸν τῶν ἐθνῶν ἐμπαιγμόν, ὅλης τῆς
 ὑπ' οὐρανὸν τὴν αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον ταραχὴν · ὧν
 πατὴρ καὶ γεννήτωρ ὁ νεώτατος οὗτος νεωτερισμὸς τοῦ
 πασχαλίου ὃν ἐκίστησεν Ῥώμη ἢ πρεσθυτέρα, μὴ ἐφησυ-
 χάζουσα ταῖς τῶν πατέρων δόξαις, ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἀκολου-
 100 θούσα · ἀφροντίζουσα τῶν τοῦ προφήτου ῥημάτων, σωφρο-
 νίζοντος τοὺς νεωτέρους μὴ φιλοτιμαῖσθαι, δοξάζεσθαι ἐπ'
 286 ἀτιμίᾳ πατέρων · καί, νῆ τ' ἀληθές, || εἰ κρίνειν ὀφείλομεν
 (ὡς κρίνειν ὀφείλομεν κατὰ τὸν τοῦ σωτῆρος λόγον) ἐκ τῶν
 καρπῶν τὸ δένδρον, δένδρον εἶη πάντως κακὸν τοῦ πασχαλίου
 105 αὕτη ἢ διόρθωσις, ἐπειδὴ περ κακῶν καρπῶν γέγονεν οἴσθη.
 Ἐὼ γὰρ λέγειν τὸ τοῦ ἔτους δεκαθήμερον ἔκτρομα · οἱ γὰρ

τῆς σελήνης μετασχηματισμοὶ τοῖς ἡμετέροις (τουτέστι τοῖς παλαιοῖς) ἀνταποκρινόμενοι ὀψίλον ὡς ἐλέγχουσι τὰ παρ' ἡμῖν ἐτῶν μέτρα, καὶ ἡμερῶν μὴ δεῖσθαι ἀφαιρέσεων ἢ προσθηκῶν.

Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἦν ἂν ἴσως ἀνεκτόν, τὰ τοῦ πασχαλίου δὲ παραχράττειν μυρίων κακῶν γέγονεν αἴτιον · ἐκκλησίας μὲν γὰρ ἤνεγκε ζάλην καὶ ταραχήν, ἐθνῶν δὲ χλευήν, αἰσχύνην πατέρων, παιδῶν ἀνατροπὴν καὶ πλάνην, ὕστατόν τε 115 στάσιν καὶ διαχωρισμόν, πρὸς δὲ ἰουδαϊσμόν ὅτι πλείστην ἐγγύτητα, θεοῦ δὲ πάλιν θυμὸν καὶ ὀργήν · ὧν ξυμπάντων ὁμοῦ καὶ ἐνὸς ἐκάστου χωρὶς, τί ἂν ἰδεῖν ἐδύνατο χαλεπώτερον ὁ παρῶν ἤδη γέρον αἰῶν καὶ αἱ ἡμέραι αὐταὶ αἰπονηραὶ; τίνες ὀακρῶν πηγαί (κατὰ Ἱερεμίαν εἰπεῖν) ἐξαρ- 120 κέσουσι τηλικούτον ἀποκλαῦσαι κακόν; τίνες στεναγμοί; τίνες ὄδυρμοί; Ἐμελλεν ἄρα ἡ κτίσις ἐσχάτῃ νυκτὶ γῆρει 287 ταλαιπωροῦσα ἐν ταυτῇ μάλιστα τῇ τῆς ἡλικίας ἢ ἐσχάτῃ, οὐκέτι ἔχουσα κατὰ τινῶν τῶν τῆς πίστεως δογματῶν ἐνστάσεις ἰδεῖν καὶ παρεκβάσεις, καὶ ἀνατροπὰς (πάντων καὶ 125 πρόπαλαι καὶ νῦν ἔναγχος δειναῖς βεβλημένων ἐπιηρείαις), καὶ τῶν πατρικῶν λοιπὸν παραδόσεων τηλικαύτην καταφρόνησιν ἰδεῖν; τῷ τοίνυν προσώπῳ ἐλπίζετε, ὦ οὔτοι; τίσι καρδίαις; τεθαρρήκατε ἐκείνης τῆς βασιλείας ἐνδον γενέσθαι τῆς εἰρηνικῆς, τοσοῦτον ἐνθάδε σκανδάλων αὐτοὶ γιγνό- 130 μενοι ἀρχηγοί; πῶς ποτε πλησιάσετε τοῖς πατράσιν ἐκείνοις, ὧν πάλαι ἀνατρέψαντες τὰ δόγματα νῦν καὶ κατὰ τῶν παραδόσεων χωρεῖτε οὕτως ἀναίδην; Ἄλλὰ (φασιν) οὐ περὶ πίστεως τουτί τὸ ἐγγεῖρημα, καὶ λοιπὸν ἀκίνδυνος ὁ νεωτερισμός. Ὡ βαρυκάριοι παῖδες ἀνθρώπων, 135 εἰ μὴδὲν πρόσσεστι βλάβης τῷ νεωτερισμῷ (οὕτω τῶν διαφόρων πεφυκότων), οὐδ' ὄφελός γε παντί που προσέεται · καὶ λοιπὸν τίς σοι χρεῖα νεωτερισμῶν; εἰ ἐπικοινωνῶς ἔχει

σοι τὰ ἀδιάφορα · οὐ γὰρ ἐὰν φάγωμεν (φησὶ περὶ ἀδιαφό-
 ρων ὁ ἀπόστολος) περιττεύομεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν,
 140 ὑστερούμεθα. Εἰ οὖν μὴ ἐπικίνδυνος ὁ νεωτερισμὸς, οὐδ'
 288 ἀφαιρούμενος ἐπικίνδυνος ἂν εἴη · καὶ εἰ μηδὲν οἷη || παρα-
 βλάπτειν εἰσφέρων, μηδὲν παραβλάψει καὶ ἀνελῶν · εἰ δὲ
 κινδύνῳ συνέζευκται (ὡς δὴ καὶ συνέζευκται νεωτερισμὸς
 ἅπας), φεῦγε τὸν κίνδυνον · οὐδὲ γὰρ μικρὰ, οὐδὲ τὰ μικρὰ
 145 (κατὰ Βασίλειον) ὅταν βλάβῃν εἰσφέρει μεγάλην · ἀλλ' οὐδὲ
 μικρὸν σοι τὸ ταραττεῖν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀνακυκᾶν, κατε-
 παίρεσθαι πατρῶων, προσταγμάτων θείων ὑπερορᾶν · θεὸς
 γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπιτάττων μὴ μέταιρει ὅρια αἰώνια, ἀ ἔθεντο
 οἱ πατέρες σου · τί δὲ οὐχ εὐσεβέστερον καὶ εὐαπολογώτερόν
 150 ἐστὶν ἐν ἀδιαφόροις πράγμασι συμφέρεσθαι τοῖς πατράσι καὶ
 πρεσβυτέροις (κᾶν πῶς δεήσει συνοκλάζειν) τοῦ ἀποπηδᾶν
 καὶ ἀποσκιρτᾶν εὐκόλως ἐπανθῆσιν ἀταρποῖς · οὐδὲ τὴν κοι-
 νὴν δυσωπουμένους παροιμίαν, μὴ καταλιμπάνειν λέγουσαν
 δεῖν τὴν παλαιὰν ὁδόν, τὴν καινὴν ἀνθερουμένους; ταῦτα δὲ
 155 φημι οὕτω γίγνεσθαι χρεόν, ἂν μέντοι τι τῶν πατρῶων τῆς
 εὐθείας παρενήνεκται καὶ ἐν πράγμασιν ἀδιαφόροις, ὅπου δὲ
 καὶ πατρῶά ἐστι καὶ ὑγιῶς ἔχει ἄγαν · πρὸς δὲ καὶ κανῶν
 ἐστὶ συμπάσης ἐκκλησίας τί ἂν τις εἴπη; μὴ οὐχὶ πάσαις
 ἀνάγκαις τῶν καινοτέρων ἐφευρεμάτων δεῖ καταπρονεῖν, τῶν
 160 δὲ πατρῶων ἀντέχεσθαι; ἐκεῖνο γοῦν ὑπαιδουμένους καὶ
 289 δεδιότας τὸ « ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις »; || Ἀλλὰ
 με περὶ τούτων, δέσποτα, ἐξεχαράξαι τι παρακαλεῖς ἐπι-
 στηριγμὸν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας ἐκκλησίας Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῶν πάλαι τουτωνί, δηλονότι
 165 τῶν Κόπτων λεγομένων ὧν ἡ φιλόθεός σου ψυχὴ καὶ τὰ
 ἰσαπόστολα σπλάγχνα οὐ μικροπροεπῶς ὑπερφροντίζει, τὰ
 πρὸς ἐπιστροφὴν σωτήριον καθηγουμένη · ὡς ἂν καὶ ὁ
 παρῶν καὶ δὴ καὶ ὁ μέλλων ἅπας χρόνος τέλειον ἔχει τῆς

πρὸς τὸν πάλαι ἀγάπης ἐξέμπλαρ τὰς πράξεις τὰς σὰς, καὶ
 170 τὴν σπουδὴν καὶ τὸν ἀγῶνα ἐξαιρέτως τὸν ἀμφ' αὐτούς· ἐγὼ
 δὲ καυτὸς οἶα ὅτι κατὰ πάντα εὐήνιος καὶ ζηλωτὴς τῶν
 αὐτῶν σοι, ὀέσποτα καὶ πάτερ ἐν Χριστῷ, φροντίδων καὶ
 μεριμνῶν, ἔγνω κἄν τούτῳ τὴν αὐτὴν ἐνδείξασθαι σπουδὴν
 ἦνπερ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς ὀρθοδοξίας δογμάτων πολυτρόπως
 175 ἤδη ἐνεδείξάμην, μηδὲν τῶν τε τῆς ψυχῆς καὶ τῶν τοῦ
 σώματος δυνάμεων τὸ ἀδρανὲς λογισάμενος πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ
 πόνου (ξὺν θεῷ) καλόν, τὸ στηριγμὸν φημι τῆς ἐκκλησίας,
 ὑπεραπολογούμενος μάλιστα πατρικῶν παραδόσεων καὶ
 πατέρων ὑπὸ παιδῶν ἀδικουμένων ὑπερμαχόμενος εὖ μάλα
 180 τοῦτο εἰδὼς ἐν τῇ προκειμένῃ μάλιστα ὑποθέσει, τοῖς πατρά-
 σιν ἐκ παντὸς ἀκολουθητέον, κἄν μὴ τὰ λεγόμενα κανόνια
 200 πάντη που συνέτρεχε || τῇ τῶν πολὺασχόλων ἀστρολόγων
 ἀκριθείᾳ· οὐ γὰρ ἀστρολόγοι ἀλλὰ πατέρες εἰσὶ τῆς ἐκκλη-
 σίας καθηγηταί, ὥσπου περὶ τῶν αὐτῶν τουτωνι ἐφη||τις τῶν
 185 ῥωμαίων ἀρχιερέων (blanc). Οὐκ ἠθουλήθη δὲ τῇ συντο-
 μίᾳ χαριζόμενος τὰς τῶν πάλαι πράγματείας εἰς μέσον
 παραγαγεῖν· καὶ μάλιστα συνεγράψεν περὶ ταυτησί τῆς
 ὑποθέσεως ἡ νυνὶ Λατίνοις ἐστὶν ἐν χερσὶ ὁ πολὺς τὰ ἀστρο-
 λογικὰ καὶ σοφὸς Γρηγορᾶς ὁ Νικηφόρος. Ἦν γὰρ μοι
 190 παλαιὰ σοφῶν ἀνδρῶν συντάγματα πολλαῖς πρόπαλαι ἀγῶ-
 νων περιόδοις διγλοποιοῦντα καὶ οἷον ἄγοντα ἐπ' ὄψιν τῆς
 τῶν φωστήρων ἡλίου καὶ σελήνης περιόδου τὸ ἀνώμαλον καὶ
 ἄνιστον, τοῦτο ὅπερ οὐδὲ οἱ πατέρες ἐκεῖνοι οἱ ἅγιοί τε καὶ
 θεόσοφοι οὐ δῆπου ἠγνόησαν· ἦν ἡμῖν ἀνωμαλίαν νῦν
 195 ἀντεπιφέρουσιν, ὅπως ἂν εὐλόγως φανῶσιν αὐτοὶ πολυπραγ-
 μονήσαντες, ἦν ἀνέπλασαν τοῦ πασχαλίου διόρθωσιν,
 ἀγνοοῦντες, ὡς ἔοικεν, ὅτι μετὰ τριακόσια ἔτη ἐκπεσεῖται
 καὶ αὐτῶν ἡ διόρθωσις, καὶ γενήσεται πάλιν ἀνάγκη τοῖς
 ἀστρονόμοις ἀστρονομεῖν, ἄλλας μαντευομένους ἐπιδιορθώ-

200 σεις ταῖς αὐταῖς ἀνάγκαις ὑποκειμένας, τουτέστι δευτέρων
 αἰεὶ ἐπιδιορθώσεων ἐπ' ἄπειρον δεομένας · εἴ γε ἐπὶ ||
 201 τοσοῦτον ἐκτενῆται ὁ παρῶν ἤδη ἕξερὸς αἰῶν, εἰ καὶ ὑπι-
 σχνοῦνται γε αὐτοὶ (ὃ δὴ ἐμφέρεται ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ
 γρηγοριανοῦ καλανδαρίου τῆς διορθώσεως ὡς κατὰ γε τὸν
 205 γνῶμονα καὶ τοὺς καινοὺς κύκλους οὓς ἐξεῦρεν Ἀλοῦζος ὁ
 Λόλιος, ὁ Ἀντωνίου ἀδελφός, εἰς ἀπείρους αἰῶνας ὀδεύσει
 τὸ καλανδᾶριον ἀπαρασάλευτον τοῖς αὐτοῖς τῆς ὑπ' αὐτοῦ
 εὐρεθείσης, ὡς αὐτοὶ φασὶ (πεπραγμάτευται γὰρ τοῦτο
 πάλαι τῷ Γρηγορᾷ, διὰ δὲ τὸ ἄστατον καὶ παρ' αὐτοῦ ἀπε-
 210 δοκιμάσθη) διορθώσεως ὄροις ἐμπεριεχόμενον καὶ μηδα-
 μῶς ἐκπεριπίπτον ἢ προσδεόμενον, φέρον δὲ αἰεὶ κατὰ ταῦτὸ
 ἀσφαλεῖς καὶ ἐδραῖους τὴν τε ἰσημερίαν καὶ τὰς πανσελή-
 νους, καὶ τέλος τὸ πάσχα ἀμετακινήτως. Πλανῶνται δὲ τῷ
 ὄντι κομπάζοντες · καὶ πάντως μετὰ τὴν τῶν ἑκατοντάδων
 215 ἐκείνων περίοδον, αἱ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἐλλείψεως
 ἀποτελοῦσιν (εἰσὶ δὲ ἑκατοντάδες τρεῖς καὶ τέσσαρά που ἔτη)
 ἢ πεῖρα αὐτῆ, αὐτῆ ἢ πεῖρα ἢ (κατὰ Παῦλον εἰπεῖν) ἢ
 ἡμέρα ὀθλώσει, καὶ πάντως ὁ χρόνος ἄξει εἰς τοῦμφανές
 τανῦν ἴσως γέ τισιν ἀγνοούμενα πράγματα · ἐγὼ γὰρ δικαιο-
 220 τερον καὶ βεβαιότερον πείθομαι τοῖς πατράσιν ἐκείνοις τοῖς
 σοφοῖς καὶ ἀγίοις τοῖς προειδόσι καὶ προειρηκόσι τὴν ἡν
 202 νῦν ὀρωμεν ἀνωμαλίαν, καὶ || καθ' οὓς, τοῦ παρ' αὐτῶν
 παραδοθέντος καὶ κρατοῦντος κανονίου, τῶν ἀδυνάτων ἔστιν
 ἡμᾶς ἢ πρὸ Ἰουδαίων πάσχα τελεῖν ἢ μετὰ Ἰουδαίων · καὶ
 225 ταῦτα ὅποτέρως ἂν ἔχοιεν τὰ Ἰουδαίων ἢ σφαλερῶς ἢ ἀσφα-
 λῶς · τούτοις οὖν τοῖς πατράσι τοῖς κατὰ τῶν θείων ἀποστό-
 λων γούν ὡς δὴ ἐροῦμεν οὔτε προφθανόντων τὰ Ἰουδαϊκά,
 οὔτε ταῖς Ἰουδαϊκαῖς λατρείαις συμπεριφερομένοις, δικαιοτέρον
 πείθομαι ἢ περ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἐπισκιάζουσιν ὃ νῦν οὐπω
 230 φανίνεται πρὸ τῆς πείρας, οὐδέ γε φανεῖται πρὶν ἢ εἰς μῆκος

ἤξει ἀξιόλογον μετὰ τῶν ἐτῶν ἐκείνων τὰς περιόδους · οὐδὲ γάρ, οὐδέ, ὅταν οἱ πατέρες συνέταττον τὸ κανόνιον, ἡ ἀνωμαλία ἐφαίνετο, ἔλλειπόντων λεπτῶν τινων πρὸς τὸ ἀκραιφνέστατον · παρῳχρηκότων δὲ περίπου τριακοσίων ἐτῶν, τῶν
 235 λεπτῶν ἐκείνων ἤδη ἀποτελεσάντων ἡμέρας μῆκος, τὸ τῆς ἰσημερίας ἔλλιπες (ὡς πρὸς τὰ προάγοντα ἔτη) ἐφανερῶθη, ὅτι φημί προφθάνει ἡμέραν μίαν τὴν ἰσημερίαν τῆς προπαρῳχηκυίας τριακοσαετηρίδος, καὶ ἡ κατὰ τὰς πανσελήνου ἔλλειψις. Διὸ δὴ (ἐπέειπερ καὶ ἡ παροῦσα διορθωσις μέλλει
 240 ἐξ ἀνάγκης εἰς ἀδιορθωσίαν μεταπεσεῖν μετὰ τῶσαῦτα ἔτη
 298 μεθ' ὅσα ἡ τοῦ τῶν πατέρων || κανονίου φαίνεται παρασυρῆσα), τίς ἂν λόγος δίκαιον ἀποφάνηται καταλιπόντας ἡμᾶς τὸ τῶν πατέρων πασχαλίου κανόνιον, ἐτέρου ἀντιποιεῖσθαι, ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ φερομένου ἀνωμαλίαν (καὶ καὶ ἀρνοῦνται
 245 Λατῖνοι ἢ καὶ ἐπισκιάζουσι δέκα πως ἡμέρας ἀφαιρούμενοι, ἄλλους τε ἐμβολισμοὺς κανονίζοντες, καθὰ δὴ τὰ νεογενῆ ταῦτα κανόνια φανεροῖ; τίς λόγος (εἰπέ μοι) σήμερον ἀφίστασθαι τῶν πατέρων τοῖς νεωτέροις τουτοισὶ προσκειμένους, αὔριον δὲ καὶ τούτων ἐκπίπτειν ἐξόν εὖ μάλα καὶ
 250 τὸ τῶν πατέρων κανόνιον κρατύνειν, καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων φυλάττειν διαταγὴν, καὶ οὐδὲ πρὸ τοῦ ἰουδαίου πάσχα πασχάζειν ποτέ. οὐδὲ σὺν Ἰουδαίοις χριστιανούς ὄντας ἡμᾶς · ὅπερ τοῖς ἀποστόλοις μὲν ἀπηγόρευται, Λατῖνοις δὲ, κατὰ τὰ νεωτερικὰ τὰδε κανόνια τῆς διορθώσεως, οὐ κατορθωθήσεται · ἀναγκασθήσονται γὰρ ἔσθ' ὅτε πρὸ τῶν ἰουδαϊκῶν
 255 πασχάζειν, ὅτε δὲ καὶ μετὰ Ἰουδαίων, ὡς ἡ πείρα καὶ ὁ χρόνος δηλώσει, ὁ κοινὸς ἔλεγχος · οὕτω τε τὰ τῆς ἀποστολικῆς διαταγῆς αὐτοὶ κατὰ τὴν νέαν ταύτην διορθωσιν παραθήσονται. Ἄλλ' ἐροῦσιν ὅτι καὶ παρ' Ἰουδαίοις οὐκ ἐς τὸ
 260 ἀκριβέστατον τηρεῖται τὰ ἀστρολογικά, καὶ δὴ ἀδιορθώτως

294 περιφέρεται τοῖς ¹ τὰ || τοῦ πάσχα. Ἐγὼ δὲ λέγω ὡς ἐν τούτῳ
 ἐστὶ τὸ θαῦμα, ὅτι καὶ εὐδιορθώτως καὶ ἀδιορθώτως ἐχόν-
 των τῶν ἰουδαϊκῶν, ἡμεῖς, κατὰ τὸ κανόνιον ἐκεῖνο τὸ πατρι-
 κόν, τὸ παλαιγενές, ἀπαραλλάκτως φυλάττομεν τὴν τῶν
 265 ἀποστόλων διαταγὴν, ἣτις ὅποια τις εἶη πῶς τε φυλάττηται
 κατὰ τὸ κανόνιον αὐτῶν εἰκὸς διὰ βραχέων θεωρῆσαι, ἀφε-
 μένους τῶν λεπτοτέρων καὶ περιεργωδεστέρων μαθηματι-
 κῶν θεωριῶν, ἃς περιέχει τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα συντάγματα
 παρ' ἡμῖν, καὶ τοσοῦτον λέγοντας μόνον ὅσον ἂν τοῖς εὐγνω-
 270 μονοῦσιν ἀρκέσειεν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας · ὁ γοῦν
 κανὼν τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἐπὶ λέξεως οὕτως ἔχει :

Διαταγῆς κανῶν.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἀγίαν
 τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων
 275 ποιῆσει, καθαιρείσθω.

Ὅμοίως καὶ παρὰ Λατίνοις. (Blanc de trois lignes.)

Τουτοῦ τοῦ κανονίου, ταυτησί τῆς προσταγῆς καὶ διατα-
 γῆς τῶν θείων ἀποστόλων σκοπὸς ἐστὶ μὴ συνεορτάζειν
 Ἰουδαίους τοὺς πιστοὺς τὴν μεγάλην ἡμέραν καὶ λαμπράν.

295 280 Πρὸς δὲ || τοῦτο δύο τινὰς ἔχει διορισμούς, δύο παρατηρή-
 σεις · τὴν μὲν μὴ πρὸ τῆς ἰσημερίας τῆς ἑαρινῆς (ἑαρινῆς
 φησὶν ἀντιδιαστέλλων ταύτην τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας ·
 γίνεται δὲ ἡ μὲν ἑαρινὴ ἀναβαίνοντος τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὰ ἀρκτῶα
 ἀπὸ τῶν νοτιωτέρων σημείων, καὶ φαιδρύνοντος μετὰ τὴν
 285 χειμέριον κατῆφειαν τοῦ χρόνου τὴν ἀπαρχὴν ἐπὶ τοῦ κρουῦ
 θυμηρέστερον ἡμῖν αὐγαῖς ἡμετέραις ἐπιλάμποντος, ἕαρ τε
 εἰσφέροντος · ποιεῖ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς μέγας φωστὴρ τὴν
 ἰσημερίαν τὴν μετοπωρινὴν ἐκκλίνων ἀπὸ τῶν βορειοτέρων
 σημείων ἐπὶ τὰ ἀρκτῶα, τὰς τοῦ θέρους καύσεις, τεῖς μετο-

1. Il manque un mot dans cette phrase.

290 πωριναῖς ὑφέσειν ἀμείβων, ἵνα ἡρέμα τὸ τοῦ χειμῶνος
 ἐπάγη κρυμῶδες, ἰσοτλάντοις τηνικαῦτα τοῦ νυχθημέρου
 μέτροις διῆππεύων τὰ τοῦ ζυγοῦ. Αὕτη δὴ ἡ προσδιαστολή
 ἡ μία, ἡ τῆς ἰσημερίας τῆς ἐαρινῆς · ἡ δευτέρα δὲ μὴ μετὰ
 τῶν Ἰουδαίων, δι' ἦν καὶ τὴν πρώτην παραφυλακτέον · ἐπὶ
 295 ταυταισί ταῖς δυσὶν ἀποστολικάῃς παραφυλακαῖς δύο ἄλλας
 διεφυλάξατο ἡ ἐκκλησία · τὴν μὲν μετὰ τὴν πρώτην παν-
 σέληνον · τὴν δὲ κατὰ τὴν πρώτην κυριακὴν · ἦν δὴ καὶ
 τινες τῶν ἀκραιότερων τῆ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος συμ-
 φράσει συνέγραψαν · ὡς ἂν εὔρον ἐν τῇ ἀραβικῇ ἐρμηνείᾳ)
 300 δ ὁ δὴ οὕτως ᾤχθη ἐπισημάνεσθαι. Τούτων || δὲ τῶν τῆς
 ἐκκλησίας παρατηρήσεων τὸ ἔσχατον ὅτι ὁτλονότι μετὰ τὴν
 αἴν πανσέληνον, κατὰ τὴν πρώτην ἐρχομένην κυριακὴν, δεῖ
 τοὺς χριστιανοὺς πάσχα ἄγειν, μηδεμίαν φέρει ἀνάγκην
 ἡμῖν, ἔχοντος οὕτως ὡς νῦν ἔχει τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ τῶν
 305 πατέρων κανονίου ἐχομένων ἡμῶν · ἔσθ' ὅτε γὰρ τῆς πανσε-
 λήνου ἐν σαββάτῳ ἢ παρασκευῇ συμβαινούσης, τὴν πρώτην
 εὐθὺς ἐρχομένην κυριακὴν, τὰ τῶν βασιφόρων ἐορτάζομεν,
 τὴν ἐξῆς δὲ (ἢ τις ἂν εἴη καὶ β^α καὶ κυριακὴ μετὰ τὴν παν-
 σέληνον) λαμπρὰν ἄγομεν ἡμέραν τοῦ θεοῦ πάσχα · δεῖ δὲ
 310 (ἐγῶμαι) πρῶτα εἰδέναι πῶς αὕτη ἡ τοῦ τῶν πατέρων κανο-
 νίου ἀνωμαλία ξυμβαίνει, ἔπειτα πῶς κατ' οὐδὲν παραβαί-
 νομεν τὸν ἀποστολικὸν κανόνα πασχίζοντες κατὰ τὸ τῶν
 πατέρων κανόνιον · ὅτι μὲν οὖν τὸ περὶ τὸ πάσχα κανόνιον,
 ὅπερ κρατοῦμεν ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι, τῶν τῆς θεοφόρων πατέ-
 315 ρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐστὶ, καὶ αὐτοὶ τοῦτο συνέ-
 θεντο καὶ τῇ καθολικῇ παρέδωκαν ἐκκλησίᾳ μετὰ καὶ τῶν
 ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων, φανερόν ἐστι. Διὰ
 τοῦτο γὰρ καὶ κρατοῦμεν καὶ κρατύνομεν κατέχοντες τὰς
 πατρικὰς παραδόσεις (κατὰ τὸν ἀπόστολον) ὡς ἱεροῦ καὶ
 320 ἀσύλους θησαυροῦς · ὅτι δὲ τὸ κανόνιον τοῦτο τῶν πατέρων ||

297 τρεῖς που καὶ μικρόν τι πρὸς ἡμέρας παρέλειψεν τῆς ἐν ἧ
 κατέλιπον οἱ πατέρες αὐτὸ στάσεως, δῆλόν ἐστι. Τοίνυν ὅταν
 τὸ αὐτὸ σοι κανόνιον δείκνυσιν ὡς τὸ φάσαι τὸ ἑβραϊκὸν κατὰ
 τὴν τοῦ μαρτίου (φέρει εἰπεῖν) τριακοστὴν ἀλλὰ κατὰ τὴν
 325 εἰκοστὴν ἐβδόμην, τρεῖς δηλονότι ἡμέρας παρακατιῶν · ἔστι
 δὲ τουτουὶ τὸ αἴτιον, ἐπειδὴ περ τὸ σεληνοδρόμιον, ὅπερ μετὰ
 ἔννεακαίδεκα χρόνους εἰς τὰς αὐτὰς πανσελήνους στρέφεται
 (τοῦτο ὅπερ τηρήσαντες καὶ καταμαθόντες οἱ πατέρες τὸ
 ἔννεακαίδεκαετήσιον συνετέθησαν κανόνιον) αὐτὸ φημι τὸ
 330 σεληνοδρόμιον τῶν δεκαεννέα ἐτῶν οὐκ ἀποθήττισι (sic) τὴν
 σελήνην ἐς τὸ ἀκριβέστατον ταῖς αὐταῖς πανσελήνοις κατὰ
 τὰς αὐτὰς ἡμέρας, καὶ στιγμάς, καὶ λεπτὰ καὶ ἄτομα · ἀλλ'
 ἐλλείπει ἐξήκοντά τινα¹, ἧτουν λεπτὰ, ἄτινα ἐν τριακοσίοις
 καὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν συναπαρτίζουσιν ἡμέραν μίαν, καὶ
 335 ταύτην πάλιν οὐχ ἄρτιον καὶ ὀλόκληρον, ἀλλ' ἐλλειπῆ τινῶν
 ἐβδομηκοστῶν (ὡς φασιν οἱ περὶ ταῦτα κυριώτερον ἡσχο-
 λακότες) · διὰ δὴ τοῦτο ὅσοι περ ἔννεακαίδεκα κύκλοι ἀνακυ-
 κλοῦνται ἐνδὸν τῶν τεσσάρων ἐτῶν καὶ τριακοστῶν εἰσάγουσι
 298 τὰς αὐτὰς πανσελήνους, τὰς τῆς ἐπερχομένης || ἔννεακαίδε-
 340 καετηρίδος τὰς αὐτὰς τῆ προλαβούσῃ ἔννεακαίδεκαετηρίδι,
 ἐλλειπούσας μόνον τῶν ἐξηκοστῶν ἐκείνων, ἄτινα μετὰ
 τριακόσια πρὸς τοῖς ἔτεσιν τέτταρσιν, ἀπαρτίζουσιν ἡμέ-
 ρας μῆκος καὶ ταύτην οὐχ ἄρτιον ἀκριβῶς, ἀλλὰ ἀπολειπο-
 μένην τῶν ἐβδομηκοστῶν ἐκείνων ὧν φασίν · ἦν ἐλλείψιμον
 345 ἡμέραν μειονεκτοῦσιν ἀεὶ τὰ ἐπερχόμενα τριακόσια τέσσαρα
 ἔτη, τὰ προάγοντα τριακόσια τέσσαρα · ἧς ἡμέρας ἐκτὸς οἱ
 κύκλοι οἱ ἔννεακαίδεκα ὅσοι ἂν εὐρίσκονται ἐνδὸν τῶν τρια-
 κοσίων τεσσάρων ἐτῶν τὰς αὐτὰς φέρουσι πανσελήνους τοῖς
 προάγουσιν ἔννεακαίδεκα ἔτεσιν ἐνδὸν τῶν αὐτῶν τριακοσίων

1. En marge : ἴσως ἐξηκοστά τινα.

350 καὶ τεσσάρων ἐτῶν, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς τῶν ἐξηκοστῶν
ἐκείνων, ὧν ἕκαστον ἔτος πρὸς τὸ προάγον ἐλλείπεται · ἅτινα
ἐξηκοστὰ τὴν ἐλλείψιμον ἀπαρτίζουσιν ἡμέραν μετὰ τὴν τῶν
τριακοσίων ἐτῶν περίοδον.

Ταύτης δὲ τῆς θεωρίας οἱ ἀκριβῶς ἐφιέμενοι, Ψελλοῦ πάρα
355 τοῦ σοφωτάτου, μετὰ Πτολεμαίους καὶ τοὺς δεινότερον
ἀστρονομηκότας, καὶ τοῦ Ἀργυροῦ Ἰσαὰκ λαβεῖν δύνανται.
Ὁ μέγας δὲ Μάξιμος περὶ τούτων πραγματεῖαν ὄλην συνέ-
θετο. Ἀδύνατον οὖν κανόνιον ἄλλον γενέσθαι ταύτης ἄμοιρον
τῆς ἀνωμαλίας · ὃ δὴ ἔφημεν τὴν ἀρχήν, εἰ καὶ διαφεύγει
299 300 τὸν ἔλεγχον τὰ λεπτὰ ἦτουν αἱ μοῖραι || αἱ ἐκλείπουσαι πρὶν
ἄν, παρωχηκότων τῶν τῶν καὶ ὄων ἐτῶν, ἢ ἐλλείψιμος ἡμέρα
εὐγνώστοτερον ἀναφανῆ · αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τῆς φαινομέ-
νης ἐλαττώσεως, ἦτουν τοῦ φαινομένου σφάλματος τοῦ τῶν
πατέρων κανονίου · ὅπερ οὐκ ἀπὸ ἀγνοίας τῶν πατέρων
365 συνέβη · ἀπὸ δὲ τῆς ἀνωμαλίας τοῦ μέτρου τῶν ἡμερῶν καὶ
ὥρῶν καὶ στιγμῶν ἦτουν λεπτῶν, οἷς κατὰ Ῥωμαίους ἀνα-
μετρεῖται ὁ τῶν φωστήρων ὁρόμος, σελήνης φημί καὶ ἡλίου .
ὃς καὶ αὐτὸς οὐκ ἀποτελεῖοι τὴν ἐνιαύσιον περιαγωγὴν ἐν
πέντε καὶ ἐξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις ἡμέραις καὶ ὄον
370 ἡμέρας. Ἐλλείπει γὰρ ταυτηῖ τῶν ἡμερῶν καὶ ὥρῶν συνα-
ριθμῆσει τριακοστόν τι μόριον ἦτουν λεπτόν ἡμέρας, ὅπερ ἐν
τριακοσίαις ἔτεσι παρασαλεύει τὴν ἰσημερίαν ἡμέραν μίαν ·
μίαν γὰρ ἡμέραν ἀποτελεῖ ἐλλείψιμον τὰ λεπτὰ ταῦτα ἐν
τοσοῦτοις ἔτεσιν · καθὼς ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ τῶν
375 ἰσημεριῶν διαγράμματι :

300 Ἔτη κοσμογενείας

δ ψ ν ς
ε ν ς
ε τ ν ς

Ἰσημερίαι.

μαρτ. κέ
μαρτ. κδ
μαρτ. κγ

380	,ε χ ν ς´	μαρτ. κβ´
	,ε ϑ ν ς´	μαρτ. κα´
	,ς σ ν ς´	μαρτ. κ´
	,ς ϕ ν ς´	μαρτ. ιθ´
	,ς ω ν ς´	μαρτ. ιη´

385 Ταύτην δὲ τὴν ἀνωμαλίαν ἀμήχανόν ἐστιν ἐκκλίνειν καὶ
διαφυγεῖν, εἰ μὴ τις δύναιτο καὶ φύσιν ἀστέρων καὶ φωστή-
ρων καὶ οὐρανίων σωμάτων καὶ σημείων ἀνασκευάσας ἀνα-
πλάσαι τὸ πᾶν, εἰς χάος πάλιν ἀναλύων τὴν ἁρμονίαν, τὴν
εὐαρμόστατα συνεκέρρασεν ἢ κοσμοτεχνίτις σοφία τοῦ θεοῦ
390 παγκοσμίως ἀστατοῦσαν, ἵνα στασίμων (κατὰ Γρηγόριον)
ἔχοιμεν ἔρον. Ἐδείξαμεν τὸ τοῦ σφάλματος τοῦ κανονίου
τῶν πατέρων αἴτιον τὸ παράδορατον, τὴν φυσικὴν δηλονότι
τῆς τῶν φωστήρων φορᾶς ἀνωμαλίαν, κατὰ τὸ μέτρον τῶν
ἡμερῶν καὶ ὥρῶν, οἷς κατὰ Ῥωμαίους ἡμεῖς ταύτην ἀνα-
301 395 μετροῦμεν, ἣν καθ' ἑκάστους τριακοσίους, ἢ τριακοσίῃλους καὶ
τέσσαρας χρόνους (καθὰ φθάσαντες εἵπομεν) γεννῶσιν. Τὸ
λοιπὸν ἐστὶν εἰδέναι πῶς, κατὰ τοῦτο οὕτως ἔχον τὸ κανό-
νιον τῶν πατέρων, φυλάττεται ἀπαράδατος ὁ περὶ τοῦ πάσχα
τῶν ἱερῶν ἀποστόλων κανὼν. Τοίνυν ὁ προφήτης Μωϋσῆς
400 (μάλιστα δὲ διὰ τοῦ προφήτου ὁ θεὸς) ἐν ιβ^ῃ κεφαλαίῳ τῆς
Ἐξόδου προστάττει τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸ φάσαι, ἤγουν τὰ
διαβατήρια, ἐορτάζειν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ τῶν νέων
μηνός. Πρῶτα τοίνυν εὐρεῖν ἀνάγκη τὸ νέον ἔτος, ἔπειτα τὸν
πρῶτον τοῦ ἔτους μῆνα, καὶ τούτου τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ
405 φάσαι τῷ κυρίῳ τὸ παλαιὸν ἐορτάζειν. Ὁ δὲ τῶν ἁγίων
ἀποστόλων κανὼν μὴ συνεορτάζειν παρεγγυᾶ τοὺς ἡμετέ-
ρους τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ ἵνα τουτὶ φάγωσι, διορίζεται παρα-
φυλάττεσθαι τὴν ἰσημερίαν, καὶ μετὰ ταύτην οὐχὶ πρότερον,
οὐδὲ ἐν αὐτῇ (ἵνα καὶ περιεργάσωμαι τὸ λεγόμενον) τὴν

410 ἀναστάσιμον τῆς λαμπρᾶς ἡμέραν ἡμᾶς πανηγυρίζειν · ἐπὶ
 τοσοῦτον τοιγαροῦν ὀφείλομεν καὶ τὴν ἰσημερίαν ἐπισκο-
 πεύειν καὶ τὸ φάσαι τὸ ἰουδαϊκόν, ὅσον (καὶ μόνον ὅσον) μὴ
 συνορτάζειν ἢ προλαμβάνειν αὐτῶν τὴν ἀνέορτον ἐορτήν.
 Τὸ δὲ κανόνιον τῶν πατέρων ἐξευρίσκειν ἡμᾶς παιδεύει μετὰ
 415 τὴν ἰσημερίαν τὸ φάσαι τῶν ἰουδαίων, μεθ' ὃ τὴ ἐκκλησία
 εἰώθειν ἐορτάζειν τὴν ἐρχομένην κυριακὴν τὸ Χριστοῦ θεῖον
 302 πάσχα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τάξις ἐν τοῖσδε τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις
 οὐ πάμπαν ἀναγκαία καταφαίνεται, βουλομένων ἡμῶν τῷ
 κανονίῳ τῶν πατέρων ἔπεισθαι. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ κανόνιον
 420 δείκνυσι τὴν πανσέληνον μετὰ τὴν ἰσημερίαν τὴν ἑαρινήν,
 ἣ δὲ πανσέληνος αὕτη, ἣ τῷ κανονίῳ ἀναγεγραμμένη μετὰ
 γίλια τόσα που ἔτη ἀφ' οὗ τὸ κανόνιον συνετέθη, παρε-
 κινήθη τρεῖς που ἡμέρας · σὺ ὦ κανονίῳ παρακολουθῶν
 οὐδὲν ἤττον ἢ συνέτρεχε τὸ σεληνοδρόμιον τῇ ἡμέρᾳ ἣν τὸ
 425 κανόνιον δείκνυσι τὴν πρώτην εὐθύς ἐρχομένην κυριακὴν
 μετὰ τὴν ἐν τῷ κανονίῳ ἀναγεγραμμένην πανσέληνον ἐορτά-
 ζεις εἰκότως τὸ πάσχα · ὡς ἐν ὑποδείγματι εἶπειν. Δείκνυσί
 σοι τὸ κανόνιον ὡς κατὰ τὴν κυριακὴν τῶν Βαίτων γίγνεται
 τὸ φάσαι τῶν Ἰουδαίων · καθ' ὃ κανόνιον ἡ ἐφεξῆς κυριακὴ
 430 τὸ τῶν πιστῶν φέρει πάσχα, μὴ συντρεχούσης δὲ τῆς παν-
 σελήνου τῇ ἐμπερομένη ἐν τῷ κανονίῳ κυριακῇ τοῦ Λαζάρου
 ἣ τὸν τῶν Βαίων, ἔρχεται γὰρ πρὸ τριῶν ἡμερῶν
 (ποιαύτας γὰρ που ἐξέπεσεν ὁ γνώμων τοῦ κανονίου) ἔρχε-
 ται οὖν τὸ φάσαι τρεῖς που ἡμέρας πρὸ τῆς τῶν Βαίων
 435 κυριακῆς (κάτω δευτέρα ἐν τῇ ἐβδομάδι τοῦ Λαζάρου) σὺ τὸ
 κανόνιον τῶν πατέρων κρατεῖν ἕατας ὁμοῦ καὶ τὸν ἀποστο-
 λικὸν κανόνα, μὴ πρότερον τῶν Ἰουδαίων, μηδ' ὁμοῦ δια-
 303 κελεύοντα δεῖν ἢ τοὺς πιστοὺς ἐορτάζειν, ἄγε μοι τὴν αὐτὴν
 κυριακὴν, κυριακὴν τῶν Βαίων · τὴν δ' ἐπερχομένην, τὸ
 440 πάσχα τὸ ἱερόν. Οὕτω κατὰ τὸ τῶν πατέρων κανόνιον

φυλάττεται μετὰ πλείονος τῆς ἀκριβείας ὁ τῶν ἀποστόλων κανὼν, καὶ τὸ ἀπεμφαῖνον τοῦ κανονίου τῶν πατέρων (ὡς ἂν φαῖεν ἀμαθεῖς ἄνδρες καὶ τῆς τῶν οὐρανίων φυσικῆς ἀνωμαλίας ἀνεπιστήμονες) ἀκριβέστερόν ἐστιν αἷτιον φυλακῆς 445 τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος, τοῖς δυναμένοις τῆς τῶν λεγομένων ἀχραιφνοῦς διανοίας γνησίως ἐφικέσθαι ὡς πορρωτάτω ἀποπεμπούσης ἡμᾶς τῶν ἰουδαϊκῶν ἀνιέρων ἐροτῶν.

Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τῶν πατέρων κανόνιον τοιοῦτον οἷον πέρ ἐστιν (ὡς ἂν φαίη τις τῶν γεννάδων, ἀδιόρθωτον καὶ 450 ἐσφαλμένον) ἀστασίαστον καὶ ἀτάραχον τὴν ἐκκλησίαν διατηροῖ· τὸ δὲ σφάλμα τοῦ κανονίου, σφάλμα μὲν ἐστὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων φάσαι· ἡμᾶς δὲ μακροτέρως ἀποσχοινίζει τῆς ἰουδαϊκῆς παραλατρείας, ὅπερ ἐστὶ καὶ μόνον τῶν ἱερῶν ἀποστόλων σκοπός· κανόνιον δὲ ἄλλο γενέσθαι οὐχ οἷον τε 455 μὴ ταῖς αὐταῖς τῶν πατέρων κανονίῳ ὑποπίπτον ἀνάγκαις· ἐστὶ δὲ ὀσιώτερον τῶν πατρῶν ἔχεσθαι· τίς ἂν τολμήσειεν κανόνιον ἄλλον εἰς μέσον παραγαγών, οἷον μᾶλλον¹ ἄλλον ἔριδος, ταραξάει τὴν ἐκκλησίαν, ἐπισκανδαλίσει τοὺς τῶν ἐθνῶν, ὄνειδος προστρῖψαι τοῖς πατράσι, 304 460 τηλικούτων καὶ || τοσοῦτων κακῶν ὑπαίτιον ἑαυτὸν καταστήσει καὶ ὑπόδικον τῇ φοβερᾷ τοῦ θεοῦ δικαιοκρίσιᾳ, οὐδὲ ἐνός τινος τῶν ἐλαχίστων τὸ σκάνδαλον παρορῶντος, ἀγγελικαῖς δὲ ἐπιστασίαις καὶ χυλεπῇ ἐκδικήσει καθυποτάξαντος.

Τοσαῦτα ἐδυνήθημεν, δέσποτα καὶ πάτερ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 460 ἐξεχαράξαι σου μὲν τῇ μακαριότητι προσταττούσῃ ὑπέικοντες, τὸ κοινὸν δ' ὄφελος θηρώμενοι, τὰς δ' ἐναντίας κακοζήλους καὶ δοξομανούσας ἐπιχειρήσεις εἰς ταπεινοφροσύνην ἀνακαλούμενοι εἰς δόξαν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εἰρήνην βραβεύσαντος τῇ ἐκκλη-

1. Il faut lire μῆλον.

463 σία καὶ τῆς ἰδίας βουλῆς περὶ τοῦ πάσχα προητοιμάσαντος ¹
 ὄρους τὰς κατ' Αἴγυπτον παρὰ τὰς Νείλου ποταμοῦ ὄχθας τῶν
 Πυραμίδων οὐ μακρὰ γινομένας ἐτησίους σωματῶν νεκρῶν
 ἀναστάσεις, αἱ κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν τοῦ σωτη-
 ρίου πάθους μεσοῦσης ἡμέρας προΐεναι ἀρχόμεναι μέχρις
 470 τελουμένης Πεντηκοστῆς διατελοῦσιν ἐμφαινόμεναι. Αὗται
 τίνα οὐκ ἂν δικαίως εἴρησαν ἂν ἄλλον εἶναι νομίζειν καὶ
 πάθους καὶ πάσχα κοσμοσωτηρίου καιρόν, παρ' ὃν ἐκείναι
 διορίζουσιν; εἰς τοῦτ' πάντως τῇ πάντα προΐδούσῃ θεοῦ
 προνοίᾳ τεταγμέναι ἐν ἀκμαζούσῃ σφεδὸν αἰεὶ ἀπεθίμασιν
 475 ἄρα, ἢν' ὥσπερ καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἐνδειξίς τοῖς ἀπε-
 805 θέσι καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τοῖς εὖ φρονούσιν· ὥστε
 τοῖς μὲν ἀναμφίλεκτον ὅτι ποτὲ ἐξαναστήσονται οἱ νεκροί,
 ἡμῖν δ' ἀρίδην εἶναι πότε τὰ τῆς ἀναστάσεως ἐορτάζοι-
 μεν· θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν παρ' Αἰγυπτίοις θεόθεν κατ' ἔτος
 480 ὑπάρξει τῆς τε κοινῆς ἀναστάσεως σύμβολα, καὶ τῆς τοῦ
 σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἱερᾶς. Μανθάνομεν γὰρ ἐξ ὧν πρὸς
 τὸν μέγαν Λέοντα Ῥώμης ἐπιστέλλων γράφει Πασχασίνος ²
 θεοσημείαις τοιαύτην ἐορτὴν καὶ παρ' ἄλλοις σημειοῦσθαι.
 Παραλογισθέντες γὰρ ποτε οἱ ὀυτικοὶ καὶ τὴν τοῦ πάσχα
 485 ἐορτὴν ἰδίαις χρητάμενοι ψηφροφορίαις τε καὶ γνώμαις παρὰ
 τὸ δοκοῦν τοῖς ἀνατολικοῖς ἐορτάσαντες ἐπὶ Ζωσίμου Ῥώμης
 διηλέγησαν τοῦ προσήκοντος διημερηκότες, τῇ ἐποχῇ τοῦ
 ἐν Μελιτινῶν κατ' ἔτος ἀναβλύζοντος ὕδατος· ἐορταζόντων
 γὰρ τότε καὶ τοῦ πλήθους τῶν κατηχουμένων συνδραμόντος,
 490 ἀναμένοντός τε τὴν τοῦ ὕδατος ἀνάβλυσιν, καθὼς ἔθος ἦν,

1. En marge : "Ὁρα. Βεβαίως καὶ φανερώς εἶναι· αὐτὸ ὅπου λέγει ὁ
 ἀοίδιμος Μελέτιος ὅτι ἄχρι τῆς σήμερον εὐγένουν ἅπερ ἴδα καγὼ εἰς
 τοὺς 1612. Et à la suite d'une écriture plus récente : Οὗτος Παΐσιος ὁ
 Ἀλεξανδρεὺς δοκεῖ μοι εἶσθαι ὁ γράψας ταῦτα.

2. En marge : Τόμος δευτέρως συνόδου, φύλ. οδ'.

οἱ δὲ ἔμειναν ἀφώτιστοι, μὴ ἐπιδημήσαντος τοῦ ὕδατος ·
 μετὰ δ' οὐ πολὺ τῆς κατὰ τοὺς ἀνατολικοὺς ἐπιστάσης λαμ-
 προφόρου ἡμέρας τὸ ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἐν ὥρᾳ τεταγμένη,
 διελέγχον τοὺς δυτικούς περὶ τὴν ἐορτὴν πεπλημμεληκότας.
 425 Τῷ δὲ λόγῳ τουτωῖ τῷ ἡμετέρῳ συνηγορεῖ καὶ ἡ ἐν Αἴμνῳ
 306 ἢ νήσῳ τῆς Προποντίδος ἀναβρύουσα ἐτησίως κατὰ τὴν τῆς
 Μεταμορφώσεως ἡμέραν ἰσρὰ κόνις εὐθύς ἀρχομένη τῇ θείᾳ
 λειτουργίᾳ συναρχομένη · κόνις δὲ ὠνόμασται ἰσρὰ παρ'
 ἡμῶν δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι τε θεόθεν καὶ παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ
 430 τοῦ σωτῆρος καὶ ὀπηνίκα ἡ ἐορτὴ ἐπιστῆ, ἀναδίδωσιν.
 Ἐπειδὴ δὲ βασιλικοὶ ἐπιστάντες ὑπηρέται συλλέγουσί τε τὸ
 ἐκβρασθὲν καὶ σφραγίζουσι τὰ ἐκ τῆς κόνεως ἐπώματά τε
 καὶ ἐκτυπώματα, terra siggillata παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς λέγε-
 ται. Τοῖς τῶν πατέρων οὖν ἐφησυχάσωμεν ὄροις μαρτυρου-
 435 μένοις καὶ θεοσημείαις τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ᾧ σὺν πατρὶ καὶ
 ἀγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ
 ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Au bas de la page, cette note de la main de Théophile, pa-
 triarche d'Alexandrie, auquel a jadis appartenu le manuscrit
 440 Sakkélion :

Θαυμάζειν μοι ἔπεισι πῶς ὁ σοφώτατος οὗτος πατριάρχης
 ἀπεσιώπησε τὸ πάσης μαρτυρίας ἐπέκεινα πανάγιον φῶς,
 ὅπερ δηλ. ἀναδίδεται ἐτησίως, κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου σαβ-
 θέτου ἡμέραν, ἄνωθεν τοῦ ζωοδόχου τάφου ἐν Ἱερουσαλήμ,
 445 εἰ μὴ που τυχὸν τότε οὐκ ἦν, εἰ (sic) διέφυγε τὴν τούτου
 μνήμην. † Α. Θ.

TABLE DES MATIÈRES ¹

	Pages
PRÉFACE.....	vii
1. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.....	1
2. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.....	2
3. Épigramme au même.....	2
4. Épigramme à Eugène, évêque du mont Sinaï.....	3
5. Épigramme au Christ.....	4
6. Épigramme à Païsios Hagiapostolitis de Zante.....	4
7. Épigramme sur les <i>Variæ lectiones</i> d'Alvise Lollino.....	5
8. Épigramme sur le même ouvrage.....	5
9. Épigramme latine sur le même ouvrage.....	5
10. Lettre italienne à Alvise Lollino.....	6
11. Lettre italienne au même.....	7
12. Épigramme sur les soucis de la vie.....	8
13. Épigramme latine à Georgius Copaccius.....	8
14. Prière en vers au Saint-Sépulcre.....	9
15. Lettre à N. hiérodiacre.....	9
16. Lettre au même.....	10
17. Lettre italienne au R. P. Jérémie de Brescia.....	10
18. Épigramme latine au même.....	11
19. Lettre aux Révérends Pères.....	11
20. Épigramme écrite dans la laure de saint Sabbas.....	12
21. Épigramme écrite en arrivant au Jourdain.....	13
22. Épigramme écrite à Jéricho.....	13
23. Épigramme italienne au R. P. Ricardo da Lezzo.....	13

1. Les sept lettres marquées d'une astérisque, dans la présente table, ont été publiées, en 1883, par Jean Sakkélion, dans le *Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος*, t. I, p. 37 à 49.

24. Lettre à Païsios Hagiapostolitis de Zante.....	14
25. Épigramme latine à Jean Gisieri, agent consulaire de France à Alexandrie d'Égypte.....	15
26. Épigramme latine à Antonio Manni, médecin.....	15
27. Épigramme italienne au même.....	17
28. Lettre à Païsios Hagiapostolitis de Zante.....	17
29. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.....	18
30. Lettre à Eugène, évêque du mont Sinaï.....	21
31. Lettre à l'évêque du mont Sinaï.....	22
32. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.....	23
33. Lettre à Nicéphore, moine.....	24
34. Lettre au métropolitain de Thessalonique.....	25
35. Lettre à Maxime Margounios.....	26
36. Lettre à Maxime Margounios.....	29
37. Épigramme italienne à Paolo Mariani, consul de France en Égypte.....	31
38. Lettre aux moines de la laure de saint Sabbas.....	32
39. Lettre à Niphos, moine de saint Sabbas.....	33
40. Lettre à Salomon Swaicker (Schweigger).....	34
41. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie *.....	36
42. Lettre à Théodose Zygomalas.....	40
43. Lettre à Siméon (Cabasilas?), hiéromoine.....	41
44. Lettre à Athanase, hiéromoine sinaïte.....	42
45. Lettre à Emmanuel, prêtre, et à Antoine, lecteur.....	43
46. Lettre à Jean, prêtre, fils de Michel.....	44
47. Lettre à Nicandre, proèdre de Rhodes, etc.....	45
48. Lettre à Théodore de Bèze.....	46
49. Lettre latine à François Portus.....	54
50. Lettre à Marguerite de Valois, reine de Navarre *.....	56
51. Lettre à Athanase, hiéromoine sinaïte.....	57
52. Lettre à Païsios Hagiapostolitis de Zante.....	58
53. Lettre à Maxime Margounios.....	58
54. Lettre à Maxime Margounios.....	59
55. Lettre latine à Daniel Ferulanus, médecin.....	60
56. Lettre latine à Salomon Sucicher (Schweigger).....	61
57. Lettre à David Chytræus.....	63
58. Lettre à Jérémie, patriarche œcuménique *.....	64
59. Lettre au cardinal Jules-Antoine Santorio.....	65
60. Lettre latine à François de Billerbeck.....	67
61. Lettre à Philothée, higoumène du couvent des Apézones.....	68

TABLE DES MATIÈRES

139

62. Thrène de Mélétius Pigas.....	69
63. Lettre à Jérémie, patriarche œcuménique *.....	70
64. Lettre à Eugène, évêque du mont Sinaï.....	71
65. Lettre à Paisios Hagiapostolitis de Zante.....	72
66. Épigramme consolative à lui-même.....	75
67. Lettre à Siméon (Cabasilas ?), hiérodiaque.....	75
68. Lettre à Jérémie, patriarche œcuménique *.....	76
69. Lettre à Siméon (Cabasilas ?), hiérodiaque.....	79
70. Lettre à Gabriel, métropolitain de Philadelphie.....	80
71. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.....	82
72. Lettre à Jérémie, patriarche œcuménique *.....	83
73. Épitaphe du père de Mélétius Pigas.....	85
74. Lettre à Gabriel, métropolitain de Philadelphie.....	85
74 bis. Lettre de Martin Crusius à Mélétius Pigas.....	86
75. Lettre à Martin Crusius.....	90
76. Lettre à Maxime Margounios.....	91
77. Traduction d'un distique d'Ovide.....	102
78. Lettre à Gabriel, métropolitain de Philadelphie.....	102
79. Lettre à Jérémie, patriarche œcuménique *.....	103
80. Lettre à Michna voda.....	106
81. Lettre au cardinal Jules-Antoine Santorio.....	107
82. Lettre à Denys, hiéromoine de la Source-d'or.....	109
83. Lettre à Sylvestre, patriarche d'Alexandrie.....	110
84. Épigramme à Paisios Hagiapostolitis de Zante.....	114
85. Lettre au même.....	115
86. Lettre au même.....	115
87. Lettre à Jean Grastos, prêtre.....	118
88. Thrène (poésie).....	123
89. Épigramme latine sur l'amour.....	124
90. Épigramme aux moines.....	124
91. Poésie italienne sur le désespoir et l'espoir.....	125
92. Aux RR. PP. François Sasso et Jean-Baptiste Eliano.....	126
93. A Jean-Paul Caïmo, économe du cardinal Borromée.....	128
94. Lettre à Paisios Hagiapostolitis de Zante.....	131
95. Lettre au cardinal Jules-Antoine Santorio.....	131
96. Lettre à Georges Gavras, grand skévophylax.....	135
97. Lettre à Nicolas Alvenolt.....	137
Sur la fixation de la fête de Pâques.....	138
Table des matières.....	157

— — — — —
LE PUY-EN-VELAY. — IMPRIMERIE REGIS MARCHESSEAU.
— — — — —

